

**T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE'DE ÇOCUK REFAHI ALANINDA
KORUYUCU AİLE HİZMETİ
(Sakarya ve Kocaeli Örneği)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma KAHRAMAN

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyoloji

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali Rıza ABAY

TEMMUZ - 2007

T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE ÇOCUK REFAHI ALANINDA
KORUYUCU AİLE HİZMETİ
(Sakarya ve Kocaeli Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma KAHRAMAN

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyoloji

Bu tez 04/07/2007 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali Rıza ABAY


Jüri Başkanı

Prof. Dr. Ali SETYAR


Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. İsmail Hıra


Jüri Üyesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Fatma KAHRAMAN

24.05.2007

ÖNSÖZ

Korunmaya Muhtaç Çocuklar olgusu bütün Dünya’da Sosyal Hizmetler Alanı’nda özel ve de öncelikli bir yer tutmaktadır. Ailesi yanında çeşitli nedenlerden ötürü bir süre için bakılamayan, evlat edinilmesi mümkün olmayan korunmaya muhtaç çocukların bir aile ortamında bakılmaları sağlıklı gelişmeleri açısından çok önemlidir. Bu koşulları sağlayan koruyucu aile hizmeti, öncelikle sosyal hizmetlerin çocuk refahı alanının, sonrasında ise aile refahı alanının önemli bir hizmetidir. Koruyucu aile hizmeti çocukların Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde yer alan aile ortamlarında yetişme ve özel ilgi görme haklarını koruyan bir hizmet türüdür. Bu araştırmayla koruyucu aile hizmetinin kimliği, vasfı ve bunlarla birlikte Türkiye Cumhuriyeti içerisindeki yeri irdelenmiştir. Ne olduğu sorulmuş, nasıl olması gerektiği cevabı alınmıştır. Nasıl olabirliğine ise çözüm aranmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında her türlü yardımı ve kolaylığı sağlayan öncelikle SHÇEK Genel Müdürü İsmail BARIŞ’a, SHÇEK Gençlik Hizmetleri Dairesi Başkanı Aziz SÖĞÜTLÜ’ye teşekkürlerimi bir borç bilirim. Yine araştırmamın vücuda gelmesinde desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Ali Rıza ABAY’a ve de çalışmam da beni yönlendiren Prof. Dr. Ali SEYYAR’a çok teşekkür ederim. Çalışmam boyunca her zaman yanımda olan, bugünlere gelmemde emekleri büyük olan aileme de şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim. Ayrıca tezimin alan çalışması boyunca kendileriyle görüşme yaptığım ve bana yardımcı olan veya olmayan Sakarya’daki ve Kocaeli’ndeki SHÇEK görevlilerine de teşekkür ederim. Son olarak da gönüllerinden sevgi ve fedakarlık taşan, hepsiyle tanışmaktan büyük gurur duyduğum Sakarya ve Kocaeli’ndeki koruyucu ailelere binlerce kez teşekkür ederim.

Bu çalışma bir yüksek lisans tez araştırmadır ve dünyanın neresinde olursa olsun güç koşullar altında yaşayan tüm korunmaya muhtaç çocuklara adanmıştır.

Fatma KAHRAMAN

27.05.2007

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iii
TABLOLAR LİSTESİ.....	iv
ÖZET.....	vii
SUMMARY.....	viii
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: SOSYAL HİZMETLERİN SOSYOLOJİK ARKA PLANI.....	7
1.1. Günümüzde Sosyal Devlet ya da Refah Devleti.....	10
1.1.1. Küreselleşmeyle Birlikte Sosyal Devletin Sosyal Hizmetlere Bakışı.....	12
1.2. Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Tarihçesi.....	13
1.2.1. Sosyal Devlet Olmanın Gereği Olarak Türkiye’de Sosyal Hizmetler.....	18
1.2.2. Sosyal Hizmetlerde Örnek Kurum Vakıflar.....	21
1.3. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu.....	22
1.4. Sosyal Hizmetlerdeki Yenilikler.....	27
BÖLÜM 2: ÇOCUK REFAHI ALANI.....	31
2.1. Türkiye’de Çocuk Refahı Alanı.....	34
2.2. Çocuk Hakları Sözleşmesi.....	38
2.2.1. Türkiye’de Çocuk Hakları Sözleşmesi.....	39
2.3. Türkiye’deki Güç Koşullar Altındaki Çocuklar.....	41
2.3.1. Çocuğun Korunma Altına Alınması.....	45
2.4. Çocuk Bakımındaki Modeller.....	49
2.4.1. Kurum Bakımı.....	50
2.4.2. Evlat Edinme.....	53
2.4.3. Koruyucu Aile.....	54
2.4.4. Çocuk ve Gençlik Merkezleri.....	55
2.4.5. Rehabilitasyon Merkezleri.....	56
2.4.6. Çocuk Evleri.....	57
2.4.7. Sosyal Yardımlar.....	58
2.5. Koruyucu ve Önleyici Hizmetlerin Önemi.....	59

BÖLÜM 3: KORUYUCU AİLE HİZMETİ.....	62
3.1. Aile Kavramı ve Aile Yapısındaki Değişmeler.....	67
3.1.1. Aile Politikası.....	70
3.1.2. Aile Hizmet Kurumları.....	71
3.1.3. Değişmeler, Politikalar ve Hizmetler Üçgeninde Türk Aile Yapısı.....	72
3.2. Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri'nde Koruyucu Aile.....	77
BÖLÜM 4: TÜRKİYE'DE KORUYUCU AİLE HİZMETİ.....	82
4.1. Hizmetin İşleyişi, Kalitesi ve Bugünkü Durumu.....	86
4.2. Koruyucu Aile Hizmetinde Sakarya ve Kocaeli Örneği.....	99
4.2.1. Alan Araştırması.....	101
4.2.2. Bulgular.....	103
4.2.2.1. Kelime Sıklık Analizi Tabloları.....	105
4.2.2.2. Koruyucu Ailelerin ve Bakımları Altındaki Çocukların Kimlik Bilgileri.....	107
4.2.2.3. Genel Olarak K.M.Ç.lerin Özel Olarak da Koruyucu Aile Hizmetinin Tüm Boyutlarıyla Değerlendirilmesi.....	110
4.2.2.4. Kelime Sıklık Analizi Tabloları Açıklamaları.....	142
4.2.2.5. Koruyucu Ailelerin ve Bakımları Altındaki Çocukların Kimlik Bilgileri Tabloları Açıklamaları.....	143
4.2.2.6. Genel Olarak K.M.Ç.lerin Özel Olarak da Koruyucu Aile Hizmetinin Tüm Boyutlarıyla Değerlendirilmesi Tabloları Açıklamaları.....	146
4.3. Koruyucu Aile Olmaya Hazır Türk Aile Yapısı.....	188
4.4. Koruyucu Aileyle İlgili Eleştiriler.....	192
4.5. Çocuk Bakım Modellerinin Karşılaştırılması.....	195
SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	199
KAYNAKÇA.....	220
EKLER.....	233
ÖZGEÇMİŞ.....	249

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ANY	: Aynı Nakdi Yardım
BM	: Birleşmiş Milletler
CETAD	: Cinsel Eğitim ve Tedavi Araştırma Derneği
ÇHS	: Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇOGEM	: Çocuk ve Gençlik Merkezleri
KMÇ	: Korunmaya Muhtaç Çocuk
RTÜK	: Radyo Televizyon Üst Kurulu
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1 : Şubat 2006 İtibarı İle SHÇEK Hizmetleri.....	26
Tablo 2 : Ocak 2007 (Katsayı: 0.046985) İtibarıyla Koruyucu Ailelere yapılan Ödemeler.....	96
Tablo 3 : SHÇEK Görevlileri Görüşmeleri Kelime Sıklık Analizi.....	105
Tablo 4 : Koruyucu Aile Görüşmeleri Kelime Sıklık Analizi.....	106
Tablo 5 : Koruyucu Ailelerin Kimlikleri.....	107
Tablo 6 : Koruyucu Ailelerin Bakımları Altındaki K.M.Ç.lerin Kimlikleri.....	109
Tablo 7 : K.M.Ç. Alanındaki Politika ve Uygulamalardaki En Temel Sorun.....	110
Tablo 8 : K.M.Ç. Alanındaki En Etkili Hizmet.....	112
Tablo 9 : Sosyal Hizmetler Çalışmalarında Aile Bütünlüğünün Desteklenip Desteklenmediği.....	113
Tablo 10 : Sakarya ve Kocaeli'nin Ç.H.S.ne Uygun Yerel Politikalarının Olup Olmadığı.....	114
Tablo 11 : Türkiye'de Koruyucu Aile Hizmetinin Daha Az Tercih Edilmesinin Nedenleri ve Bu Hizmetin Problemleri (1).....	114
Tablo 12 : Türkiye'de Koruyucu Aile Hizmetinin Daha Az Tercih Edilmesinin Nedenleri ve Bu Hizmetin Problemleri (2).....	117
Tablo 13 : Koruyucu Aile Hizmetinin K.M.Ç.lerin Problemlerinin Çözümüne ve Buna Bağlı Olarak SHÇEK'in Gelişimine Etkisi.....	117
Tablo 14 : Türkiye'nin Yaşam Koşulları İçerisinde Koruyucu Aile Hizmetinin Gerçekleştirilmesinin Önemi.....	118
Tablo 15 : Koruyucu Ailelerin Bu Hizmeti Nereden Öğrendikleri, Nasıl ve Neden Koruyucu Aile Oldukları.....	120
Tablo 16 : Ailelerin Koruyucu Aile Olma Aşamasında Herhangi Bir Sıkıntı Yaşayıp Yaşamadıkları.....	121
Tablo 17 : Koruyucu Ailelerin Herhangi Bir Rehberlik Hizmeti Görüp Görmedikleri ve Ek Bilgiye Olan İhtiyaçları.....	121
Tablo 18 : Koruyucu Ailelerin Kaç Yaşındaki Çocukları Tercih Ettikleri.....	122
Tablo 19 : Koruyucu Ailelere Önerilen Çocuk Yaşı.....	123

Tablo 20: Koruyucu Ailelerin Bakımlarını Üstlendikleri Çocuklarla Anlaşma Düzeyleri (1).....	124
Tablo 21. Koruyucu Ailelerin Bakımlarını Üstlendikleri Çocuklarla Anlaşma Düzeyleri (2).....	125
Tablo 22 : K.M.Ç.nin Koruyucu Ailesine Uyum Süreci.....	125
Tablo 23. Koruyucu Ailelerin K.M.Ç.lerle İlgili Yaşadıkları Problemlerin Çözümü.....	125
Tablo 24. Koruyucu Aile Yanındaki Çocukların Öz Aileleriyle Özel Olarak Bir Çalışma Yapılıp Yapılmadığı.....	126
Tablo 25. Koruyucu Ailenin Öz Aileye Bakış Açısı.....	126
Tablo 26. Koruyucu Ailelerin Gönüllü veya Ücretli Olma Durumu.....	127
Tablo 27. Koruyucu Ailelerin Kurumdan Ödeme Alıp Almadığı ve Ödemenin Yeterliliği.....	129
Tablo 28. Çocuğun Ücretsiz Muayene ve Tedavisinde Herhangi Bir Güçlük Yaşanıp Yaşanmadığı.....	129
Tablo 29. Koruyucu Ailelere Yapılan Takiplerin Yeterliliği, Sıklığı ve İçeriği.....	130
Tablo 30. Çocukların Akrabalarının Koruyucu Aile Olma Eğilimlerinin Değerlendirilmesi.....	131
Tablo 31. Koruyucu Ailelerin SHÇEK İl Müdürlükleriyle Etkileşim ve İletişim Düzeyleri.....	132
Tablo 32. Koruyucu Aile Hizmeti'nin Zayıf ve Güçlü Yönleri.....	133
Tablo 33. Koruyucu Aile Hizmetinin Kurum Bakımına Kıyasla Değerlendirilmesi.....	134
Tablo 34. Koruyucu Aile Hizmetinin Temel Amacı.....	135
Tablo 35. Koruyucu Aile Hizmetinde En Çok Beğenilen Özellikler.....	136
Tablo 36. Koruyucu Aile Uygulamasının Koruyucu Aileler Tarafından Değerlendirilmesi.....	136
Tablo 37. Koruyucu Aile Uygulamasının Geçici Bir Önlem Olduğu ve K.M.Ç.lere Kalıcı Bir Çözüm Sunmadığı Şeklindeki Eleştirilerin Değerlendirilmesi...	137
Tablo 38. Yerel Yönetimlerin Koruyucu Aile Hizmeti'nin Tanıtılmasına ve Yaygınlaştırılmasına Olan Katkıları.....	137

Tablo 39. Sivil Toplum Kuruluşlarının Koruyucu Aile Hizmeti'nin Tanıtılmasına ve Yaygınlaştırılmasına Olan Katkıları.....	138
Tablo 40. Gelişmiş Ülkelerdeki Koruyucu Aile Hizmetiyle Ülkemizdeki Karşılaştırılması.....	139
Tablo 41. Koruyucu Aile Hizmeti'nde Bir Değişikliğe İhtiyaç Olup Olmadığı ve Değişiklik Önerileri (1).....	139
Tablo 42. Koruyucu Aile Hizmetinde Değişikliğe İhtiyaç Olup Olmadığı ve Değişiklik Önerileri (2).....	141

Tezin Başlığı: Türkiye’de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti Sakarya ve Kocaeli Örneği

Tezin Yazarı: Fatma KAHRAMAN

Danışman: Prof. Dr. Ali Rıza ABAY

Kabul Tarihi: 4 Temmuz 2007

Sayfa Sayısı: VIII (ön kısım) +233 (tez) +16 (ekler)

Anabilimdalı: Sosyoloji

Bilim Dalı: Sosyoloji

Araştırmamızın temeli sosyal hizmetlerin çocuk refahı alanındaki koruyucu aile hizmeti üzerine oturtulmuştur. Koruyucu aile hizmeti, çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında bakımları bir süre için sağlanamayan çocukların kısa veya uzun süreli olarak, anne-baba özelliklerini taşıyan ücretli veya gönüllü statüdeki uygun aile ya da kişilerin yanında devlet denetiminde bakımlarının sağlanmasıdır.

Araştırmamızın problemi ise Türkiye’de koruyucu aile hizmetinin teorikte olması gerektiği şekilde pratiğe uygulanıp uygulanmadığı ve bu hizmetin Türk toplum yapısı göz önünde bulundurularak SHÇEK, halk, korunmaya muhtaç çocuk açısından olumlu mu yoksa olumsuz mu olduğu meselesidir. Buradan yola çıkarak çalışmamızın amacını şu şekilde ifade edebiliriz:

Ülkemizdeki Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun çocuklara yönelik hizmetlerinden biri olan koruyucu aile hizmetinin Sakarya ve Kocaeli örneğinde ele alınarak, algılanması ve uygulanması esnasında ortaya çıkan sorunları belirlemek ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirmektir. Böylece bu hizmetin Türkiye’de nasıl olduğuna, nasıl olması gerektiğine ve gelecekte nasıl olabileceğine dair sonuçları ortaya çıkarmaktır.

Çalışmamızda yöntem olarak durum çalışması (örnek olay) seçilmiş ve çalışmamız “iç içe geçmiş tek durum deseni” ile şekillendirilmiştir. Koruyucu aile hizmetiyle ilgili çalışırken hem SHÇEK görevlileri hem de koruyucu aileler analiz ünitesi olarak kullanılmıştır. Teknik olarak ise doküman incelemesi ve mülakat tekniğinden yararlanılmıştır. Mülakatta biçimsel mülakat tercih edilmiş ve toplanan veriler içerik analizi yoluyla tanımlanmıştır. Böylece çalışmamız teorisiyle ve alan araştırmasıyla bütüncü bir yaklaşımla yürütülmüştür.

Çalışmamızın sonucunda Türkiye’de koruyucu aile hizmetinin teorikte uygulanması gerektiği şekliyle pratikte kısmen uygulandığını tespit edilmiştir. Hizmetin “öz aile boyutu” neredeyse tamamen ihmal edilmiştir. Ancak koruyucu ailelere verilen çocukların ve koruyucu ailelerin özenle seçildiği, hizmetin bu yönünün tamamlayıcı olduğu ortaya çıkmıştır. Türkiye şartlarında koruyucu aile hizmetinden faydalandırılan çocukların genel olarak evlat edindirilmeye müsait olmayan, kurumda ziyaretçisi neredeyse hiç olmayan, bir süre sonra evlat edindirilebilir duruma gelen çocuklar olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmamızla ülkemizdeki koruyucu aile hizmetinin geçmişi öğrenilip, şimdisine bakılıp, geleceğine de ışık tutulmuştur ve çalışmamız verimli hale getirilmiştir. Pratikteki bulguları ise çok önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmetler, Koruyucu Aile Hizmeti, korunmaya muhtaç çocuk

Title of the Thesis: Protective Family Service in the Field of Child Welfare in Turkey
Example of Sakarya and Kocaeli

Author: Fatma KAHRAMAN **Supervisor:** Prof. Dr. Ali Rıza ABAY

Date: 4 July 2007

Nu. of Pages: VIII(pre text)+233(main body)+16(appendices)

Department: Sociology

Subfield: Sociology

The basic of our research is about the Social Services of Protective Family in the field of Child Welfare. The Protective Family Service means, that when in cause of different reasons the children are not able to take the necessary care from their own families, they are given in short - or longtime periods, to families or persons with mother and father attributes, in the status of paid or voluntary, within the supervision of the state.

The problem of our research in Turkey is to find out, if this Protective Family Service is applied practically in the way in which it has to be theoretically and by considering the turkish family structure for the fact if the SHÇEK, community, and the children who need protection, is usefull or not. So we can define the aim of our study as follows:

By considering the Protective Family Service of the Social Service and Children's Protection Department in our country in the example of Sakarya and Kocaeli, there is need for propositions for the development of solutions according to the problems which came up during the perceiving and application. So it can show how this service is working in Turkey, how is has to be and how it will be in future.

We used in our study as method, state study (example event), elected and our study is figured by "interior one state design". While we were working about the Protective Family Service, we used the SHÇEK officers and the protective families as analyzing units. Technically we used document study and interview techniques. For the interview the formal interview was preferred and the collected data were defined by contain analyze. So our study was carried out with its theoretic and area researches as a whole.

According to our study we find out that the Protective Family Service in Turkey is practically applied partly as it should be applied theoretically. The "Self family dimension" of the service is nearly totally neglected. But the fact, that the children who are given to protective families and the protective families are choosen carefully, shows that this part of the service is completening. Within Turkey's circumstances, it is figured out that the children who benefit from the Protective Family Service are mostly children, who are not appropriate for adoption, who have nearly no visitors in the department, who became appropriate for adoption after a time.

With this study we learned about the past of the Protective Family Service in our country, have a look at the present and to its future and our study has become more productive. The practical information is very important.

Keywords: Social Service, Protective Family Service, Protection needing children

GİRİŞ

Türkiye'nin sosyal hizmetler alanındaki geçmişi uzun bir süreci teşkil eder. Bu süreçte sosyal hizmetler, özellikle 1961 Anayasası'yla sosyal devlet olmanın gereği olarak ele alınmış, eğitim alanında ve toplumsal alanda giderek kurumsallaşmıştır. Bu zaman zarfında kazandığı ve kaybettiği yanlar olmuştur. Geline nokta önemlidir; fakat yeterli olmaktan uzaktır.

Çalışmamızda küreselleşmenin beraberinde getirdiği sorunlarla daha da gölgelenen sosyal hizmetlerin çocuk refahı alanının içerisinde bulunduğu karanlık durumu, bilimsel verilerle ortaya koymaya çalıştık. Bunu yaparken de araştırmamız boyunca ele aldığımız konuların hiçbirinde “korunmaya muhtaç çocuk sorunu” diye bir ifade kullanmadık. Çünkü Türkiye’de önemli bir kesimi temsil eden korunmaya muhtaç çocuk olgusunu baştan bir sorun olarak görmek çalışma anlayışımıza tersti. Böyle bir anlayışta sorun, çocuklar olarak gözükmektedir. Halbuki bu bakış açısı tamamen yanlıştır ve araştırmaları anlamsızlaştırmaktadır. Ortada bir sorun vardır; ancak sorun korunmaya muhtaçlık durumudur ve korunmaya muhtaç çocukların ise bu durumdan kaynaklanan sorunları vardır. Biz bu sorunları görmeyi ve onlara çözüm aramayı denedik. Çocuk Hakları Bildirgesi’nde “İnsanlık çocuklarına verebileceklerinin en iyisini vermekle yükümlüdür” derken, biz korunmaya muhtaç çocuklarımızı sorun olarak göremeyiz. Tersine onların sorunlarına bakmaya çalışırsak faydalı olabiliriz. Böylece bu alandaki söylemler, bu araştırmayla süslü, acınası söylemler olmaktan çıkmış, toplumsal ve bilimsel birer gerçek haline dönüşmüştür. Tüm sosyal hizmetler alanlarında olduğu gibi bu alanda da kaynaklar sınırlı ve kıttır. Önemli olan kıt kaynakları en verimli ve etkili şekilde kullanmaktır.

Çalışmanın Konusu

Çalışmanın konusu, Türkiye’de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti Sakarya ve Kocaeli Örneği’dir.

Korunmaya muhtaç çocuklara verilen hizmetler tüm dünyada göstermektedir. Ülkemizde 1983 tarihli 2828 Sayılı SHÇEK Kanunu’yla çocuk refahı alanında korunmaya muhtaç çocuklara götürülecek hizmetler belirlenmiştir. Bu konuda birinci derecede sorumlu tek kurum ise SHÇEK’tir. Kurumun yaptığı tüm iyileştirmelere ve

yeniliklere rağmen ülkemizdeki çocuk refahı alanındaki en yaygın hizmet kurum bakımındır. Ancak 1950’li yıllardan itibaren yapılan araştırmalarla kurum bakımı modelinin çocukların sağlıklı gelişimlerine zarar verdiği ortaya konmuştur. Bu nedenlerle özellikle gelişmiş ülkelerde kurum bakımı çoktan terk edilmiş ve bu modelin yerini alabilecek alternatif bakım modelleri geliştirilmiştir. Bu bakım modellerinin de aile yaşantısına en yakın hizmetleri yansıtmaya özen gösterilmiştir. En çok tercih edilen çocuk bakım modeli ise; koruyucu aile hizmetidir. Koruyucu aile hizmeti, çocuğun bir aile yanında yetişmesine olanak sağladığı için kurum bakımına kıyasla her yönden daha sağlıklıdır. Bu hizmet çeşitli nedenlerle ailesi yanında bakılmayan çocukların kısa veya uzun süreli olarak bakımlarını üstlenen aile ya da kişilerin yanında devlet denetiminde yetiştirilmeleri olarak tanımlanmaktadır. Çocuk koruyucu aile yanında gelişimini sosyal, fiziksel, bilişsel ve psikolojik açıdan son derece olumlu tamamlamaktadır. Kurum bakımı ise çocuğun gelişiminde kesinlikle olumsuz etkilere sahip olup, SHÇEK’in bütçesi açısından da son derece pahalı bir sistemdir.

Çalışmanın Amacı

Koruyucu aile hizmeti ile ilgili araştırma yapmamızın birbirini tamamlayan iki genel amacı vardır: Birincisi, sosyal devlet olmanın gereği olarak Türkiye’de yapılan sosyal hizmetler çalışmalarının önemli bir bölümünü oluşturan çocuk refahı alanının ve sorunlarının tanımlanması, bunlar hakkında bilgi üretilmesi ve konuyla ilgili çözüm yaklaşımı olarak koruyucu aile hizmetinin geliştirilmesidir. Böylece ikinci genel amaç olarak; bu hizmeti Sakarya ve Kocaeli örneğinde ele alıp, hizmetin kurum bakımına kıyasla Türk toplum ve aile yapısına ne kadar uygun olduğunu tartışarak algılanması ve uygulanması esnasında ortaya çıkan sorunları belirlemek ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirmektir. Sonuç olarak bu hizmetin Türkiye’de nasıl olduğuna, nasıl olması gerektiğine ve gelecekte nasıl olabileceğine dair sonuçları ortaya çıkarmaktır.

Çalışmanın Hipotezi

Çalışmamız “Türkiye’de koruyucu aile hizmetinin uzun yıllardan beridir yeterli düzeyde işlevsel olmaması; halkın bilinç eksikliğinden, Türk aile yapısının özelliklerinin yanlış değerlendirilmesinden ve de merkezîyetçi bir yapıya ve anlayışa

sahip olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun gerekli düzenlemeleri yapmamasından kaynaklanmaktadır.” genel hipotezi üzerine oturtulmuştur.

Çalışmanın Önemi ve Gerekçesi

Avrupa Birliği sürecindeki Türkiye’de korunmaya muhtaç çocukların problemlerinin başında, kurum bakımının devasa boyutlara ulaşmış olması gelmektedir. Koruyucu aile hizmeti ise kurum bakımının karşısında ona alternatif ve her yönüyle ondan daha da olumlu olan bir hizmet anlayışı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hizmetin yaygınlaşmasıyla kurumlar boşalmaya, çocuklardaki tahribat azalmaya ve de devletin maddi olarak belini büken yük ortadan kalkmaya başlayacaktır.

Bir toplumun sosyal politikaları, bu arada sosyal hizmet anlayışı o toplumun sosyo-kültürel yapısı ya da sosyo-kültürel gerçekliğiyle örtüşür olmalıdır. Bu nedenle koruyucu aile hizmetinin Türkiye’nin yaşam koşulları içerisinde en uygun şekilde gerçekleştirilmesi hayati önem taşımaktadır. Çünkü en az toprak erozyonu kadar önemli olan insan erozyonunun önüne geçilmesi gerekmektedir. Koruyucu aile hizmetinin algılanması ve uygulanabilirliği ile ilgili problemlerin ortadan kaldırılması ve bazı gelişmiş batılı ülkelerde olduğu gibi yürütülebilmesi için bu alandaki çalışmaların artması gereklidir.

Sakarya, Doğu Marmara bölgesinde bulunan ve 1950’li yıllardan itibaren şehirleşme sürecine girmiş, sanayileşmeyle birlikte tarıma dayalı özelliğini de koruyan, iç ve dış göçlerle şekillenmiş orta büyüklükte bir Anadolu ilidir. Sakarya’da yuva ve yurtlardaki çocuk ve gençlerin yemeleri, içmeleri ve barınmaları ile ilgili önemli sorunları yoktur. Kocaeli ise yine Doğu Marmara bölgesinde bulunan ve 1950’li yıllardan itibaren hızla şehirleşme sürecine girmiş, sanayileşme yönünde büyük adımlar atmış, iç ve dış göçlerle şekillenmiş, Türkiye’nin gelişmiş sayılı illeri arasında yer almayı başarmış bir sanayi merkezidir. Kocaeli’ndeki yuva ve yurtlardaki çocuk ve gençler Sakarya’daki imkanlara fazlasıyla sahiptirler. Ancak her iki ilde de sevgi, aidiyet duygusu ve eğitim açısından sıkıntı vardır. Bu nedenle araştırmanın Sakarya ve Kocaeli’nde yürütülmesi konuyla ilgili sağlıklı verilerin elde edilmesi açısından önem taşımaktadır.

Korunmaya muhtaç çocukların, başka aileler yanında bakılarak sağlıklı bireyler olarak yetiştirilmelerini amaçlayan “koruyucu aile hizmeti” modelinin, Türkiye’de 1949

yılından bu yana uygulanmasına rağmen , bakılan çocuk oranının hala yüzde 4'ler düzeyinde kaldığı bildirilmektedir. Çocuk esirgeme kurumları bir ihtiyaç neticesinde kurulmuştur. Koruyucu aileye de ihtiyaç vardır. Bu nedenle koruyucu hizmetinden yararlanan çocukların sayısının artması gereklidir. Tüm bu gerekçelerle konu çalışılmaya değer bulunulmuştur.

Çalışmanın Yöntem ve Teknikleri

Türkiye’de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti Sakarya ve Kocaeli Örneği adlı çalışmamızın iki tane evreni bulunmaktadır.

1. Evren: Türkiye’de koruyucu aile hizmetini yürütmekle görevli SHÇEK çalışanları
2. Evren: Türkiye’de koruyucu aile hizmetini yürütmekte olan koruyucu aileler

Çalışmamızın sonuçlarının geliştirileceği iki ayrı evrenin iki ayrı örnekleme bulunmaktadır. İki örnekleme de “amaçlı örnekleme” çeşitlerinden olan “aşırı veya aykırı durum örnekleme” yoluyla seçilmiştir.

1. Örneklem: Sakarya ve Kocaeli SHÇEK çalışanlarından koruyucu aile hizmetinin yürütülmesinden sorumlu kişiler.
2. Örneklem: Sakarya ve Kocaeli’nde koruyucu aile hizmetini yürüten aileler.

Çalışmamız tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Ayrıca çalışmamızda “durum çalışması (örnek olay)” metodu kullanılmıştır ve yine çalışmamız durum çalışması desenlerinden “iç içe geçmiş tek durum deseni” ile şekillendirilmiştir. Böylece koruyucu aile hizmetiyle ilgili çalışılırken, bu hizmeti oluşturan iki alt birim; yani Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’ndaki konuyla ilgili görevliler ve koruyucu aileler analiz ünitesi olarak kullanılmıştır. Teknik olarak ise doküman incelemesi ve mülakat tekniğinden yararlanılmıştır. Doküman incelemesiyle araştırmamızın teorik kısmını ortaya koyup, konuyla ilgili net ve sağlam bir açılım sağlanmıştır. Mülakatta ise “görüşme formu yaklaşımı” kullanılmıştır; yani “biçimsel mülakat” uygulanmıştır. Böylece önceden hazırlanan konu veya alanlara sadık kalarak, hem önceden hazırlanmış soruları sorma, hem de bu sorular konusunda daha ayrıntılı bilgi alma amacıyla ek sorular sorma özgürlüğüne sahip olunmuştur. Ayrıca mülakatla toplanan veriler nitel veri analizi tekniklerinden biri olan “içerik analizi” yoluyla

tanımlanmıştır. Önce veriler incelenmiş, sonra araştırma problemine göre önemli olan kavramlar ve temalar kullanılarak kodlama yapılmıştır. Sonuçlar tablolarla görsel hale getirilmiştir ve her tabloda yüzde hesaplamaları yapılmıştır. Ortaya çıkan kavramlar, temalar ve ilişkiler yorumlanmış, karşılaştırılmış ve teyit edilmiştir. Bu yapılırken de verilerden alıntılara yer verilmiş ve verinin belirli kısımlarına göndermeler yapılmıştır. Sonuç olarak, çalışmamız teknik yönden birbirlerini tamamlayıcı, güvenilirliğini destekleyici bir şekilde tamamlanmıştır. Böylece çalışmamız teorisiyle ve alan araştırmasıyla birlikte bütüncü bir yaklaşımla yürütülmüştür ve çalışmamızın yapı geçerliliği artırılmıştır.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Araştırma bir yandan Sakarya’da ve Kocaeli’nde koruyucu aile hizmetini yerine getirmekte olan ailelerin görüş ve deneyimleriyle sınırlandırılırken, bir yandan da Sakarya ve Kocaeli SHÇEK görevlilerinin kanaatleri ve deneyimleriyle sınırlandırılmıştır. Ayrıca çalışmamız boyunca, koruyucu aileyle ilgili olan 2. örnekleminizin tamamına ulaşım ulaşılamamakta çalışmamız için sınırlayıcı bir durum olmuştur.

Çalışmanın Hedef Kitlesi

Araştırmamızın hedef kitesini; Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurumu çalışanları, korunmaya muhtaç çocuklar, koruyucu aileler ve bunların çocukları ve de konuya ilgi duyan kişiler ve aileler oluşturmaktadır. Araştırmamız sosyal hizmetlerin geçmişini ve bugününü öğrenmek isteyenlere, tüm dünyadaki ve Türkiye’deki çocuk refahı alanını, sorunlarını ve hizmetlerini bilmek isteyenlere, özellikle de koruyucu aile hizmetini ve bu hizmetin nasıl başlatılıp yürütüldüğünü merak edenlere bu süreci objektif olarak görme imkanını sunmaktadır.

Tezin İçeriği

İlk olarak sosyal hizmetler ve ülkemizde bu alandaki faaliyetlerden birinci derecede sorumlu olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu geçmişi, bugünü ve bünyesindeki yenilikleriyle ele alınmıştır. Daha sonra çocuk refahı alanı, dünyadaki ve Türkiye’deki haliyle değerlendirilmiştir. Burada Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne, özellikle ülkemizde güç koşullar altında yaşayan çocukların sorunlarına, korunmaya muhtaç

çocuk olgusuna ve de çocuk bakım modellerine değinilmiştir. Koruyucu ve önleyici hizmetlerin önemi vurgulanmıştır. İlerleyen bölümlerimizde koruyucu aile hizmeti'ne ayrıntılarıyla yer verilmiştir. Burada özel olarak aile yapısındaki değışmelere, aile politikalarına ve aile hizmet kurumlarına değinilmiştir. Bu çerçevede Türk aile yapısı değerlendirilmiştir. Daha sonra koruyucu aile hizmeti'nin Avrupa'daki ve Amerika'daki uygulamalarına değinilmiştir. Son bölümümüzde ise Türkiye'de koruyucu aile izmeti tüm boyutlarıyla ele alınmıştır. Burada Sakarya ve Kocaeli örneğinde yapmış olduğumuz alan çalışmasının analizine ve bu analizin değerlendirilmesine yer verilmiştir. Alan çalışmamız boyunca, çocuk refahı alanındaki koruyucu aile hizmetiyle ilgili olarak hem SHÇEK görevlilerine hem de koruyucu ailelere uygulanan iki ayrı mülakat formu değerlendirilmiştir. Araştırmamızdan elde ettiğimiz bulgularla koruyucu aile olmaya hazır Türk aile yapısı incelenmiştir. Koruyucu aile hizmetiyle ilgili eleştirilere de değinilmiş, bu hizmetin K.M.Ç.lere götürülen diğer hizmetlerle karşılaştırılması yapılmış ve çalışmamız sonuca bağlanmıştır. Böylece bu çalışmayla Türkiye'de yaklaşık 57 yıldır uygulanmakta olan koruyucu aile hizmetinin geçen yarım asırdan fazla bir zaman dilimi içerisinde gereğince yaygınlaşamamasının nedenleri araştırılmış ve ortaya çıkan sonucun hizmetin işlerliği açısından olumlu mu yoksa olumsuz mu olduğu meselesi tespit edilip tartışılmıştır.

BÖLÜM 1: SOSYAL HİZMETLERİN SOSYOLOJİK ARKA PLANI

Sosyal hizmet insana yardımı temel alan, insanın içinde bulunduğu koşulları iyileştirmeyi hedef edinen ve sosyal güvenliğin bir parçasını oluşturan faaliyetler alanıdır ve bu bağlamda oldukça kapsamlı bir içeriğe sahiptir.

Sosyal hizmetin misyonu, tüm insanların potansiyellerini geliştirmek, yaşamlarını zenginleştirmek ve fonksiyonlarını yerine getirmelerini sağlamaktır (Bulut, 2005: 73). Bu bağlamda sosyal çalışma hem sosyolojiktir; yani günceli sorgulayan toplumsal bir belleği vardır, hem tarihseldir; yani tarihsel bir içeriği vardır (Şeker, 2006:15).

Hizmet kelimesi, Arapça'dan Türk diline geçmiş ve başkalarına verilen maddî-manevî destek, yardım ve iş görme anlamlarına gelmektedir (Seyyar, 2007). Sosyal Hizmetler ise Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 2828 sayılı kanununun 3. maddesinin (a) fıkrasında şöyle tanımlanmaktadır:

“Kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan ve kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksulluklarının giderilmesini ve ihtiyaçlarının karşılanmasını, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü”dür (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2004: 5).

Modern sosyal hayatta sosyal hizmetler, kişi, grup ve toplulukların yapı ve şartlarından doğan ya da kendi denetimleri dışında meydana gelen bedenî, zihnî ve ruhî eksikliği, fakirlik ve eşitsizliği gidermek veya azaltmak, toplumun değişen şartlarından doğan sosyal sorunları çözümlenmek, insan kaynaklarını geliştirmek, hayat standartları iyileştirmek ve yükseltmek, fertlerin birbirleriyle ve sosyal çevresi ile uyum sağlamasını kolaylaştırmak maksadıyla insan şeref ve haysiyetine yaraşır eğitim, danışmanlık, bakım, tıbbî ve psiko-sosyal rehabilitasyon alanlarında devlet veya gönüllü-özel kuruluşlar tarafından sistemli bir şekilde ifa edilen hizmet programlarının bütünüdür (Seyyar, 2002: 518).

Sosyal hizmet insandaki acıma duygusundan doğmuştur (Şeker, 2006: 15). Cılga ise sosyal hizmet düşüncesinin ve eyleminin doğuşunu toplumların ve insanlığın tarihsel dönüşüm sürecinde yaşanan oluşumlarla ilişkilendirir (Cılga, 2004: 5). Ayrıca sosyal hizmet, insan ihtiyaçlarının karşılanması için sosyal kurumları harekete geçirmektedir (Karataş, 1999: 41). Buradan yola çıkarak sosyal hizmetlerin dünyadaki gelişmeler ve

değişmeler karşısında gerek gelişmiş gerekse geri kalmış tüm toplumlarda, giderek artan nüfus topluluklarının yaşam koşullarında önemli bir etkiye sahip olduğunu söyleyebiliriz. Aile yapılarındaki farklılaşmalar ve çözümler, küresel bir sorun olan işsizliğin giderek yaygınlaşması, batı toplumlarında nüfusun yaşlanması, suç oranlarındaki artış gibi nedenlerle sosyal hizmetlere olan gereksinim her geçen gün artmaktadır.

Kongar'a göre, her toplum her an değişir ve bir toplumsal yapının temel belirleyicisi insan-doğa çelişkisidir. Bu çelişki ise insanın doğaya karşı yaşama savaşını belirler. Bütün bu savaş esnasında insan teknolojiyi üretmiştir ve bu yolla kendini doğaya karşı savunmaya çalışmıştır. Ancak bir zaman sonra insan kendi oluşturduğu teknolojiyi tutsağı haline gelmiştir. "... doğaya egemen olmak için yapılan üretim ve üretimin ortaya çıkardığı mal ve hizmetler, insana egemen olur" (Kongar, 2002: 389). Ancak kendi kendini sürdüren sınırsız üretim, dünyanın sınırlı kaynaklarıyla imkansızdır. Hem teknolojinin hem de üretimin sınırlılığı insanlar arasındaki çelişkileri ortaya çıkarmıştır. "İnsan-insan çelişkisi insan-doğa çelişkisinin sonucudur. ... insan-doğa çelişkisi çözülmedikçe, insan-insan çelişkisinin çözülmesi de söz konusu değildir. Oysa insan-doğa çelişkisinin çözümsüzlüğü açıktır" (Kongar, 2002: 390, 391). İnsanın içinde bulunduğu bu kısır döngüden çıkma çabası bir çatlak oluşturmuştur. Hiçbir insan sisteminin mükemmel olmayacağı gibi; bu arayışta kötü sonuçları, yardıma muhtaçlığı, ezilmişliği doğurmuştur. Her olgunun karşıtıyla kendini belirginleştirdiği gibi; gelişmişlik geri kalmışlığı, zenginlik fakirliği, varlıklı olmak yoksulluğu ve yoksunluğu netleştirmiştir. İşte bu noktada tamir çalışmaları "sosyal hizmetler" in oluşmasını zorunlu hale getirmiştir. İnsan ilerlemeye çalıştığından, teknolojinin peşine düştüğünden beri sosyal hizmetler vardır ve varolacaktır.

Bu toplumsal yapı ve sosyal hizmet tahlilinden sonra Kongar'ın sosyal hizmet tanımına geçebiliriz. Kongar, sosyal hizmetleri insanlığın toplumsal güvenliğini ve refahını amaçlayan, insanla doğrudan ilişkili hizmetlerin tümü olarak tanımlamaktadır. Bu hizmetin alanlarını ise eğitim, sağlık, konut, ıslah, rehabilitasyon, eğlence ve boş zamanları değerlendirme, sosyal güvenlik ve sosyal refah olarak sekiz gruba ayırmıştır (Karataş, 1999: 34).

Giddens ise, sosyal hizmetlere “sosyal yardım” bağlamından yaklaşır ve bu konunun temelinde de yoksulluk kavramını yerleştirir. Ona göre “Yoksulluk, varlıklı uluslarda yaygınlığını sürdürmektedir” (Giddens, 2000: 300). Sosyal yardım bağımlılığı düşüncesi ise tartışmalı bir konudur (Giddens, 2000: 292). Geride kalana yardım etmek; onu kendine bağımlı hale getirmek olmamalıdır. Aksine sosyal yardım, insanı kendi kendine yeter bir hale getirmek olmalıdır. Yoksa bu işin altından kalkmak imkansızlaşır. Bu anlamda sosyal hizmetin uygulama zorluklarını Garrett çok özlü bir biçimde belirtmektedir: “Sosyal hizmetin amaçları her zaman başarılarından büyük olmuştur” (Şahin, 1999: 71).

“Günümüzde sosyal hizmet birey ve toplumun doyum ihtiyaçlarının karşılanmasında bir araç olarak tanımlanmaktadır” (Kut, 2002: 7). Sosyal hizmetler alanında hakim olan, Sosyal Demokrat ve Alternatif Tarihsel olarak nitelendirilen yaklaşımların her ikisine göre de sosyal hizmet endüstri toplumunun doğal bir sonucudur. Sosyal hizmetin bir toplumda gelişmesinin ön koşulu ise; o toplumda sorun olarak saptanmış “sosyal” niteliği olan konularla baş edebilmesi ve sorunların çözümünde ‘olmazsa olmaz’ bir konuma sahip olmasıdır (Atauz, 1999: 87, 88, 89). İşte sosyal hizmet sosyal sorunların çözümünde kullanılan bir araçtır. Buradaki amaç ise insanları refahı ve mutluluğudur.

Endüstrileşmeyle birlikte hızla artan üretim karşısında tüketimin zavallılığı ortaya çıkmıştır. Birbirine bağımlı olan bu iki olgudan biri diğerini açık bir farkla geçmiştir. İnsan ürettiklerini tüketemeyecekse üretimin bir anlamı olmayacaktır. O halde tüketiminde artırılması gereklidir. İhtiyaç olsun ya da olmasın üretilenler tüketilmelidir. Ancak bu noktada her iki olgunun sınırlı oluşları bir yana, aynı ekonomik düzeye sahip olamama başka bir çelişkiyi ortaya çıkarmıştır. Bu konuda alt gelir gruplarının ezilmemesi için gerekli önlemler alınmalıdır. Ancak az öncede değindiğimiz gibi, buradaki temel ilke insanları yardımlarla ayakta tutmak olmamalıdır. Tam tersine kendi çalışmalarıyla ayakta durup geçinebileceği ve ilerleyebileceği bir standarda kavuşturmalıdır. Tarih boyunca gelmiş geçmiş tüm semavi dinler ve tüm devletler kendi bünyelerinde yoksulu korumak, fakirin zenginde olan hakkını almak ve bu manada hem fakiri hem de zengini tatmin etmek amacıyla gerekli düzenlemeleri uygulamışlardır.

Sosyal hizmet düşüncesi ise, bireyin ve toplumun mutluluğunu ve özgürlüğünü temel almaktadır. Sosyal hizmet düşüncesi, a) Modern Endüstri toplumunun doğuşu ve

gelişimi b) Aydınlanma düşüncesi c) Bilimsel ve teknolojik değişmeler ve sosyal bilimlerin gelişimi d) Devlet yapısındaki gelişmeler, demokratik yönetim ve toplum düşüncesi etmenlerinin bütünlüğünde oluşmuştur (Cılga, 2004: 6).

Kahramanoğlu'na göre ise, sosyal hizmet insana yardım sanatıdır ve üç temel işleve sahiptir. Bunlar: 1) Koruyucu – Önleyici 2) Tedavi edici 3) Geliştirici'dir. Meslek ve disiplin olarak yeni olmasına karşın uygulaması ilk çağlara kadar gider (Kahramanoğlu, 2006).

Ekinci de sosyal hizmetlerin gelişimini sanayileşme süreciyle ilişkilendirir ve sosyal güvenlik politikalarının gelişimiyle sosyal hizmetlerin gelişiminde paralellik olduğunu söyler (Ekinci, 1994: 161). Kut ise, sosyal hizmetlerin gelir ve hizmet dağılımının dengelenmesindeki rolünün önemine işaret eder (Kut, 2002: 7). Sosyal politikalar bu arada sosyal hizmetler, sadece değişmekte olan toplumun önünü açacak nitelikte olmalıdır (Abay, 2004a: 6). Bu nedenle sosyal hizmet politikaları toplumun belirleyici politikalarıdır ve hayati önem taşımaktadırlar. Böylece sosyal devlet ve bunun ayrılmaz bir parçası olan sosyal hizmetler gelişerek günümüze kadar gelmiştir. Çünkü sosyal hizmet, sosyal devletin unsurlarından biridir. Ancak günümüzde sosyal hizmet sistemleri artan talep ve bu talebi karşılayacak sınırlı kaynaklar arasında sıkışmış durumdadırlar (Fişek ve Gökbayrak, 2007).

Sosyal devlet anlayışı; sosyal hizmetlerin çağdaş olduğu kadar kültürel yapıyı da ön plana alan, bilimsel olduğu kadar da toplum içinde uygulanabilir olmasını sağlayan bir yapıyı sunmaktadır. Sosyal sorunların bir çığ gibi her geçen gün büyüyerek çoğaldığı, toplumsal yapıların ve bu yapılar içindeki kurumların değişip çeşitlendiği günümüz koşullarında “insanın mutluluğu” odaklı yaklaşımlar sonuca ulaşmada varsayımlara ve tesadüflere bırakılamazlar. 21. Yüzyılda insanoğlu birikimlerinden yola çıkarak sosyal hizmetler anlayışını geliştirmek zorundadır.

1.1. Günümüzde Sosyal Devlet ya da Refah Devleti

Bir çok araştırmacı sosyal devlet ya da refah devleti kavramlarının geçtiğimiz son yüzyıla damgasını vurduğu konusunda hemfikirdir.

Özdemir'in de belirttiği gibi, sosyal devletin ya da refah devletinin tanımı söz konusu olduğunda, bu konuda bir birliktelik yoktur (Özdemir, 2006: 26). Bazı araştırmacılar

sosyal devleti ve refah devletini ayrı ayrı tanımlamaktadırlar. Aslında refah devleti sosyal devleti de kapsamaktadır. Biz de konumuz gereği sosyal devlet ve refah devleti kavramalarını birbirlerini tamamlar bir biçimde ele alacağız. Hatta yeri geldiğinde daha da anlamlı olması ve günümüz koşullarını daha da iyi yansıttığı için “sosyal refah devleti” ifadesini kullanacağız. Bu şekilde çalışmamızın konularından biri olan sosyal hizmetlerin günümüz modern devlet anlayışındaki yerindeki en doğru bir biçimde tespit etmiş olacağız.

Sosyal devlet, sosyal siyaseti kendi başına veya katılımcı demokrasi çerçevesinde sivil toplum örgütleri ile birlikte uygulayan devlettir. Sosyal devlet, acizleri güçlüler karşısında koruyarak, hakiki eşitliği; yani sosyal adaleti ve sosyal dengeyi sağlamakla mükellef bir devlettir (Seyyar, 2002: 498, 499). Aktay ise sosyal devletten devletin kendisini anladığını belirtmektedir (Aktay, 2006: 96). Buradan refah devletine geçebiliriz.

Özdemir’e göre “Refah devleti” esas olarak 20. yüzyılın bir ürünüdür. Refah devleti, vatandaşlarına minimum gelir garantisi sağlamalı, güvencesizliği azaltmalı, herkese en iyi standartlara sahip olma hakkı vermelidir. Sosyal yardımda bulunmak, sosyal güvenliği sağlamak ve sosyal hizmetler sunmak refah devletinin vatandaşlarına tanıdığı bir lütuf değildir, aksine onun görevidir. Dolayısıyla, refah devletinin görev alanı oldukça geniştir ve her ülkenin kendi sosyal refah modeline göre çeşitli uygulamaları vardır. Refah devletini doğduğu ülkelerin hemen hepsinde demokrasi yerleşmiştir, bu ülkelerde yüksek düzeyde sanayileşme söz konusudur ve gelişmiş piyasa ekonomileri oluşmuştur (Özdemir, 2006: 27, 28, 29). Görüldüğü gibi temelde refah devleti ile sosyal devlet aynı anlamlara gelmektedir. Sosyal devlet ise toplumdaki faaliyetlerini, sosyal refah devleti olma işlevini sosyal politikalar aracılığıyla yürütmektedir. Şeker’in de belirttiği gibi, sosyal çalışmanın varolma koşulu: Demokratik, özgürlükçü ve adaletli bir toplum yapısıdır (Şeker, 2006: 22).

Toplumun refah düzeyinin yükseltilmesi; özürllüler, yaşlılar ve yoksulların korunması için uygulanan politikalara “sosyal politika” denir. Sosyal hizmetler ise beş büyük parçadan; sosyal güvenlik, barınma, eğitim, sağlık ve sosyal çalışmadan oluşur (Aysan, 2006: 61). Yıldırım ise sosyal politika oluşumunda sivil toplum kuruluşlarına geçmişe nazaran daha fazla ihtiyaç olduğunu belirtmektedir (Yıldırım, 2006: 94).

Şenkal, günümüzde sosyal devlet açısından olumsuz gelişmeler yaşandığını ve bu gelişmelerin sosyal devlette kriz yaşanmasına neden olduğunu belirtmektedir. Bu krizin nedenleri oldukça fazladır. “Bunlar, uluslararası rekabetin artmasından, nüfusun demografik yapısının değişmesine kadar uzanan geniş bir çerçeveyi ihtiva etmektedir” (Şenkal 2006: 59). Bu krizi küreselleşme bağlamında ele alıp kısaca değerlendirmek çalışmamız açısından aydınlatıcı olacaktır. Ancak böylece 21. yüzyılın nasıl bir sosyal hizmet anlayışına sahip olduğunu öğrenebiliriz.

1.1.1. Küreselleşmeyle Birlikte Sosyal Devletin Sosyal Hizmetlere Bakışı

Küreselleşmeyi maddi ve manevi değerlerin ve bu değerler kapsamında oluşmuş birikimlerin, milli sınırları aşarak, dünya çapına yayılması olarak tanımlayabiliriz (Seyyar, 2002: 340). Küreselleşme açısından sosyal hizmete yaklaşıldığında iki hakim görüşün varlığı dikkatimizi çekmektedir. Bunlardan birincisine göre küreselleşmeyle birlikte sosyal hizmetlerin işlevi daha da artmıştır. İnsanlığın her zamankinden daha çok sosyal hizmetlere ihtiyacı vardır. İkinci yaklaşıma göre ise küreselleşmeyle birlikte sosyal hizmetlerin sonu gelme noktasındadır. Dünyanın ufku kasvetli bir karanlık olarak gözükmektedir.

Küreselleşmeyle birlikte insanlar arasındaki iletişim ve etkileşim artmış, sınırlar giderek silinmeye başlamıştır. Bu da devletin özellikle de sosyal refah devletinin değişmesine neden olmuştur. Ancak bu değişme devletin güç kaybetmesinden öte; aslında yeni gelişmeler karşısında giderek savunmasız kalan halkına karşı sorumluluklarının artması şeklinde belirmiştir. Zenginlerin daha da zenginleştiği fakirlerin daha da fakirleştiği bir dünyada devletlerin, iki kesim arasındaki uçurumu kapatıcı, orta kesimi güçlendirici, güçsüz olana yardım edici ve onu koruyucu hatta modern bir Robin Hoodcu yaklaşımla hareket etmeleri gerekmektedir.

Kimi araştırmacılarca da küreselleşme, cömert refah devletlerini gözden düşürmüştür (Özdemir, 2006: 30). Bizse bu noktada küreselleşmenin refah devletini gözden düşürmekten öte onu bir çeşit krize soktuğunu söyleyebiliriz. Çünkü öncelikle demografik yapı değişmiş; yaşlı nüfus artmış, doğum oranları düşmüştür. Bu da bağımlılığı attırmıştır. Ailenin yapısında farklılaşmalar olmuştur; boşanma oranları artmış, tek ebeveynli aileler çoğalmıştır. Sağlık maliyetleri ve emeklilik olanakları da artmıştır. Ekonomik koşullar da değişmiştir; büyüme hızları düşmüş, kadın istihdamı

artmıştır. İşsizlik yükselmiş, vergiler çoğalmış, mali açıklar artmıştır. Bu sebeplerle hükümetlerin sosyal harcamalar için milli gelirden ayırdıkları pay sürekli büyümüş ve giderek katlanılmaz bir hacme ulaşarak, ülkelerin rekabet güçlerini zayıflatır hale gelmiştir. Bu durumlar özellikle Avrupa’da refah politikalarında atlatılması zor problemler ortaya çıkarmıştır (Özdemir, 2006: 30). Üretim tüketime oranla çok daha hızla artmıştır. Böylece sahte ihtiyaçlar ortaya çıkarılmaya başlanmış ve günümüzün sosyal hastalıklarından biri olan “tüketim çılgınlığı” bir salgın gibi yayılmıştır. Tüketmenin moda olduğu bir dünyada tüketemeyen ya da daha doğrusu az tüketen kesim ezilmektedir.

Bu nedenlerle, refah devletinin bunalımına çözüm arayışları başlamıştır. Bir yandan kamu harcamalarını azaltmak için mevcut sosyal refah kurumları ve programları reforma tabi tutulmuş bir yandan da devletin üzerindeki sosyal sorumlulukların diğer bazı kesimlere aktarılarak hafifletilmesi düşüncesi uygulamaya çalışılmıştır. Bu açıdan üç yönelim vardır. Sosyal görevler önce “yerel yönetimlere”, sonra “kar gütmeyen kuruluşlara”, daha sonra da “piyasalara” bırakılmaya başlanmıştır (Özdemir, 2006: 30). Böylece sosyal devletin niteliğinde büyük farklılaşmalar yaşanmıştır. Devlet dışındaki kurumların daha büyük rol üstlendiği çoğulcu, karma bir refah ekonomisine geçilmiştir (Ersöz, 2006: 41). Yıldırım ise küreselleşmeyle birlikte refah devleti yerine “refah toplumu” düşüncesinin öne çıktığını, bununla beraberinde “risk toplumu”nu getirdiğini düşünmektedir (Yıldırım, 2006: 94). Ayrıca küreselleşmeyle birlikte sosyal sorunlar tarihte olmadığı kadar hızlı artmaktadır. Sosyal harcamaların kısılması bir yana giderek artması söz konusudur. Diğer önemli sorun ise çığ gibi büyüyen sosyal sorunların kim tarafından ve nasıl çözüleceğidir. Ne küreselleşme ne de neo-liberal politikalar bu sorunları çözememişlerdir (Şenkal, 2006: 60). Özellikle az gelişmiş ülkelerdeki sosyal hizmet yapılanmaları bu dönemde tehlike içindedir.

1.2. Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Tarihçesi

Ülkemizdeki sosyal hizmetlerin oldukça eskilere dayanan köklü bir tarihi vardır. Bu tarih dünyada eşine az rastlanır bir biçimde gerçekleşmiş olan sosyal yardım ve sosyal dayanışma örnekleriyle doludur. Bunları aktararak geçmişle bugünümüz arasında olan ve de geleceğimizi belirleyecek sosyal yardım bağını daha net bir şekilde ifade etmiş olacağız..

Dayanışma ve yardımlaşma sosyal hizmet adıyla adlandırılmadan; kimsesiz,yetim ve yoksul çocuklar korunmaya muhtaç çocuk kavramıyla kavramlaştırılmadan önce de Türk toplumlarında bu konularla ilgili olarak sistemli çalışmalar bulunmaktadır. Abay, sosyal hizmetlerin toplumların toplumsal ve kültürel yapılarına ve inançlarına göre biçimlendiğini belirtir. Türkiye’de sosyal hizmetlerin tarihinden bahsederken de sosyal hizmet anlayışımızın gönüllülük esasına dayalı olduğunu vurgular (Abay, 2004b: 2).

Türk Devletleri eski çağlardan beri sağlam sosyal dayanışma örnekleri göstererek kimsesiz çocuğuna, yaşlısına, özürlüsüne kısacası; tüm muhtaç kesimine sahip çıkmıştır. Tarihteki sosyal dayanışma örneklerimizi şöyle sıralayabiliriz:

Uygurlar’da ve Kırgızlar’da evlat edinme geleneğinin olduğu bilinmektedir. Yaşlılara yönelik olarak Rehaoğulları ve Memlûklular döneminde çeşitli tesisler yapılmıştır. Selçuklular ve Osmanlılar Döneminde muhtaç dul, yetim, yaşlı ve özürlülere vakıflar kanalıyla hizmetler götürülmüş, sosyal yardımlaşma alanında güzel örnekler uygulamaya konulmuştur. Tanzimat Dönemi sonrasında; Mithat Paşa tarafından açılan Islahhaneler (1863), Darüşşafaka (1872), Darülaceze (1896), Darüleytamlar (1915), Himaye-i Eftal Cemiyeti (1917) kurumsal sosyal hizmet çalışmalarının başında gelmektedir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2006:1). Burada bahsedilen Darüleytamlar ve Himaye-i Eftal Cemiyeti konumuz açısından önemlidir ve bunları biraz daha açmak gerekir.

Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı sıralarında çok sayıda yaralı ve şehit verilmesi sonucunda kimsesiz çocuklarla ilgili sorunlar ağırlaşmıştır. Sorunun çözümü için halktan gelen çaba yetersiz kalınca 1903 yılında kimsesiz çocukları korumak amacıyla II. Abdülhamit tarafından Darülhayr-ı Ali kurulmuştur. Bu kurum 22 Ağustos 1909 yılına kadar hizmet vermiştir. Daha sonra Meşrutiyet döneminde ise İttihad ve Terakki’nin Birinci Dünya Savaşı’nda şehit olan kişilerin çocukları için kurduğu Darüleytamlar bu görevi üstlenmiştir (Okay; akt: Çavuşoğlu, 2001: 97). Onat’a göre, Türk tarihinde korunmaya muhtaç çocuklar için yapılandırılmış ilk önemli kuruluş, meşrutiyet döneminde temelleri atılmış olan Darüleytam’dır (Onat, 1994: 47). Okay’ın aynı kaynağında; Darüleytam’ların yetersiz kaldığı görüşü üzerine bir grup hayırsever tarafından 1917 de Himaye-i Eftal’in kurulduğu belirtilmektedir (Okay; akt: Çavuşoğlu, 2001: 97).

Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu'ya geçen kurucular, 30 Haziran 1921 tarihinde Himaye-i Eftal'i Ankara'da kurarak, çocuk davasını tekrar gündeme getirmişlerdir. Ankara'da Hakimiyet-i Milliye Gazetesi'nin bir odasında kurulan Himaye-i Eftal Cemiyeti, kuruluşunun hemen sonrasında M. Kemal Atatürk'ün desteğini alarak cephede şehit düşmüş askerlerin çocuklarını koruma altına almayı görev saymıştır (Çavuşoğlu, 2001: 97). Mustafa Kemal Atatürk Birinci Dünya Savaşından itibaren kimsesiz çocukların sorunlarıyla ilgilenmiştir. Onun bu ilgisi de Cumhuriyet yıllarında çocuk refahı alanında kendisini göstermiştir ve bu alan giderek kurumsallaşmaya başlamıştır. Atatürk, Himaye-i Eftal Cemiyetine ilişkin olarak "Memleket çocuklarını korumayı üzerine alan vatandaş Himaye-i Eftal Cemiyeti'ne yardıma mecburdur." demektedir (Acar, 2005: 54). Bu feyizle Ankara'da hizmete devam eden cemiyet; çocuk yuvaları, aşevleri, talebe sofraları, muayenehaneler, doğum evleri, sıhhi banyolar, çocuk bahçeleri, çocuk kütüphaneleri açarak sosyal hizmetler alanında birçok çalışmayı yürütmüştür (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2006: 2). Aslında Cumhuriyet çocuk refahı ile ilgili çalışmaları tamamıyla Himaye-i Eftal Cemiyeti'ne bırakmamıştır. 1926 tarihli Medeni Kanununun 272. ve 274. maddeleri ana babanın sorumluluklarını yerine getirmemesi durumunda devletin yargıç marifetiyle duruma el koyması gerektiğini belirtilmiştir. Asıl düzenleme ise 1930 tarihli Umumi Hıfzısıhha Kanunu ile yapılmıştır. Bu kanunla ana babası hayatta veya ölmüş, terk edilmiş çocukları kabul ederek gerek paralı gerekse parasız olarak bakan resmi ve özel tüm kuruluşların çalışmaları bir disipline bağlanmış, denetim görevi ise Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na verilmiştir (Acar, 2005: 52). Acar aynı eserinde belirttiğine göre; Himaye-i Eftal'in kuruculuğunu ve uzun yıllar genel başkanlığını yapmış olan Fuat Umay'da ABD gezisini anlattığı kitapta devletin müdahalesinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Umay, "Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekaletimizin (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı) sadece çocuklarla meşgul olacak bir yurt kurması çok iyi olur" demektedir (Acar, 2005: 53).

1935 yılında Himaye-i Eftal Cemiyeti'nin adı Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu olarak değiştirilmiştir. Bu kurum ise sosyal hizmetler alanında bir çok yeniliği başlatarak anne, çocuk konularında projeleri hayata geçirmiştir. Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu 1937 yılında kamu yararına faaliyet gösteren bir kurum statüsüne kavuşturulmuştur (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2004: 2, 7).

1960'lı ve 1970'li yıllarda çocuk koruması konusunda hizmet veren dörtlü bir yapı göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi ağırlığını giderek arttıran Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü, ikincisi 13-18 yaş arası çocuklara bakmakla yükümlü Milli Eğitim Bakanlığı, ncs yerel düzeyde tek sorumlu olan Koruma Birlikleri ve Dördüncüsü ise etkinlik alanı kısıtlanan Türkiye ocuk Esirgeme Kurumu'dur (Acar, 2005: 64).

Cumhuriyet döneminde ocuk refahı ile ilgili çalışmalarını uzun yıllar yürüten Türkiye ocuk Esirgeme Kurumu 1980 askeri ihtilalinden sonra ortaya çıkan sosyo-politik koşullarda Milli Güvenlik Konseyi kararı ile kapatılmış, "devletleştirilmiştir" (Acar, 2005: 2). Kurumun bütünüyle ortadan kalkması ise 24 Mayıs 1983 tarihinde kabul edilen 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve ocuk Esirgeme Kurumu kanunu ile olmuştur (Acar, 2005: 72). Kurum, bu kanunla Sosyal Hizmetler ve ocuk Esirgeme Kurumu adını alarak Başbakanlığa bağlanmıştır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve ocuk Esirgeme Kurumu, 2004:7). 2828 sayılı kanun sosyal hizmetler konusuna bambaşka bir bakış açısı getirmiştir. Dağınık bir halde bir kurum tarafından yerine getirilen sosyal hizmetler bir elde toplanmıştır. Bir sivil toplum rgt olan ocuk Esirgeme Kurumunun devletleştirilmesi ise eleştiriye açık bir konudur. Sosyal hizmetler ve ocuk Esirgeme Kurumu'nun ortaya çıkış sürecine, işleyişine, yürüttüğü hizmetlere araştırmamızın ilerleyen sayfalarında ayrıntılarıyla yer vereceğiz.

Aslında Cumhuriyet döneminde sosyal hizmetlerle ilgili olarak örgütsel düzenlemelere ağırlık verildiğini söyleyebiliriz. Buradan da anlaşılabileceği gibi "genel eğilim, sosyal sorunların çözümünü sosyal hizmet örgütlerinden beklemek şeklinde olmuştur" (Çengelci, 1994: 290).

Ancak çok boyutlu, i ie geçmiş ve karışık sosyal sorunların çözümünde sadece örgütsel düzenlemelerle başarı sağlanamaz.

"Konunun sosyal haklar boyutunda ve genel-yerel yönetim / kamusal-gönüllü kuruluş ilişkisi bağlamında ve her sorun alanı için ayrı ayrı düzenlenmiş ulusal iş akışı çerçevesinde, ayrıntılı bir teknik düzenlemeye tabi tutulması kesin bir zorunluluktur. Aksi takdirde, kurulmuş olan bütün sosyal hizmet kurumlarına ve kuruluşlarına rağmen, ulusal kaynakların en etkili ve verimli şekilde kullanılmasına, işbirliği ve koordinasyonun en yüksek düzeyde tesis edilmesine olanak bulunamayacaktır. ... Türkiye'nin sosyal hizmetlerin örgütlenmesi açısından acil gündemi, yeni örgütler kurmak değil, temel bir hizmet (işleyiş) kanununu (Ulusal Sosyal Hizmetler Kanunu'nu) bir an önce hazırlamak olmalıdır" (Çengelci, 1994: 290,291).

Ülkemizde sosyal hizmetlerin tarihine dair aktardığımız bilgilere ek olarak şunu da belirtmemiz gerekir. Bu gelişmeler neticesinde ve daha da evveliyatında bu alanda görev yapacak eğitilmiş ve bilinçli personele ihtiyaç duyulmuştur. Aktaş'a göre de Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, refahın giderek kurumsallaşması ve sosyal hizmetlerin sosyal yasaların içeriğinde yer almasıyla günümüzde sosyal hizmetler mesleki bir faaliyet alanıdır. Ayrıca sistemli ve bilimsel bir yaklaşımla sürdürülmektedir (M. Aktaş, 2004: 159, 160).

Ülkemizde 1959'da çıkarılan 7355 sayılı Sosyal Hizmetler Enstitüsü kurulmasına dair kanunun ilgili maddeleri uyarınca, ilk kez sosyal eğitim veren Sosyal Hizmetler Akademisi, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı olarak, lise öğrenimi üzerine 4 yıllık öğretim ve eğitim yapan yüksek bir öğrenim ve araştırma kurumu olarak 1961 yılında hizmete açılmıştır. 1982 yılında 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile Hacettepe Üniversitesi bünyesinde yer almıştır, Rektörlüğe bağlı olarak Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu adında ülkemizde faaliyet göstermeye başlamıştır (Seyyar, 2007). Günümüzde Sosyal Hizmet Yüksek Okulu, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'ne bağlı bir bölümdür.

2002 yılında Başkent Üniversitesi'nin Sağlık Bilimleri Fakültesi bünyesinde Sosyal Hizmetler Bölümü kurulmuştur. 2006 yılı ise Türkiye'de sosyal hizmet eğitimi açısından oldukça verimli bir yıl olmuştur. Bu yıl içerisinde Sakarya Üniversitesi'nin Fen Edebiyat Fakültesi, Adnan Menderes Üniversitesi'nin Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Selçuk Üniversitesi'nin Konya Sağlık Yüksekokulu bünyelerinde Sosyal Hizmetler Bölümleri açılmıştır. Türkiye'deki sosyal hizmetlerin bilimsel geleceğinin daha da aydınlık olacağı kuşkusuzdur.

Sosyal hizmetler bölümünün gayesini Seyyar'ın fikirleri özetlemektedir:

“...ülkenin temel sosyal yapısı, sorunları ve sosyal hizmet metodolojisi hakkında mesleki bilgi ve beceriye sahip, kırsal ve kentsel ortamlarda, resmî ve hükümet dışı çeşitli sosyal hizmet alanlarındaki kuruluşlarda görev alabilecek, çeşitli düzeylerde sosyal politika ve planlamaya etkili bir şekilde katılabilecek, çeşitli sosyal hizmet alanlarındaki planlama yönetim, örgütlenme, araştırma etkinliklerini yürütebilecek sosyal hizmet uzmanları yetiştirmektir” (Seyyar, 2007).

Türkiye’de sosyal hizmet eğitimi ABD kökenlidir. 1961-2000 yılları arasında gelişmeye kapalı ve dirençli kalmıştır (Tomanbay, 2005: 69). Türkiye’de sosyal hizmet eğitimi yapılanmaya başladığından beri kendi olma gayretine düşmemiştir (Şeker, 2006: 8).

Bugün gelinen noktada Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’nün de belirttiği gibi ülkemizde sosyal güvenlik, sosyal hizmet ve sosyal yardımların daha etkin olarak yapılabilmesine yönelik kamu reformu, yerel yönetimler, personel reformu, sosyal hizmet ve sosyal yardım temel kanunu çalışmaları ile ilgili arayışlar sürdürülmektedir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2004: 10). Türkiye’de insan ve toplum sorunlarının sosyal hizmetler tarafından ortaya konulması, değerlendirilmesi ve çözüm için yaklaşım ve modellerin geliştirilmesi gerektiği ortadadır (Cılga, 2004: 60).

1.2.1. Sosyal Devlet Olmanın Gereği Olarak Türkiye’de Sosyal Hizmetler

Sosyal devlet anlayışı ülkemizde ilk kez 1961 Anayasası ile gündeme gelmiştir ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti bu anayasayla bir “sosyal hukuk devleti” şeklinde geliştirilmiştir (Karataş, 1994: 350). Anayasa’nın 2. maddesinde, “Türkiye Cumhuriyeti’nin başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti” olduğu ifade edilmiştir (Şentop, 2006: 44). Ancak ülkemizdeki sosyal hizmetlerin gelişiminde asıl olarak 1983 tarihi bir dönüm noktasıdır. Bu tarihte 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu yasası yürürlüğe girmiştir. Böylece hizmetler tek bir idarede birleşmiş ve ülkemize özgü sosyal hizmet politikalarının oluşumu ve gelişimi hız kazanmıştır. Ayrıca sosyal hizmetler alanındaki bir diğer gelişme de 29.05.1986 tarih ve 3294 sayılı Kanunla oluşturulmuş olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu’dur (Ekinci, 1994).

Bazı araştırmacılar 1961 Anayasası’nın getirdiği “sosyal hukuk devleti” ilkesi ve kazanılan siyasi-sosyal hakların 1982 Anayasası ile tırpanlandığını belirtmektedirler. 1980 sonrasında dünyanın bir çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de yoksullukla mücadele için oluşturulan yeni kurumlar dışında bütçeden sosyal transferlere ayrılan miktar artmıştır. OECD verilerine göre Türkiye’de kamu sosyal harcamalarının GSMH’ye oranı 1980’de %4,3 iken 1999’da %13,2’ye yükselmiştir. Küreselleşmeyle birlikte, devlet artan nüfusa rağmen kamu kesimindeki istihdam oranlarını düşürmeye

çalışmaktadır ve yeni alınan personeli de daha çok sözleşmeli olarak istihdam etmeye çalışmaktadır (Aysan, 2006: 63, 64).

Günümüzde Türkiye'deki sosyal hizmetler, sosyal devlet olmanın gereği olarak; sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve SHÇEK arasında işbirliğine imkan tanımaktadır. Ancak yine de bu paylaşımcı anlayışın pratikte tam olarak uygulandığını söyleyemeyiz. SHÇEK genel olarak tek elden yönetim anlayışıyla hantallaşmış durumdadır. Hizmet alanlarının çokluğu, sınırsız muhtaçlığın karşısında sınırlı ve kıt kaynakların oluşu, giderek büyüyen ve içinden çıkılması güç sorunları beraberinde getirmiştir ve insan – insan çelişkisi belirginleşmiştir. Nitekim İçağasıoğlu'na göre de ülkemizdeki sosyal hizmet örgütlenmesi klasik yönetim anlayışına dayanan son derece merkeziyetçi bir yapıdadır. Bu yapının etkisinde olan sosyal hizmet kurumları da bürokrasinin de etkisiyle, sorunlara müdahale etmekte ve verilen hizmetlerin etkililiğini değerlendirmekte ve yeni hizmet modelleri geliştirmekte yetersiz kalmaktadırlar (İçağasıoğlu, 2001: 153).

Ülkemizdeki sosyal hizmetler faaliyetleri esas itibariyle devlet tarafından karşılıksız olarak; başta Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı ve buna bağlı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu olmak üzere, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Milli Eğitim Sağlık ve İç İşleri Bakanlıkları, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, İl Özel İdareleri, Emekli Sandığı, belediyeler ve yarı resmi ya da özel statülü gönüllü kuruluşlar, ve mahalli idareler tarafından çeşitli biçimlerde sunulmaktadır (Ekinci,1994:162,163; Seyyar, 2007).

Seyyar ise, toplumun refah seviyesini sosyal adalet ilkelerine göre artırmayı hedefleyen sosyal devlet modelinin Türk siyasi tarihinde yeteri derecede gelişmemiş olduğunu vurgulamaktadır (Seyyar, 2006a: 34).

“Sosyal hayatın temel sorunlarına demokratik kurallar çerçevesinde yeterince önem vermediğinden ve zamanında sanayileşme çabalarıyla birlikte isabetli sosyal politikalar geliştiremediğinde dolayı Türkiye Devleti, kuruluşundan bu yana, modern sosyal devletlerin ulaşmış oldukları ileri insani gelişmişlik seviyelerinin çok arkalarında kalmıştır. ... Sosyal politikaların etkinliği, resmi ideolojilerden arındırılmış bir hukuk sisteminde ancak sağlanabileceği için, Türkiye özellikle AB'ye katılım sürecinde gerçek anlamda bir sosyal devlet yapılanmasına doğru gidip gitmeme noktasında bir karar aşmasına gelmiştir. ... ‘Modern’ ve ‘postmodern’ müdahaleler yoluyla toplum mühendisliğine soyunmak veya neo-korporatist dayanışmalara gitmek yerine özgür ve bağımsız sivil toplum

kuruluşlarının sosyo-kültürel etkinliklerini önemseyen katılımcı ve sivil demokrasi uygulamalarına geçilmelidir” (Seyyar, 2006a: 34).

Günümüzde sosyal hizmetlerin sağlanmasında toplumun daha büyük sorumluluklar üstlendiği yeni yapı söz konusudur. Bu yeni anlayış ise bizim kültürel ve de ailevi değerlerimize hiç de yabancı değildir. Ersöz de bu yeni yapının bizim gibi sosyal devlet standardına ulaşamamış ve gönüllülük potansiyeli yüksek toplumlar için bir fırsat olduğunu söylemektedir. Ona göre konuyu ülkemiz açısından ele aldığımızda devlet bugüne kadar “sosyal vaatler devleti” olmanın ötesine geçememiştir. “Devlet, bundan böyle toplumun gönüllülüğünü, hayırseverliğini harekete geçirecek politikalara yönelmelidir.” Temeli vakıf medeniyetine dayalı Osmanlı toplumunun mirasçısı olan Türk toplumu bu konuda son derece yetkindir. “Üstelik, sosyal yardım ve hizmetler temeli gönüllülük olan hizmetlerdir ve ancak gönüllüler tarafından etkin bir biçimde sağlanabilir.” Aksi takdirde başarısız olduğu ortadadır (Ersöz, 2006: 41).

Kesgin’in de ifadesiyle Türkiye gibi ülkelerde formel sosyal hakların sağlanamaması neticesinde bu alandaki boşluğu enformel örgütlenmeler doldurmaktadır. Bizde aile, akrabalık bağları ve hemşehricilik bağları yaygındır (Kesgin, 2006: 68). Aslında bu bağlılık sosyal hizmetler açısından olumlu bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımdan hareketle, Türkiye için geleneksel refah uygulamaları ile bütünleştirilmiş modern sosyal politikalara eskisinden daha fazla ihtiyaç olduğunu söyleyebiliriz (Kesgin, 2006: 68).

Sosyal sorunların giderek artması üzerine refahın tüm bireylere dağıtılması ve bu gelişmelerin insancıl kılınması “sosyal devlet” olgusunu, olmazsa olmaz kılmaktadır. Ancak Türkiye’deki sosyal devlet uygulamalarının yeterli ya da arzu edilen seviyede olduğunu söyleyemeyiz (Özdemir, 2006: 91). Özdemir’in şu düşünceleri de Türkiye’de uygulanmakta olan sosyal hizmetlerle ilgili olarak aydınlatıcıdır.

“Türkiye’de sosyal hizmetler özellikle özel ihtiyaç sahibi grupların ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik hizmetler vermektedir. Ancak bu yöndeki çabaların da arzu edilen seviyede olduğunu söylemek güçtür. Çağdaş sosyal hizmetler anlayışında olması gereken birçok hizmet Türkiye’de henüz hayata geçmemiştir. Bunların en önemlilerinden biri de sosyal hizmetlerin sosyal politikadaki etkinliğinin gerekli düzeyde olmayışıdır. ... Kuşkusuz halk katılımının sağlanamadığı ve sosyal yapı ile örtüşmeyen hiçbir sosyal politika başarılı olamayacaktır.” (Özdemir, 2006: 91, 92).

Bu alt başlığımızda Türkiye’nin bir sosyal devlet olarak sosyal hizmetlerle ilgili durumunu ortaya koymaya çalıştık. Sonucun hiç de iç acıcı olmadığı ortadadır. Konuyu

bağlamak açısından burada UNICEF'in ve Birleşmiş Milletler'in verilerine yer vermek uygun olacaktır. UNICEF'in 2000 yılında yayınlanan raporunda Türkiye'nin %14,2'si yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. %31,5'inin sağlıklı tuvaleti, %26'sının ise sağlıklı içme suyu yoktur. Birleşmiş Milletler 2002 İnsani Gelişmişlik Endeksi'nde Türkiye; ortalama yaşam beklentisi 69,8 , satın alma gücü kalitesi 6,74 , eğitim kalitesi 0,77 , milli hasıla 0,71 rakamlarıyla 173 dünya ülkesi içinde 85. sırada yer almaktadır. Bütün bu olumsuzluklar yoğunlaşıp çoğalmaktadır (Şeker, 2004: 10).

1.2.2. Sosyal Hizmetlerde Örnek Kurum Vakıflar

Tarihimizdeki sosyal hizmet anlayışında ve yapılanmasında vakıflar çok önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle çalışmamızın bu kısmında vakıfların sosyal hizmet anlayışımızdaki yeri ve önemine değineceğiz.

Ortaylı'nın da belirttiği gibi, vakıflar içtimai hayatın müesseselerini düzenlemektedir. Sosyal yardım ve dayanışmalar vakfın misyonunu teşkil etmektedir (Ortaylı, 2006: 26, 27). Vakıflar hukuki statüleri itibarıyla derneklerden çok farklıdırlar. Vakıfların bağlı olduğu kamu kurumları vardır (Vakıflar Genel Müdürlüğü, Vakıflar Bankası). 1967 yılından sonra hukuki yapısındaki değişikliklerle sivil toplum örgütlenmesine uygun hale gelmişlerdir. 80'li yıllardan sonra da vakıfların sayılarında artış olmuştur (Gökyay, 2001: 191).

Seyyar ise vakıflar konusuna sosyal politika açısından yaklaşır. Ona göre, "Toplumun en muhtaç kesimlerinin sosyal ihtiyaçlarını karşılayan vakıf merkezli hayri girişimler sosyal politika bağlamında önemlidir" (Seyyar, 2006b: 38).

Sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım ve hizmetlerle ilgili çalışmalarına duyulan ihtiyaç büyüktür. AB, ekonomik ve sosyal kalkınmanın sürdürülebilirliğini bundan sonrası içinde teminat altına almak amacıyla sivil kesime yeni görevler yüklemek istemektedir. Bu anlayış sosyal devleti güçlendirmektedir. Aslında gönüllülük ve hayırseverlik potansiyeli toplumumuzda yüksektir. Bu nedenle Türkiye'de sivil sosyal politikaların oluşturulması o kadar da zor değildir (Seyyar, 2006b: 39).

"İslam medeniyetinin öngördüğü soysal dayanışma ve yardımlaşma ruhunun somut yansıması, dün olduğu gibi bugün aslında hep vakıflar olmuştur. Vakıflar, toplumda sosyal bütünlüğü ve tekamülü temsil eden sivil kuruluşların en eski ve en canlı örneğini oluşturmaktadır" (Seyyar, 2006b: 39).

Vakıflar bu özelliklerinden dolayı günümüzün sosyal sorunlarının çözümünde anahtar bir rol üstlenebilir (Seyyar, 2006b: 39).

Abay da vakıfların geçmişimizden bugüne intikal eden kurumlardan biri olduğunu belirtir (Abay, 2004b: 3). Vakıflar konusunda Abay'ın düşünceleri konumuz açısından oldukça aydınlatıcıdır:

“Aslına bakılırsa vakıf kurumu, dünyada yönetici elitlerin henüz, ‘sosyal adalet’, ‘sosyal refah’, ‘dengeli gelir dağılımı’, ‘sosyal güvenlik’ ve ‘sosyal hizmet’ gibi kavramları henüz telaffuz etmedikleri dönemlerde, doğu İslam toplumlarında özellikle de Osmanlı toplumunda devletin organizasyon şemasında yer almayan ama devletin ilgisi ve bilgisi dahilinde bu kavramların içini doldurmaya yönelik sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel bir faaliyet alanıdır. Başka bir ifade ile vakıf kurumu, devletin resmi devlet bütçesine bağlı olmaksızın, sosyal hizmet amacını da içeren, halkın, bir sivil sosyal politika anlayışı içinde uyguladığı ucuz açık sosyal yardımlaşma ve dayanışma kurumudur” (Abay, 2004b: 3).

Sivil toplum kuruluşları olarak vakıflara, Türk toplumunun sosyal hizmet anlayışının yapılandırılmasında, günümüzde de önemli görevler düşmektedir. Vakıflar konusu, toplum olarak sosyal yardımlaşma alanında içine düştüğümüz açmazlardan çıkmamıza yardımcı olacaktır. Bu nedenlere sosyal hizmetler alanında uygulamada vakıflara büyük görevler düşmektedir.

1.3. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 24.05.1983 tarihli ve 2828 sayılı Kanunla katma bütçeli ve kamu tüzel kişiliğine sahip bir kurum olarak kurulmuştur. (Tatlıbal, 2004: 25). SHÇEK sıfırdan oluşturulmuş bir kurum değildir, var olan sosyal hizmet örgütlenmelerinin devlet eliyle gerçekleştirilen en son halidir.

SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün çekirdeğini kendisinden 20 yıl önce kurulmuş olan Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'nün oluşturduğunu söyleyebiliriz (Çengelci,1994:284). Böylece SHÇEK Kanunu ile geçmişte, değişik kurum ve kuruluşların sorumluluğunda bulunan sosyal hizmetler, bir çatı altında bütünleştirilmiştir (Tatlıbal, 2004: 25).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun amacını ise; dezavantajlı birey, aile ve grupların sosyal hizmetlere olan ihtiyaçlarının anayasa ve uluslar arası sözleşmeler ışığında aile ortamında karşılanması ve yaşam standartlarının yükseltilmesi olarak özetleyebiliriz (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2006).

Kurum önce, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı olarak kurulmuş, 1989 yılında da Başbakanlığa bağlanmıştır. Daha sonra 2002 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlanan kurum, 2003 yılında tekrardan Başbakanlığa bağlanmıştır. Halen, Başbakanlığa bağlı bir kuruluş olan ve Başbakan tarafında görevlendirilen Devlet Bakanına karşı sorumluluk taşıyan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürü; bu durumda Müsteşara (uygulamada ise Müsteşar Yardımcısına) bağlı olacaktır. SHÇEK, ülkemizde bugün, sosyal hizmetlerin yürütülmesinde temel kurum niteliğindedir. Anayasamızda, uluslararası sözleşmeler ve ilgili kanunlarımızda da açıkça belirtildiği gibi sosyal hukuk devletinin sorumluluklarını yerine getirmesinde kendisine büyük görevler yüklenmiş önemli bir hizmet ve ihtisas kurumudur (Tatlıbal, 2004: 25, 26 ; Çengelci, 1994: 288).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Şubat 2006 itibarı ile sosyal devlet olmanın gereği olarak 627 kuruluşta 13.394 çalışanı ile 165.181 insanımıza hizmet vermiştir ve her geçen gün artan rakamlarla vermeye devam etmektedir. Söz konusu hizmetler 2005 yılı genel bütçe dağılımına göre 512.084.000.- (YTL)lik bütçe ile yürütülmüştür ve 2006 yılı için de bütçede aynı rakam öngörülmüştür (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2006).

SHÇEK'in hakkında kuruluşundan bu yana kadar gerek olumlu gerekse olumsuz bir çok eleştiri yapılmıştır. Bu eleştirilerden olumlu olanları genellikle yetkilerin bir elde toplanmasının hizmetlerin işleyişinde kolaylık sağladığı doğrultusundadır. Olumsuz olanların ise bir kısmı kurumun kuruluş sürecine, bir kısmı işleyişine, bir kısmı görevlerini tam olarak yerine getiremediğine yöneliktir. Genel olarak SHÇEK'le ilgili eleştirilerin olumsuz yönde toplandığını söyleyebiliriz. Araştırmamızda, "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu"nu daha iyi tanımak adına bu eleştirilere de yer vereceğiz.

Çengelci'nin de belirttiği gibi SHÇEK Genel Müdürlüğü, kamu hukuku statüsü içinde görev yapan bazı kurumlar yanında, özel hukuk hükümlerine tabi Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu'nun varlığına son verilmek ve bu gönüllü kuruluşu da bir "ihtilal tasarrufu" olarak kamu hukuku statüsüne dahil etmek suretiyle kurulmuştur. Bu durum ise başlangıçtan bu yana tartışma konusu olmuştur (Çengelci, 1994: 284).

Çengelci aynı zamanda mevcut durumu ve kurumun işleyiş ağını da eleştirmektedir. Ona göre yeni düzenleme bürokrasiyi artırmış, mekanizmayı hantallaştırmıştır. Çengelci, Sosyal Hizmetlerin yeni yeni kurumsallaşmaya ve kamusal ciddiyetle ele alınmaya başlandığı söylemekte ve kurumun bir süre Başbakana (veya devlet akanına) doğrudan bağlı olarak çalışması gerektiğini belirtmektedir. Kendi ifadesiyle; “Kısacası, söz konusu düzenleme, ‘sosyal hizmetler’ açısından da mevcut durumdan daha kötüye (geriye) gidiş anlamına gelmektedir” (Çengelci, 1994: 288).

Abay’a göre de SHÇEK’in hantallaşmış bir yapıya bürünmüştür ve bunun sebebi şudur:

“Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu başlangıç dönemlerindeki hedef kitlesini oldukça genişletmiş adeta sosyal yardım ve sosyal hizmete ihtiyacı olan bütün kesimlere hizmet vermeyi amaçlayan, ancak hedef kitlesine tam olarak ulaşamadığı gibi, ulaştıklarını da memnun edemeyen hantallaşmış bir yapıya dönüşmüştür” (Abay, 2004a: 6).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu’nun ortaya çıkış amacına ters düştüğü şeklinde eleştirilere de rastlanmaktadır.

“24.05.1983 tarihinde kabul edilen 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununun çıkış amacı sosyal hizmetlerin tek çatı altında toplanmasıydı. Ancak Kurum Kanununun dışında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, Aile Araştırma Kurumu, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ve Özürlüler İdaresi Başkanlığı Kurulmasına Dair Yönetmelik gibi yeni düzenlemelerle sosyal hizmetlerin görev ve sorumluluk alanı daralmış ve sosyal hizmetlerin sunumu yeniden dağımik bir hal almıştır. Sosyal hizmetlerin mevcut dağımıktan kurtarılarak hizmet bütünlüğünü sağlaması esastır” (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi, 2002).

SHÇEK’le ilgili eleştiriler daha öncede belirttiğimiz gibi sadece kurumun örgütsel yapısı ve işleyişi ile sınırlı kalmamaktadır. Kurum özellikle korunmaya muhtaç çocuklar konusunda da eleştirilmektedir. SHÇEK’in sahip olduğu büyük imkanlara rağmen kendisine emanet edilen çocukların yetiştirilmesinde bugüne kadar genel anlamda başarısız olduğu vurgulanmaktadır. “SHÇEK, koruma altındaki çocuklara iyi bakamamakta ve onları iyi birer insan ve iyi birer vatandaş olarak yetiştirememektedir.” Başarısızlık sebepleri de yuva ve yurtlarda özürlü ve suç işlemiş çocuklarla normal çocukların bir arada kalmasına, yuva ve yurtlarda bütün dünyada 40 yıl önce terk edilen koğuş/kışla sisteminin devam ediyor olmasına, çocuklarla ilgilenen personelin uygun niteliklere sahip olmamasına, SHÇEK dışındaki sivil toplum örgütlerinin bu alanda gelişmesine izin verilmemesine, geleneksel vakıf sistemimizi öldürürken yerine yenisini koyulmamış olmasına, SHÇEK’in gözden çıkarılmış ve yetim muamelesine tabi

tutulmuş bir müessese durumunda bulunmasına bağlanmaktadır (Yüzakı, 2005: 78). Eleştiriyeye şöyle devam edilmektedir:

“Bir yandan SHÇEK’in üzerine kaldıramayacağı kadar yük yüklenirken, diğer yandan ona yeterli imkan verilmeyerek müessese işlemez hale getirilmiştir. ... Türkiye, kimsesiz çocuk, özürü ve yaşlıların bakımı için gerekli müesseselerini kuramamış ve bu alanlarda bazı Afrika ülkelerinin bile gerisinde kalmış bir ülkedir” (Yüzakı, 2005: 78).

Aynı kaynakta sadece bir kurum olarak SHÇEK değil, aynı zamanda kanunlar yoluyla yeni yapılanmalar arafesindeki SHÇEK’e başka görevler verilmesi de eleştirilmiştir.

“Bir yandan SHÇEK’in görev, personel ve kurumlarının mahalli yönetimlere devri için yasa çıkartılmaya çalışılırken; öbür yandan sokak çocukları ve kanunla ihtilafa düşen çocuklar meselesinde olduğu gibi, SHÇEK’e üstelik hiçbir ilave imkan sağlanmadan yük üzerine yük bindirilmesi hazin bir çelişki olmuştur. ... SHÇEK, şu an asıl hizmet vermesi gereken korunmaya muhtaç çocuklar alanında zorlanmaktadır ” (Yüzakı, 2005: 80).

SHÇEK’e gelen eleştirilerin yoğunluğu, korunmaya muhtaç çocuk alanında kurum bakımının ülke genelinde en yaygın sistem olduğu noktasında düğümlemektedir. Gerçekten de ülkemizdeki korunmaya muhtaç çocuk alanında en çok tercih edilen bakım şekli kurumlardır. Ne yazık ki kurumların çoğunluğunda da koğuş sistemi hakimdir. Ancak Şubat 2007 itibarıyla SHÇEK Kanunu’nda bir takım yeni düzenlemelere gidilmiştir. Bu düzenlemelerin işlerlik kazanmasıyla SHÇEK hiç eleştirilmeyecektir demek yanlış olur; ancak üzerindeki eleştiri okları artık eskisi kadar sivri uçlu olmayacaklardır. Örneğin bu değişiklikle SHÇEK Çocuk koruma sisteminde yeni kuruluşlara yer vermiştir. Böylece suçlu – özürü – normal çocuklar farklı mekanlarda barındırılabilir. Ayrıca kurum bakımı sistemi giderek terk edilmeye başlanmaktadır. Kurumlardaki çocuklardan ailelerin yanına dönebilecek durumda olanlar 2005 yılında başlayıp 2009 yılına kadar uygulanacak olan “Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Projesiyle” öncelikli olarak aileleriyle birleştirilmektedir. Yine, ilk olarak Ankara’da uygulanmaya başlanan “çocuk evleri” modelleri ile çocuklar kurumlardan alınarak aile sıcaklığını daha çok hissedebilecekleri evlere yerleştirilmektedirler. Ayrıca kurum bir çok projeye sürekli olarak yeni atılımlar göstermekte ve planlamalara gitmektedir.

SHÇEK Kanunu.’nun 4 maddesinin a bendi, sosyal hizmetler alanında esaslar yine SHÇEK tarafından belirlenmekle birlikte kamu – sivil toplum - gönüllü halk üçgeninde

ortak bir çalışma söz konusu olacak şekilde yapılandırılmıştır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 1983). Ancak bu ifadelerin sadece yazılı olarak kalmaması aynı zamanda toplumda da uygulanması bir zorunluluktur. Çalışmamızın akıcılığı ve anlaşılabilirliği açısından SHÇEK'teki yeniliklere bir sonraki alt başlığımızda yer vereceğiz.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, hizmet verdiği insanlara toplum adına aile olmaya çalıştığını her fırsatta dile getirmektedir. Kurum, bir yandan yuva, yurt, huzurevi, özürlü bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde korunmaya muhtaç insanlara 24 saat sürekli bakım hizmeti verirken, diğer yandan toplum merkezleri, sosyal yardım uygulamaları, aile-geçlik, yaşlı dayanışma merkezleri, evlat edinme, koruyucu aile, sokak çocuklarına yönelik hizmetler ve tüm alanlarda gönüllü katkı ve katılımların organizasyonu vb. koruyucu, önleyici ve eğitici çalışmalar yürütmektedir. Ayrıca Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Türkiye'de Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin uygulanmasından sorumlu "Koordinatör Kuruluş" olarak hem koordinatör hem de uygulayıcı sorumluluğunu taşımaktadır. Kurum bir genel Müdürün yönetiminde merkez ve taşra teşkilatından oluşmaktadır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2006). Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun çalışmalarının odak noktası korunmaya muhtaç çocuklardır. Bizim araştırmamız da çocuk refahı ekseninde yürütülmektedir.

Tablo 1. Şubat 2006 İtibarı İle SHÇEK Hizmetleri

Hizmet Türü	Kuruluş Sayısı	Hizmet Alan
Çocuk Yuvası	97	9.935
Yetiştirme Yurdu	110	10.517
Huzurevleri	67	5.692
Özürlü Reha. Mrk.	68	4.996
ÇOGEM	44	48.997
Toplum Merkezi	64	75.751
Kadın Konukevi	14	617
Aile Danışma Mrk.	36	6.817
Yaşlı Danışma Mrk.	5	1.450
Kreş	6	409
İl ve İlçe Müdürlük	116	-
TOPLAM	627	165.181

Kaynak: T.C. Başbakanlık SHÇEK (2006:18)

1.3. Sosyal Hizmetlerdeki Yenilikler

Toplumsal gereksinimler sürekli olarak değişmektedir. Günümüzde iletişim ağlarının yaygın olarak kullanımı ile tüm dünyadaki benzerlik ve farklılıklar, gelişmişlikler ve geri kalmışlıklar daha da gözler önüne serilmiştir. Değişen şartlarda sosyal devlet olmanın gereği olan sosyal hizmetlerde değişmektedir. Bu değişikliği yakalamak, konuyla ilgili olarak çağın gerisinde kalmamak için sosyal hizmetlerle ilgili çalışmaların sürekli olarak yenilenmesi gerekmektedir.

Kendini yenileyemeyen ve içinde bulunduğu çağın gereklerine uygun hareket edemeyen tüm kurumlar işlevselliğini kaybedecektir. SHÇEK gibi ülkemizdeki sosyal hizmetlerin yürütülmesinden ilk adımda sorumlu olan bir birimin işlevselliğini kaybetmesi ülkemiz için adeta bir yıkım olur. 21. Yüzyılda sosyal devlet olmanın gereği olarak sosyal hizmetlerin aksamadan, ihtiyaçları karşılayabilecek bir biçimde yürütülmesi gerekir.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu; Adalet, İçişleri, Milli Eğitim, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Sağlık Bakanlıkları ile işbirliği içerisindedir. Bu doğrultuda Kurum, pek çok program ve proje ile uluslar arası müktesebata uygun hizmetler geliştirilmesi çalışmalarını sürdürmektedir (M. Aktaş, 2004: 191).

Sosyal hizmetler alanındaki yenilik çalışmaları içerisinde şunları sayabiliriz:

- SHÇEK Genel Müdürlüğü tarafından 26.06.2002 tarih ve 017 No'lu Genelge ile "183 Alo Kadın, Çocuk ve Sosyal Hizmet Danışma Hattı" kurulmuştur. Hat kesintisiz olarak 24 saat hizmet vermektedir (Tatlıbal, 2004: 32).
- SHÇEK yeni açtığı çocuk yuvalarında ise, çocukların kuruluş değiştirmelerini engellemek ve kardeşlerin bir arada bulunmalarını sağlamak amacıyla, kuruluşlarını 0-12 yaş çocuk yuvası ve 13-18 yaş kız yetiştirme yurdu olarak düzenlemektedir (Tatlıbal, 2004:28).
- SHÇEK Genel Müdürlüğü, Üniversiteler, Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü arasında "Koruma Altında Olup, Sağaltıma İhtiyaç Duyan Çocukların, Sağaltımına Yönelik İşbirliği Protokolü" imzalanmıştır. Protokol çerçevesinde eğitim, rehberlik, sağaltım çalışmaları sürdürülmektedir (Tatlıbal, 2004: 28,29).

- 25 Ocak 2006 tarihinde GAB Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ortaklığında “Velim Olur Musun?” kampanyası başlatılmıştır. Kampanyanın kapsamı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı ve Uluslararası Çalışma Örgütü’nün de katılımıyla genişletilmiştir. Kampanya boyunca toplam 3627 çocuk gönüllü velisini bulmuştur. Bu kampanya şimdilik sonlandırılmıştır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007a).
- Ayrıca SHÇEK bizim araştırmamızın temel konusu olan Koruyucu Aile Hizmeti’ne son yıllarda daha da önem vermektedir. SHÇEK sunduğu bu hizmetle ilgili olarak “Öteki Elini De Sen Tut” başlıklı bir kampanya yürütmektedir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007b). Bu kampanyayla öncelikle Koruyucu Aile Hizmeti’nin tanıtımına ve hizmetin esaslarının anlaşılmasına önem verilmiştir. Bu son derece önemli ve faydalı bir yeniliktir. Bu şekilde korunmaya muhtaç çocukların sorunlarının büyük bir kısmı toplumsal bir paylaşım ile çözülebilecektir.
- Kurum “Erken Çocukluk Gelişimini Destekleme Projesi” ile özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde okula gidemeyen çocuklara eğitim çalışmaları gerçekleştirmiştir. Proje 1999 yılında uygulanmaya başlanmış 2004 yılına kadar toplam 6 yılda 58.366 çocuk bu projeden yararlanmış Projenin başarısı büyük olmuştur (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007c). SHÇEK Genel Müdürlüğü ve Adalet Bakanlığı’nın birlikte yürüttükleri “Uçurtmayı Vurmasınlar Projesi” ile cezaevi tutuklularının 0-12 yaş arasındaki çocuklarının cezaevinin olumsuz koşullarından uzaklaştırılarak kreş ve gündüz bakımevi ve çocuk kulüplerinde bakımları sağlanmıştır. Bu projeden 1998’den 2006 yılına kadar toplam 616 çocuk faydalanmıştır. Yine Genel Müdürlükçe “Sevgi Zinciri Projesi” başlatılmıştır. Böylece çocuk yuvalarındaki 0-6 yaş grubu çocuklarının gün içinde özel ve resmi kreş ve gündüz bakımevlerine gönderilmesi sağlanmış çocuklar arasında sevgi zinciri oluşturulması hedeflenmiştir. Proje 1997 yılında başlamıştır ve 2006 yılında ise bu projeden toplam 330 çocuk istifade etmiştir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007d).

- Ayrıca gene SHÇEK tarafından “Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Projesi” başlatılmıştır. Bu proje ile kurumlarda bakım altında olan 20 bin çocuktan ekonomik nedenlerle korunma altına alındığı bilinen 12 bin çocuğun 2005 yılından 2009 yılı sonuna kadar aile veya yakınlarının yanına döndürülmesi planlanmıştır. Bu projeye SHÇEK aile birliğini korumayı amaçladığını göstermiştir. Bu projeye de korunmaya muhtaç çocukların sorunlarının yine önemli bir kısmı çözülebilecektir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007e).
- SHÇEK tarafından son dönemde kurum bakımına alternatif modeller geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bu modellerden biri de SHÇEK’te çok önemli bir yere sahip olan “Sevgi Evleri Projesi”dir. Proje kapsamında çocukların kuruluş bakımı yerine daha küçük birimlerde, aile ortamına benzer yapılar ve ilişki sistemi içerisinde yetiştirilmesi planlanmaktadır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007f).
- SHÇEK Genel Müdürlüğü, ILO/IPEC işbirliği “Hedeflenmiş Onbir İilde Sokakta Çalışan Çocukların Eğitime Yönlendirilmesi Projesi”ni uygulamaktadır. Projenin nihai amacı, hedeflenmiş 11 ilde, (Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Çorum, Diyarbakır, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Şanlıurfa) sokakta çalışan çocukların iş yaşamından çekilerek eğitime yönlendirilmeleri ve risk grubundakilerin de çalışmaya başlamalarının engellenmesi ile Türkiye’de çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin sona erdirilmesine katkıda bulunmaktır (T.C. Başbakanlık SHÇEK, 2006: 19, 20).
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu tarafından “Sosyal Riski Azaltma Projesi” hazırlanmıştır. Bu projenin Kurumsal Gelişim Alt Bileşeni kapsamında SHÇEK Genel Müdürlüğü’nün politika, araştırma, izleme ve değerlendirme kapasitesinin artırılması hedeflenmekte ve bu nedenle de halen çeşitli araştırmalar sürdürülmektedir. Bunlardan biri de Sosyal Araştırmalar Merkezi (SAM) tarafından yürütülen "SHÇEK Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi" araştırmasıdır. Bu çalışmayla Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Çocuk ve Gençlik Merkezleri, Sosyal Yardım Alan Çocuklar ve Aileleri, Koruyucu Aileler değerlendirilmiştir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007g). Böylece Kurum çocuklarla ilgili olarak yürüttüğü tüm hizmetlerin

değerlendirmesini yapmaktadır. Hatta bununla kurumun kendi kendini değerlendirerek bir öz eleştiri yaptığını söyleyebiliriz.

- Ülkemizde “Sosyal Güvenlik Reformu” ile sosyal güvenlik sisteminde yaşanan sıkıntılar giderilmeye çalışılmaktadır. Yıllardır açık veren SSK, T.C. Emekli Sandığı ve BAĞ-KUR kaldırılmış, bunların yerlerini, 13.04.2006 tarihli ve 5487 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile oluşturulan Sosyal Güvenlik Kurumu almıştır. Bu kurumların bir araya gelmesi bir çok açıdan olumlu bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir (Hançer ve Çelik, 2006: 108, 114).
- AÇEV (Anne Çocuk Eğitim Vakfı) “7 Çok Geç” adlı yeni bir çalışma yürütmektedir. Bu projeye çocukların eğitim başarılarının artırılması ve böylece gelecekteki Türkiye’nin sosyo-ekonomik standartlarının yükseltilmesi hedeflenmektedir. Türkiye’deki her çocuk okul öncesi eğitimden yararlanmalıdır (Anne Çocuk Eğitim Vakfı, 2007). Bu projeye birlikte sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmetler alanında çalıştığını görmekteyiz. Günümüz koşullarında ülkemizin sosyal geleceği açısından bu önemli bir gelişmedir.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu yeni projeler ve yeni araştırmalarla sürekli olarak kendisini yenilemektedir. Kurum, kongreler ve panellerle halkı sosyal hizmetler alanında aydınlatmaya ve kamuoyunun dikkatini çekmeye çalışmaktadır. Kurum, 24 saat kesintisiz hizmet veren web adresiyle de kendisini sürekli tanıtmakta, yenilikleri ve değişiklikleri anında bildirmeye ve ihtiyacı olanlara daha kolay ulaşmaya çalışmaktadır. Bu yenilikler içerisinde halkın katılımının sağlanmasını ise ilke olarak benimsemiştir. Bu nedenle Kurumun son dönem sloganlarından biri de “Sizsiz Olmaz Var mısınız? Daha Hızlı Değişiyoruz” dur. Ancak Sosyal Hizmetlerdeki yenilikler incelendiğimizde, çalışmaların neredeyse tamamının SHÇEK desteğiyle sürdürüldüğünü görmekteyiz. Bu sonuç bize sosyal hizmetlerle ilgili faaliyetlerde toplumsal desteğin; yani halk katılımının az olduğunu gösterir. Ancak sosyal hizmetlerle ilgili çalışmalar SHÇEK, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve halk tarafından bir bütünlük, karşılıklı bir alışveriş içerisinde yürütülmelidir. Aksi takdirde her başarı, her sonuç, her çözüm eksik olacaktır, konuyla ilgili kalıcılık sağlanamayacaktır. Ayrıca Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu bu işlevselliğe izin vermektedir.

BÖLÜM 2: ÇOCUK REFAHI ALANI

Çocuk refahı alanı, çocukların fiziksel ve psiko-sosyal bakımdan sağlıklı gelişebilmeleri ve de bireysel yeteneklerini en iyi şekilde ilerletebilmeleri için gerekli olan hizmetleri içermektedir. Bu nedenle çocuk refahı alanının çalışmaları, çocukların mutlu bir yaşam sürmelerine yöneliktir. Bu alan bir birey olarak çocuğun içinde bulunduğu her topluluğu etkilemekte ve de bu topluluklardan etkilenmektedir. Özellikle çocuğun içinde yaşadığı aile ve toplum bu açıdan önemlidir. Koşar'da konuyla ilgili olarak çocuk refahı hizmetlerinin “doğrudan çocukla ilgili olabileceği gibi aile hayatının devamına, onun kuvvetlendirilmesine ve çocuğun tam gelişimine uygun bir toplum düzenine de yönelik olabilir” (G. Koşar, 1992: 36) demektedir. O halde çocuk refahı alanıyla aile refahı alanının birbirini tamamladığını söyleyebiliriz. Aslında birçok durumda çocuğun refahını sağlamak için öncelikle ailenin refahını sağlamak gerekir ve bu daha doğru bir yaklaşımdır. Buradan hareketle aile refahı alanını tanımlayacak olursak; ailenin sağlıklı bir biçimde işlemesi, görevlerini devam ettirmesi için sorunların çözülmesine yönelik sosyal hizmet çalışmalarının yapıldığı alan olduğunu söyleyebiliriz.

Aile ve çocuk refahı alanının oluşum sebeplerini ise şöyle açıklayabiliriz: Sanayileşmeyle beraber geleneksel geniş aile görevlerinin bir çoğunu toplum adına devlete aktarmıştır. Devlette bu görevleri kurumlar aracılığıyla yerine getirmektedir. Kentleşmenin yeni aile modeli olan çağdaş çekirdek ailenin oluşum süreci sancılı geçmiş ve aile giderek yalnızlaşmıştır. Buradan ailenin küçülmesine rağmen sorunlarının büyüdüğünü söyleyebiliriz; çünkü ailenin sorun çözme yeteneği eskisine nazaran körelmiştir. Böyle zor durumlarda toplum her zaman aradaki boşluğu doldurucu yeni oluşumlar, yeni hizmet alanları kurmuştur. İşte ailenin zorda kaldığı görevlerde toplum bu görevleri tamamlayacak olan “aile ve çocuk refahı alanı”nı oluşturmuştur. Zamanla ise bu alanlar kurumsallaşmıştır.

Bu noktada çocuk refahı alanında iki olgunun dikkatimizi çektiğini söyleyebiliriz: Aile ve devlet. Bu iki unsur çocuk refahı alanında birbirini tamamlayıcı olarak hareket etmektedirler. Karataş'a göre de “devlet sağlık, eğitim, sosyal güvenlik ve sosyal refah gibi sektörler aracılığıyla çocuğun bakımı, korunması ve yetiştirilmesi sürecinde temel sorumluluklara sahiptir. Aile ise çocuğun doğumundan başlayıp ölümüne kadar her evrede etkili olan bir kurum olarak önem taşır” (Karataş, 2007). Ancak zaman zaman

çocuğun refahı için devlet toplum adına aileye müdahale etmektedir. Böyle bir durumda ebeveynlik haklarıyla devletin çocuğu gözetme hakkı birbiriyle çatışmaktadır. Bu durumun özellikle gelişmiş ülkelerde ciddi bir tartışma konusu olduğunu söyleyebiliriz.

Çocuk refahı alanını tanımladıktan, kapsamını belirttikten ve de ortaya çıkma sebeplerine değindikten sonra konuyla ilgili olarak dünyadaki gelişmeleri aktarabiliriz.. Böylece çocuk refahı alanının oluşum süreci daha net bir biçimde anlaşılacaktır.

1919 yılında Eglantyne Jebb adlı İngiliz bir kadın savaşın ertesinde, Avrupa'nın dört bir yanındaki milyonlarca çocuğun yaşadığı sefaletle karşı Çocuk Esirgeme Vakfı'nı kurmuştur. Daha sonra **1920** yılında da Cenevre'ye geçerek Uluslararası Çocuk Esirgeme Birliği'ni kurmuştur (bu kuruluş daha sonra Uluslararası Çocuk Refahı Birliği adını alacaktır). **1924** yılında Milletler Cemiyeti, Uluslararası Çocuk Refahı Birliği tarafından hazırlanan Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesini kabul etmiştir. **1948**'te de BM Genel Kurulu, 25'inci maddede çocukluğun 'özel bakım ve yardım gerektiren' bir dönem olduğunu belirten İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni kabul etmiştir. **1959**'da ise BM Genel Kurulu, ayrımcılıktan korunma, ad ve vatandaşlık hakkı gibi hakları tanıyan Çocuk Hakları Bildirgesi'ni kabul etmiştir. **BM 1979** yılını Uluslararası Çocuk Yılı ilan etmiştir. **1989**'da da BM Genel Kurulu, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni oybirliğiyle kabul etmiştir ve sözleşme bundan bir yıl sonra yürürlüğe girmiştir. **1990**'da New York'ta Dünya Çocuk Zirvesi toplanmıştır. **1994** Uluslararası Aile Yılı ilan edilmiştir. **1999**'da Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Önlenmesi ve Yasaklanması için İvedi Eylem Sözleşmesi (182 sayılı ILO Sözleşmesi) benimsenmiştir. **2000** yılında BM Binyıl Kalkınma Hedeflerinde özel olarak çocuklara ilişkin hedefler de yer almıştır. Bunların arasında, 2015 yılına kadar beş yaş altı ölümlerin üçte iki oranında azaltılması ve bütün çocukların ilköğretimi görmelerinin sağlanması da vardır. BM Genel Kurulu, Çocuk Hakları Sözleşmesi ile bağlantılı olarak isteğe bağlı iki protokol benimsemiştir. Bunlardan biri çocukların silahlı çatışmalara katılmaları, diğeri ise çocuk satışı, fuhşu ve pornografisi ile ilgilidir. **2002**'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Çocuk Özel Oturumu'nu gerçekleştirmiştir. Bu, BM Genel Kurulu'nun özel olarak çocuklara ilişkin konuları tartıştığı ilk özel oturum olmuştur. Toplantıda resmi delege olarak yüzlerce çocuk temsilci yer almıştır. Dünya liderleri çocuklar için Uygun bir Dünya yaratma sözü vermişlerdir. Çocukların korunması,

yetiştirilmesi ve gelişmesinde başlıca sorumluluğun aileye ait olduğu ve aileye bu nedenle kapsamlı bir koruma ve destek sağlanmasının gerektiği bir kez daha teyit edilmiştir (UNICEF, 2005a). Burada da belirttiğimiz Çocuk Hakları Sözleşmesi konu itibarı ile çalışmamızın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bundan ötürü bu bölümün ilerleyen alt başlıklarında bu konuyu tekrardan ele alıp, konunun ayrıntılarına değineceğiz.

Çocuklarla ilgili olarak dünya genelinde en üst düzeyde yapılan çalışmalar ortadadır. Verilen sözlerin ne kadarının tutulduğunu ise aşağıda aktaracağımız veriler ortaya koyacaktır. Bu son derece hazin ve de vahim bir tablodur. İnsanlık çocuklarına yeterince iyi bakmamaktadır. Geleceğin teminatı olan çocuklarımız şu ana kadar tabir yerindeyse ellerine şeker tutturularak kandırılmıştır.

Birleşmiş Milletler (BM) kayıtlarına göre yeryüzünde 2,2 milyar çocuk yaşamaktadır. Gelişmekte olan ülkelerdeki çocuk sayısı ise 1,9 milyardır. Dünyadaki korunmaya muhtaç çocuk sayısını ise 25 milyon olarak verebiliriz. Yoksulluk içinde, savaş, açlık, AIDS, eğitimsizlik ve şiddet tehdidi altında yaşayan çocuk sayısı ise 1 milyarın üstündedir. Yine verilere göre, Afrika ve Güney Asya ülkelerinde çocuklar, küresel tehditlerin dışında hem eğitim ve sağlık problemleriyle hem de insan hakları ihlali başlığı altında toplanan şiddet olaylarıyla boğuşmak zorundadır. Günümüzde dünyadaki her yedi çocuktan biri sağlık hizmetlerine, beşte biri temiz suya, üçte biri yeterli barınma imkanına sahip değildir. 121 milyon çocuk okula gidememektedir. Her gün beş yaşına gelmeden ölen çocuk sayısı 29'dur. 1990'dan günümüze silahlı çatışmalarda ölen çocuk sayısı ise 1,6 milyondur. Silahlı çatışmalar ve insan hakları ihlalleri nedeniyle 20 milyon çocuk da evini terk etmek zorunda kalmıştır (Uğur, 2005). Ülkeden ülkeye değişmekle birlikte her yüz çocuktan 1 ile 10'u istismara uğramaktadır (Üstündağ, 2004). Birleşmiş Milletler'e bağlı Gıda ve Tarım Örgütü ise 2005 yılında açlık ve yetersiz beslenmeden, her yıl altı milyon çocuğun öldüğünü açıklamıştır (Özgür Haber, 2005). Tüm bu veriler dünya çocuklarının içinde bulunduğu yaşam koşullarını özetlemektedir.

Yıl 2007 ve BM Binyıl Kalkınma Hedeflerinde 7 yıl önce verilen sözlerin (2015'e kadar beş yaş altı ölümlerin üçte iki oranında azaltılması, bütün çocukların ilköğretimi görmelerinin sağlanması ve çocukların silahlı çatışmalara katılmasının önlenmesi)

tutulmadığı ve de bundan sonrası için tutulamayacağı ortadadır. 2002’de BM Genel Kurulu Çocuk Özel Oturumu’nda verilen sözler de (Dünya liderlerinin çocuklar için uygun bir dünya yaratma ve ailelere kapsamlı bir koruma ve destek sağlama) tutulmamıştır. Ayrıca 2006 yılına çocuk fuhşu ve pornografisi ile ilgili olaylar damgasını vurmuştur. Tüm bu verilerden hareketle Dünya çocuklarının geleceğiyle ilgili aydınlık bir tablo ortaya koymak neredeyse imkansızdır.

2.1. Türkiye’de Çocuk Refahı Alanı

Türkiye’de çocuk refahı alanında yapılan hizmetler 19. yüzyılın sonlarından itibaren kurumsallaşmıştır. Çocuğun korunması konusunda kurum bakımı sistemi bu nedenle daha da hızla çoğalmıştır. Dünya’da olduğu gibi bizde de çocuk refahıyla ilgili düzenlemelerde devletin yaptırım gücü yüksektir. Daha önce de değindiğimiz gibi toplum adına devlet, çocukları korumak için gerekli gördüğünde ana-babaya müdahale etmeyi bir hak ve görev saymaktadır. Devlet bu görevini bir kuruluş aracılığıyla yerine getirmektedir. Çocuk esirgeme hizmetlerini yürüten bu kuruluş birincil sosyal hizmet kurumudur ve esas sorumlu meslek de sosyal hizmettir (G. Koşar, 1992: 39).

Türkiye, sadece Sosyal Hizmetlerle ilgili kanunlarla değil anayasamızın tamamına yayılan çeşitli hükümlerle çocuk refahını sağlanmaya çalışmıştır. Belirttiğimiz gibi çocuk refahı aile refahından bağımsız değildir.

1982 Anayasası’nda çocuklarla doğrudan ilgili bir çok hüküm yer almaktadır. Bunlardan 5 inci maddede, “Devletin temel amaç ve görevleri... insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmasıdır.” hükmü; 41 inci maddede, “Aile toplumun temelidir... Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması... için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar” hükmü yer almaktadır. Burada aileye sunulacak hizmetler için örgütlenmeye gidilmesi ve idarece bu görevlerin yerine getirilmesi vurgulanmaktadır. 42. maddede eğitim öğretim hakkını belirterek, “Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır” demektedir. 56. maddede sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması vurgulanırken, 58. maddede ise “Devlet gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk

kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan, cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır” ifadesine yer vermektedir. 59. maddede sporun geliştirilmesi ilkesine yer verilirken, 62. madde yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının çocuklarının eğitimi, kültürel gereksinimlerinin karşılanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması gibi konularda devletin yerine getirmesi gereken görevlere yer vermektedir. Ayrıca 61. maddede “... korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması” için devletçe gerekli tedbirlerin alınacağı belirtilmektedir (Cılga, 2001).

Yasalara gelindiğinde ise başta Millî Eğitim Temel Kanunu, Medenî Kanun, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu doğrudan çocuklarla ilgilidir. Anayasa ve tüm yasalar irdelendiğinde çocuğun öneminin ve gereksinimlerinin fark edildiği görülmekle birlikte bunların uygulamaya geçirilmesinden kaynaklanan sorunların yoğunluk kazandığı görülmektedir (Cılga, 2001).

Sosyal hizmet uzmanları genel olarak, ülkemizdeki çocuk refahı alanındaki hizmetlerin farklı yasal düzenlemeler altında ve çeşitli kuruluşlar tarafından verilmesini eleştirmektedirler. Onlara göre var olan bu dağınıklık ve daha da önemlisi kapsamlı ve kapsayıcı bir çocuk politikasının olmaması başta sosyal hizmetlere ihtiyaç duyan çocukları, aileleri ve bunun yanı sıra bu alanda çalışan meslek elemanlarını etkilemektedir (Karataş ve diğ., 2001). Halbuki sosyal devlet olmanın bir gereği ve de daha önemlisi çağdaş dünyanın yeni sosyal hizmet yapılanmasının bir sonucu olarak, hizmetlerdeki çok yönlülük tavsiye edilmektedir. Ancak yine de Türkiye’deki çocuk refahı alanındaki düzenlemelerin baş aktörü 2828 Sayılı SHÇEK Kanunu’yla bu görevi devlet adına üstlenen Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’dur. Kurumun varlığı toplumun geri kalanının sorumluluğunu hafifletmemelidir. Kurum çalışmalarında kimsesiz ve korumaya muhtaç çocuklara öncelikle hizmet vermeye çalışmaktadır. SHÇEK’in çocuklarla ilgili çalışmalarındaki temel anlayış ise Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne dayanmaktadır.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun Korunmaya Muhtaç Çocuk ve Gençlere Yönelik Hizmet alanlarını şu şekilde sıralayabiliriz: Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Evlat Edinme Hizmeti, Koruyucu Aile Hizmeti, Sokakta Yaşayan

ve/veya Çalışan Çocuklar, Sevgi Evleri / Çocuk Evleri, Çocuk ve Gençlik Merkezleri, Kreş ve Gündüz Bakımevi ve Çocuk Kulübü Hizmetleri, Çocuk Hakları Sözleşmesine İlişkin Çalışmalar, 183 Alo Kadın ve Çocuk Hattı, Resmi ve Özel Rehabilitasyon Merkezleri, Özürlülük Alanı İle İlgili Sorunlar, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi, Aynı-Nakdi Yardımlar (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2004; T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2006; T.C: Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu 2007h) Aslında aileye yönelik tüm koruyucu, önleyici ve destekleyici hizmetlere çocuk refahı alanında yer verebiliriz. Çünkü, daha önce de belirttiğimiz gibi, çocuğu korumanın ilk yolu onun öz ailesini korumaktan geçmektedir. Bu bilgiler ışığında Türkiye’deki çocuk refahı alanını daha da ayrıntılarıyla incelemeye geçebiliriz.

SHÇEK, aile için çocuk değil, çocuk için aile prensibini ilke edinmiştir. Böylece SHÇEK çalışmalarında Çocuk Refahı Alanını öne çıkarmıştır. SHÇEK ise bu konuda toplumsal bir paylaşımı hedeflemektedir.

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) Türkiye Temsilcisi Edmond McLoughney, Türkiye’de çocukların korunması konusunda eksiklikler olduğuna dikkat çekmekte ve önemli bir uyarı yapmaktadır: “Türkiye’de çocuklar ilk önce ekonomik ve sosyal anlamda öksüz ve yetim kalıyor.” Son beş yılda insan ve çocuk hakları konusunda ciddi değişim geçiren Türkiye’deki çocukların ilk problemleri arasında eğitim, sağlık, şiddet ve okuldaki şiddet başı çekmektedir. UNICEF Türkiye Temsilciliği, ayrıca Avrupa Birliği’nden sağladığı 2 milyon avro’luk fonla “Çocuk Programı” başlığı altında çocuğa verilen sosyal hizmetlerin denetim ve kontrolü için güçlü izleme sistemi oluşturulmasına çalışmaktadır. Önümüzdeki üç senenin en önemli gündemi budur. Kurumsal yapıların denetlenmesi, mevcut durumun ortaya konmasını da kapsayan çalışmanın en önemli ayağını ise bağımsız Çocuk Ombudsmanlık (Hakemlik) Sistemi oluşturmaktadır. BM tavsiyeleri ışığında ilk olarak Norveç’te uygulanan ve diğer Avrupa ülkelerinin de kendine uyarladığı sistemde çocuk ombudsmanlığı makamları ülke çocuklarının haklarının izlenmesi, sorunlarının ilk kabul ve çözüm yerleridir. Sistem devlet kurumları kadar ailelerin, şirketlerin, okulların çocuklara karşı davranışları, insan hakları ihlalleri konusunda tam bir izleme ağı kurulmasını gerekli kılmaktadır. Barolar bünyesinde üç yıldır faaliyet gösteren çocuk

hakları komisyonlarının ombudsmanlık sistemine yatkın olduğuna değinen McLoughney, Türkiye'nin çocuk hakları konusunda notunu yükseltmek için mevcut aile yapısı ve sosyal dokusunu kullanabileceği projeleri üretip kısa sürede büyük mesafe alabilecek potansiyelde olduğunu düşünmektedir (Uğur, 2005).

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'ın 2005'in ikinci yarısında istediği 'çocuğa karşı şiddet araştırması' ülkeler listesinde Türkiye de yer almıştır. SHÇEK'in katkıları ve devlet kurumları verileri ışığında hazırlanan ve Dışişleri Bakanlığı'nın oluru ile Annan'a iletilen rapor, Türkiye'deki çocukların ve hizmetlerin fotoğrafını ortaya koymaktadır. Raporun dünya ülkeleriyle birlikte açıklanacağını anlatan UNICEF yetkilileri detay vermekten kaçınmaktadır. Uzmanlar Türkiye'nin çocuk korumacılığı konusunda ciddi sorunlar yaşayabileceği sözleriyle yetinmektedir. (Uğur, 2005).

SHÇEK, UNICEF, İHH (İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsanî Yardım Vakfı) ve diğer sivil toplum kuruluşlarının işaret ettiği yön aynıdır: Ailesini kaybetmiş bir çocuk için düşünülecek son seçenek çocuk yuvaları olmalıdır. Oysa Türkiye'deki tablo bu gerçeğin yeterince anlatılmadığını ortaya koymaktadır. SHÇEK verilerine göre kurumlarda kalan 20 bine yakın çocuğun sadece yüzde 15'inin yani 3 bin kadarının hayatta birinci derece yakını yoktur. İHH'nin yetim birimi sorumlusu Emel Fazlıoğlu, bu rakamın ciddi bir toplumsal yaraya işaret ettiği kanaatindedir: "Annesini ya da babasını kaybetmiş bir çocuğa nasıl olur da amcası, teyzesi ya da başka bir yakını sahip çıkmaz. Sadece akrabalar harekete geçirilse yuvalarda kalan çocuk sayısı bir anda 5 bine iner." Fazlıoğlu meselenin temelinde duyarsızlık değil ekonomik yetersizliğin yattığını düşünmektedir. Son yıllarda yetimler konusunda ciddi çalışmalar yapan İHH yetkililerine göre ailelere maddî destek sağlandığı takdirde çözüm için önemli bir adım atılmış olacaktır. Aslında bu yöntem, tahmin edilenin aksine SHÇEK'in ekonomik yükünü oldukça hafifletecektir. Tek yapılması gereken sosyal hizmetlerde yeni düzenlemeler içeren mevcut tasarıların bir an önce yasalaştırılıp yürürlüğe konulmasıdır. Türkiye'de kimsesiz çocuklar için yapılabilecekler elbetteki bununla sınırlı değildir. Yetim Sempozyumu'nda sunulan öneriler arasında koruyucu aile dernekleri kurulması, diyanet görevlilerinin yuvalarda aktif rol üstlenmesi, uluslararası

kuruluşlarda söz sahibi olunması gibi maddeler de vardır. İHH yetkilileri bu teklifleri 20'ye yakın ülkede yürüttükleri çalışmaların tecrübesi ile sunmaktadırlar (Adlı, 2006).

Aktardığımız veriler Türkiye'deki çocuk refahı alanında büyük eksiklerin olduğunu ve acilen bu doğrultuda yeni yapılanmalara gidilmesi gerektiğini göstermektedir. Kamu, yerel yönetimler, özel yönetimler ve de sivil toplum kuruluşları çocuk refahı alanında ortak hareket etmelidir. Yoksa kalkınmakta olan ülkemizde Kamu'nun tek başına bu işin üstesinden gelemediği ortadadır.

2.2. Çocuk Hakları Sözleşmesi

Çocuk hakları, yetişkinlerin yetişmekte olanlara karşı yükümlülüklerini, sorumluluklarını akla getirmektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuk haklarının uluslararası boyuttaki üçüncü önemli adımıdır. Uluslararası topluluk çocuk hakları terimini ilk olarak Milletler Cemiyeti Genel Kurulu'nun 26 Eylül 1924 tarihinde kabul ettiği "Beyanname (Bildirge)" kullanmıştır. Söz konusu bildirge Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi olarak ünlenmiştir. Çocuk hakları düşüncesinin uluslararası düzeydeki ikinci önemli adımı 19 Ekim 1959 tarihli Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na kabul ve ilan edilen "Çocuk Hakları Bildirgesi"dir. Bu bildirge 1989'da sözleşme ile istenen beklenen hukuksal dayanaklarına kavuşmuştur. Sözleşmeler kendilerine taraf olan devletleri bağlayıcı yasal metinlerdir. Bundan sonra çocuk hakları tüm dünyanın ortak ve evrensel değeri haline gelmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilmiş, 26 Ocak 1990'da onaylanmış ve 2 Eylül 1990'da yürürlüğe girmiştir (Doğan, 2000). Doğan'ın şu fikirleri Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin içeriğini anlamak açısından faydalı olacaktır:

"Toplam 54 maddeden meydana gelen sözleşme kendisinden önceki Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 'insanlık, çocuklara elindeki en iyi şeyi borçludur' biçimindeki felsefesini tamamlamaktadır. Bu yönüyle bildirgeyi ve felsefesini ortadan kaldırmamakta; bilakis, bütün bunları pekiştirmektedir. Sözleşme 18 yaşından küçük kişilerin bireysel haklarını belirlemekte, bu yönü ve işleviyle adeta çocukların 'Magna Carta'sı' olmaktadır. Sözleşmede yer alan haklar büyük ölçüde insan haklarının çocukluk olgusuna uyarlanmasıdır" (Doğan, 2000:190).

Sözleşmenin 1. maddesine göre 18 yaşına kadar her insan çocuktur (Cılga, 2001). Yine sözleşmeye göre her çocuk şu haklara sahiptir: Ayrımcılığa maruz kalmama (Madde 2, 30), Yüksek yararlarının gözetilmesi (Madde 3,18), Yaşam ve gelişme (Madde 6), Kimlik (Madde 7,8), Aile ilişkileri ve ana-baba rehberliği (Madde 5, 7, 8, 9, 10, 18, 21,

25), Yasa dışı aktarma ve evlatlık alma karşısında korunma (Madde 11, 21), İfade, düşünce, din ve vicdan özgürlüğü (Madde 12, 13, 14), Dernek kurma ve barışçı amaçlarla toplantı özgürlüğü (Madde 15), Özel yaşam, ev, aile ve haberleşmenin devlet tarafından korunması (Madde 16), Gerekli bilgilere ulaşabilme (Madde 17), İstismar ve ihmale karşı korunma (Madde 19), Aile ortamından yoksunluk durumunda özel koruma ve yardım (Madde 20, 22), Silahlı çatışmalardan korunma (Madde 22, 38-39), Özürlülük durumunda özel bakım (Madde 23), Sağlık ve sağlık hizmetlerine erişim (Madde 24), Sosyal güvenlikten yararlanma (Madde 26), İnsana yakışır yaşam standardı (Madde 27), Eğitim (Madde 28-29), Dinlenme ve boş zaman, oyun, eğlence, kültür ve sanat etkinlikleri (Madde 31), Çocuk işçiliğinden, kaçakçılığında, cinsel ve diğer biçimlerdeki sömürüden ve uyuşturuculardan korunma (Madde 32-36, 39), İşkenceden ve özgürlükten yoksun bırakıcı önlemlerden korunma (Madde 37-39), Yasa ihlali durumlarında bile saygınlık ve değer verme (Madde 4) (UNICEF, 2005b).

Çocuk Hakları Sözleşmesi, İnsan Hakları Hukuku'nun ayrılmaz bir parçasıdır. Sözleşme çocuklar için ortak kabullerdir. Çocuklar için ortak iyi'nin elde edilmesi bu belgede öneri biçiminde yer alır. Ancak çocuk hakları, çocuk merkezli hakların bilgisini davranışa dönüştürmedikçe varolmaz. Çocuk Hakları gerçek hayat bilgisine eğitimle dönüşebilir (Cılga, 2001). Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin bağlayıcılığı ortadadır. Yapılması gereken çocuk refahı alanındaki çalışmalarda bu sözleşmeye sadık kalınmasıdır. Ancak o zaman sözleşme gerçek yaşamda yürürlüğe girmiş olacaktır. Tüm Dünyadaki çocuk refahı alanının geleceği açısından bu gereklidir.

2.2.1. Türkiye'de Çocuk Hakları Sözleşmesi

Çocuk Hakları Sözleşmesi ülkemiz tarafından onaylanarak, 27 Ocak 1995 tarihli ve 22184 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve yürürlüğe konmuştur. Bu sözleşmenin ilkeleri ve standartları ile kazanılan yeni program Türkiye'nin 21. yüzyıldaki nitelikli vatandaşlarını yetiştirme yönünde önemli bir çıkış noktası olmuştur (M. Aktaş, 2004: 189).

Türkiye'de yürürlüğe giren Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin önsözünde, toplumun temel birimi olan ailenin ve de özel olarak da çocuğun koruma ve yardım görmesi gerekliliği belirtilmiştir (Cılga, 2001). Çocuğun böylece sağlıklı bir aile ortamı içinde, gelişimini

her yönden olumlu tamamlamasının önemine vurgu yapılmıştır. Aile ve çocuk birlikteliğini korumaya özen gösterilmiştir.

Ülkemizde sözleşme hükümlerini hayata geçirme görevini SHÇEK üstlenmiştir. Bu nedenle SHÇEK birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'ne düzenli olarak rapor sunmaktadır. Daha önce de değindiğimiz gibi Kurum, çocuklarla ilgili tüm çalışmalarında Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni temel yol gösterici olarak almaktadır.

Anadolu Ajansı, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün hesaplarının ve tahminlerinin sonucunu ele alarak 2005 yılında ülkemizin nüfusunu 72 milyon olarak bildirmiştir (Erdem, 2005). Bu nüfusun yaklaşık %30'unu 0-14 yaş grubu; %17.5'ini ise 15-24 yaş grubu oluşturmaktadır (Özkan, 2006). Buradan Ülkemizin oldukça genç bir nüfusa sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu yaş grupları içerisindeki korunmaya muhtaç çocuk oranı ve sayısı ise kesin olarak belirlenememektedir. 2828 sayılı kanun kapsamında SHÇEK'in çocuklara ve gençlere yönelik hizmetlerinden yararlanan çocuk sayısı SHÇEK Genel Müdürlüğü verilerine göre toplam 74.445'tir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2006: 8). Günümüzde hızla artan işsizlik oranı bu sayının giderek artmasına neden olacaktır.

Yörükoğlu'nun tespitleri bu noktada önemlidir. Ona göre, Çocuk Hakları Sözleşmesi bakımından ülkemiz gözden geçirilirse Anayasamızdaki hükümlere rağmen hiç parlak bir durumla karşılaşamaz.:

“...Çocuk hakları ne ölçüde korunuyor, çağdaş dünyanın neresindeyiz? Katılmaya çalıştığımız Avrupa Birliği düzeyinden çok aşağılarda olduğumuz kesin. Açık konuşmak gerekirse durum gerçekten içler acısıdır. Çocuk haklarının üstüne titreyeceğimize ayaklar altında çığnıyoruz. Bu acıklı durumun yoksullukla, gelir azlığıyla ile de doğrudan ilişkisi yok. Çocukları koruyucu aile yerine pahalı kurumlara doldurarak onları ne koruyabilir ne de kurtarabiliriz. Hele ruh sağlıklarını, zihinsel gelişmelerini hiç güvence altına alamayız. Köklü çözüm için, hizmetlerde eşgüdümü ve sürekliliği sağlamak için bir Çocuk ve Aile Bakanlığı'nın kurulması ilk adım olabilir. Çocuk Hakları Bildirgesi 'İnsanlık, çocuğa verebileceğinin en iyisini vermeye yükümlüdür' derken biz çocuklarımıza en kötü, en ilkel bakımı mı layık göreceğiz?” (Yörükoğlu, 2004: 5,6).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni esas alarak Türkiye'deki korunmaya muhtaç çocukları değerlendirdiğimizde ortaya hiç de iç açıcı olmayan bir tablo çıkmıştır. Çocukların her türlü istismardan korunması, fizyolojik, psikolojik ve sosyal yönlerden sağlıklı, etken bireyler olarak yetişmesi için konuyla ilgili çözüm önerilerinin acilen masaya

yatırılması gereklidir. Çocuk Hakları Sözleşmesi konusunda halkın bilinçlendirmesi son derece önemlidir. Bu amaçla SHÇEK'in, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği yapması bir zorunluluk olarak ortadadır.

2.3. Türkiye'deki Güç Koşullar Altındaki Çocuklar

Türkiye Cumhuriyeti ilk yıllarında çocuklarla ilgili, onlara önem verdiğini gösteren çok güzel atılımlar yapmıştır. Tüm dünyada 1929'larda I. Dünya Savaşı'nın açtığı yaralar tamir edilmeye çalışılırken, yenilenler intikam planlarıyla İkinci Dünya Savaşı'nın hazırlıklarını yaparken Türk insanı yeni kurduğu Cumhuriyeti'ni sağlamlaştırma çabaları içerisindeydi. Cumhuriyetin filizleri çocuklarla birlikte yeşerecekti. Bunun ispatı için, Atatürk demokrasinin ve Cumhuriyetin yegane temsilcisi olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açıldığı tarihi çocuklara bayram olarak hediye etmişti. Cumhuriyet artık çocuklara ve gençlere emanetti. "23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı" ise ilk kez 1929 yılında kutlanmaya başlandı. Yıl 2007 ve sadece Türkiye değil tüm dünya 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nı kutlamaktadır. Tarihi başarılarla dolu olan Türk insanın günümüzde korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili olarak geldiği durum, tüm istatistikleri korkutacak düzeydir. Çocuklarımıza verdiğimiz değerdeki düşüş açıkça ortadadır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin yürürlüğe girmesinden tam 27 gün sonra (29-30 Eylül 1990'da), New York'ta BM Genel Merkezinde "Dünya Çocuk Zirvesi" düzenlenmiştir. Bu zirveye aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 71 ülkenin devlet ve hükümet başkanları katılmıştır. Zirvede "Çocukların Yaşatılmaları, Korunmaları ve Geliştirilmelerine İlişkin Dünya Bildirgesi" kaleme alınmıştır. Bildirgede güç koşullar altındaki çocukların tanımı yapılmıştır. Buna göre; sokak çocukları, kimsesiz çocuklar, doğal veya insan kaynaklı afetlerin kurbanı çocuklar, göçe zorlanan çocuklar ve ırkçılık kurbanı çocuklar, göçmen işçi çocukları ile özürsüz çocuklar, yasa dışı yollarla çalıştırılan çocuklar, sömürülen ve istismar edilen çocuklar güç koşullar altındaki çocuklardır (Doğan, 2000: 192,193). Bu tanımı göz önünde bulundurarak ülkemizdeki çocuk nüfusunu değerlendirirsek veri azlığına rağmen son derece vahim bir tabloyla karşı karşıya kalırız:

- Sokaktaki çocuklarla ilgili olarak günümüzdeki tahmini sayısı 45 bindir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun yurtları ise ihtiyacı karşılamaktan çok uzaktır (Radikal, 2007). Kaldı ki biz en son çare olarak (hatta deyim yerindeyse çaresiz kalınca) çocukların kurumlara yerleştirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Sokakta yaşayan veya sokakta çalışan çocuklar başta BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme olmak üzere uluslar arası düzenlemeler ile ulusal düzenlemelerden en az yararlanan veya hiç yararlanamayan gruplardır (Akkın, 2007). Sokakta yaşayan ve sokakta çalışan çocuklara, SHÇEK'e bağlı Çocuk ve Gençlik Merkezleri hizmet vermeye çalışmaktadır. Ancak bu merkezlerin sokaktaki çocukların hepsine ulaşması imkansızdır. Sokak çocukları olgusu ise göçle beraber bir çığ gibi büyümektedir. Aslında bu önemli bir sosyal sorundur. Daha da önemlisi bu sorunun toplum tarafından giderek olağan görülmesidir. Karataş da sokakta çalıştırılan ve sokakta yaşayan çocukların, Türkiye'deki çocuk refahı alanının önemli sorunlarından birisi olduğuna değinmektedir. Ona göre, sokak çocukları olgusunun temelindeki nedenleri dikkate alan yapısal önlemler geliştirilememektedir. Halen sokakta yaşayan çocuklar için koruyucu, tedavi ve rehabilite edici çalışmalar yetersizdir. Bu konuda sektörler arası işbirliği ve eş güdüm önemlidir. Ayrıca ilgili meslek ve disiplinlerin bir ekip anlayışı içinde bir arada çalışması zorunludur. Sorunu ailede çözecek politika ve programlar yetersizdir. Bağımlı çocukların tedavisi konusundaki tedavi ve rehabilite edici çalışmalar yaygınlaştırılmaya muhtaçtır (Karataş, 2007).
- Çocuk Vakfı'nın 2006'da açıkladığı 'Türkiye Çocuk Karnesi'ne göre Türkiye'de 1 milyon 400 bin korunmaya muhtaç ve kimsesiz çocuk bulunmaktadır. Türkiye'de 0-18 yaş grubundaki çocukların yüzde 25'i yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır (Radikal, 2007). Korunmaya muhtaç çocukların sorunları da Ülkemizdeki çocuk refahı alanında önemli bir yer tutmaktadır. Karataş'a göre de Ülkemizde kuruluş bakımı "her hangi bir çocuk" için kolaylıkla ve en sık başvuru olan yol durumundadır. Ülkemizde var olan kuruluş bakımı modeli, çocukların yararından çok hizmetin nasıl daha kolay sunulabileceği düşüncesi üzerine temellendirilmiştir. Yoksulluk kuruluş bakımı için bir neden olmaktan çıkarılamamıştır. Türkiye'de koruyucu aile uygulamaları başarısızdır. Ülkemize uygun bir koruyucu aile modeli

geliştirilememiştir. Evlat edindirme uygulamalarında da bir örneklilik yoktur (Karataş, 2007).

- Türkiye’de göçe zorlanmış kişilerin sayısını 2004 yılı için yine tahmini olarak 38 binden fazla olduğunu söyleyebiliriz (Backgrounders, 2004). Bu sayının ne kadarını ise çocukların oluşturduğunu bilmek imkansızdır. Bu çocuklarla ilgili yapılmış araştırmalar yoktur. Ancak göçle beraber gelen çocukların biraz önce de değindiğimiz gibi sokak çocuğu olgusunu tetiklediği apaçık bir gerçektir.
- Türkiye’de çocuklar şiddetin yanı sıra cinsel istismara da maruz kalmaktadır. İnsan Hakları Derneği’ne göre çocukların yüzde 46’sı şiddet mağdurudur. 2005 ve 2006’da kötü muamele nedeniyle 160 aileye dava açılmıştır. Bunlardan 123’ünü ise cinsel istismar suçu oluşturmaktadır (Radikal, 2007). Türkiye’de kimi bölgelerde her on çocuktan beşi istismar ve ihmale uğramaktadır (Üstündağ, 2004). Bu verilerden de anlaşılacağı gibi Ülkemizde son yıllarda ailede, okulda ve sokakta şiddet yaygınlaşmıştır. Özellikle okullarda çocuk ve gençler arasında şiddet, çeteleşme eğilimleri yükselmiştir.
- Türkiye’de eğitim hakkından en çok kız çocukları mahrum kalmaktadır. 'Haydi Kızlar Okula', 'Baba Beni Okula Okula Gönder' gibi kampanyalara rağmen yaklaşık 1 milyon kız çocuğu hâlâ okula gidememektedir. Tarlalarda çalıştırılan çocukların çoğu erken yaşta evlendirilmektedir. Türkiye’de öğrencilerin yüzde 60’ı mevcudu 31 ve daha kalabalık sınıflarda okutulmaktadır. 24 kişilik sınıflarda eğitim verilmesi için 145 bin derslik daha yapılması gerekmektedir (Radikal, 2007). Karataş da eğitim sorunlarının önemine değinmektedir. Ona göre okul ve dersliklerin yanı sıra öğretmen sayısı da yetersizdir. Bilgisayar bir eğitim teknolojisi olarak sınıflara ve öğrencilerin yaşamına etkin bir şekilde girememiştir. Okullar ders araç gereçleri ve laboratuvar olanakları bakımından yetersizdir. Okullarda meslek elemanları desteğinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yetersizdir, engellilerin eğitimini de içerecek bir alt yapı kurulamamıştır. Okullardaki kütüphane olanakları da yetersizdir (Karataş, 2007).
- Türkiye’de her bin bebekten 28’i ölmektedir. Nüfusun yüzde 8.5’i açlık sınırındadır. Beş yaş altı çocukların yüzde 16’sında kronik beslenme yetersizliği vardır. Doğu

Anadolu'da bu rakam yüzde 30'a kadar çıkmaktadır. Sağlıklı içme suyu olmayan hane halkının oranı ise yüzde 26.2'dir (Radikal, 2007). Sağlık sorunları ne yazık ki en çok çocukları etkilemektedir. Karataş'ın aktardığı bilgilere göre, sağlık alt yapısı sorunları sürmektedir. Sağlık kuruluşları sayıca ve yetişmiş eleman ve araç gereç yönünden yeterli değildir. Ülkenin her yerinde, tüm çocukların sağlık kuruluşlarına erişiminde eşitlik söz konusu değildir. Toplumda çocukluluk eğilimi yaygındır, istenmeyen gebelik ve doğumların önüne geçilememektedir (Karataş, 2007). Bu sorunda özellikle korunmaya muhtaç çocuk olgusunu tetikleyici “terk çocuk” vakalarını artırmaktadır.

- Türkiye'de 2006 verilerine göre 8-14 yaş arasında çalışmak zorunda bırakılan yaklaşık 400 bin çocuk bulunmaktadır. 15-19 yaş arasında çalışan çocuk sayısı ise 2 milyon 400 bindir (Radikal, 2007). Karataş'ın da belirttiği gibi, çocukların çalıştırılması önlenemediği gibi, onları çalıştıkları ortamlarda koruyacak önlemler (eğitimlerinin aksamaması için alınacak özel önlemler, çalışma koşullarını iyileştirecek düzenlemeler, gerekli sağlık denetimleri, sosyal güvenlik hakları) yetersizdir (Karataş, 2007). Son yıllarda, küreselleşme dinamiklerinin de etkisiyle derinleşen yoksulluğun doğrudan sonuçlarından birisi olarak, çocuk işçiliğinde belirgin bir artış olduğu bilinmektedir. Çocuk işçiliğinin yasa dışı sektörlerde de malzeme olduğunu söyleyebiliriz. Para kazanmanın bir başka biçimi olan dilencilik, kapkaç olayları ve yankesicilik son yıllarda çocuklar arsında yaygınlaşmıştır. Bunların bir çoğu bu işlere aileleri ya da başka güçler tarafından itilmektedir. Birçok çocuk bu olayların hem faili hem de mağdurudur. Bu çocuklar sokakta her türlü tehlikeye karşı korunmasızdırlar. Konuyla ilgili olarak yasal önlemlerin, özellikle ailelere çeşitli yaptırımlar uygulanması biçiminde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.
- Türkiye'deki özürlü çocukların sayısını net olarak belirlemek çok zordur. Ancak Şubat 2006 verilerine göre rehabilitasyon merkezlerinden yararlanan özürlü sayısı 4.996 olduğunu söyleyebiliriz (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2006: 8). Bu sayının ne kadarını çocukların oluşturduğu ise aktarılmamıştır. Aslında amaç özürlü çocukların rehabilite edilerek topluma kazandırılmaları olmalıdır. Karataş da her özür grubundaki çocuğun özür durumuna

uygun bakım, eğitim ve rehabilitasyon olanaklarından yararlanamadığına değinmektedir. Yaşanılan fiziksel çevre engellilerin özellikleri ve gereksinimlerini dikkate alacak şekilde tasarlanıp inşa edilmiş değildir (Karataş, 2007).

Bu sonuçlardan da anlaşılabilceği gibi Türkiye'deki güç koşullar altında yaşayan çocuklarla ilgili çalışmaların sayısı son derece azdır. Halbuki "Güç koşullar altındaki çocuklar" tanımında geçen ve birer risk grubunu temsil eden çocuklarla ilgili araştırmalar yapılması Türkiye için son derece önemlidir. Ancak böylece Türkiye'deki çocuk profilini net bir şekilde ortaya koyabiliriz. Sorunun varlığı ortadadır. Ancak büyüklüğü göz ardı edilmektedir. Bu ise Türkiye'nin geleceği açısından endişe verici bir durumdur.

Biz burada "Güç koşullar altındaki çocuklar" tanımındaki kavramlardan yola çıkarak açıklamalarda bulunduk. Halbuki Türkiye'deki çocuk refahı alanındaki sorunlar bunlarla sınırlı değildir. Burada ele almadığımız diğer sorun alanlarını başlıklar halinde şöyle özetleyebiliriz: Çevre ve yerleşim sorunları, Tutuklu çocuklar ve sorunları, Medyanın çocuk hakları istismarı, Çocuk Hakları konusunda bilinç eksikliği. Tüm bu alanlar Türkiye'de çocuk refahı alanındaki bir çok sorunu içlerinde barındırmaktadır. Bunların acilen ele alınması ve buradaki sorunların çözülmesi çocuklarımızın ve buna bağlı olarak da ülkemizin geleceği açısından çok önemlidir.

2.3.1. Çocuğun Korunma Altına Alınması

Çocukların korunma altına alınmasını gerektiren bir çok neden mevcuttur. Ancak bunları açıklamaya geçmeden önce korunmaya muhtaçlık durumunun ne anlam ifade ettiğini, korunmaya muhtaç çocuk kavramının neleri kapsadığını belirtmek gerekir.

Koşar, korunmaya muhtaç çocuk kavramının yeni olduğunu, geçmişte daha çok "kimsesiz ve yoksul çocuklar" kavramlarının kullanıldığını belirtmektedir. Artık kimsesiz ve yoksul olmayan çocuğun da korunmaya muhtaç olabildiği görülmüştür. Önemli olan, korunmaya muhtaçlık ölçütlerinin bilimsel değerlendirmeler yanında toplumun gelenek ve görenekleri, örf ve adetleri göz önüne alınarak saptanmasıdır (Koşar, 1992: 43, 49). Gerçekten de korunmaya muhtaç çocuklar konusu toplumsal yapımız ve kültürel değerlerimiz içinde ele alınmalı ve bu çocukların sorunlarına Türk ailesinin özelliklerine uygun, paylaşımcı çözümler aranmalıdır.

Ekşi'nin Rutter'den aktardığına göre çocuğun koruma altına alınmasında amaç; çocuğun yaşamına yeni giren bakımın, yeni yaralanma ve sömürüye yol açmadan olumlu gelişmesini sağlayabilmesidir (Ekşi, 2004: 9). Ancak ortaya çıkan sonuçlar korunma altına alınan çocukların başka türlü sömürülere maruz kaldığını ve bu amacın işlevini yerine getiremediğini göstermektedir.

Ülkemizde 1949 tarihli 5387 sayılı ve 1957 tarihli 6972 sayılı Kanunlarda, korunmaya muhtaç çocuk tanımını yapmıştır ve bu çocukların korunmalarını kurum bakımı çerçevesinde düzenlemiştir. Son olarak 1983 tarihli 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu çerçevesinde çocukların korunması konusu düzenlenmiştir ve bu koruma görevi adı geçen kuruma verilmiştir (Koşar, 1992: 41).

2828 sayılı SHÇEK Kanunu'nun 3. maddesi (b) bendinde "**Korunmaya Muhtaç Çocuk**";

“Beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

1. Ana veya babasız, ana ve babasız,
2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,
3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen,
4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik,alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk” şeklinde tanımlanmaktadır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 1983).

SHÇEK tarafından korunmaya muhtaç çocuklara verilen hizmetler ise; kurum bakımı, koruyucu aile, evlat edindirme ve ailenin ekonomik olarak desteklenmesidir. Ancak her bir hizmetin kendi içinde alıcısına ulaşımı bakımından sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlara çocuk bakım modellerini tartışırken değineceğiz. Şimdilik bakım modellerinin içinde barındırdıkları sorunların her geçen gün büyümekte olduğunu ve bunlara yeterli çözümler üretilmediğini söyleyebiliriz.

Bu çocukların kuruma duyurulmasında ve inceleme ile ilgili olarak kurum ile işbirliği içinde bulunmak görevi de yerel mülki amirlere ve genel kolluk kuvvetleri ile belediye zabıta memurlarına verilmiştir (Alşan, 1994: 117, 118). Ayrıca SHÇEK çocuklar

hakkında basın ve yayın organlarında çıkan haberleri de ihbar kabul ederek bunları değerlendirmekle de yükümlüdür.

“Korunmaya muhtaç çocukların Türk örf, adet, inanç ve milli ahlakına sahip, kendisine güvenen, insan sevgisi ve saygısı ile dolu Atatürkçü düşünce, Atatürk ilke ve inkılaplarına uygun olarak yetiştirilmeleri, bir iş veya meslek sahibi yapılmaları, koruma kararı kalktıktan sonra da toplum içinde izlenmeleri ve bu imkanlar ölçüsünde desteklenmelerinin esas alınmasıdır”(Alşan, 1994: 117).

Korunmaya muhtaç çocukların durumlarının Alşan’dan aktardığımız esaslar doğrultusunda yasaca belirlenmiş olduğunu söyleyebiliriz. Şimdi ise çocukların korunmaya muhtaç hale gelmesindeki nedenleri önem sırasına göre sıralayabiliriz.

Uslu ve Özel Özcan’ın Kurum çocuklarıyla ilgili olarak yaptıkları bir araştırmaya göre; çocuklar daha çok aile bütünlüğünün bozulması nedeniyle korunma altına verilmektedirler (Uslu ve Özel Özcan, 2004: 99). Ayrıca günümüzde son yıllarda “terk çocuk” olgusu da korunmaya muhtaçlığı belirleyen önemli bir nedendir. Hatta bu doğrultuda korunmaya muhtaç çocuğu ikiye ayırabiliriz: 1) Terk edilen (ailesi olan) 2) Yetim (ailesi olmayan). Ailesi tarafından terk edilen çocukların sayısı giderek artmaktadır. Bu konuda acil çözümlerin üretilmesi bir zorunluluktur.

Çocukların korunmaya muhtaç olmasında belirleyici diğer psiko-sosyal ve ekonomik faktörleri şöyle sıralayabiliriz: Anne ve/veya babanın kaybı, ailede çocukların bakımının ve yetiştirilmesinin sağlanamayacağı derecede yoksulluk olması, yoksulluğun yanında anne veya babanın kronik ve prognozu iyi olmayan bir hastalığının bulunması ve evin geçiminin sağlanamaması, anne veya babanın üvey olması nedeni ile çocukların ihmali ve kötüye kullanımının söz konusu olması, anne veya babanın alkol, uyuşturucu, fuhuş gibi kötü alışkanlıklarının olması, çocuklarına karşı sağlıklı ve uygun tutum ve davranışlar sergileyememeleri, çocuk yetiştirme, bakma, sorumluluğunu alma açılarından yeterli mental ya da yaş durumlarının olmaması (Özbesler, 2004: 123, 124). Tüm bu sayılanlara ek olarak hızlı nüfus artışı, çarpık kentleşme, büyük şehir şoku, terk olgusu da korunmaya muhtaç çocukların sayıca çoğalmasına neden olmaktadır (Bölükbaşı, 1994: 101). Ancak çocukların korunmaya verilmelerinde öncelikli neden çocuğun ekonomik maliyetidir.

“Korunmaya muhtaç çocuk olgusunun yoksulluğun artışıyla doğru orantılı olduğu gözlenmektedir” (Koç, 2004: 87). Koç’un aktardığına göre, SHÇEK Kanunu’nun 3.

maddesinde tanımlanan korunmaya muhtaçlık niteliklerinin taşımayan ana-babalı çocuklar için yapılan başvurular 2001 ekonomik krizi sonrası ikiye katlanmıştır. Bu nedenlerle korunmaya muhtaçlık durumu ülkenin iktisadi ve politik koşullarına göre yeniden tanımlanmalıdır (Koç, 2004: 87, 88, 89).

Korunmaya muhtaç çocuk olgusunda risk gruplarını; ilkokul ve ortaokul mezunu, 25 ve 35 yaşları arasında bulunan, köyden kente göç etme süresi beş yıldan daha az olan, çözülmüş, dağılmış ve ekonomik zorlukları olan ailelerin çocukları oluşturmaktadır. Bir çok araştırmacı çocukların hemen kuruma alınması yerine zayıflamış aile bağlarının güçlendirilmesine çalışılmasının (koruyucu-önleyici hizmetler) daha doğru olacağı görüşündedir. Gündüzlü bakım hizmetleri, parçalanmış ailelerden çocukların yanında kalana bir iş imkanıyla ekonomik destek sağlamak daha yerinde ve uzun vadeli bir çözüm olacaktır.

Aslında korunmaya muhtaç çocuk olarak nitelendirilen ve mahkemece bu sıfatı alan çocuklar diğer güç koşullar altında yaşayan çocuklara nazaran çok daha şanslılardır. Çünkü diğer güç koşullar altındaki çocukların içinde bulunduğu durum daha fazla riskli koşulları barındırmaktadır. Ancak korunmaya muhtaç çocuk kavramıyla ifade edilen çocuklar belli bir koruma altına alınmış, bulunduğu riskli koşullardan uzaklaştırılmışlardır. Ne yazık ki çoğu zaman bu da bir çözüm olamamaktadır. İçinde başka başka sorunları barındırmaktadır.

En iyi kuruluş bakımının çocuğun gelişme ve kendini gerçekleştirmesine engel bir durumu olmayan en kötü aile bakımından daha iyi olamayacağı bir gerçektir. Bu yüzden dağılmış da olsa bir ailesi bulunan korunmaya muhtaç çocukların ayni ve nakdi yardımlarla aile yanında desteklenmelerinin sağlanması önemlidir. Ayrıca evlat edinme ve koruyucu aile bakımının özendirilmesi ve bu konuda yeterli toplumsal bilincin oluşturulması da korunmaya muhtaç çocuklar için daha çağdaş bir çözüm olacaktır. Böylece devletin konuyla ilgili olarak maddi yükü de azalacaktır (Bölükbaşı, 1994: 106). Sosyo-ekonomik açıdan yoksul ailelerin nüfus planlamasına yönlendirilmesi de son derece önemlidir.

Korunmaya muhtaçlık olgusunun tanımlarını, içeriğini, ortaya çıkış nedenlerini ve bu konudaki çözüm önerilerini sunduktan sonra “korunmaya muhtaç çocuk”ların bakılmasındaki modellere geçebiliriz. Bu konu Türkiye’deki korunmaya muhtaç

çocukların hangi şartlarda bakıldığını gözler önüne sermesi açısından önemlidir. Ayrıca bizim çalışmamızın odak noktasını oluşturan koruyucu aile hizmetine de burada kısaca değinilecektir.

2.4. Çocuk Bakımındaki Modeller

Günümüzde önerilen bakım modellerindeki esas çocuğun fiziksel ve ekonomik ihtiyaçlarından olan besin, giysi ve barınak teminini sağlamak ve de onu kendi çocuğu gibi sevecek ve onunla ilgilenecek kişilerin bulunduğu bir ortamda bakımını gerçekleştirmektir.

Çocukların yaşadıkları ortamdaki memnun olmamaları Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde temel varsayılan çocuğun yüksek yararı ilkesine ters düşmektedir (Gökçearslan, 2004: 69). Bu nedenle uygulanacak olan bakım modellerinin çocukların istek ve ihtiyaçları göz önüne alınarak düzenlenmesi gerekmektedir.

SHÇEK Genel Müdürlüğü çocuklarla ilgili tüm çalışmalarında “Çocuğun sağlıklı gelişiminin ancak bir aile yanında mümkün olabileceği” ilkesinden hareket etmektedir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007f). SHÇEK'in çocuklara yönelik olarak sunduğu bakım modellerini şu şekilde sıralayabiliriz:

Çocuk bakımındaki modelleri, aile yanında bakım ve aile dışındaki diğer bakım şekilleri olarak ikiye ayırabiliriz. Aile yanında bakımı da çocuğun öz ailesi yanında bakımı ve koşulları uygun, çocuğun sağlıklı gelişmesine imkan verebilecek herhangi bir ailenin yanında bakımı olarak ikiye ayırabiliriz. Öz aile yanında bakım ayni ve nakdi yardımlarla sağlanmaktadır. Öz aile dışındaki aile bakımlarını da Koruyucu Aile Hizmeti ve Evlat Edinme Hizmeti olarak özetleyebiliriz. Aile dışındaki diğer bakım şekilleri de kurum bakımı (çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları), son dönemlerde yaygınlaştırılmaya çalışılan çocuk evleri (sevgi evleri), özürli çocuklara yönelik olarak da rehabilitasyon merkezlerinde bakım olarak sınıflandırabiliriz. Bunlara ek olarak da çocukların yararlandığı Çocuk ve Gençlik Merkezlerini, Kreş ve Gündüz Bakımevlerini sayabiliriz. Korunmaya muhtaç çocukların bakımına ve yetiştirilmesine yönelik olan bu bakım şekillerinden ülkemizde en yaygın olanı ise kurum bakımındır. Korunmaya muhtaç çocuklardan az bir oranı evlat edinilmekte daha da az bir oranı ise koruyucu aile hizmetlerinden yararlanabilmektedir. Aslında SHÇEK her fırsatta çocukların bir aile

yanında bakılması için çalışıldığını vurgulamaktadır. Ancak sonuçlar, en son çare olabilecek olan kurum bakımının ilk sırada yer aldığını göstermektedir. Buradan ülkemizdeki bakım modellerini açıklamaya geçebiliriz.

2.4.1. Kurum Bakımı

SHÇEK Kanunu'nun amacına ve esaslarına uygun faaliyette bulunan kuruluşlardan en önemlileri çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarıdır. Çocuk yuvaları, 0-12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psiko-sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı hizmet kuruluşlarıdır. Yetiştirme yurtları ise, 13-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetişmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (Tatlıbal, 2004: 27). SHÇEK'in kurum bakımı hizmetini, öz ailesi yanında kalması mümkün olmayan, koruyucu aile yanına yerleştiremeyen ve evlat edindirme hizmetlerinden yararlandırılmayan çocuklar için sunmaya özen göstermesi gerekmektedir. Ancak SHÇEK Genel Müdürlüğü Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği'nden elde edilen bilgilere göre, kurumdan hizmet alan yaklaşık on bin civarında korunmaya muhtaç çocuk vardır ve sayı sürekli olarak değişmektedir (SHÇEK Genel Müdürlüğü Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, 2007a). Bu yüksek bir sayıdır. Buradan Ülkemizdeki korunmaya muhtaç çocukların bakımlarında en çok tercih edilen modelin (ne yazık ki) kurum bakımı olduğunu çıkarabiliriz. Araştırmalar kurum bakımının çocuklar için son derece sağlıksız bir model olduğunu ortaya koymuştur. Bu araştırmalardan bakım modellerini karşılaştırmalı olarak sunanlara çalışmamızın bir sonraki bölümünde "Bakım Modellerinin Karşılaştırılması" adlı alt başlıkta yer vereceğiz. Burada sadece kurum modelinin Türk toplumunun sosyal yapısına uymadığına ve de kurumların başarısız bir bakım modeli olduğuna dair çalışmalara değinilecektir.

Yapılan çalışmalara göre kurumlarda kalan korunmaya muhtaç çocukların ileride alkol ve uyuşturucu kullanma, suça yönelme, intihar girişiminde bulunma eğilimlerinin daha fazla olduğu, kurum içinde yaşamaları nedeniyle sosyal çevreden izole oldukları ve kendi aralarında gruplaştıkları, huzursuzluk, hiperaktivite, dikkati yoğunlaştırmada güçlük, arkadaşlar arasında popüler olmama, okul başarısında düşüklük, korkular ile

sevgi ve şefkate aşırı düşkün olma gibi özelliklerinin olduğu görülmüştür. Kurum bakımının çocuğun gelişimi, davranış ve duygusal sorunları üzerindeki olumsuz etkileri genel olarak bilinmekle birlikte, bilinmeyen konu bu sorunların ne kadarının genetik risk taşıdığı ya da kurum bakımı öncesinde yaşanan zorlu çevresel deneyimlerin etkilerini yansıttığı, ne kadarının kurum deneyiminden kaynaklandığıdır (Özbesler, 2004: 124, 125; Erol, 2004: 133). Bu konudaki belirsizliklere rağmen şunları söylemek yerinde olacaktır. Muhakkak ki çocuk kurum bakımı öncesinde zor şartlar altında yaşamaktaydı ve çocuğun psiko-sosyal ve fiziksel gelişimi örselenmişti. Ancak bu zor şartlar altından kurtarılan çocuk daha başka felaketleri yaşama riski yüksek kurumlara yerleştirilmektedir. Bu da çocuğun gelişimindeki aksaklıkların artarak devam etmesine yol açmaktadır. Halbuki çocuğun korunma altına alınmasındaki temel amaç, onun her yönüyle gelişimini olumlu olarak sürdürebileceği bir bakım sağlamaktır. Ancak kurum bakımı modeliyle bu mümkün değildir.

Kurum bakımının aile ortamından farklı bir yapı arz etmesi nedeniyle çocukların psiko-sosyal gelişimlerini sağlıklı olarak tamamlayamadıkları yapılan çalışmalarla ortadadır. Çok sayıda çocuğun bir arada yaşadığı, az sayıda ve niteliksiz personelin çocuklara bakmakta zorlandığı bir bakım modeli sağlıksızdır, etkili ve de yeterli bir model değildir. Tam tersine telafisi zor zedelenmelere yol açmaktadır. Yuva ve yurtlar korunmaya muhtaç çocukların yiyecek, içecek, giyecek ve beslenme gibi fiziksel ihtiyaçlarını karşılamaktadır; ancak bilişsel, psikolojik ve sosyal açıdan temel gereksinimlerini karşılamada yetersizdirler.

Yağcı'nın da belirttiği gibi, sosyal hizmetler alanında çağdaş yaklaşımlar kurum bakımını zorunlu hallerin dışında uygun bulmamaktadır. Ayrıca kurum bakımı maliyetinin yüksekliği nedeniyle de verimsiz görülmektedir (Yağcı, 1994: 96).

UNICEF Türkiye Temsilcisi Edmond McLoughney, Türkiye'nin öksüz ve yetim çocuklara yönelik yuva ve yurt modelinde başarısız olduğuna inanmaktadır. "Biz artık çocukların kurumlarda olmaması gerektiğini ve Türkiye'nin buna alternatif geliştirmesi gerektiğini düşünüyoruz." demektedir. Batılı birçok ülkenin aksine büyük aile modelinin halen Türkiye'de ayakta olduğuna işaret eden McLoughney'e göre, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) bünyesindeki 200'e yakın kurumdaki 18-20 bin arasındaki çocuğun kırılabilirliklerinin göz ardı edilmesi nedeniyle sorunlar

yaşanmaktadır: “Bu kurumlardaki çocukların belki de yarıya yakınının ailesi vardır. Koruyucu aileler gibi sosyal alternatifler oluşturulmalıdır. Anne baba yoksa amca, dayı, hala, teyze, büyükanne-büyükbabalar bu çocuklara sahip çıkabilir. Devlet bu sosyal modelin desteklenmesi için sosyo-ekonomik projeler hazırlamalıdır. Aksi takdirde ailelerini kaybederek şok geçiren çocuklar kurumlarda (yuva-yurt) yeni bir travma yaşamaktadır” (Uğur, 2005).

SHÇEK tüm bu olumsuzlukların farkındadır. Bu nedenle yeni araştırmalarla çocuk koruma sistemini değerlendirmeye çalışmaktadır. Ayrıca buna ek olarak kurum bakımı modeline alternatif yeni bakım modelleri geliştirmeye çalışmaktadır. Sosyal Araştırmalar Merkezi (SAM) tarafından yürütülen “SHÇEK Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi” adlı çalışmada yuva ve yurtlarla ilgili şu veriler saptanmıştır:

Yuvalardaki çocukların yüzde 71,6’sı ile yurtlardaki çocukların yüzde 68,1’inin koruma altına alınmasının ilk sırada gelen nedeni “ekonomik ve sosyal yoksunluk”tur. Terk nedeniyle koruma altına alınmış çocuk oranı yuvalarda yüzde 25,6, yurtlarda ise 19,2’dir. Bir başka deyişle, yuvalardaki çocukların **yüzde 59,6’sının**, yurtlardaki çocukların da **yüzde 53,4’ünün** gerekli ortam ve destek sağlandığında öz ebeveynlerinin yanına dönebilecek koşullara sahip olduğu söylenebilir. Yuva ve yurtlarda meslek elemanlarının müdahalesiyle çözümünde en çok ilerleme kaydedildiği belirtilen sorunlar “içe kapanıklık” ile “alınanlık ve kendine güvensizlik” “geçimsizlik ve arkadaşlarıyla uyumsuzluk”tur. Çözümünde hiç ilerleme kaydedilemeyen sorunların başında ise (büyüklerde) “kendine zarar verme” gelmekte, onu “eşyaya zarar verme” izlemektedir. Yurtlarda bakım altında bulunan çocukların yüzde 91’i öğrenimlerini sürdürmektedir. Görüşülen çocukların yüzde 65,1’i, yurtlarda kalan çocuklar için toplumda “yurt çocuğu” ifadesinin kullanılmasının kendilerini rahatsız/huzursuz ettiğini söylemişlerdir. Genel olarak ise Kurum’un çocuklar için ailelerinden daha güçlü bir özdeşim odağı olduğu görülmüştür. 15 ve üzeri yaşlardaki çocukların yüzde 45,6’sı, yurtlarda yetişen çocukların yurt sonrası yaşamları için hiç hazırlanmadıkları, yüzde 34,7’si ise biraz hazırlanmış oldukları kanısındadır. 15 yaş ve üzerindeki çocukların yüzde 80,5’inin gelecekleriyle ilgili öncelikli hedefi bir iş sahibi olmaktır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007g). Sonuçlar ortadadır.

Yapılması gereken kurumların bir an önce boşaltılmasını sağlayacak olan projelere öncelik vermektir.

Kimileri kurum bakımı altındaki çocuklar için “karanlık bir gelecek” tablosu çizerken, kimileri ise “bilinen olumsuzluklarına karşın bakımevlerinin de sağlıklı ortamlara dönüştürülebileceği” üzerinde durmaktadır. Genel kanı ise kurum bakımının çocuk gelişimi üzerinde yıkıcı etkileri olduğu yolundadır. Ancak öz ailesine dönme veya başka bir ailede bakılabilmek şansını bulamayan çocuklar için yapılacak en uygun hizmet, kurum koşullarını iyileştirmek ve bakımın standardını yükseltmektir. Bu tür iyileştirme çabalarının sonucu olarak SHÇEK tarafından korunmaya muhtaç çocuklar için “Çocuk Evleri Projesi” hazırlanmıştır (Arnaz, 1994:155).

2.4.2. Evlat Edinme

Evlat edinme kan bağına bakılmaksızın bir akitle yasal ve sosyal açıdan anne ve/veya baba ve çocuk bağına kurulmasıdır (Tatlıbal, 2004: 29). Evlat edinme hizmetiyle korunmaya muhtaç çocukların aile yanında bakılmaları sağlanmaktadır.

Türk Medeni Kanunu (305-320. maddeler) evlat edinmeyi, mahkeme kararı ile kurulabilen bir hısımlık ilişkisi olarak düzenlemiştir. Evlat edinmek isteyen kişi bizzat veya tutacağı bir avukat aracılığıyla kendi ikametgahının bulunduğu yerdeki yetkili Asliye Hukuk Mahkemesine M.K.'nün 315. maddesi uyarınca "evlat edinme kararı" için başvuruda bulunması gerekir. Yetkili mahkemeden alınacak "evlat edinme" kararı ile evlatlık ilişkisi kurulmuş olur (Sosyal Hizmet Uzmanı, 2007).

Yasanın 306. maddesine göre, bir kimsenin evlat edinebilmesi için, en az 5 yıldan beri evli olması veya otuz yaşını doldurmuş bulunması gerekir. Evlat edinecek kişilerin evlat edinecekleri çocuktan en az 18 yaş büyük olması şartı aranır. Bunun yanında, Yasanın 305. maddesi gereğince, bir küçüğün evlat edinilmesi, evlat edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması koşuluna bağlıdır. Evlat edinecek kişiler isterlerse aynı anda ya da değişik zamanlarda birden fazla çocuğu evlat edinebilirler (TC. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2006: 22). Evlat edinme durumunda çocuk yeni ailesinin nüfusuna geçer.

Ülkemizde evlat edinmek üzere yılda ortalama 3000 civarında aile sırada beklemektedir. Evlat edinmek üzere müracaat eden kişi ve ailelerimiz taleplerine “uygun çocuk” bulunmaması sebebiyle genellikle 2-3 yıl süre beklemek durumunda kalmaktadır (Tatlıbal, 2004: 30). Bu süre çok uzundur. Bu konuda iyileştirmelerin yapılması gereklidir.

SHÇEK Genel Müdürlüğü Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği’nden edindiğimiz bilgiye göre, Ülkemizde 2006 yılında evlat edindirilmek üzere aile yanına yerleştirilen çocuk sayısı: 577’dir. Bugüne kadar ise 4223’ü kız, 4654’ü erkek olmak üzere toplam 8877 çocuk evlat edindirilmiştir (SHÇEK Genel Müdürlüğü Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, 2007b).

Evlat edinecek ailelere evlat edinme öncesi evlat edinmenin hukuki ve yasal boyutları hakkında gerekli bilgiler verilmektedir. Ayrıca evlat edinme öncesinde çocuk ve aile arasında çıkabilecek problemler konusunda danışmanlık yapmakta, ailenin çocuğa istenildiği şekilde bakıp bakmadığı takip edilmektedir (Tatlıbal, 2004: 30).

2.4.3. Koruyucu Aile

Korunmaya muhtaç çocukların asıl gereksinimleri ve beklentileri aile ortamının kurulduğu bir düzen içerisinde yaşamaktır (Gökçearsan, 2004: 62). Koruyucu aile uygulaması da korunmaya muhtaç çocukların bakımlarının bir aile yanında gerçekleştirilmesini sağladığı için son derece önemlidir.

Koruyucu aile, korunmaya muhtaç çocukların bakımını ve yetiştirilmelerini, evlat edinmeden, geçici bir süre için üstlenen gönüllü ailedir. Bu aileler en az bir, en çok üç tane korunmaya muhtaç çocuğa, kısa veya uzun süreli, gönüllü ya da ücretli olarak bakarak; çocuğun-çocukların sevgi dolu bir aile ortamında büyüyüp sağlıklı bir yetişkin olarak topluma kazandırılmasına yardımcı olmaktadır. Koruyucu aile ortamında yetişen korunmaya muhtaç çocukların, kurum bakımından yararlandırılan çocuklara göre daha sağlıklı geliştikleri, araştırmalarla tespit edilmiştir. Türkiye’de koruyucu aile işlemleri “Koruyucu Aile Yönetmeliği”ne uygun olarak yapılmaktadır. Koruyucu aile olmaya karar veren 18 yaşını doldurmuş, Türkiye’de ikamet eden evli ya da bekar, erkek veya hanımların buldukları ildeki sosyal hizmetler il müdürlüklerine dilekçeyle müracaat etmeleri gerekmektedir. Müracaat işlemleri tamamlandıktan sonra sosyal

inceleme sonucunda uygun görülen ailelere, koruyucu aile hizmetinden yararlandırılmaya uygun görülen çocuklarla tanıştırlarak koruyucu aile statüsü kazandırılmaktadır. Koruyucu aile yanına yerleştirilen bu çocuklar ve aileler, belirli aralıklarla ilgili sosyal hizmet uzmanları tarafından ziyaret edilerek, çocuk ve ailenin karşılaştığı problemlerin çözümünde yardımcı olunmaktadır. Koruyucu aile yanındaki çocukların masraflarının karşılanması için bu ailelere aylık ücret ödenmektedir. Ayrıca çocukların sağlık giderleri SHÇEK tarafından karşılanmaktadır (Seyyar, 2002: 328, 329). Hizmette esas olan çocuğun refahıdır.

Koruyucu Aile Hizmeti bizim araştırmamızın bel kemiğini oluşturmaktadır. Biz korunmaya muhtaç çocukların problemlerinin çözülmesinde koruyucu aile modelinin yaygınlaştırılmasının önemini vurgulamaktayız. Bu nedenle bu konu araştırmamızın bir sonraki bölümünde tüm ayrıntılarıyla işlenecektir. Bu hizmet tanıtılacak, hizmetle ilgili dünyadan örnekler verilecek ve de Türkiye’de uygulanan şekli ve sonuçları incelenecektir.

2.4.4. Çocuk ve Gençlik Merkezleri

Çocuk ve gençlik merkezlerinin (ÇOGEM) en önemli görevleri sokakta yaşayan ve sokakta çalışan çocukların rehabilitasyonuna yöneliktir. Bu merkezler aracılığıyla sokak çocuklarının ne kadar süredir sokakta yaşadıkları, sokağa düşme nedenleri, madde bağımlılığının boyutları, çocuklara yönelik risk faktörleri ve bu çocukların ailelerinin durumları saptanmaya ve böylece konuyla ilgili çözüm yolları üretilmeye çalışılmaktadır. Yine ÇOGEM’lerde sokakta çalışan çocuklara yönelik olarak hizmetlerde de bulunmaktadır. Bu çocukların sokağa düşme ihtimalleri bertaraf edilmeye çalışılmaktadır.

SHÇEK Genel Müdürlüğü 1997 yılı itibariyle 1 çocuk ve gençlik merkeziyle başlattığı hizmetlerini halen 44 merkez aracılığı sürdürmektedir. 2005 yılı içerisinde 7837 çocuğa ulaşılmıştır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2006: 19). Sosyal Araştırmalar Merkezi’nin yürüttüğü “SHÇEK Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi” araştırmasının sonuçlarına göre:

ÇOGEM’ler mobil gruplarla ve “açık kapı” sistemiyle hizmet sunmakta, buna bağlı olarak fayda sahiplerinin durumuna göre geçici ve kesin kayıtlar tutulmaktadır.

ÇOGEM'lerden hizmet almakta olan çocukların çoğu Güneydoğu Anadolu kökenlidir ve ailesi göç etmiştir. Yine bu çocukların yüzde 85,1'inin hem annesi hem babası hayattadır. Meslek elemanlarının katkısıyla kurum kaynaklarından derlenen bilgilere göre, halen ÇOGEM'lerden hizmet alan çocukların yüzde 75'ine bu hizmet gündüzlü, yüzde 5'ine yatılı olarak verilmektedir. Çocuklardan yüzde 17,4'üne yönelik hizmet saha / sokak çalışmalarıyla götürülmektedir. ÇOGEM'den hizmet almaya başladığı tarihte madde bağımlılığı saptanmış çocukların oranı yüzde 4,9'dur; bu olguların yüzde 44'ünde çocuğun tedavi hizmeti aldığı bilinmektedir. Bu hizmetteki mesleki çalışmaların başında, yüzde 70,8'ine verilen "danışma ve rehberlik" hizmeti gelmektedir. Çocukların yüzde 52,6'sının sosyal yardımdan yararlandırılması için işlem başlatılmış, yüzde 49'u böylece ANY ile desteklenerek sokakta çalışmaktan alıkoyulmuştur; ayrıca yüzde 35,8'inin ailelerine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Çocukların yüzde 30,2'si okula başlatılmış ya da kesintiye uğramış olan öğrenimi yeniden başlatılmıştır. Yüzde 7,2'si için koruma kararı çıkarılması yönünde işlem başlatılmış, yüzde 2,8'i işe yerleştirilmiştir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007g).

Sokak çocukları, güç koşullar altındaki çocukların önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. ÇOGEM'ler aracılığıyla hizmet götürülmesine rağmen, gün geçtikçe sayılarının arttığı tespit edilmiştir. Konuyla ilgili olarak SHÇEK tarafından yeni hizmet modelleri geliştirilmektedir. Ancak sorun büyüktür. Konunun günümüz sosyal devletine yakışır bir biçimde, kamu, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri işbirliğiyle ele alınması gerekmektedir.

2.4.5. Rehabilitasyon Merkezleri

Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri; bedensel, zihinsel ve ruhsal özürlüleri nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olan kişilerin, fonksiyon kayıplarını gidermek ve toplum içinde kendi kendilerine yeterli olmasını sağlayan beceriler kazandırmak veya bu becerileri kazanamayanlara devamlı bakmak üzere kurulan sosyal hizmet kuruluşlarını ifade etmektedir (SHÇEK Kanunu). Bu hizmet merkezleri kendi bünyesinde çeşitli alt gruplara ayrılmaktadır. Böylece ihtiyaçların tanımları netleştirilmiştir ve her kesime en doğru hizmeti vermek öncelikli hedeflerdendir. Özürlü çocukların bakımı, eğitimi, onların kendi kendilerine yeterli düzeye getirilmeleri, okul

eğitimine hazırlanmaları ve tüm bunlarla ilgili aile içi uyumu hazırlamak toplumun sağlığı açısından önemlidir. Tüm ihtiyaç grupları içerisinde özürliilerin dışlanmaması gerekir.

Eylül 2004 verilerine göre SHÇEK'e bağlı Rehabilitasyon ve Danışma Merkezlerinden Hizmet Alan Özürliü Sayıları yatılı ve gündüzlü olarak toplam 4797'dir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2004: 33). Bu sayının 2007 yılı itibarıyla artmış olduğu muhtemeldir. Özürliü grupları içerisindeki özürliü çocukların bakımı ve eğitimi konusu her geçen gün daha da önemli hale gelmektedir. Bu grubun normal çocuklardan ayrı bir şekilde ve özel olarak eğitilmeleri her iki tarafın sağlığı açısından gereklidir.

2.4.6. Çocuk Evleri

Çocuk Evleri, ülkemizde yeni yeni uygulanmaya başlanan çocuk bakım modelidir. SHÇEK bu modeli "Sevgi Evleri Projesi"yle hayata geçirilmeye çalışılmaktadır. Özellikle evlat edindirilme şansını yitirmiş, koruyucu aile hizmetinden faydalanamayacak kadar da büyümüş çocuklar için bu model kurum bakımı yerine güzel bir alternatif oluşturmaktadır. Kurum bakımının sakıncalarının bertaraf edilmesi açısından da tavsiye edilmektedir. Böylece korunmaya muhtaç çocuklar ev yaşantısını öğrenerek hayata hazırlanmaktadırlar. Bu modelde dikkat edilmesi gereken çocuk evlerinin yerleşim birimlerinden uzağa inşa edilmemesidir.

Unicef Türkiye temsilcisi McLoughney de 'çocuk evleri' modelinin Türk aile yapısına ve sosyal dokusuna uygun olduğuna işaret ederek bu yönüme odaklanılmasını tavsiye etmektedir. Çocuk evleri, beşer kişilik gruplar halinde kimsesiz çocukların evlerde sosyal hizmet anneleri ile yaşayıp mahalle okullarına gitmesini, bir bölgeye ve eve ait yaşama biçimiyle hayata hazırlanmasını kapsayan bir sosyalleşme projesidir (Uğur, 2005). Kayır da ev modelinin başarısının ülkemizde ispatlandığını bildirmektedir. "Şu ana kadar bu model, Ankara'da 7 evde denenmiştir. Uzmanların ortak kanaati, bu evlerdeki uygulamanın yuva ve yurtlarla kıyaslanamayacak şekilde çocuklar lehine olduğu ve ev modelinin oldukça başarılı olduğudur" (Kayır, 2006: 78). Bu modelin önemi çocukların toplumla kaynaşmasına imkan verir tarzda yapılandırılmasıdır. Özellikle de "yurt çocuğu" imajının silinmesi açısından verimli görülmektedir.

2.4.7. Sosyal Yardımlar

Burada sosyal yardımdan kastımız özellikle korunmaya muhtaç çocuklara verilen ayni-nakdi yardım hizmetleridir. Ülkemizde öncelikle SHÇEK tarafından yürütülen bu hizmette esas, aile bütünlüğünün korunmasıdır. Böylece korunmaya muhtaç çocuğun bakımı ailesinin yanında sürdürülmektedir. Bu açıdan ayni-nakdi yardımlar son derece yararlı birer hizmet türüdür.

Yoksulluk içinde olup temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve yaşamlarını en düşük düzeyde dahi sürdürmek de güçlük çeken kişi veya aileler kendileri ya da çocukları için ayni-nakdi yardım başvurusunda bulunabilirler. Korunmaya muhtaç çocukların kurum bakımı yerine aile yanında desteklenmesi uygulamasına öncelik verilmesi sonucunda başvurularda artı yaşanmıştır. 2005 yılında 17.583 ayni-nakdi yardım başvurusu yapılmıştır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2006: 35, 36). 2006 yılı içerisinde de 16.526'sı süreli, 5.768'i geçici olmak üzere toplam 22.294 çocuk ayni-nakdi yardım hizmetinden yararlandırılmıştır (SHÇEK Genel Müdürlüğü Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, 2007c). Yani bir yılda ayni-nakdi yardım hizmetlerinde 4.711 kişilik bir artış yaşanmıştır. Bu artış kurumlardaki çocuk sayısının azalmasına sebep oluyorsa olumludur.

Genel müdürlükçe yapılan ayni-nakdi yardım miktarı; en yüksek devlet memuru aylığının (ek gösterge dahil) %20'si olup, bu miktar memur maaşlarına yapılan artışlara bağlı olarak artmaktadır (Tatlıbal, 2004: 32).

“SHÇEK Çocuk Koruma Sistemi'nin Değerlendirilmesi” araştırmasının sonuçlarına göre; çocukları için ANY ile desteklenen ailelerin yüzde 53,3'ü yalnızca bir çocukları için yardım almaktadır. İki çocuğu için yardım alanların oranı yüzde 44,4, üç çocuğu yardımdan yararlananların oranı ise yüzde 2,3'tür. Hakkında koruma kararı bulunan çocukların yüzde 38,3'ünün ANY'den yararlanmaya başlamadan önce yuvalarda, yüzde 35,9'ununsa yetiştirme yurtlarında kaldığına ilişkin bilgi mevcuttur. Nakdi yardımdan yararlanan ailelerin bu yardımla karşıladıkları harcamaların başında yüzde 62,2'lik gıda harcamaları gelmektedir. Yüzde 55,6'sı borçlarını, yüzde 53,9'u ise kiralarnı ödemekte bu yardımdan yararlanmaktadırlar. Nakdi yardımdan çocuğun okul masraflarını karşılamakta yararlanan ailelerin oranı yüzde 27,6, giyim giderleri için yararlananların oranı yüzde 13,6, çocuğun başka ihtiyaçları için yararlananların oranı ise yüzde 6,1'dir.

Kurum bakımı altındayken eve dönmüş olan çocuklardan, yuvada/yurtta kaldıkları dönem ile eve döndükten sonraki yaşamlarını karşılaştırmaları istendiğinde, yüzde 64,1'i aile yanında daha mutlu olduklarını söylemişlerdir. Kurum bakımı altındayken daha mutlu olduklarını söyleyenlerin oranı yüzde 10'dur (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007g).

SHÇEK Genel Müdürü İsmail Barış da fuhuş, cinsel istismar, şiddet gibi ciddi sorunlar yaşanmamak kaydıyla en kötü aile ortamının en iyi kurum bakımından daha iyi olduğu yönündeki tezi kabul etmektedir. Kurum bakımının çocukların duygusal ve sosyal gelişimini olumsuz yönde etkilediğinin bilimsel bir gerçek olduğunu söyleyen Barış, bu bilgi ışığında, çocuğunu maddi yetersizlikler yüzünden kuruma vermek isteyen ailelere ekonomik destek sağlayacaklarını belirtmektedir: “En önemli hedeflerimizden biri, çocukların ailelerinden koparılmadan bakımlarının sağlanması. Bu bağlamda ailelere maddi ve manevi yönden destek verilmesi için çalışmaya başladık. Ancak kaynak temini için belli bir süreye ihtiyacımız var.” İsmail Barış, asgarî ihtiyaçları karşılayacak para yardımının dışında, çocuğun anne ve babasının kamu ve özel kuruluşlarda bir işe yerleştirilmesine yönelik yasal çalışmalara başladıkları bilgisini de vermektedir. Özel sektördeki istihdamlarda, sigorta primi veya kurumlar vergisinden muaf tutulmaya yönelik yasal altyapı çalışmaları da devam etmektedir (Özel Akagündüz, 2005). Bu çalışmalarla kurum bakımında olup da ailesi yanına dönebilecek özelliklere sahip çocuklar ailelerine kavuşturulabilirler.

2.5. Koruyucu ve Önleyici Hizmetlerin Önemi

Koruyucu hizmetler olası sosyal sorunların ortaya çıkmasını önleyici işleve sahiptirler. Bu hizmetlerde öncelik risk gruplarına verilmelidir. Konuya korunmaya muhtaç çocuklar açısından yaklaştığımızda ise şunları söyleyebiliriz: Koruyucu hizmetlerde esas çalışma ana-babaya yönelik ise de çocuk da aynı şekilde çalışma kapsamındadır. Aslında çoğu zaman çocuğu korumanın yolu ailesini korumaktan geçmektedir. Korunmaya muhtaç çocukların bakımıyla ilgili maliyetler ise her geçen gün artmaktadır. Maliyetlerin artışı koruyucu hizmetlerin önemini daha da vurgulamaktadır. Özellikle terk edilme riski taşıyan bebek ve ailelerine koruyucu hizmetlerin uygulanması bir zorunluluk olmalıdır.

Tatlıbal da kıt kaynakların etkin ve verimli kullanılması gerekliliğinin koruyucu ve önleyici hizmetlere önem ve öncelik verilmesini zorunlu kıldığını vurgulamaktadır. “Sosyal hizmetler alanında bireylerin, grupların ve ailelerin önlenebilir nedenlerden dolayı kurumsal bakım hizmetlerine muhtaç konuma gelmelerini önlemek gerekir.” Sorunlar ortaya çıkınca tedavileri hem daha zor hem de daha pahalı olmaktadır (Tatlıbal, 2004: 32, 33).

Çalışmamızın bir önceki alt başlığında “Sosyal Yardımlar” a değinmiştik. Aslında sosyal yardımlar da koruyucu-önleyici hizmet anlayışından kaynaklanmaktadır. O halde SHÇEK’in de çocuk refahı alanında koruyucu hizmetlere yer verdiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Ancak sorun bu hizmetlerin özellikle kurum bakımına oranla çok gerilerde kalmasıdır. Bu sorunun giderilmesi, bununla ilgili acil eylem planlarının hazırlanması bir gerekliliktir.

SHÇEK, aile danışma merkezleri ve toplum merkezleriyle koruyucu hizmetler vermeye çalışmaktadır. Aile danışma merkezleri, ailelerin ekonomik, kültürel ve psikolojik sorunlarla baş edebilmeleri için korunması, desteklenmesi ve güçlendirmesi amacıyla açılan merkezlerdir. Bu merkezlerin önümüzdeki yıllarda her bir ilde açılması hedeflenmektedir. Ayrıca toplum merkezleri aracılığıyla hizmet verilen bölge halkının bilinç düzeyi artırılarak, sosyal ve kültürel açıdan çok boyutlu ilgi alanlarının geliştirilerek halk katılımının sağlanması gerçekleştirilmektedir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2006: 15, 16). Toplum merkezlerinin donanımlı bir şekilde yaygınlaştırılması ve işlevsel hale getirilmesiyle pek çok toplumsal sorun büyümeden çözülebilir. Bu yolla aile bütünlükleri desteklenebilir ve çocukların korunma gerekçeleri kısmen de olsa ortadan kaldırılabilir.

Korunmaya muhtaç çocukların bakımında koruyucu-önleyici hizmetlere öncelik tanınarak değişen koşullara uygun, alternatif modellerin hayata geçirilmesi gerekmektedir.” Öz aileye yapılan tüm desteklerin yetersiz kalmasında ise korunmaya muhtaç çocuğun bakımı konusunda koruyucu aile hizmeti tercih edilmelidir

Koruyucu hizmetlerle ilgili çalışmalarda çağın gereklerine uygun olarak iş birliğine gidilmesi gereklidir. Sivil toplum örgütlerinin ve yerel yönetimlerin bu tür hizmetlere aktif katılımları sağlanmalıdır. Sivil toplum örgütleri, devletin daha paylaşımcı bir tutum sergilemesinden yanadır. Türk toplumunun tarihi bu konuda eşsiz örneklerle

doludur. Çalışmamızın 2. Bölümünde değindiğimiz “vakıflar” konusu günümüzde de işlevseldir; ancak yeterince aktif değildir. Vakıfların korunmaya muhtaç çocuk konusuna daha bir eğilmeleri gerekmektedir. Ayrıca sivil toplum örgütleri bu konuda birlikte hareket etmelidir. Geleceğimizin teminatı çocuklarımızdır. Çocuk yetiştirilmesi esnasında yapılan hataların telafisi çok zordur. Giderek artan korunmaya muhtaç çocuk olgusu ileride hastalıklı, sağlıksız bir genç nüfusa sahip olabileceğimiz tehlikesini beraberinde getirmektedir. Konuyla ilgili koruyucu-önleyici çabaların artırılmasında büyük yararlar vardır. Çocuklara sunulacak sosyal hizmet modelleri belirlenirken toplumsal özelliklerimiz, kültürel değerlerimiz, aile yapımız göz önüne alınmalı, değişen şartlara uyum sağlayabilecek modeller belirlenmelidir.

BÖLÜM 3: KORUYUCU AİLE HİZMETİ

Koruyucu aile hizmeti, çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında bakılamayan çocukların, kısa veya uzun süreli olarak bakımlarını üstlenen aile ya da kişilerin yanında, devlet denetiminde yetiştirilmeleri olarak tanımlanmaktadır. Bu hizmeti veren aile ya da kişilere de Koruyucu Aile denilmektedir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007b). Tanımdan da anlaşılacağı gibi, koruyucu aile hizmetinden faydalandırılacak çocukların öz ailelerinin bulunması önemlidir. Bu hizmet öz ailenin çocuğun sosyal, duygusal ve fiziksel açıdan sağlıklı yetiştirilmesinde ciddi eksiklikler göstermesi durumunda gereklidir.

Koruyucu aile hizmetinin özel olarak 4 unsur etrafında şekillendiğini söyleyebiliriz. Bunlar: Korunmaya muhtaç çocuk, bu çocuğun öz ailesi, çocuğun bakımını üstlenecek olan koruyucu aile ve bu hizmetin yürütülmesinden sorumlu uzmandır. Bu nedenle koruyucu aile hizmetinde çocuk, öz aile, koruyucu aile ve bu konuda yetkili kişi arasındaki iletişimlerin sağlanması, ilişki kalıplarının belirlenmesi çok önemlidir. Hizmetin başarısı buna bağlıdır. Ancak hizmette esas olan çocuğun refahıdır.

Koruyucu ailenin amaçlarından biri, çocuğun hayatının ilk yıllarında annenin yerini alabilecek bir kişi ile ilişki kurarak sevmeye ve sevilmeyi, alıp vermeye öğrenmesini, büyüdükçe bir aile üyesi olmanın ve değer taşımanın tatminini duymasını sağlamaktır (Nazik, 1988: 8). Koruyucu aile hizmetinde esas olan, çocuğu koruyucu aileye yerleştirme kararının yetkili kurum ve profesyonel kişilerce bir inceleme ve değerlendirme sonucu verilmesi ve uygulanmasıdır (G. Koşar, 1992: 71).

Kadushin, koruyucu aile olmak isteyenlerin şu motiflerle hareket ettiklerini ileri sürmektedir: 1) Bir çocuk yetiştirmek isteyen, fakat evlat edinemeyen kişi için bir alternatiftir. 2) Ölmüş çocuğunun yerine koymak ister. 3) Kendinin başka çocuğu olmadığından çocuğuna bir arkadaş sağlamak ister. 4) Muhtaç çocuğa yardımcı olma arzusu vardır. 5) Yetersiz veya reddedilmiş bir ilişkiyi telafi çabasıdır. Anne ya da baba olarak hiçbir zaman elde edemedikleri ana-kız/oğul veya baba-oğul/kız ilişkisini geliştirme ihtiyacını karşılar. 6) Şimdi yetişmiş çocuklarıyla olan ilişkilerini tekrarlama arzusunu karşılar. 7) Kendi ebeveynine zamanında zorluk çıkartmış kişi olarak kendisini cezalandırmak ister. 8) Kendi çocuklarını yetiştirmedeki başarısız

deneyimlerinden sonra ikinci bir deneme geçirme ve daha başarılı olma ihtiyacını giderir. 9) Dışarıda çalışmak istemeyen ya da işi olmayan bir hanımı gerçekçi ve samimi bir arzu ile aile bütçesine katkı sağlamak veya zevkli bir iş görmek ister. Sayılan bu gerekçelerden biri ya da birkaçı koruyucu aile olmak isteyenlerde söz konusu olabilir. Değişik yaşlardaki çocukların bakımı da motivasyon konusunu karmaşıktır. Bu noktada uzman başvuruda bulunan kişi veya ailenin motivasyon nedeninin ne ölçüde olumlu ya da olumsuz olduğunu belirleyip kararını verir (G. Koşar, 1992: 76, 77).

Koruyucu ailelerin başarıları konusunda araştırma yapanlardan Etni'ye göre, genç koruyucu anne-babalar daha başarılıdır. Transler ise, kırk yaşın üstündekilerin daha tecrübeli ve dolayısıyla başarılı olduklarını belirlemiştir. Aslında genç koruyucu aileler hizmeti, bir yatılı bakım tarzından çıkarıp evlat edinme yerine koyma eğilimi göstermişlerdir. Bu da çocuktan çok şey bekleme sonucunu doğurmuş, çocuğu kurumla ve öz ana-babayla paylaşmakta zorluk çekmişlerdir. Altmış yaşından büyük koruyucu aileler de gençlere kıyasla daha başarısızdırlar. Daha çok çocuğu olanlar daha başarılıdırlar. Ekonomik düzeyler ile de kısmen olumlu ilişki bulunmuştur. Genel kanı ise, koruyucu ailenin ihtiyaçları çocuğun ihtiyaçlarını karşılıyorsa; bu ailelerin iyi bir koruyucu aile olabildikleri yönündedir. Kısaca ihtiyaçların birbirini tamamlaması esastır. Her davranış için doğru olduğu gibi, duygusal, sosyal ve ekonomik bir karşılık bekleyenler koruyucu aile olmak üzere başvurumaktadırlar (G. Koşar, 1992: 77).

Koruyucu aileye ailesi dışında bir başka aileye ihtiyaç duyan her çocuk yerleştirilebilir. Özellikle 6 yaşından küçük çocuklar için koruyucu aile hizmeti uygun görülmektedir. Ancak öz aile çocuğunun koruyucu aileyle kuracağı ilişkiye engel oluyorsa, bu durumda bu hizmet önerilmemektedir. Yine şiddetli fiziksel ve ruhsal rahatsızlıkları olan çocuklar içinde bu bakım şekli önerilmemektedir. Ancak bazı ülkelerde bu tür çocukları bakmaya hevesli olan aileler için teşvik edici programlar hazırlanmaktadır (G. Koşar, 1992: 83, 84).

Bowlby'e göre, korunmaya muhtaç çocukların, çocuklu koruyucu aile ortamlarına daha kolay uyum sağladıkları kanıtlanmıştır. Özellikle korunmaya muhtaç çocuk ile koruyucu ailenin çocuğu arasında dört veya daha fazla yaş farkı varsa daha olumlu sonuçlar alınmaktadır. Ayrıca çocukların aynı yaşta ama karşı cinsten olmaları halinde

de koruyucu ailenin çocuk açısından iyi işlediği belirlenmiştir. On yaşından küçük çocukların kırk beşin üstündeki ebeveynlere fazla uyum sağlayamadıkları da belirlenmiştir. Öz aile ve koruyucu aile arasındaki yaşam standardı ve sosyal sınıf farklarının çocuk için bir baskı olabildiği ve öz ailede kıskançlık uyandırması bakımından bazen olumsuz etki yarattığı anlaşılmıştır (G. Koşar, 1992: 84). Burada bahsedeceğimiz koruyucu aile hizmeti, profesyonel bir koruyucu aile hizmetidir. Böylece hizmetin nasıl olması gerektiği ve standartları aktarılacaktır.

Koruyucu aile hizmeti süreci şöyle başlamaktadır: Koruyucu aile kurumlarına, çocuklarının yerleştirilmesi için aileler bizzat başvurmuş olabilir. Bu durumda ebeveynle yapılan görüşmelerde çocuklarını koruyucu aile yanına vermek istemelerinin nedenleri saptanır, hizmet tanıtılır ve kararlarını gözden geçirmelerine fırsat verilir. Çocuk da yaşı uygunsa karar verme sürecine katılır. Bu şekilde bir sonuca varılır. Bu aşamadan sonra çocuğun ve öz ailesinin özelliklerine uygun bir koruyucu aile seçimine geçilir. Kurum kayıtlarındaki koruyucu aile listelerinden bir aile seçilir. Koruyucu ailelerle çocukların uyumu çok önemlidir. Seçim yapıldıktan sonra koruyucu aile – çocuk – öz aile bir araya getirilir. Her üç tarafa da gerekli bilgiler aktarılır. Çocuğa (eğer anlayabilecek seviyedeysen) neden ve ne süreyle ailesinden ayrıldığı, koruyucu ailesi ve öz ailesiyle ilişkisinin nasıl olacağı hakkında bilgi verilir. Bu tanışmadan sonra çocuk kısa süreli birlikteliklerle koruyucu ailesine alıştırmaya çalışılır. Öz ailesinin ziyaretleri planlanır ve ziyaretlerin önemi vurgulanır. Her üç taraf da hazır olunca çocuk koruyucu ailenin yanına yerleştirilir. Kadushin'e göre genellikle Cuma öğlenleyin yerleştirme seçilir. Böylece gecedan önce çocuğun eve alışması ve hafta sonu bütün aileyle olabilmesi sağlanır. Uzmanlar ilk zamanlar sıklıkla koruyucu aileyi ziyaret ederler, durumu izlerler ve yardımcı olurlar. Çocuk ve aile birbirlerine uyum sağladıklarında uzman ziyaretlerini seyreltebilir. Uzmanın öz aileyle ilişkisini sürdürmesi, hele çocuğun ailesine dönmesi söz konusuysa, şarttır. Çocuğun koruyucu aileden ayrılması gerektiğinde, çocukla koruyucu aile arasındaki bağlantıyı sonlandırmak üzere çalışmalara başlanır. Çocuğun koruyucu aileden ayrılma nedenleri şunlar olabilir: Ailesindeki sorun çözülmüştür, ailesine dönecektir; evlat edinilecektir; başka bir koruyucu aileye yerleştirilecektir; ya da kurum bakımına verilecektir. Bütün bu nedenlere göre ilgili tüm tarafların hazırlanması söz konusudur. Eğer çocuk öz ailesine dönecekse ve koruyucu ailede kaldığı sürece ailesiyle bağı kopmamış, ilişkisi

düzenli olmuştaysa, çocuk için koruyucu aileden ayrılış zor olmayacaktır. Ayrılışa hazırlık çalışmalarından sonra ilişki sonlandırılır (G. Koşar, 1992: 79, 80). Ülkemizde ise bu süreç bir çok açıdan farklı işlemektedir. Bu konuya araştırmamızın bir sonraki bölümünde “Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmeti”ni anlatırken “Hizmetin İşleyişi, Kalitesi ve Bugünkü Durumu” alt başlığında ayrıntılarıyla değinilecektir.

Koruyucu aile olmak zor bir görevdir. Koruyucu ebeveyn rolü ile öz ebeveyn arasındaki fark koruyucu aile için bir takım sorunlar ve çelişkiler doğurur. Aile genellikle belli bir süre çocuktan sorumludur, çocuğun geleceğini planlayamaz. Çocuk üzerindeki kontrolü öz ana-baba ve kurumla paylaşır. Çocuğun sorumluluğunu almakla kuruma karşı da sorumluluk almıştır. Kuruma hesap vermek zorundadır. Kurum ise aileyi sınırlar, çocuğa nasıl davranacaklarıyla ilgili kurallar koyar. Sınırlı kontrol bir yerde sınırlı sorumluluk demektir. Kısaca koruyucu aile çocuğa sahip değildir; üzerinde hiçbir hak iddia edemez. Koruyucu ailelerin çocuğun evdeki varlığını kabul ettikleri gibi evden ayrılışını da kabul etmeleri beklenir. Çocuğa ana-babasıymış gibi bakmaları, onu sevmeleri; buna karşılık eğer varsa öz ana-babasıyla rekabete girmeyecek kadar uzak durabilmeleri, böylece çocuğun öz ailesine bağlılığını sürdürmesine olanak tanınmaları, bu hassas dengeyi korumaları istenir. Bu fazlasıyla güç bir görevdir (G. Koşar, 1992: 81). Koruyucu aile çocuğu koruma, eğitme ve yetiştirme dışında hiçbir surette hizmetçi, dadı ve besleme olarak kullanamaz (Nazik, 1988: 8).

Koruyucu aile hizmetinde en büyük sakıncalardan biri ilişkilerin “gayri-şahsi” olmasıdır. Bu hizmetteki çocuk ile koruyucu aile arasındaki karşılıklı benimsememe, özellikle koruyucu annenin çocuğun kendine ait olmadığı bilincinde olması bu ilişki biçimini ortaya çıkarmaktadır. Dış ülkelerdeki uygulanmış biçimiyle gerçekten de sakıncalı durumlar ortaya çıkabilir. Koruyucu aileler bir yerde para karşılığında çocuğa bakmaktadırlar. Bu yüzden çocukla koruyucu aile arasındaki ilişki adeta bir “iş ilişkisi”ne dönüşebilir. Özellikle çocuğun koruyucu aile yanında kalma süresi uzadıkça bu “gayri şahsi” ilişki biçimi çocuğun gelişmesini olumsuz yönde etkileyebilir. Bir de öz ailenin çocukla kurduğu bağlantı zayıfsa, bu durum ciddi sonuçlar doğurabilir. Bu gibi sakıncaları önlemek açısından koruyucu aile olmak için müracaat eden ailelerin titizlikle seçilmesi, çocuğun gelişine hazırlanması, yerleştirmeden sonra durumun izlenmesi ve her üç tarafa da yardım edilmesi gereği vardır (G. Koşar, 1992: 82, 83).

Evinden ayrılıp koruyucu aileye yerleştğinde çocuk geçiş dönemi boyunca hala bir ölçüde duygusal olarak evindedir; birinde yaşar diğerini sever. Hazırlık alışmaları yapılmaksızın yerleştirme, baştan başarısızlığı göze almak demektir. Çünkü çocuk için hiç tanımadığı yabancı kişilerle yalnız bırakılmaktan daha korkutucu bir durum yoktur. Çocuđun kendisi için dūřünölen koruyucu aile hizmetini kabul etmesi başarıyı olumlu yönde etkilemektedir (G. Kořar, 1992: 86). Ancak kurum bakımından koruyucu aile yanına gelen çocuklarda böyle bir durum söz konusu değildir. ocuk özellikle de yaşı 6'dan küçükse koruyucu aileye hemen uyum sağlamaktadır.

Kurum bakımından alınıp koruyucu aileye yerleştirilen çocuklar genellikle her yönden gelişim göstermektedir. Ancak sık sık koruyucu aile değiştiren çocukların gelişimlerinin aksadığı da saptanmıştır. Bu ocukların yüzeysel ilişkiler kurdukları görölmüştür. Bu nedenle kurumun koruyucu aile seçimini iyi bir şekilde yapması esastır. Bu seçim çok önemlidir. Bunun için de çocuğun, ailesinin ve koruyucu ailenin çok iyi incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekir (G. Koşar, 1992: 87, 88).

Koruyucu aile hizmetinde genellikle çocuğun ailesine dönmesi söz konusudur. Bu süre zarfında çocuğun ana-babası yükümlölüklerinden kurtulmuş değildir. Bunu sosyal hizmet uzmanının aileye iyice anlatması gerekir. Koruyucu aile yalnızca belli bir süre için çocuğun bakımını üstlenmiş, geçici bir hizmet olarak ailenin üzerindeki baskıyı biraz azaltmak amacıyla sisteme dahil olmuştur (G. Koşar, 1992: 89).

Bu hizmette korunmaya muhtaç çocuğun öz ailesiyle ilişkilerinin düzenli bir şekilde ayarlanması çok önemlidir. Çünkü, Pollock ve Rose'un yaptığı bir araştırma koruyucu ailede bakılan ve duygusal bozukluk gösteren çocukların çoğunun aktif; ancak muntazam olmayan ilişkilerle çocuğun hayatına girip çıkan ailelerin çocukları olduğunu göstermiştir. Bu ocuklar alma, okuldan kaçma, yalan söyleme, cinsel sorun, konuşma bozukluğu, temper tantrum gibi belirtiler göstermişlerdir (G. Koşar, 1992: 90).

Koşar, koruyucu aile programlarını düzenleme, geliştirme yönünde toplum organizasyonu yönetiminin de gözardı edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır (G. Koşar, 1992: 91).

Koruyucu aile uygulamaları bağımsız çalışan özel ya da yerel yönetimlere bağlı koruyucu aile kurumları (Foster Care Agencies) tarafından yürütölebildiği gibi, resmi

bir kuruluş tarafından da yürütülebilir. Ülkemizde koruyucu aileyle ilgili çalışmalar Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun il teşkilatlarının ilgili bölümleri tarafından yürütülmektedir (G. Koşar, 1992: 71).

Koruyucu aile hizmetinin esaslarını böylece belirttikten sonra, Avrupa'da, ABD'de ve geniş olarak da Türkiye'de koruyucu aile hizmetinin işleyişine ve değerlendirilmesine bir hazırlık ve de onları tamamlayıcı bir konu olarak "aile" kavramının günümüz koşulları içinde ele alıp ve sosyal hizmetler çerçevesinde değerlendirilmesini yapacağız.

3.1. Aile Kavramı ve Aile Yapısındaki Değişmeler

Aileyle ilgili tartışmalar yüzyılımıza damgasını vurmuştur. "Günümüzde 'aile kavramı', hem modern hem de gelenekselliği aşip çağdaşlığı yakalamaya çalışan toplumlarda büyük bir tartışma konusudur" (Saylan, 2001: 3). Tüm bu tartışmaların alevlenmesi arafesinde 1994 yılı Aile Yılı ilan edilmiştir. Yıl 2007, aile konusu gündemdeki yerini korumakta ve ailedeki değişimler yeni yeni tartışmalara sebep olmaktadır. Peki bu tartışmalara yol açan ve aile konusunun sürekli gündemde olmasını sağlayan nedenler nelerdir?

Artık çağ değişmiştir, kurumsal eğitimin önemi artmış, bu nedenle işgücüne katılım yaşı yükselmiş, kadının çalışma hayatındaki yeri ve önemi büyümüş ve böylece aile hayatındaki rolü farklılaşmış, hane reisliği kavramı tartışılır olmuştur. Kuşaklar arası çatışmalar belirginleşmiş, kitle iletişim araçlarının kullanımı artmış, boşanma oranları yükselmiştir. Feminist akımlar, eşcinsel baskı grupları ve insan hakları savunucuları geleneksel aile tanımlarını değiştirmeye zorlamış ve bu grupların baskısıyla aile anlayışı (kısmen de olsa) Avrupa Birliği ülkelerinin bir çoğunda değişmiştir. Sosyal yapıdaki değişimler aileyi ve onun bir üyesi olan bireyi yalnızlaştırmıştır (Karacık, 2001: 73; Acar, 2001: 158; Duman, 2001: 185). Ayrıca aile tanımındaki değişim, doğum oranlarındaki düşüş, nüfusun yaşlanması, evlenme oranlarındaki azalış, tek ebeveynli aileler ve tek kişili hanelerdeki artış gibi nedenlerle aile konusu tüm ülkelerde ama özellikle gelişmiş ülkelerdeki öncelikli sırasını almıştır (Arıkan, 2005: 118, 119). Tüm bu değişimler ailenin varlığını korumasını güçleştirmekte, aile üyelerinin ruhsal ve sosyal sağlıklarını bozmaktadır. Aile toplumsal yapı içerisinde hasta bir kurum niteliğine bürünmektedir (Akyürek 1990, akt.: Duman, 2001: 185).

Değişimlerin ve tartışmaların odağındaki “İnsanlık tarihi kadar eski bir toplumsal birim olan aile, bu tarihi süreç içerisinde bir çok değişim yaşayarak günümüze kadar varlığını koruyabilmiştir” (Acar, 2001: 157). Farklılaşmış ve hatta kimilerine göre çözülmüş aileyi bir kurum olarak tanımlamamız gerekir. Buna göre aile, “insan türünün sürekliliğini sağlayan, ilk toplumsallaşma sürecini oluşturan, karşılıklı ilişkileri belirli kurallara bağlayan, biyolojik, psikolojik, ekonomik, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal bir kurum”dur (Sayın, 1990, akt.: Acar, 2001: 157). Bu kurumun yerine getirdiği bazı görevler vardır. Tezcan, ailenin görevlerini; biyolojik görev, ekonomik görev, sevgi verme görevi, koruyucu görev, toplumsallaştırma görevi, eğitim görevi ve boş zamanları değerlendirme görevi olarak sınıflandırmaktadır (Tezcan, 1998, akt.: Aslan, 1996: 39). Ancak ana-babanın ilk görevinin, çocuğun bakımını sağlamak ve fiziksel gelişimine destek olmak olduğunu söyleyebiliriz. Çocuğun duygusal ve sosyal gelişmesini başarıyla tamamlayıp, sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi için sosyo-ekonomik bakımdan uygun, tutarlı ve dengeli bir aile ortamı gereklidir (Aslan, 1996: 40, 41). Çocuğun sosyalleşmesi ilk olarak ailede başlar. İdeal aile ortamı çocuğun bedensel ve ruhsal yapısının sağlıklı gelişmesini sağlayacaktır (Demir ve Ertem, 2001: 470). Bulut’a göre üyelerine sevgi, güven, ait olma duygularını veren, onların ihtiyaçlarını karşılayan ve gerekli durumlarda özerk olmalarını engellemeyen aile, sağlıklı ailedir. Böyle bir ailenin üyeleri ise ruhsal açıdan doyumludur (Bulut, 1999: 154).

Çağın hızlı değişim ve gelişimi aile sorunlarını yoğunlaştırmış ve aile yapılarında çözümler fazlaşmıştır. Ailenin içine düştüğü bu durum iki farklı şekilde yorumlanmaktadır. Birinci görüşe göre “aile kurumu çöküntüye uğramıştır”. Kadının çalışma hayatına girmesi, aile içindeki rollerdeki değişim, boşanmaların artması, evlilik kurumunun daha az kutsal sayılması, evlenme yaşının ilerlemesi, ebeveyn ve çocuk ilişkilerindeki farklılaşmalar, az çocukluluğun giderek yaygınlaşması vb. nedenler aile kurumunun çökmesini hızlandırmaktadır (G. Koşar, 1992: 33, 34). Tüm bu nedenlerle “aile önemini yitirmiş, görevlerini diğer toplumsal kurumlara (bürokratik örgütlere) devretmiş ve gereksiz bir kurum haline gelmiştir” (Dönmezer, 1999, akt.: Acar, 2001: 157). “Aile kurumunun çökmesi ile toplum hatta medeniyet çökmektedir” (G. Koşar, 1992: 34). İkinci görüşe göre ise “aile yalnızca bir iç düzen değişikliği geçirmektedir”. Bu değişim sonucunda demokratik ve çağdaş toplum yapısına daha uyumlu bir birim

olacaktır. Erkek daha az hükmedici, kadın yasalarda ve günlük hayatta erkekle eşdeğerlik kazanmış, ekonomik zorlamadan ve ebeveyn baskısından arındırılmış, sevgiye dayalı, daha vefalı, doyurucu ve devamlı olacaktır (G. Koşar, 1992: 34). Yine bu tarz görüşlere göre “aile çok önemli toplumsal işlevleri yerine getirmektedir ve toplumun temel bir kurumudur” (Dönmezer, 1999, akt.: Acar, 2001: 157). Günümüzde aile küçülmüştür ve bu ailede sorunları çözme olanağının ve gücünün sınırlı olduğu bir gerçektir. Çağdaş yaşantıda akrabaların uzaklaşması, hareketlilik yüzünden yaşam boyu süren dostlukların kurulamaması ile bütün yük küçülen aileye kalmıştır. Bu parçalandığında ise duruma toplumun müdahalesi, çare bulması zorunluluğu ortaya çıkmıştır (G. Koşar, 1992: 34).

Kalan’a göre de yaşanan toplumsal çözülmenin bir sonucu olarak aile yapısı da ciddi bir çözülme içindedir ve toplumsal olaylar doğa olayları gibi boşluk tanımamaktadır (Kalan, 2001: 206). Bu çözülme esnasında oluşan derin ve doldurulması zor boşluğu kapatma görevi ise devletlere düşmüştür. Ancak aileye, devletin, yasaların ve toplumun ne dereceye kadar karışabileceğinin ve bunun nasıl sınırlandırılacağı tartışması gereklidir. Ayrıca bu konuda her toplum kendi insanı için en uygun, en doğru sınırı ve kuralı belirlemelidir (Saylan, 2001: 3). O halde yüzyılımızda, özellikle çağdaş toplumlarda, farklı bir aile anlayışından ve bu anlayışa bağlı olarak farklı bir aile yapısından söz edebiliriz.

Saylan’a göre, çağdaş toplumlarda aile, son derece ciddiye alınan, asla küçümsenmeyen, derin temelleri olan bir kurum olarak algılanmaktadır. “Çağdaş, demokrat ve çekirdek aile”ye ulaşmanın yolu ise çocuklara eğitim içinde “eşitlikçi toplum ve aile” olgusunu vermekle sağlanabilir (Saylan, 2001: 4, 5). Böyle bir aileye ulaşılması esnasında aile üyelerinin rollerinde ve buna bağlı olarak tanımlarında büyük değişimler yaşanmıştır.

“Çağdaş aile yapısında ve işleyişinde en önemli değişme kadının rol ve statüsünde olmuştur.” Benliğini arayan ve bulan kadın yüzyılın en büyük evrimi olarak nitelendirilmektedir. Ancak çağdaş kadın geleneksel rollerini de bırakmaksızın yeni rollerini üstlenmiştir. Bu da onun yükünü ağırlaştırmıştır. Erkek ise özellikle kadının geleneksel rollerini paylaşmakta zorlanmıştır (G. Koşar, 1992: 34).

“Çocukların ve gençlerin sorunları ise küçük aile tipinde daha rahatsız edici, daha belirgin olmuştur.” Çağdaş dünyanın karmaşıklığı içerisinde üyelerinin gıda, bakım,

korunma gibi fizyolojik, sevgi, şefkat, güven, önemseme gibi duygusal, öğrenme ve sosyalleştirme gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılayamayan aile sayısı artmıştır. Artık ailelerin her yönden desteklenmeye ihtiyaçları vardır (G. Koşar, 1992: 35).

Küresel dünyadaki sorunları ve çelişkileri “aile” odağında bir kez daha ele alıp, aileyi tanımlayıp, ailenin önemine ve görevlerine değindikten ve aile yapısındaki değişimleri ve buna bağlı olarak çözümleri vurguladıktan sonra konumuzla ilgili olarak şunları söyleyebiliriz. Aileyle ilgili tüm bu değişimler “ailenin korunması konusunu” gündeme taşımıştır. Aslında “Tarih boyunca da sosyal düzenlemeler, dinler ailenin varlığını onaylamak ve tutarlılığını korumak için daima araya girmişlerdir” (Aslan, 1996: 37). Şu ana kadar ailenin yerini alabilecek herhangi bir yaşam biçimi bulunamamıştır. Toplumun devamı ve sağlığı açısından ailenin önemi bilindiği için ve ideal aileye ulaşmak adına artık aile koruma altındadır. Bu korumayı ise belirttiğimiz gibi, toplum adına devlet üstlenmiştir. Devlet aileyi koruma görevini yasalar çıkartarak, kanunlar koyarak ve bu bağlamda “aile politikası” oluşturarak yürütmektedir. Genelde de bu politikalar çerçevesinde çeşitli aile hizmetlerini “aile hizmet kurumları” aracılığı ile sunmaktadır.

3.1.1. Aile Politikası

Aile politikasını devletin aileye ilişkin her türlü faaliyeti ve planlaması olarak tanımlayabiliriz. “II. Dünya Savaşı’nda itibaren ideolojisi ne olursa olsun bütün devletler aileyi ve dolayısıyla bireyi biçimlendirmek için politikalar geliştirme yolunu seçmişlerdir.” (Acar, 2001: 157).

Her ülkede açık ya da kapalı aile politikası uygulamalarından bahsedilebilir. Fransa, Belçika, Lüksemburg ve Almanya gibi ülkelerin açık aile politikaları vardır. Bu ülkelerde aile politikası kurumlaşmış ve aile politikasından sorumlu bakanlar iş başına getirilmiştir. Buna karşılık, Yunanistan, Britanya, Danimarka, İrlanda, İspanya ve İtalya gibi ülkelerde kapalı aile politikalarından söz edilebilir. Açık ya da kapalı tüm aile politikaları ailenin genel iyilik hallerinin artmasını, aile üyelerinin sorunlarının aşılmasını, ihtiyaçların giderilmesini amaçlar (Arıkan, 2005: 118). Aslında açık aile politikasının kısmen de olsa nüfus politikasını ifade ettiği varsayımı her zaman mevcuttur (Dumon, 1991, akt.: Acar, 2001: 159).

Ülkelerin sosyal, kültürel ve ekonomik yapıları, gelişmişlik düzeyleri, demografik özellikleri aile politikalarının ülkeden ülkeye farklılaşmasına neden olmaktadır. Ayrıca “Kalkınma ile aile politikaları arasında ilişki bulunmaktadır. ... Aile, hem kalkınmanın yardımlaşma aracı hem de amacı olmaktadır” (Danışoğlu, 2001: 80). Bu doğrultuda aile politikasının amaçlarından biri de ailelerin başkalarına yıkıcı bir biçimde bağlı olmak yerine kendi kendine yardım etme potansiyelini açığa çıkarmaktır diyebiliriz (Arıkan, 2005: 119).

Aile yapısını korumak, güçlendirmek ve devamını sağlamak için her şeyden önce ailenin ekonomik sorunlarının çözümü ve yapısını zedeleyen, işlevlerini yerine getirmesini engelleyen sosyal etkilerin giderilmesi gerekmektedir. “Bu bağlamda da aile politikalarının nüfus, istihdam, konut, gelir dağılımı ve benzeri konu alanlarında gerçekçi veriler ışığında tespiti ve bu alandaki politikalarla desteklenmesi gereklidir.” Ayrıca tüm bu alanlardaki politikaların hükümetlerle birlikte değişmemesi kalıcılığının ve uygulanabilirliğinin sağlanması önemlidir (Karacık, 2001: 75).

3.1.2. Aile Hizmet Kurumları

“Aile hizmet kurumları, aile birliğinin sağlıklı oluşması, sürmesi yönünde destek sağlayan, aile birliğine ilişkin sorunları bilimsel yönden inceleyen, değerlendiren ve çözümlenmeye çalışan kuruluşlardır.” Aile hizmet kurumlarının girişimleriyle ailede sağlanan imkanların, kişilerin kendi başlarına aile ortamından başka hiçbir yerde ve düzende bulamayacakları değerde olduğu anlaşılmıştır. Böylece kurumlar yalnızca yoksulların değil toplumdaki her kesimden gelen müracaatçıların aile sorunlarına yönelmişlerdir (G. Koşar, 2001: 84, 85).

Tüm bu hizmetlerle amaç; aile ve aile üyelerini özellikle çocukları olumsuz etkileyebilecek durumlara karşı korumak, aile içi ilişkileri zedeleyen sorunları gidermek, ailelerin kendi kendine yardım yeteneklerini geliştirmek ve gerek fonksiyonlarını yerine getirmek için destekleyerek gerekse yerine getiremediği fonksiyonları için hizmetler üreterek aileyi korumak ve güçlendirmektir (Karacık, 2001: 75).

Aile hizmet kurumları aile refahı alanına yöneliktir. Aile refahı alanı ile çocuk refahı alanı da birbirini tamamlayıcı alanlardır. “Çocuğun refahı açısından hizmetler

destekleyici ve tamamlayıcı (supportive, supplementary), koruyucu (Protective) ve yerine geçici (substitute) hizmetler olarak sınıflandırılır” (G. Koşar, 2001: 85). Burada bahsettiğimiz ‘aile hizmet kurumu’ çocuk refahı alanında destekleyici bir hizmettir. Bu hizmet türü sosyal hizmetler alanında yaygınlaştırılması gereken bir hizmettir. Böylece aile bir arada tutularak çocuğun refahı güvence altına alınmış olur. ‘Maddi yardım, kreş ve gündüz bakımevi’ ailenin eksik bıraktığı, yerine getiremediği işlevlerini tamamlayıcı hizmetlerdir. Bu hizmetler de çocuk refahı açısından son derece olumlu hizmetlerdir. Yine bu şekilde aile bütünlüğünü korumak ve aileyi desteklenmek amaçlanmaktadır. ‘Evlat edinme ve koruyucu aile’ ise ailenin yerine geçici hizmetlerdir. Çocuğun kimsesiz olması durumunda çocuğun refahını sağlayacak en iyi hizmet türlerinde biri evlat edindirmedir. Ancak çocuğun bir ailesi varsa; ancak çocuğun ailesi yanında kalması bir müddetliğine sakıncalı ise ve bu aile başka başka müdahalelerle iyileştirilebilir bir durumda ise bu durumda en iyi hizmet türü koruyucu ailedir. Çocuk refahı açısından koruyucu hizmet en sancılı hizmet alanıdır. Çünkü koruyucu hizmetler, ihmal, istismar, fena muameleye uğrayan çocukları korumayı amaçlayan, toplum adına müdahalede bulunan hizmetlerdir. Böyle bir durumda çocuğun refahı için destekleyici, tamamlayıcı veya ailenin yerini alıcı hangi tür hizmetler gerekiyorsa sunulmalıdır (Kadushin, 1970, akt.: Koşar, 2001. 85). Ne yazık ki bizde böyle durumların çoğunda çocuğu koruyucu hizmetler alanında değerlendirilen ancak onu başka türlü fizyolojik, sosyal ve psikolojik sorunlarla karşılaştırması muhtemel olan “kurum bakımı” hizmeti tercih edilmektedir.

3.1.3. Değişmeler, Politikalar ve Hizmetler Üçgeninde Türk Aile Yapısı

Bu bölümde değindiğimiz başlıklar açısından günümüz Türk Ailesini değerlendirirsek çalışmamızda hakim olan bütüncül yaklaşımı devam ettirmiş oluruz.

Saylan’a göre Türkiye, geleneksel aile ve törelerin sarmalında ve çağdaş değerleri yerleştirmenin çabasında, ikilemleri yaşayan bir konumdadır (Saylan, 2001: 4). Bu doğru tespite şu açılımı getirmek yerinde olacaktır. Ülkemizde özellikle köyden şehre göç etmiş ailelerin son kuşaklarında bu ikilem daha da belirgindir, çoğu zaman ise hastalıklı bir yapı arz etmektedir. Aslında sosyal hizmetler son dönemde “Çağdaş Aile Hizmetleri”ne yönelmiştir. Bu hizmetlerin sonuç vermesi için aile içi ilişkilerin eşitlik ilkesine dayanan, kadın-çocuk ve insan hakları evrensel kuralları çerçevesinde

düzenlenmesi ve bunun yerleşmesi gereklidir. Ancak bunun tüm yönetenler, yönetilenler, hukukça ve uygulamacılarca benimsenmesi uzunca bir süreci gerektirmektedir (Saylan, 2001: 4).

Son dönemde aile, toplumsal riski üstlenmekteki eski rolünü gerçekleştirmekte zorlanmaktadır (Aysan, 2006: 64). Yine Aysan'ın, Buğra ve Keyder'in Dönüşümdeki Türk Refah Rejimi adlı makalesinden aktardığına göre; 1986 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün kurulması ailenin ağırlaşan sosyal yükünü artık taşıyamamasına bağlanmaktadır (Buğra ve Keyder, 2006, akt.: Aysan, 2006: 64). Bu aktardığımız bilgiler ışığında Türkiye'deki aile politikalarına değinmek yerinde olacaktır.

Türkiye AB'ye girme sürecinde aile refahına ve buna bağlı olarak da aile politikalarına daha bir önem vermeye başlamıştır (Arıkan, 2005: 119).

Türk toplumunda aile her zaman önemli olmuştur. Aile tartışmasız bir biçimde toplumumuzun temel yapı taşıdır. İktidara gelen hükümetler de bu doğrultu da ailenin desteklenmesi, güçlendirilmesi ve olası risklerden korunmasına yönelik çalışmalar yapmıştır. Ancak yine de net bir aile politikamızın olduğundan bahsedemeyiz. Bunun en önemli nedeni de siyasi istikrarsızlığa bağlı olarak hükümetlerin sık sık değişmesidir. Böylece aileyi hedefleyen kalıcı politikalar geliştirilememiştir (Arıkan, 2005: 119).

Aile politikasının en geniş çerçevesi ise Anayasamızda "Aile Türk toplumunun temelidir. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlanmasının öğretimi ile uygulamasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar" hükmü ile belirlenmiştir. O halde aile politikası çocuk yardımından aile planlamasına, sosyal yardımlardan eğitim ve vergilendirme uygulamalarına kadar pek çok kararı içeren geniş bir paketten oluşmaktadır. Bunların ise bir kısmı aileyi doğrudan, bir kısmı ise dolaylı olarak kapsamaktadır (Karacık, 2001: 72). Acar'a göre böylelikle ailenin önemi ve korunması anayasal güvenceye alınmıştır. Ancak bu "aileye ve bireylerine pratikte yeterli kazanım getirmemiştir" (Acar, 2001: 161).

Aslında aile Türkiye'de özel bir politika alanı olma eğilimine girmiştir. Bu bağlamda ülkemizdeki aile politikası alanında varolan düzenlemeleri ve atılmış en somut adımları şöyle sıralayabiliriz: Anayasamızın 41. ve 50. maddeleri, 25.08.1971 tarih ve 1475

sayılı İş Kanunu, 24.05.1983 tarih ve 2827 sayılı Nüfus Planlaması Hakkında Kanun, 1989 yılında Aile Araştırma Kurumu ve 1990'da Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı bünyesinde kurulması (SHÇEK de aynı bakanlığa bağlıdır. Böylece Türkiye'de aile, kadın ve çocuğa yönelik politikaların bir bütünlük içinde uygulanabilmesi için yol açılmıştır), 17 Ocak 1998 tarihli 23233 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, 18 Ocak 2003 tarihli 24997 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun. Tüm bu çalışmalarda temel eğilim aileleri “yıkıcı bağımlılık”tan kurtaracak bir yaklaşım geliştirilmesidir. Ayrıca bu çalışmalar daha çok kadının hem aile içindeki anne rolünü hem de çalışan kadın rolünü bir arada yapmasına imkan veren düzenlemelerdir. Diğer düzenlemeler ise çocuklarla ilgilidir. Ailenin Korunmasına Dair Kanun'la aile kavramı kutsal ve dokunulmaz olmaktan çıkmıştır, Türkiye'de devletin aileye müdahale etmesi gündeme gelmiştir. Ancak AB Ülkelerindeki kompleks yasal düzenlemeler ülkemizde bulunmamaktadır (Acar, 2001: 161, 162, 163 ; Arıkan, 2005: 120, 121).

Karacık'ın ifadesine göre Kurum'un aile politikalarında istenen başarı düzeyini elde edememesinin nedeni; kalkınma planlarında ve bu çerçevede oluşturulan yıllık programlarda ele alınan aile politikalarının gelir dağılımı, konut, sosyal güvenlik, ücret ve vergilendirilme, istihdam gibi alanlarda başarıya ulaşamamış olmasıdır. Ayrıca ülkemizde nüfusun önemli bir bölümü herhangi bir sosyal güvenlik sisteminin içinde yer almamaktadır. Bu da aile politikasının temelinde yer alan ailenin sosyal refahını geliştirici hizmetlerin verilmesini kısıtlamaktadır. Burada önemli bir diğer konuda ülkemizdeki asgari ücret politikasının ailelerin insanca yaşamın asgari düzeyine ulaşmasını sağlayacak bir anlayış içinde yeniden ele alınması gerektiğidir. Sosyal güvenlik sistemi içinde yer alan aileler bile toplumun gelişme düzeyine uygun “yaşam kalitesine” ulaşamamaktadırlar. Tüm bu nedenlerle yalnızca Kurumun sosyal refah hizmetleriyle Anayasanın ailenin korunmasına ilişkin ilkesi sağlanamamaktadır (Karacık, 2001: 75).

Sağlıklı bir toplum inşa etmek için Türkiye'de öncelikle sosyo-ekonomik açıdan aşağı düzeylerde yaşayan aileler olmak üzere tüm aileleri içine alacak şekilde, bilimsel temellere dayalı, partizanca yaklaşımlardan arındırılmış, geniş kapsamlı açık aile politikası uygulamalarına ihtiyaç vardır (Arıkan, 2005: 122).

Aile politikasının işleyişi toplumda bir takım kurumların oluşumunu gerekli kılmaktadır. Bu bölümümüzdeki “Aile Hizmet Kurumları” alt başlığımızda bu kurumlara değinmiştik. Şimdi ise aile hizmetlerinin Türkiye’de ne şekilde yürüdüğüne değineceğiz.

Aile hizmetleri alanı bir çok hizmetin bir arada sunulduğu, geniş bir sosyal hizmetler alanıdır. Bizde doğrudan aileye yönelik hizmetler, sosyal hizmetler kapsamında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’nce sunulmaktadır. Bu hizmetler “Sosyal Devlet” olmanın gereği olarak aileyi güçlendirme fikri üzerine oturtulmuştur. Değişen sosyal, ekonomik, kültürel faktörler aile yapısının korunmasında ve güçlendirilmesinde değişik hizmetleri zorunlu kılmaktadır. SHÇEK’in aile politikası aileye doğrudan müdahaleyi amaçlamamakta, ailenin bütünlüğünü tehdit eder nitelikteki sorunlara ve ihtiyaçlarına yönelik hizmetler sunmakla sınırlı tutulmaktadır. Bu anlamda koruyucu-önleyici hizmetler öne çıkmaktadır. Bu hizmetler bir sorun olması halinde ailenin isteği doğrultusunda verilebileceği gibi, belli bir sorun olmadan organize edilip sunulan hizmetlerde olabilir. Ailenin ihtiyacı ve talebi doğrultusunda verilen hizmetlerden biri 28.09.1986 tarihli yönetmelikle esasları belirlenen “Ayni ve Nakdi Yardım Hizmetleri”dir. Bu hizmet ailenin ekonomik sıkıntısını giderici ve bu bağlamda aile bütünlüğünü koruyucu hizmetlerdir ve aile zor dönemini atlatana kadar sürdürülür. Yine ailedeki özürlü bireylerin bakım ve rehabilitasyonu ile ilgili çeşitli hizmetlerle aileye destek olunmaktadır. Ayrıca kreş ve gündüz bakımevi hizmetiyle de özellikle de ailedeki çalışan kadının işini kolaylaştırıcı hizmetler sunulmaktadır. Bugün kreş ve gündüz bakımevlerinde öncelikle dar gelirli, tek ebeveynli, sosyal ve ekonomik yoksunluk içindeki ailelerin çocuklarına hizmet verilmektedir. SHÇEK, “Toplum Merkezleri” hizmetiyle de aileleri korumayı amaçlamaktadır. Bu merkezler daha çok hızlı ve sağlıklı kentleşme sorunlarının yoğun olduğu kentler ile kalkınmada öncelikli yörelerde hizmet sunmaktadır. Burada “aile danışma hizmetleri”ne de yer verilmektedir. Ayrıca “Aile Danışma Merkezleri” aracılığıyla da ailelerin bilgi ve bilinç düzeylerini yükseltecek, ailelerin sorunlarını tanıma ve çözüme potansiyellerini geliştirecek hizmetler verilmektedir (Duman, 2001: 184; Karacık, 2001: 73, 74, 75).

Aile hizmet kurumları birincil sosyal hizmet kuruluşları arasındadır. Bu kurumların faaliyetlerini; aile birliğini bozabilecek olan sorun ve güçlükleri çözmeye yönelik

danışma ve tedavi faaliyetleri, aile yaşamı açısından eğitim faaliyetleri ve ailenin sosyal kurumlarla ilişkisini düzenleme faaliyetleri olarak üç grupta toplayabiliriz (G. Koşar, 2001: 85, 86). Ülkemizde aileye yönelik bu tarzda hizmet veren kuruluşlar gelişmemiştir. Bazı üniversiteler ve bağlı hastanelerde aile yaşamını düzenleyici münferit vakalarla dolaylı olarak yapılmakta ise de yaygın değildir. Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV), Türkiye Aile Planlaması Derneği gibi vakıf ve derneklerde anne-baba eğitimi, aile planlaması, aile danışmanlığı, çocuk eğitimi gibi bazı programlarla aile hizmetleri verilmeye çalışılmaktadır. Yine basın, televizyon ve radyolardaki özel eğitici programlar aile hizmetleri konusunda destek olmaktadır. Ancak bunlar yeterli değildir (G. Koşar, 2001: 88). Aslında son dönemlerde özellikle televizyon kanalları aileye yönelik hizmet sunmak adı altında, aileyi zedeleyici, ailenin geleceğini tehdit edici ve hatta onu parçalayıcı programlar yapmaktadır. Reyting uğruna toplumun sosyal dokusuna zarar verilmektedir. Türkiye’de aile hizmet kurumlarının ve de ailenin geleceği bu yayınlarla zedelenmektedir. Aile içi geçimsizliğin toplumun neredeyse tüm kesimleri tarafından rahatlıkla ekranlara taşınıp, tabir yerindeyse milyonların önünde ailenin teşhir edilmesi son derece büyük bir hatadır ve etik açıdan da son derece yanlış bir davranış biçimidir. Bu programların yapımcıları bile konuyla ilgili olarak ekrana çıkmak için başvuran aile sayısının çokluğuna şaşırırmaktadırlar. 2005-2006 yıllarında özellikle evlendirme amaçlı programların yapılması, bu programlar aracılığı ile şöhret elde edilmesi ve bunların (ne yazık ki) büyük ilgi görmesi, sonrasında ünlü kişilerin ailevi sorunlarını ekranlara taşınması, bu programların hemen hepsinde kavgaların çıkması ve ağza alınmayacak kelimelerin rahatlıkla sarf edilebilmesi ve hatta bireylerin kendi aile üyelerini sırf rezil etmek adına bu programlara başvurması vb. olaylar sağlam olarak bilinen Türk aile yapısını sarsmıştır. Özellikle göçle gelen ailelerin akrabalık bağlarının zayıfladığı görülmektedir. Dayanışma azalmıştır. Artık aile acizdir. Bu durumlardan etkilenen en önemli birey ne yazık ki aciz ailenin en aciz bireyi olan çocuktur.

Önemli bir hizmet türü olan, ailenin ve de doğal olarak çocuğun refahını sağlamayı amaçlayan aile hizmetlerinin, bu kadar yıpratıcı, aşağılayıcı ve de alaya alınıcı bir tarzda sunulması Türk aile yapısı açısından yıkıcı bir durumdur. Bu programların izleyenlerin bir kısmı sırf eğlenmek ve gülmek için izlediklerini belirtmektedirler. Ailenin sorunları ayaklar altına alınmaktadır ve bu bilerek, isteyerek yapılmaktadır. Hatta başka

programlarda bu tarz aile içi sorunları işleyen programların eleştirisi yapılmaktadır. Yani herkes yapılan yanlışın farkındadır. Peki o halde neden hala daha böyle programlar bilinçsizcesine yayın hayatına devam etmektedir. Bu büyük bir çelişkidir. Programlarının çoğunun tedavi etmek, eğitmek ve düzenlemekle hiçbir ilgisi yoktur. Bunun farkına varılması üzerine RTÜK tarafından bu tarz programlar yayından kaldırılmıştır. Ancak yerine başka adlar altında yeni programlar yayınlanmaktadır. Bunlar ailelere kötü örnek olmaktadır. Aile hizmetlerinin ciddiye alınması ve alanında uzman kişilerce sunulması gerekir. Sabah ve öğlen saatleri programlarının sunucuları olan eski mankenler ve şarkıcılar ya da başka televizyon yapımcıları aracılığıyla değil. Bu hizmetin ülkemizde gelişmesi için gerekli önlemlerin acilen alınması şarttır. Çalışmaların bilimsel verilerle ve bu verilerin ele alınıp değerlendirildiği araştırmalarla yapılması bir zorunluluktur. Böyle araştırmaların toplumumuz için önemi ve yararı büyüktür.

İstatistiklere göre Türkiye’de boşanma oranları son dönemde büyük bir artış göstermiştir. “1990-1995 arasında %12, 1995-2000 arasında %21 olan boşanma oranları, 2000-2005 yılları arasında korkunç bir grafik çizdi ve %270 seviyelerine ulaştı” (Oruç, 2007). Bu sonuç tehlikenin boyutunu bir başka açıdan gözler önüne sermektedir. Türkiye’de aile refahı alanı zor bir durumdadır. Buna bağlı olarak da çocuk refahı alanının sorunları açmazlar içerisindedir.

Çocuğun refahını sağlamak bir yerde öncelikle ailesinin refahını sağlamakla mümkündür. Yapılan araştırmalar “korunmaya muhtaç çocukları olan ailelerin genellikle eğitim ve gelir düzeyleri düşük, yakın zamanda kente göçmüş ya da bir kuşak öncesi göçe katılmış aileler” (Onat, 1994: 53) olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bunlar belli bir kesimi teşkil eden ailelerdir. Ailelere götürülecek olan hizmetler, toplumun sağlığı açısından öncelikle bu kesimin sosyal, kültürel ve ekonomik yapılarını iyileştirici yönde olmalıdır. Özellikle aile içi iletişimsizlik sorununun çözülmesi oldukça önemlidir.

3.2. Avrupa’da ve Amerika Birleşik Devletleri’nde Koruyucu Aile Hizmeti

Avrupa’da çocuğun korunma altına alınma biçimi ve bakım modelleri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Ancak yine de konuyla ilgili ortak ilkelerin bulunduğunu söylemek mümkündür. Doğru olan ise her ülkenin korunmaya muhtaç çocuğunu kendi kültürü içinde şekillendirdiği yapıyla muhafaza etmesidir.

“Günümüzde Avrupa’daki korunmaya muhtaç çocuk hizmetlerinde görülen temel yaklaşım; yerel yönetimlerin aktif sorumluluğu ve hizmet sağlama fonksiyonu, gönüllü desteği ve katılımıdır” (M. Aktaş, 2004: 163).

“Avrupa’da ve Amerika’da büyük ve kalabalık yurt ve bakım evleri kapatılmıştır; genel eğilim residential sistemdeki sayıların da azaltılması, koruyucu ailelerin ve evlat edindirme (Adoption) sistemlerinin daha çok işlerlik kazanması yönündedir” (Ekşi, 2004: 10). Avrupa’da residential bakım denilen kurumlarda fiziksel ya da bilişsel gerilikleri ya da davranış sorunları olan çocuk ve gençler kalmaktadır. Buradaki çocuk ve gençler tedavilerinin ardından gerekli hizmetleri almaya devam etmektedirler. Mühim olan kurumlarda uzun süreli kalmanın önlenmesidir.

Konumuz gereği Avrupa’da ve ABD’de koruyucu aile hizmetinin başlamasıyla ilgili örnekler incelendiğinde; bu hizmetin çocukların ya kanunlar aracılığıyla ya da din görevlilerin (özellikle rahipler) girişimleri sonucu başka bir takım sistemlerle korunmaya çalışılmasıyla ortaya çıktığını görürüz. Koruyucu aile hizmeti bir ihtiyaç neticesinde sistemleşmiştir. Korunmaya muhtaç durumda olan çocuklar ya İngiltere’de olduğu gibi yeme, içme, barınma ve sanat öğrenme karşılığında bir ustanın yanında çıraklığa veriliyor ya da ABD’de olduğu gibi çalışmaları karşılığı barındırılmaları için çiftliklere yerleştiriliyorlardı. Ancak ilerleyen zamanda özellikle ABD’de çocukların fena muamele gördüğü ve ailelerinden uzak kaldığı gibi gerekçelerle bu hizmette bir takım kurumsal düzenlemelere gidilmiştir. Böylece çocukların yanlarına yerleştirileceği çiftçi ailelerin seçimine başlanılmıştır (G. Koşar, 1992: 71, 72). Zamanla sistem daha da ilerlemiş ve bugünkü duruma gelinmiştir. Günümüzde Avrupa’da ve ABD’de koruyucu aile hizmeti profesyonel bir biçimde yerine getirilmektedir. Artık çocukların çalıştırılması söz konusu bile değildir. Tam tersine çocuklara bakmak bir çalışma ve dolayısıyla başka türlü bir kazanç biçimi olmuştur. Çocuklara bakan koruyucu ailelerin statülerinde ise eskiye oranla bir farklılaşmanın olduğu açıktır.

Ekşi’nin ABD’deki korunmaya muhtaç çocukların bakılma modelleriyle ilgili olarak aktardığı bilgiler ABD’deki koruyucu aile hizmetinin yaygınlığını gözler önüne sermektedir:

“Amerika Birleşik Devletleri’nde her on bin çocuktan 75’i koruma altındadır. Bu ABD’de yarım milyonun üzerinde çocuğun devlet korumasında olması demektir ki,

başlıca koruyucu aile, çocuk köyü, grup evleri ve kurumları içerir. Koruma altındaki çocukların %76.8'i; yani toplam 422.623 çocuk koruyucu aile yanındadır, (akraba / diğer yakının koruyucu aile olarak yanında kalan çocukların sayısı 150.587 ve akraba olmayan koruyucu aile yanında kalanların sayısı 272.036 dır). Grup evi = çocuk köyünde de 43 bin 527 çocuk (koruma altındakilerin %7.9 oranı) ve kurumlarda 53.534 özürlü çocuk kalmaktadır; tüm koruma altındakilerin %9.7'si demektir. 'Evlat edinme öncesi evlerde' kalan çocuk sayısı ise 19.463 (%3.5'idir)" (Ekşi, 2004: 16, 17).

ABD'de koruyucu aile yanındaki çocukların başka başka aileler tarafından evlat edinildiği bilinmektedir. Böylece ABD'de korunmaya muhtaç çocuğun bakımında öncelikle aile yanında bakım modellerinin edildiğini söyleyebiliriz. Bu olumlu tabloya karşın, konuyla ilgili çeşitli olumsuz örneklerin sık basına aksettiği de dikkati çekmektedir (Ekşi, 2004: 17). Bu konuyu araştırmamızın "Koruyucu Aileye Yöneltilen Eleştiriler" başlıklı bölümümüzde ayrıntılarıyla ele alacağız.

Günümüzde İngiltere'de ise her 10 bin çocuktan 50'si yerel yönetimler tarafından koruma altındadır. Bu çocukların yüzde 65'i koruyucu aile yanındadır; yüzde 12'si çocuk evlerindedir. Geri kalan yüzde 23 oranı kendi biyolojik ailelerine geri döndürülmek üzere çocuk bakım servislerinin kontrolü altındadır veya evlat edinilmek üzere belirli yerlere yerleştirilmiştir (Ekşi, 2005a). Buradan İngiltere'de korunmaya muhtaç çocukların öncelikle aile yanında bakılmalarına özen gösterdiğini söyleyebiliriz. İrlanda, İskoçya ve Galler'de de benzer oranlar vardır.

Üstündağ'ın aktardığı bilgiler İngiltere'deki koruyucu aile hizmetinin uygulanış biçimini ve yaygınlığını gözler önüne sermektedir:

İngiltere'de koruyucu aile hizmeti çok yaygındır ve neredeyse profesyonel bir iş olarak görülmektedir. Koruyucu aile bulma ve yerleştirme işlemleri yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülmektedir. Koruyucu aile hizmeti vermeye uygun bulunan kişilere yerel yetkililer tarafından bir sosyal hizmet uzmanı atanmaktadır ve bu uzman denetim işlevini de yürütmektedir Aynı şekilde çocuk ve çocuğun ailesi ile birlikte çalışan bir uzman da denetleme ve çocuğun geleceğini planlama görevini üstlenmektedir. Öğretmenler ve yerel sağlık kurumlarında çalışan doktorlar da koruma altına alınan çocukla ilgili olarak sorumluluk üstlenmektedir. Çocukların ihtiyaçlarına uygun çeşitli koruyucu aile hizmetleri bulunmaktadır. Kimi çocuklar ailelerle birlikte kalırken, bazıları sadece gündüzleri koruyucu aileler yanında bulunmaktadır, bazıları da sadece maddi destek almaktadır. Koruyucu ailelere ikametgah, çocuğun yaşı ve

ihtiyaçları gözönünde bulundurularak ayda 450 ile bin pound (1 milyar 100 milyon ila 2 milyar beş yüz milyon lira) arasında değişen maddi yardım, vergi indirimleri vs. verilmektedir. Ayrıca koruyucu aile hizmeti verilecek kişilere eğitim de verilmektedir (stndağ, 2005).

Avrupa’da sosyal devlet niteliğiyle örnek gösterilen Norveç’te ocuk koruma servisleri, çocuğun bakım, güvenlik ya da gelişiminde bir sorun bulunduğu her durumda çocuğun ve ailenin durumunu inceler ve çocuğun korunma altına alınmasına karar verilirse ocuk öncelikle koruyucu aile yanına yerleştirilir. Aksi belirtilmedikçe ocuk ve aile birbirini görebilir. İsveç’te sosyal devlet niteliğiyle n plandadır ve koruma altındaki çocuklarla ilgili durum Norveç’e çok benzer. Koruyucu aileler yetkililer tarafından seçilmekte, denetlenmekte ve kendilerine para ödenmektedir. Ancak İsveç, son dönemlerde çocukların korunma altına alınması konusunda totaliter bir devlet olarak davrandığı, öz anne-babanın haklarına sınır koyduğu konusunda eleştirilmektedir. Sosyal çalıŐmacıların ve koruyucu ailelerin ocuk bakmakta çok istekli olduğu; nk koruyucu ailelerin büyük miktarlarda paralar kazandığı belirtilmektedir. 8 milyon nüfuslu İsveç’te 15 bin ocuk koruyucu evlerde bakılmaktadır (Ekşi, 2004: 12, 13). Bu ciddi bir konudur. Devletin toplum adına aileye müdahale etmesinin bu noktada bazı çeliŐkilere yol açtığı ortadadır.

Avrupa Birliği, tüm çocukların ocuk Hakları Sözleşmesi’ne göre aile ortamında yetişme hakkına sahip olduğunu, kszler yurdu gibi kurumlara son çare olarak ve kesinlikle gerekli durumlarda yerleştirilmesini; eğer hala bu büyük kurumlarda iseler acil olarak bu kurumlardan çıkartılmaları gerektiğini kesin bir dille vurgulamaktadır. Konuyla ilgili ye ve aday ülkeleri de uyarmaktadır (Ekşi, 2005b). Avrupa Birliği’ne girme telaŐı içinde olan Türkiye için ise bu konu oldukça baş ağrıtıcı görünmektedir. Aslında yapılması gerekenler sadece Avrupa Birliği istediği için değil, çocuklarımızın gelecekleri açısından da bir zorunluluktur. Ayrıca AB ye ve aday ülkelere korunmaya muhtaç çocuklar konusunda yapmaları gereken düzenlemeleri de bildirmektedir. Buna göre: 1) ok büyük, izole ve koşulları uygunsuz kurumların kapatılmaları için uygun tarih belirlenmelidir. 2) Sivil toplum ile işbirliği içinde olmak üzere, çocukları kurumlardan alacak alternatif çözümler üretilmelidir. Bu alternatif çözümler çocukları kendi ailelerine döndürecek, aile benzeri evlere ya da koruyucu aile yanına

yerleştirecek, gündüz merkezleri açacak ve kendi ülkesi içinde evlat edinmeyi destekleyecek çalışmalardır. 3) kurumlarda çalışacak personel sistemli olarak eğitilmelidir. 4) Çocuğu barındırmakta problemi olan ya da sakatlığı nedeniyle çocuğa bakamaz duruma gelen ailelere bu güçlüklerini aşmak üzere yardımcı olacak politikalar geliştirilmelidir (Ekşi, 2004: 14, 15).

Özetle, ABD’de ve Avrupa’daki gelişmiş ülkelerde bugün ailesi olmayan ya da çeşitli nedenlerle aile dışında kalan çocukların devlet veya yerel yönetimler tarafından koruma altına alınmasına büyük önem verilmektedir. Bu konuda SHÇEK Genel Müdürlüğü Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği’nden edindiğimiz bilgiler daha da açıklayıcıdır:

“Yabancı ülkelerdeki koruyucu aile hizmeti, bizim ülkemizle karşılaştırılamayacak kadar gelişmiş ve profesyonelleşmiştir. Ayrıca edinilen yabancı kaynaklar incelendiğinde gönüllü derneklerin bu konuda çok ciddi ve geniş kapsamlı çalışmalar yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Koruyucu aile olmak isteyenler için farklı bilgilendirme programları hazırlanmıştır. Ülkemizde de bu konuda çalışmalarda son aşamaya gelinmiştir” (SHÇEK Genel Müdürlüğü Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, 2007d).

Bu ülkelerin kendi yapılarına uygun olan çocuk koruma servisleri bulunmaktadır. Bu servisler koruyucu aile hizmetinin uygulanmasındaki aktifliği sağlamaktadır. Büyük bir ihtimalle çocuklar korunma altına alınmadan önce güç koşullar altında yaşamaktaydılar. Zaten amaç da onların içinde bulunduğu yaşam koşullarını iyileştirmek, fiziksel, sosyal ve psikolojik gelişimlerini olumlu bir şekilde sürdürmeleri konusunda onlara destek olmaktır. Bu nedenle çocukların mümkünse öz aileleri yanında, bu mümkün değilse de ailesinin yerine geçebilecek bir bakım modeliyle bakılmaları şarttır. Koruyucu aile hizmeti ise çocukların gelişimine olumlu katkıları olan, uygulanabilir ve daha da geliştirilebilir bir bakım modelidir. Türkiye’de ise tam olarak bu sistem tanınmamaktadır ve de sosyal hizmetler alanına ayrılan bütçe insanları koruyucu aile olmaya teşvik edecek düzeyde değildir. Yeterli sosyal hizmet uzmanı da bulunmamaktadır. Şimdiki bölümümüzde bu hizmetin ülkemiz için, korunmaya muhtaç çocuklarımızın problemlerini çözmeye uygun bir model olduğuna, Türk aile yapısının, geleneklerimizin, değerlerimizin bu hizmetin uygulanmasında ve geliştirilmesinde olumlu katkıları olabileceğine değineceğiz. Bunu yaparken de Sakarya ve Kocaeli örneğinde gerçekleştirmiş olduğumuz alan araştırmasını ayrıntılarıyla çözümleyeceğiz. Ayrıca konuyla ilgili daha önceden yapılmış çalışmalara da değineceğiz.

BÖLÜM 4: TÜRKİYE’DE KORUYUCU AİLE HİZMETİ

Çocuk Hakları Sözleşmesi ile vurgulanan koruyucu aile hizmetinin Türkiye’deki yasal dayanakları Türk Medeni Kanunu'nun 347.maddesi ile 24.05.1983 tarih ve 2828 sayılı SHÇEK Kanunu'nun 22. ve 23. maddeleridir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 1993¹). SHÇEK Kanunu’nun 23. maddesinde:

“Mahkemece korunma kararı alınan korunmaya muhtaç çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi bu Kanuna göre kurulmuş kuruluşlarda olduğu kadar Kurumun denetim ve gözetiminde bir "Koruyucu Aile" tarafından da yerine getirilebilir. Koruyucu aile, korunmaya muhtaç çocuğun bakımını ve yetiştirilmesini gönüllü olarak üstlenebileceği gibi Kurumca tespit edilecek ve ödenecek bir ücret karşılığında da yapabilir. Koruyucu ailelerin seçimine, çocukla ilgili sorumluluklarına, Kurumla olan ilişkilerine, hizmetin işleyişine ve aileye bu hizmeti karşılığı ödenecek ücrete ilişkin esaslar bir yönetmelikle düzenlenir” (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 1983) denilmektedir.

Koruyucu aile hizmeti bu maddeleri temel alarak hazırlanan 14.10.1993 tarih ve 21728 sayılı Koruyucu Aile Yönetmeliği ile yönetmeliğin bazı maddelerini değiştiren 30.12.2006 tarih ve 26392 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren yönetmeliğe uygun olarak yürütülmektedir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007b).

Yönetmelik hükümlerini Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’nün bağlı olduğu Bakan yürütmekle beraber asıl uygulamayı il müdürlüklerince görevlendirilen sosyal çalışmacılar yürütmektedir. Koruyucu Aile Yönetmeliği ise; koruyucu aile ve çocuğun seçimini, koruyucu ailenin çocuklarla ilgili sorumluluklarını, aile ile çocuk arasındaki uyumun sağlanmasını, çocuğun aileye yerleştirilmesini, düzenli olarak izlenmesini, koruyucu ailenin idare ile olan ilişkilerini, bakım ücreti alan ailelere ödenecek aylık ücretin miktarını ve gereğinde bu hizmetin sona erdirilmesini içermektedir. Bu yönetmeliğin 4. maddesinin e fıkrasında koruyucu aile; korunmaya muhtaç çocuğun aile ortamında yaşamını sağlayan öz anne-baba yerini tutabilecek kısa veya uzun süreli, bedelli veya bedelsiz olarak bakımını, il müdürlüklerinin denetiminde, bu yönetmelikte belirlenen esas ve usullere göre gerçekleştiren aile veya kişiler olarak tanımlanmaktadır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 1993).

¹ Bakanız EK-1 (Koruyucu Aile Yönetmeliği)

“Koruyucu aile hizmetinde amaç, çocuk için karmaşık ve sorunlu olan bir dönemde özenli davranılarak çocuğun bu dönemi örselenmeden geçirmesini ve normal hayatını devam ettirmesini sağlamaktır” (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007b). Koruyucu aileler çocuğun bakımını üstlenmekle, aynı zamanda yardıma ihtiyacı olan öz aileye de destek olmaktadır. Buradan yola çıkarak koruyucu aile hizmetinin aile refahı alanı ile çocuk refahı alanının birbiriyle kesiştiği ve birbirini tamamladığı sosyal hizmet çocuk bakımı modellerinden birisi olduğunu söyleyebiliriz.

Ülkemizdeki ilk koruyucu aile uygulaması 1949 yılında yapılmıştır. Hizmetin geniş olarak uygulanmasına ise 1952 yılında başlanılmıştır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007b). Ancak ilk pilot uygulama Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ve UNICEF arasında yapılan anlaşma gereğince, 1961 yılında Ankara.’da uygulanan bir proje ile gerçekleşmiştir (G. Koşar, 1992: 73; Nazik, 1998: 9). Böylece Ülkemizde korunmaya muhtaç çocukların bir ailede bakılması bir sisteme bağlanmış ve kurumsallaşmıştır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken hizmetin uygulanabilmesi için yaklaşık 9 yılın geçmiş olmasıdır. Aslında bu uzun bir süredir. Bu süre içinde ise ne yazık ki kurum bakımı modeli hızla artmıştır. Aslında SHÇEK Genel Müdürlüğü de korunmaya muhtaç çocukların aile yanında bakılmalarını öngörmektedir. Ancak koruyucu aile olmak isteyenlerin sayısı, bu hizmetten faydalandırılacak çocuk sayısından çok daha azdır. Bu nedenle SHÇEK hizmetin aktif olarak uygulanabilmesi için bir çok proje ortaya koymuştur. 1998 yılında “Öteki Elini De Sen Tut” sloganıyla başlatılan proje oldukça ses getirmiş ve %100’e yakın bir başarı sağlanmıştır. Edinilen bilgiye göre proje öncesinde koruyucu aile sayısı 270 iken proje sonrasında 467’ye ulaşmıştır (İçağasıoğlu, 2001: 155). Proje hala daha devam etmektedir; ancak günümüzde 1998 yılındaki kadar ses getirmemektedir. Yine 1993 yılında hazırlanmış olan Koruyucu Aile Projesi’yle kurum bakımındaki çocukların sayısını azaltmak ve çocukların kurum bakımına alınmadan aileler yanına yerleştirilmesini sağlamak hedeflenmiştir. Ayrıca projenin hedeflerin biri de koruyucu ailelerin özellikle çocukların akrabalarından seçilmesidir. Çünkü bu çocukların sağlıklı gelişimleri ve uyumları açısından olumlu sonuçlar vermektedir (Arnaz, 1994). Biz de korucu ailelerin mümkünse öncelikle akrabalarından seçilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Ancak alan çalışmamızda bu durumun bir çok sakıncası olduğu ve sosyal hizmet uzmanlarının buna sıcak bakmadığını tespit etmiş bulunmaktayız. Bu konuya alan

çalışmamızı anlatırken ayrıntılarıyla yer vereceğiz. Burada ise koruyucu aile hizmetiyle evlat edinme hizmetinin uzun yıllar boyunca birbirlerini bütünler bir şekilde yürütülmüş olmasına değinilecektir.

Ülkemizde koruyucu aile hizmeti, evlat edinme hizmetinin Medeni Kanunca belirlenen yaptırımları (yaş sınırının fazla oluşu, çocuk ile aile arasında deneme süresinin olmayışı) nedeniyle uzun yıllar boyunca evlat edinmeye bir basamak olarak kullanılmıştır. Bir hizmetin diğer bir hizmetteki boşluğu kapatır şekilde algılanması uygulamada yanlışlıklar doğurmuştur (G. Koşar, 1992: 73, 74). Verilere göre 1961'den 1992'ye kadar koruyucu aile yanına verilen 2771 çocuğun 3/4'ü aileler tarafından evlat edinilmiştir. Bu da bize ailelerin profesyonel anlamda koruyucu aile olmaktan çok, evlat edinmek için bu hizmeti gerçekleştirdiklerini göstermektedir. Nitekim 1993 rakamlarına göre sadece 168 aile gerçekten koruyucu aile olma isteğiyle çocuk almıştır (Arnaz, 1994: 136). Günümüzde ise hem koruyucu aile hizmetinde hem de evlat edinme hizmetinde yeni düzenlemelere gidilmiş, bu yanlış uygulamanın önüne geçilmeye çalışılmıştır. SHÇEK ailelerin hangi kapsamda yer alacaklarına kesin karar vermeleri gerektiği üzerinde durmaktadır. Çünkü, evlat edindirilebilecek çocukların koruyucu aile yanına yerleştirilmeleri mümkün değildir. (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007b).

Sosyal Araştırmalar Merkezi'nin yaptığı "SHÇEK Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi" araştırmasına göre, Türkiye'de toplam 511 koruyucu ailenin %52,6'sının en az bir öz çocuğu vardır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007g). Üstüner ve arkadaşlarının yaptığı "Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Davranış ve Duygusal Sorunları" adlı araştırmaya göre de koruyucu ailelerin %64,1'inin kendi çocukları vardır (Üstüner ve diğ., 2004: 135). O zaman artık ailelerin koruyucu aile olmasındaki sebep büyük bir çoğunlukla evlat edinme olamaz.

2000 yılından 2007'ye kadar yıllara göre koruyucu aile hizmetinden yararlandırılan çocuk sayılarını verirsek, ülkemizde bu hizmetin ne kadar işlevsel olduğunu daha net bir biçimde ortaya çıkarabiliriz. Buna göre; 2000 yılında 133 çocuk, 2001'de 86 çocuk, 2002'de 71 çocuk, 2003'te 78 çocuk, 2004'te 113 çocuk, 2005'te 120 çocuk, **2006** yılında ise **196** çocuk koruyucu aile yanına yerleştirilmiştir. Halen koruyucu aile

yanındaki çocuk sayısı 2 Mart 2007 itibarı ile 811'dir. Bu sayının 704'ünü ücretli koruyucu aileler, 107'sini ise gönüllü koruyucu aileler oluşturmaktadır. Koruyucu aile hizmetinden yararlanan çocuk sayısı (toplam) 4185'tir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2006; SHÇEK Genel Müdürlüğü Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, 2007e). Türkiye'de yılda ortalama 100 çocuk koruyucu aile yanına yerleştirilmektedir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007b).

Verilere göre Ülkemizde yaklaşık 20.000 çocuk kışla tipi kurumlarda yetiştirilmeye çalışılmakta ve bu çocukların sadece %4'ü koruyucu aile hizmetinden yararlanmaktadır. Gelişmiş Batı toplumlarında ise korunmaya muhtaç çocuk'ların %75'i koruyucu aileler yanında bakılmaktadır (Üstüner ve diğ., 2004: 131; İçağasıoğlu, 2001: 155). Yıl 2007, Ülkemizde bu hizmetin uygulanmaya başlanmasından beri yaklaşık (1961'i esas alırsak) 46 sene geçmiştir. Sonuç ise istatistiksel olarak yüzde hesaplarına vurulamayacak kadar küçük bir artışın (%4) yaşanmış olmasıdır. Üstelik araştırmamızın 3. Bölümü'nde Çocuk Bakım Modellerinden Kurum Bakımı'nda da değindiğimiz gibi bu çocukların nerdeyse %55'i gerekli ortam ve destek sağlandığında öz ailelerinin yanına dönebilecek koşullara sahiptir. Ülkemizdeki sorunun ekonomik olduğunu söylemek ise bu durumda çok zordur. Çünkü çocukların kurumlarda bakılması çok daha masraflıdır. O halde sorun nedir? Çocuklar neden hala daha her türlü gelişimleri açısından bir çok riski içinde barındıran kurum bakımı modeliyle büyütülmektedir? Yine bu çocuklar niçin öz ailelerinin yanına ya da bu hemen mümkün değilse öz ailesinin koşulları iyileşene kadar koruyucu ailelerin yanına yerleştirilememektedir? Aslında sonuçlar halk ile SHÇEK arasında olması gerekli kuvvetli bağın zayıf olduğunu göstermektedir. Ayrıca toplumumuzda "Devlet Baba" düşüncesinin hakim olduğunu da söyleyebiliriz. SHÇEK her fırsatta toplumsal bir paylaşımı hedeflediğini vurgulamaktadır; fakat sonuç ortadadır. Ülkemizde çocuk koruma sisteminin, çocuk refahı alanının ilkelerini göz önünde tutularak çeşitli kuruluşlarca (farklı bakış açılarının ve çözüm önerilerinin olması için) değerlendirme altına alınması bir zorunluluk haline gelmiştir. Konuyla ilgili olarak yüzyılımıza yakışır bir Sosyal Devlet anlayışıyla hareket edilmesi gerekir. Kamu, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları birlikte hareket etmelidir. Gerekli seminerler, konferanslar, televizyon ve radyo programları, internet ve çağın tüm iletişim araçları kullanılarak konu halka duyurulmalı ve özellikle koruyucu aile hizmeti

tanıtılmalıdır. Korunmaya muhtaç çocuklarımızın sorunlarına ancak bu şekilde çözüm yolu bulabiliriz. Gelecek hepimizin geleceği, problem de hepimizin problemidir ve ancak hep birlikte bir çözüm yakalayabiliriz.

4.1. Hizmetin İşleyişi, Kalitesi ve Bugünkü Durumu

Türkiye’deki koruyucu aile hizmetinin işleyişini genel olarak 3 aşamaya ayırabiliriz: Seçim Aşaması, Çocuğun Aileye Yerleştirilme Aşaması, Hizmetin Sona Erdirilmesi Aşaması. Bu üç aşamayı da kendi içinde alt birimlere ve alt birimleri de özelliklerine göre daha alt safhalara ayırabiliriz. Belirlediğimiz bu aşamalar çerçevesinde Türkiye’de koruyucu aile hizmetinin nasıl başladığına, nasıl yürütüldüğüne, hizmette nelere dikkat edildiğine, koruyucu ailenin yükümlülüklerine, koruyucu ailelere yapılan ödemelere, hizmetin hangi nedenlerle ve nasıl sona erdirildiğine ve koruyucu aile statüsünün iptaline yer verebiliriz. Tüm bunlar yapılırken hizmet kalitesinin esasları göz önünde tutulacak, konuyla ilgili olarak yapılmış olan araştırmalardan elde edilen bulgulara da değinilecektir. Böylece Türkiye’deki koruyucu aile hizmetinin işleyişi, kalitesi ve de bugünkü durumu objektif bir biçimde gözler önüne serilmiş olunacaktır.

1. AŞAMA: Seçim Aşamasıdır. Bu aşama kendi içinde “Çocuğun Seçimi” ve “Koruyucu Ailenin Seçimi” olarak iki alt birime ayrılır:

a. Çocuğun Seçimi: Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuklar; öz ailesi bulunan, öz ailesince bir süre için bakılmayan, çeşitli nedenlerle evlat edindirilme şansını tümüyle yitirmiş olan, kız ya da erkek, sağlıklı ya da özürlü tek ya da kardeş olup, durumunun koruyucu aile yanına yerleştirilmeye uygun olduğu sosyal çalışmacı tarafından belirlenmiş çocuklardır. Haklarında korunma kararı alınmış olan çocukların koruyucu aileler yanına yerleştirilmeleri için öz ailelerinden izin alınması zorunluluğu yoktur (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007b). Kuruluşlar, her ay koruyucu aileye yerleştirilebilecek çocukların ad ve soyadlarını, doğum yerlerini, doğum tarihlerini ve korunma kararları nedenlerini kapsayan liste ile birlikte sağlık durumlarını, psiko-sosyal ve fiziksel gelişmelerini gösteren sosyal inceleme raporunu İl Müdürlüğüne göndermektedir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 1993).

Hizmetin kalitesi açısından koruyucu aile hizmetinin belirli özellikleri olan çocuklara verilmesi gereklidir. Örneğin, sorunlu dönemini atlattıktan sonra çocuğunu geri almayı amaçlayan ailelerin 6 yaşından küçük korunmaya muhtaç çocuklarına bu hizmetin verilmesi son derece uygundur. Yani koruyucu aile hizmetinin amacı sadece çocuğa değil, çocuğun öz ailesine de yardımda bulunmaktır. Ayrıca anlayabilecek yaşta olup da koruyucu aile bakımını istediğini belirten çocuklara da bu hizmet verilebilir (Tok 1996; akt: İçağasıoğlu, 2001: 158). Ülkemizde bu hizmetten yararlanabilecek çocukların özelliklerine dair aktardığımız gibi bir tanım bulunmasına rağmen konuyla ilgili detaylandırma gerekmektedir. Bizde koruyucu aile hizmeti, belirttiğimiz gibi, 1993 yılına kadar evlat edinmeye bir basamak olarak kullanılmıştır. Bu ise hizmetin kalitesini olumsuz yönde etkilemiştir. Günümüzde ise bu olumsuzluk giderilmiştir diyebiliriz. Ancak bunun uzun bir süreç alması büyük bir eksiklik oluşturmuştur.

Sosyal Araştırmalar Merkezi'nin yürüttüğü "SHÇEK Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi" araştırmasına göre; koruyucu aile yanındaki 522 çocuğun %69,5'i "ekonomik ve sosyal yoksulluk" nedeniyle, %30,2'si ise terk nedeniyle koruma altına alınmıştır. Koruyucu aileler yanındaki çocukların 243'ünün iki ebeveyni de sağdır. Bunların %77'sinin evlilikleri devam etmektedir. 324'ünün babası, 362'sinin annesi hayattadır. Öz ailelerin eğitim düzeyleri, düzenli bir işe sahip olma, buna bağlı olarak da gelir düzeyleri ve sosyal bir güvenceye sahip olma oranları düşüktür. Öz ailelerin çok azı aynı ve nakdi yardımdan yararlanmaktadır. Koruyucu aile bakımı altındaki çocukların %29'u 7-9 yaş, %22,6'sı 10-12 yaş, %19,4'ü ise 13-15 yaş grubundandır. 18 yaşından büyük 19 çocuk halen koruyucu aile yanındadır. Çocukların yaş ortalaması ise 10,6'dır. Çocukların koruyucu aile yanına yerleştirilmesinde medyan yaş 6'dır. 452 çocuğun koruyucu ailesi yanına yerleştirilmeden önce yuva ve yurtlarda kaldığı bilinmektedir. 66 çocuk ise öz ailesi yanından, 4 çocuk akrabaları yanından, 3'ü başka ailelerin yanından koruyucu aile yanına gelmiştir. 14 çocuk ise başka koruyucu aileler yanından yeni koruyucu ailelerinin yanına gelmiştir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007g). Bu oranlar göz önünde tutulursa çocukların öz ailelerine sağaltım çalışmaları yapıp, başarı sağlanması ve yine bu ailelerin faydalandığı sosyal yardımların artırılması halinde çocuklar öz ailelerinin yanlarına dönebileceklerdir. Ancak burada dikkatimizi çeken bir olgu söz konusudur: Koruyucu ailelerin büyük sayılabilecek bir kısmı öz aileleriyle ilişkisi kalmamış, terk edilmiş

çocuklara ilgi göstermektedir. Bu, hizmetteki algılama ve uygulama yanlışlığından kaynaklanmaktadır. Çünkü koruyucu aile hizmetinin bir amacı da öz aileye yardım etmektir. Yine koruyucu aile yanındaki çocukların yaş ortalamalarının büyüklüğünün hizmet kalitesini olumsuz etkilediğini söyleyebiliriz. Çünkü hizmetten asıl olarak faydalandırılması gereken 0-6 yaş grubudur. Çocuklar gelişimlerinin büyük bir bölümünü bu yaşlarda tamamlamaktadır. Ayrıca çocukların kurum bakımından koruyucu aile yanına verilmeleri ise hem olumlu hem de olumsuz bir durumdur. Olumlu; çünkü çocuklar kurum bakımında daha fazla örselenmeden koruyucu aileler yanına yerleştirilmişlerdir. Olumsuz; çünkü bu çocukların aslında kurum bakımına alınmadan koruyucu ailelerinin yanına yerleştirilmesi gerekirdi. Üstelik çocuğun kurumla bağı devam etmektedir, ailesi dışında tekrar kuruluş bakımına dönme ihtimali de vardır. Aslında koruyucu aile hizmetinden sadece yuva ve yurtlardaki çocukların değil, bu hizmete ihtiyaç duyan tüm çocukların faydalandırılması gereklidir.

b. Koruyucu Ailenin Seçimi: Koruyucu ailelerin seçim aşaması oldukça zahmetli bir aşamadır ve birbirini tamamlayan “Başvuru Safhası”, “Belge Hazırlama Safhası”, “Görüşme ve Sosyal İnceleme Safhası” ve “Komisyon Safhası” olarak 4 alt safhaya ayrılmaktadır:

- **Başvuru Safhası:** Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı olup, Türkiye’de sürekli ikamet eden, en az ilkokul mezunu, 25-50 yaş aralığında bulunan, çocuğa kanunen bakmakla yükümlü öz anne- baba ya da vasi dışındaki herkes koruyucu aile olmak üzere İl Müdürlüklerine başvurulabilmektedir. Eşlerin birlikte başvurmaları gerekmektedir. Koruyucu aile olmak isteyen kişi bekar ise yerleştirilecek çocuğa diğer ebeveynin yoksunluğunu hissettirmeyecek akraba ilişkilerine sahip olması konusu değerlendirilmektedir. Özellikle çocuğun yakın çevresinde olan akrabalar, komşular ya da aile dostları tercih edilmektedir. (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007b). Akrabaların ya da belli bir süredir devam eden ana-baba-çocuk ilişkisinin kurulduğu ailelerin koruyucu aile olmak istemesi halinde, yapılacak sosyal inceleme sonucuna göre bunlardan yaş ve eğitim koşulu aranmayabilir. Koruyucu aile adayları ve çocuk arasında, ana-baba-çocuk ilişkisinin kurulması ve birebir ilişki sağlanması esasları çerçevesinde, aday ailenin yaşı değerlendirilir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu,

1993). Başvuru esnasında ilgili sosyal hizmet uzmanı tarafından hizmetin esasları, işleyişi, ayrıntıları ve aileye yerleştirilecek çocukların özellikleri hakkında bilgi verilmektedir.

Sosyal Araştırmalar Merkezi'nin yaptığı "SHÇEK Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi" araştırmasına göre, Türkiye'de toplam 511 koruyucu aile varken bunların 24'ü çocuğun yakını/akrabasıdır (8'i dede/anane, 6'sı teyze/hala, 4'ü amcadır) (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007g). Bu rakamlar ya akrabaların koruyucu aile olmaya yanaşmadığı ya da koruyucu aile olabilecek özelliklere sahip olmadığı ihtimallerini akla getirmektedir. Halbuki çocukların başka koruyucu aileler yerine öncelikle akrabalarının yanlarına yerleştirilmesi gerekir. Bu son derece önemli bir konudur.

- Belge Hazırlama Safhası: Elde edinilen bilgiler ışığında ilk görüşme formu doldurulur, koruyucu aile olmaya karar veren aile ya da kişilerden yazılı başvuruları alınarak bir takım bilgi ve belgeler istenir. Bunlar:

Fotoğraf, nüfus cüzdanı örneği, evliler için evlenme cüzdanı örneği, öğrenim durumunu gösterir belge, ikametgah belgesi, iş ve gelir durumunu gösteren onaylı belge, adli sicil raporudur. Ayrıca koruyucu aile olacak kişilerin çocuğun bakımını, psiko-sosyal gelişimini ve eğitimini etkileyecek ya da çocuğa zarar verecek düzeyde fiziksel engeli, ruhsal rahatsızlığı ve bulaşıcı hastalığının olmadığını gösterir rapor da istenmektedir. Sosyal çalışmacı gerekli gördüğü hallerde kişinin sağlığına, süregelen hastalığına veya bağımlılığına ilişkin ayrıntılı rapor da isteyebilir. Kişilerin evli olması halinde her iki eş için de aynı belgeler istenir. Aile ile birlikte yaşayan kişiler varsa, adli sicil raporu ve ruhsal rahatsızlığı ile bulaşıcı hastalığı bulunmadığına dair rapor bu kişilerden de istenir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007b).

SAM'ın yaptığı "SHÇEK Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi" araştırmasında koruyucu ailelerin %79,9'u koruyucu aile olmalarında kendilerine zorluk çıkaran bir işlem olmadığını belirtmiştir. Yine koruyucu ailelerin %94,5'i yapılan incelemeler sırasında kendilerine yanlış gelen, tedirgin eden herhangi bir uygulama olmadığını söylemiştir. 66 aile ise kendilerine zorluk çıkaran bazı işlemler olduğunu söylemişlerdir. Bu zorluklar arasında işlemlerin uzaması ve sağlık işlemlerinin yol açtığı güçlükler

sayılabilir. 11 aile bürokratik kuralların hafifletilmesi gerektiğini dile getirmiştir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007g). Bu hizmet kalitesi açısından olumlu bir durumdur. Çünkü koruyucu ailelerin çoğunluğu hizmetin işleyiş sürecinden memnundur. Koruyucu ailelerin seçilmesinde özenli davranılması hizmetteki titizliği göstermektedir.

- Görüşmeler ve Sosyal İnceleme Safhası: Sosyal çalışmacı tarafından koruyucu aile olma başvurusu kabul edilen kişi ya da ailelerle evde, işyerinde çeşitli görüşmeler yapılır. Ailenin çocukları ve evde yaşayan başka akrabalar varsa onlarla da görüşülür. Bu görüşmelerde amaç ailenin ve çevresinin yetiştirilecek çocuğa her açıdan uygun olup olmadığının belirlenmesidir. Bu nedenle görüşmelerde ekonomik koşul, yaş ve kişilik özellikleri, evlilik ve sosyal ilişkiler, çocuk yetiştirme konusundaki tutum ve davranışlar, diğer aile üyelerinin bu konudaki düşünceleri ve çocuk ile aile ilişkileri açısından önem taşıyan benzeri hususlar dikkate alınarak sosyal inceleme raporu hazırlanır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007b).

Koruyucu ailelerin seçilmesinde ailelerin gelir ve eğitim durumlarının, demografik özelliklerinin yanında psiko-sosyal durumlarının da belirlenmesi son derece önemli bir konudur. Ailelerin hangi nedenden ötürü koruyucu aile olmak istedikleri iyi tespit edilmelidir.

Üstüner ve arkadaşlarının yaptığı araştırmaya göre ailelerin koruyucu aile olma nedenleri ise şöyle sıralanabilir: %30,6'sı çocuğa yardım etmek , %25'i evlat edinmek , %24'ü koruyucu aile hizmeti vermek, %5,6'sı akrabası olduğu için, %2,8'i yalnızlık çekmemek için ve çocuğuna kardeş olsun gibi nedenlerle koruyucu aile olmuşlardır (Üstüner ve diğ., 2004: 135).

Sosyal inceleme raporu bu konu hakkında bize bilgi vermektedir. Ancak sosyal inceleme hassas bir konudur ve yanıltıcı bazı davranışları kapsayabilmektedir. Burada uzmanın kalitesinin hizmetin kalitesini etkileyeceğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu alanda çalışacak olan uzmanın konu hakkında özel ilgisi ve bilgisi bulunmalıdır. Ülkemizde ise atamalar uzmanların ilgi alanlarına, yeteneklerine ve konuyla ilgili bilgilerine göre değil yapılan genel bir sınava göre olmaktadır (Tok 1996; akt: İçağasıoğlu, 2001: 158). Bu konuda düzenleme çalışmaları yapılmalıdır. Ayrıca

Ülkemizde alanda çalışacak uzmanların sınırlı sayıda oluşu da hizmette aksamalara neden olmaktadır.

Hizmetin en önemli ögesi ise koruyucu ailedir ve koruyucu ailenin seçimi çok önemlidir. Koruyucu ailelerin çocuğa hangi nedenle sahip çıkmak istediği iyi tespit edilmelidir. Çocuğun ihtiyaç duyduğu sevgi ve ilgiyi anne-baba rolünü üstlenerek verebilecek, çocuğun kurumla ve öz ailesiyle olan ilişkilerini kabul edebilecek, iyi bir aile yaşantısına sahip aileler tercih edilmelidir. Zaten SHÇEK bu konu üzerinde titizlikle durmaktadır. Ölçülmesi zor olan bu psiko-sosyal faktörlerde uzmanlar çok dikkatli davranmaktadır ve bu konu sosyal inceleme raporuna yansıtılmaktadır.

- Komisyon Safhası: Yapılan incelemeler ve değerlendirmeler sonucunda hazırlanan dosya “Koruyucu Aile Komisyonu”na iletilir. Koruyucu Aile Komisyonu, İl Müdürü başkanlığında, Aile ve Çocuk Hizmetleri Şube Müdürü, bulunmadığı illerde ise bu hizmetlerden sorumlu sosyal çalışmacı ve aile ile ilgili mesleki çalışmaları yürüten sosyal çalışmacıdan oluşur. Koruyucu aile komisyonu; hazırlanan dosyalar üzerinde yapacağı inceleme sonucunda; koruyucu aile olmak üzere başvuran ailelerin uygun olup olmadığına, hangi aileye hangi çocuğun yerleştirileceğine oy birliği ile karar alır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 1993).

Ailelerin koruyucu aile olmadan önce bakacağı çocukla görüşürülmesi ve iki kesimin birbirine alıştırılması çok önemlidir. Çünkü özellikle aileler çocukla ilk karşılaştıklarında çok farklı tepki verebilmektedir. Bunun caydırıcı olmaması için çocuk ve ailenin kontrollü olarak birbiriyle görüşürülmesi gerekir. Hatta mümkünse bu görüşmelere öz ailenin de katılması daha olumlu sonuçlar verecektir. Yine ailelerin bakacağı çocukla ilgili olarak bilgilendirilmesi gereklidir. Özellikle çocukla ilgili olarak yaşayacakları güçlükler konusunda, çocuğun tıbbi ve psikolojik gelişimi hakkında bilgilendirilmeleri önemlidir. Ancak bu gibi konulara Koruyucu Aile Yönetmeliği’nde yer verilmemiştir. Bu da hizmetin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

2. AŞAMA: Çocuğun Koruyucu Aileye Yerleştirilmesi Aşamasıdır. Koruyucu aile yanına en fazla 3 çocuk, aynı anda yerleştirilebilir. Ancak, buna karar verilirken özellikle çocuklarla bire bir ilişki kurulma konusu irdelenir. İl Müdürlükleri ile yanına çocuk yerleştirilen koruyucu aile arasında, Kurumun ve koruyucu ailenin

yükümlülüklerini içeren bir sözleşme imzalanır. Sözleşmenin Valilikçe onayından sonra çocuk bir tutanakla aileye teslim edilir. Koruyucu ailenin yükümlülükleri şunlardır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007b):

- ✓ Yanına yerleştirilen çocuğun öncelikle fiziksel ve psiko-sosyal gelişiminin sağlıklı olabilmesi için gerekli koşulları sağlamak,
- ✓ Çocuğun yeteneklerinin ve becerisinin elverdiği ölçüde öncelikle eğitim ve öğretimi ya da iyi bir meslek sahibi edindirilmesi için gerekli çabayı göstermek,
- ✓ Çocuğun varsa öz ailesi ve akrabaları ile uygun görülen şekil ve zamanda görüşmesini sağlamak,
- ✓ Koruyucu aileye ve yerleştirilen çocuklara ilişkin olarak mesleki çalışmalarını yürüten sosyal çalışmacıya gerekli koşulları hazırlamak,
- ✓ Adres ve ikametgah değişikliklerini bu değişiklik gerçekleşmeden önce İl Müdürlüğü'ne bildirmek,
- ✓ Görev veya tatil amacı ile çocukla birlikte yurt dışına gidilmek istenmesi durumunda, çocuğun veli ya da vasisinin izni gerektiğinden, yasal işlemlerin tamamlanmasına yetecek süre göz önüne alınarak, en kısa sürede durumu İl Müdürlüğüne bildirmek.

Hizmetin kalitesi açısından Çocuğun koruyucu aileye yerleştirilmesinin öncesinde ve sonrasında bu duruma hazırlanması çok önemlidir. Çocuğun yaşı uygunsa uygulamanın ona anlatılması, duygularının ifade edilmesinin sağlanması, çocukla uzman arasında güven ilişkisinin kurulması, kardeşlerin ayrılması söz konusuysa kalanlara da mesleki çalışmanın yapılması, çocuğun eğitimine başlayacağı ya da devam edeceği okulun önceden belirlenmesi, hizmete hazırlık safhasında öz aile, çocuk ve koruyucu ailenin bir araya getirilmesi ve de koruyucu ailenin evine ziyaretler yapılması gibi pek çok çalışmanın yapılması gerekir. Ülkemizde bu konulardan sadece Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde yüzeysel olarak bahsedilmektedir. Yerleştirme süresinde yapılacak işlemlere, dikkat edilecek konulara değinilmemiştir. Bu konuda gerekli düzenlemelerin yapılması önemlidir. Ancak böylece bu hizmet belirli standartlara göre yürütülebilir. Düzenlemeleri de hizmeti veren kurum yapmalıdır (İçağasıoğlu, 2001:159).

Üstüner ve arkadaşlarının yaptığı “Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Davranış ve Duygusal Sorunları” adlı araştırmaya göre aileler Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne koruyucu aile olmak için başvurduktan en kısa 1 ay , en uzun ise 2 yıl sonra koruyucu aile olmuşlardır. Ailelerin %67,6’sı çocukla ilgili yaşayacakları olası güçlükler konusunda bilgilendirildiğini, %32,4’ü ise bilgilendirilmediği belirtmiştir. Ayrıca ailelerin %51,4’ü çocuğun tıbbi ve psikolojik gelişimi hakkında bilgilendirildiğini, %48,6’sı ise bilgilendirilmediğini söylemiştir (Üstüner ve diğ., 2004: 135).

Bu aşamanın bir alt birimi vardır:

Koruyucu Ailenin ve Çocuğun İzlenmesi: Koruyucu aile ve yanına yerleştirilen çocuk, görevli sosyal çalışmacı tarafından vakanın özelliklerine göre belirlenen aralıklarla, düzenli olarak izlenmektedir. Ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik gerekli mesleki çalışmalar yapılmaktadır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007b). Koruyucu ailenin ikamet ettiği İl’in değişmesi halinde ilgili dosyalar İl Müdürlüğüne yeni yerleştirilen İl’e gönderilmektedir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 1993).

Araştırmalar öz aileleriyle görüşen çocukların davranış ve duygusal sorunları daha az gösterdiklerini ortaya koymuştur (Üstüner ve diğ., 2004: 138). SAM’ın araştırmasında ise görüşme izni olan 168 çocuğun 76’sının babalarının, 201 çocuğusa annelerinin çocukla hiç görüşmediği ortaya çıkmıştır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007g). Bu sonuç öz ailelerin de düzenli bir şekilde izlenmesini ve bu ailelere de rehberlik çalışmalarının yapılması gerektiğini gözler önüne sermektedir.

SAM’ın araştırmasında ailelerin %79,3’ünün herhangi bir konuda İl Müdürlüğü’yle temas kurmak istediklerinde her zaman sonuç alabildiği, %5,5’i ise kolay sonuç alamadığı belirlenmiştir. SHÇEK uzmanlarının da ailelerle sıklıkla temasa geçtiği ortaya çıkmıştır. 5 aile kendileri ile çocuğun öz ailesi arasında uyum sağlanmasını istemiştir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007g). Bu ise koruyucu ailenin ve çocuğun izlendiğini göstermektedir. Bu hizmetin işleyişindeki önemli bir unsurdur. Koruyucu aile ile öz aile arasında uyumun sağlanması çocuğun refahı açısından önemlidir. Çocukla öz ailesi arasındaki bağı kopmaması çok önemlidir.

Üstüner ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada koruyucu ailelerin %90'ı çocukla yaşamaya başladıklarında herhangi bir sorunla karşılaştıklarını bildirmişlerdir. Bu sorunlar özellikle yuva ortamında yaşamının getirdiği yüksek sesle konuşma, eşyaları kullanma konusunda özensiz davranma, ailenin koyduğu kurallara uymakta zorlanma, temel öz bakım becerisinde özensiz davranma ve aşırı yeme, çocuklarda parmak emme, ağlama, korku ve altını ıslatma ile diş sağlığı sorunları, karın ağrısı, parazit ve cilt sorunu gibi özetlenebilir. Koruyucu ailelerin %29,6'sı sorunların kendiliğinden çözülmesini beklediklerini, %16,8'i ailesinin yardım ettiğini, %7,4'ü deneme-yanılma yöntemleri ile başa çıktıklarını, %46,2'si profesyonel yardım aldıklarını ifade etmişlerdir (Üstüner ve diğ., 2004: 136). Tüm bunlarda koruyucu ailelerin izlenmesindeki önemi ortaya koymaktadır. İzleme, ailelerin ve çocuğun refahını sağlamaya yöneliktir. Bizde de koruyucu aile hizmetindeki en büyük aksaklıklardan biri; uzmanların iş yükü fazlalığından düzenli izleme çalışmalarının yapılmasındaki zorluklardır.

Ülkemizde de koruyucu ailelere ve yerleştirilen çocuğa bir takım olanaklar sağlanmaktadır. Bu aşamanın içinde bunlara yer vermek uygun olacaktır:

Koruyucu ailelere baktıkları her çocuk için, çocukların bakım, eğitim ve yetiştirilme harcamalarının karşılanmasına yönelik aylık ücret ödenmektedir. Özürlü çocuklar için yapılacak ödemeler iki katına kadar arttırılmaktadır. Her öğretim yılı başında bir defaya mahsus olmak üzere eğitim masrafları karşılığı olarak bakım ücreti üç kat arttırılarak, Şubat ve Ağustos aylarında da çocukların yıllık giyim masrafları karşılığı olarak bakım ücreti iki kat arttırılarak ödenmektedir. Koruyucu ailenin yanında bakılan çocuklar hastalandıklarında koruyucu ailesi tarafından hiçbir sevke tabi olmadan doğrudan sağlık karneleri ile devlet-üniversite hastanesi, sağlık ocağı, hükümet tabipliklerine, ayaktan veya gerekiyorsa yatarak muayene, tedavi için götürülebilmektedir. Bu durumlarda muayene ve tedavi bedeli Kurum tarafından karşılanmaktadır. Yine koruyucu aile yanındaki çocuklar koruyucu ailenin çalıştığı kurumun bağlı olduğu sağlık kuruluşu ya da anlaşmalı doktoruna da götürülebilmektedir. Ancak, bu durumda muayene ve tedavi bedeli Kurum tarafından karşılanamamaktadır. Çocuklara verilen, Genel Müdürlükçe hazırlanıp bastırılan fotoğraflı seri numaralı sağlık karneleri her yıl İl Müdürlüklerince vizelenmektedir. Koruyucu ailedeki özürlü

çocuklar ile okula giden çocukların okul servis aracı ücreti, servis bulunmaması halinde gidiş-gelişlerdeki ulaştırma giderleri karşılığı otobüs bilet ücretleri ödenmektedir. Okula giden veya bu yaştaki çocuklara her ay harçlık ödenmektedir. Tam gün öğrenim görüp de yemeklerini evde yeme olanağı bulamayan çocuklara, öğrenim süresince harçlıkları iki kat artırılarak ödenmektedir. Koruyucu aile yanındaki çocukların meslek edinme kurs bedelleri ile eğitim ve öğretimlerine ilişkin etüt, kurs, yaz okulu, harç, sınav, kayıt ücretleri ve başka illere öğrenim amacı ile gitmesi gereken çocukların ulaştırma giderleri de ödenmektedir. ödenir. Koruyucu aileler ve korudukları çocuklar için gerektiğinde üniversitelerin ilgili bölümlerindeki uzman kişilerden psikolojik ve psikiyatrik danışmanlık hizmeti sağlanmaktadır. Gönüllü statüdeki koruyucu aileler yanındaki çocuklar için de talepte bulunduğu takdirde aylık bakım ücreti dışındaki diğer ödemeler yapılmaktadır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007b).

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocukların bakım, eğitim ve yetiştirilmelerine ilişkin harcamalara karşılık olmak üzere talepte bulunan koruyucu ailelere, çocuk başına her yıl Bütçe Kanunu ile tespit edilecek memur maaş katsayısının, en yüksek devlet memuru gösterge rakamlarıyla çarpımı sonucu bulunacak miktarın, aşağıda gösterilen oran kadarı hiçbir kesinti yapılmaksızın aylık net ödeme, Genel Müdürlükçe gönderilen ödenekten, koruyucu aile ve çocuğun takip edildiği İl Müdürlüğünce yapılır. Bu tutarlar her ayın birinci gününde peşin olarak ödenir. Çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirildiği ay ile koruyucu aile ilişkisinin sona erdiği ayda kıst uygulama yapılır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 1993). Bu tutar 30.12.2006'de değiştirilmiş olan son tutardır.

Koruyucu ailelere ödenen ücret ek gösterge dahil en yüksek devlet memuru aylık göstergesinin (9500) memur maaş katsayısıyla (Ocak ve Temmuz aylarında değişmektedir) çarpımıyla elde edilen rakamın sırasıyla %45'i, %50'si, %55'i ve %60'ı alınarak belirlenmektedir. 2007 yılında ücretli koruyucu aile yanındaki çocuklar için ödenen aylık aşağıdaki gibidir. (Özürü çocuklar için iki katına kadar arttırılmaktadır.) Harçlıklar ise kuruluş bakımındaki çocuklar için yapılan hesaplama ile belirlenmektedir (Çocuk Yuvaları Yönetmeliği Md. 46 ve Yetiştirme Yurtları Yönetmeliği Md.48). Memur maaş katsayısı, sırasıyla 600 (İlköğretim 1-4. sınıfı), 900 (İlköğretim 5-8.

sınıfı), 1200 (Lise ve dengi okul) ve 2000 (Yüksek öğrenime devam eden) gösterge rakamı ile çarpılarak bulunan miktar kadar ödeme yapılmaktadır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007b).

Tablo 2. Ocak 2007 (Katsayı: 0.046985) İtibarıyla Koruyucu Ailelere yapılan Ödemeler

Yaş	Aylık (YTL)	Harçlık (YTL)	Toplam (YTL)
0-6 Yaş (Okul Öncesi)	200.88	-	200.88
7-12 Yaş (İlköğretim 1-5)	223.17	28.19	251.36
13-18 Yaş (İlköğretim 6-8)	245.49	42.28	287.77
(Lise)	245.49	55.38	301.87
19 ve daha fazla (Yüksek Öğrenim)	267.81	93.97	361.78

Kaynak: T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (2007b)

Yapılan araştırmalara göre Türkiye'deki koruyucu annelerin-babaların çoğu memur ya da emekli olup, aileler orta sosyo-ekonomik düzeyde bulunmaktadır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007g; Üstüner ve diğ., 2004).

SAM'ın araştırmasında, koruyucu aile hizmetini düzenleyen kural ve uygulamalar konusunda: 29 aile sağlanan maddi desteğin artırılmasını, 13'ü sağlık gereksinimlerinin karşılanmasındaki aksaklıkların giderilmesini, 21'i çocuğun kurum uzmanlarıncaya daha yakından ve daha düzenli bir biçimde izlenmesini istemiştir. Görüşülen çocuklardan %83,8'i koruyucu aile yanında kurum bakımı altında olduğundan daha mutlu olduklarını belirtmiştir. Çocukların %90'ı koruyucu aile yanına geldikten bu yana yeni arkadaşlar edinmişlerdir. Çocukların çoğu kendilerini koruyucu aileye ait hissettiklerini ve bundan sonra hep koruyucu aile yanında kalmak istediklerini söylemişlerdir. Koruyucu annelerle iletişim koruyucu babalarla olduğundan daha güçlüdür. Çocukların % 52,9'u koruyucu ailelerinin öz çocuklarıyla ya da diğer korunmaya muhtaç çocuklarla kardeşlik iletişiminin rahat olduğunu söylemişlerdir. 15-18 yaş aralığındaki 43 çocuğun gelecekle ilgili düşüncelerine bakıldığında; 37'sinin bir iş sahibi olmaya öncelik verdiği görülmüştür. Hiçbiri "öz ailelerinin yanına dönmek" önceliğini vurgulamamıştır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007g). Koruyucu ailelere sağlanan maddi destek 30 Aralık 2006'da artırılmıştır. Türkiye'de koruyucu aile

hizmetinde para bir amaç değildir, sadece bir araçtır. Aslında bu olumlu bir durumdur. Ancak paranın da teşvik edici bir unsur olduğunu göz ardı edemeyiz. Burada dikkat edilmesi gereken çocukla koruyucu aile arasındaki ilişkinin bir iş ilişkisine dönüşmemesidir. Ayrıca çocukların kendilerini koruyucu aileleri yanında mutlu hissetmeleri bir açıdan olumlu, bir diğer açıdan da olumsuz bir durumdur. Çünkü bu, hizmetin esasları açısından çekince arz etmektedir. Çocuklar için aidiyet hissi çok önemlidir. Çocukların öz aileleriyle iletişimlerinin koparılmaması bu noktada şarttır. Ancak araştırma sonucunda da gördüğümüz gibi, çocukların hiç birinin öncelikleri arasında öz ailelerinin yanına dönmek yoktur. Bu durum hizmetteki büyük bir aksaklığı göstermektedir. Çocuğun koruyucu aile yanına yerleşmesinden sonra izleme çalışmalarına ve rehberlik hizmetlerine önem verilmesi gerektiği ortadadır.

3. AŞAMA: Hizmetin Sona Erdirilmesi Aşamasıdır. Koruyucu aile hizmetinin sona erdirilme nedenlerini ise şöyle sıralayabiliriz (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007b):

- Koruyucu ailenin yükümlülüklerini yerine getirmemesi,
- Çocukla koruyucu aile arasındaki uyumsuzluğun yapılan mesleki çalışmalara rağmen giderilememesi,
- Koruyucu ailenin çocuğa istenilen şekilde bakmadığının belirlenmesi,
- Koruyucu aileye yerleştirilme nedeninin ortadan kalkması,
- Koruyucu ailenin herhangi bir nedenle koruyucu aile olmaktan vazgeçmesi durumlarında görevli sosyal çalışmacının hazırlayacağı sosyal inceleme raporu Koruyucu Aile Komisyonuna iletilir. Komisyonun çocuğu geri almaya karar vermesi halinde koruyucu aile sözleşmesi iptal edilerek, çocuk bir tutanakla aileden geri alınır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 1993).

Koruyucu aile yanından ayrılmaya yol açan nedenlerin başında “aile ile çocuğun uyum sağlayamaması” gelmektedir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007g). Bu ise koruyucu aile olma aşamasında aile ile çocuğun düzenli olarak birbirleriyle görüşmeleri ve böylece aradaki uyumun sağlanmasının önemini ortaya

koymaktadır. Ülkemizde bu, hizmetteki büyük bir eksikliklerdir. Hizmetin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu aşama içinde koruyucu aile statüsünün iptal edilme nedenlerine de değinebiliriz. Bu nedenleri şöyle sıralayabiliriz (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007b):

Koruyucu aile statüsünün devam etmesinin sakıncalı olduğu saptanan;
- Çocuğun ihmal ve istismar edildiğinin, kötü muameleye maruz kaldığının belirlenmesi,
- Sosyal ilişkiler açısından toplumun norm ve değerlerine aykırı düşen davranışlarının gözlenmesi,
- Fizik ve ruh sağlığının, çocuğun bakımını etkileyecek derecede bozulmuş olması,
- Çocuğun toplum içinde alacağı konumu olumsuz etkileyecek her hangi bir suçtan ve yüz kızartıcı suçtan ceza alması,
- Periyodik izlemeler ve çocuğun öz ailesi ve yakınlarıyla iletişimini sürdürmesi konularında kolaylık sağlanmaması,
- Mesleki danışmanlık hizmeti ve yönlendirmelere uygun davranılmaması durumlarında koruyucu aileyi izleyen sosyal çalışmacının hazırlayacağı sosyal inceleme raporu Koruyucu Aile Komisyonuna iletilir. Bu durumda koruyucu aile statüsü tümüyle iptal edilmektedir. Komisyonca koruyucu aile statüsü iptal edilen aileye bir daha çocuk verilmemektedir.

Koruyucu aile hizmetinin sona erdirilmesi aşamasının bir alt birimi vardır:

Çocuğun Geri Alınması:

Koruyucu aileden geri alınan çocuk; öncelikle öz ailesi yanına, bunun mümkün veya uygun olmaması durumunda başka bir koruyucu aile yanına yerleştirilmektedir. Uygun koruyucu aile bulunamaması halinde çocuk, yaş durumu dikkate alınarak bir kuruluştaki bakım altına alınmaktadır (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007b).

Koruyucu aile olmak üzere başvuran aileye çocuk yerleştirilmesi, geri alınması, çocuğun ölmesi, koruyucu ailenin ikamet ettiği İl'i değiştirmesi hallerinde il

müdürlüklerince genel müdürlüğe bilgi verilir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 1993).

SAM'ın araştırmasında, 2 ailenin çocuğun kendilerinden alınması ihtimalinin verdiği rahatsızlıktan yakındığına dikkat çekilebiliriz (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007g). Ancak böyle bir ihtimal hizmetin özünde zaten vardır. Bu da bize hizmetin teoride olması gerektiği gibi pratikte uygulanmada zorluk yaşandığını ortaya koymaktadır.

Diğer alt başlığımıza geçmeden önce ülkemizde koruyucu aile hizmetini yürütmekten sorumlu olan SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün uygulayıcı birimlere süpervizörlük sistemi, kurumlarla protokoller, uzmanların iş yüklerinin belirlenmesi, koruyucu aile adaylarının eğitime alınması konularında gerekli kaynakları sağlayamadığını da söylememiz gerekir. Tüm bunlarda hizmetin kalitesini etkilemektedir. (Tok 1996; akt: İçağasioğlu, 2001: 158). Bu konuda acilen önlemler alınmalıdır. Hizmetin kaliteli olmasındaki esaslar göz önünde tutularak gerekli iyileştirmeler yapılmalıdır.

4.2. Koruyucu Aile Hizmetinde Sakarya ve Kocaeli Örneği

Bu alt başlığımızda “Türkiye’de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti” konulu araştırmamızın “Sakarya ve Kocaeli Örneği” altında yürüttüğümüz alan çalışmasına yer vereceğiz. Araştırmamızın 2 ayrı evreni ve bu evrenden seçilen 2 ayrı örnekleme bulunmaktadır. Bunları tekrardan hatırlatacak olursak; 1. evrenimiz “Türkiye’de koruyucu aile hizmetini yürütmekle görevli SHÇEK çalışanları”, 2. evrenimiz “Türkiye’de koruyucu aile hizmetini yürütmekte olan koruyucu aileler” olarak belirlenmiştir. Bunlardan yola çıkarak seçtiğimiz 1. örneklemeimiz “Sakarya ve Kocaeli SHÇEK çalışanlarından koruyucu aile hizmetinin yürütülmesinden sorumlu kişiler”, 2. örneklemeimiz de “Sakarya ve Kocaeli’nde koruyucu aile hizmetini yürüten aileler”dir. Alan araştırmamız boyunca, SHÇEK görevlilerinden konuyla ilgili bilgisi olduğu saptanan Sakarya’dan 9 kişi, Kocaeli’nden de 9 kişi olmak üzere toplam 18 görevli ile görüşülmüştür. Görüşülenlerin 15’i sosyal hizmet uzmanı, diğer 3’ü de çocuklarla ilgili olarak il müdürlüklerinde veya kuruluşlarda görev alan sosyal hizmet çalışanlarıdır. Kendileriyle mülakat yapılan 18 SHÇEK görevlisi konuyla ilgili olarak doyurucu bilgiler vermişlerdir ve böylece seçilen 1. örneklemeimizin evrenini temsil edecek nitelikte olduğu kanaatine varılmıştır. Araştırmamız 2. örneklemeimize gelince;

Sakarya’da 8 aile, Kocaeli’nde ise 9 aile olmak üzere toplam 17 koruyucu aile bulunmaktadır. Alan çalışmamız boyunca Sakarya’daki koruyucu ailelerin tamamına ulaşılmıştır. Kocaeli’nde ise 4 koruyucu aile ile görüşülmüştür. Diğer 5 aileyle de ya sağlık sorunları ya da İl dışında olmaları nedeniyle görüşülememiştir. Zaten araştırmamızın “Giriş” kısmında 2. örnekleminizin tamamına ulaşip ulaşamamanın çalışmamız için sınırlayıcı bir durum olduğundan bahsetmiştik. Ancak kendisiyle görüştüğümüz 12 koruyucu aile çalışmamız açısından son derece verimli bir veri seti oluşturmuştur ve böylece 2. örnekleminizin de evrenini temsil edecek nitelikte olduğu kanaatine varılmıştır. Hatta Kocaeli’nde iki defa koruyucu aile-çocuk-öz aile görüşmesine tanık olunmuştur. Bu da çalışmamızın yorumlanmasında büyük katkı sağlanmıştır. Mülakatlarımız 19.04.07 ile 08.05.07 tarihleri arasında yapılmıştır.

Ayrıca alan çalışmamız boyunca Sakarya’daki ve Kocaeli’ndeki 0-18 yaş K.M.Ç.’nin bakıldığı tüm yuva, yurt ve çocuk köyü ziyaret edilmiş, buralardaki çocuk sayıları tespit edilmiş ve kurum bakımı hizmeti yakından incelenmiştir. Böylece kurum bakımındaki çocuklarla koruyucu aile yanındaki çocukların sayısal olarak karşılaştırılması da yapılabilecektir.

Sakarya’da Dostluk Çocuk Yuvası’nda (0-6 yaş) 36’sı erkek 16’sı kız olmak üzere toplam 52 çocuk; Bremen Mızıkacıları Çocuk Yuvası’nda (7-12 yaş) 19’u erkek 9’u kız olmak üzere toplam 28 çocuk, Arifiye Çocuk Yuvası’nda (7-12 yaş) 42’si erkek 18’i kız olmak üzere toplam 60 çocuk, Murat Soğancıoğlu Kız Yetiştirme Yurdu’nda 46 kız çocuk, Erkek Yetiştirme Yurdu’nda 89 erkek çocuk bulunmaktadır. Sakarya’da kurum bakımında kalan 0-18 yaş çocuk sayısı genel toplam olarak **275**’tir.

Kocaeli’nde ise Göçlük Türk Alman Vakfı Saraylı Çocuk Köyü’nde (0-18 yaş) 43’ü erkek 66’sı kız olmak üzere toplam 109 çocuk, Yahya Kaptan Kassel Şehri Çocuk Köyü’nde (0-18 yaş) 96’sı kız 50’si erkek olmak üzere 146 çocuk, Karamürsel Gazi Vakfı Gazenfer Bilge Çocuk Yuvası’nda 68’i erkek, 63’ü kız olmak üzere 131 çocuk bulunmaktadır. Kocaeli’nde kurum bakımında kalan 0-18 yaş çocuk sayısı genel toplam olarak **386**’dır.

Araştırmamızın “Giriş” kısmında belirttiğimiz gibi, alan çalışmamız boyunca elde ettiğimiz veriler nitel analiz tekniklerinden biri olan “içerik analizi” yoluyla tanımlanmıştır. Bunu yaparken de “verilerden çıkan kavramlara göre yapılan kodlama”

türüyle; yani “tümevarımcı analiz” yaparak verilerimiz kodlanmıştır. Çalışmamız da her iki örneklemeimizden topladığımız verilere hem kelime sıklık analizi hem de anlamlılık analizi yapılmıştır.

Bulgularımızı aktarmaya geçmeden önce çalışmamızın giriş kısmında kısaca değindiğimiz “Çalışmanın Amaçları ve Çalışmanın Hipotezlerini” başlıklarına tekrardan ayrıntılarıyla değinmekte yarar vardır. Böylece bulgularımız çalışmamızın bütünüyle daha da özdeşleşecektir.

4.2.1. Alan Araştırması

Araştırmanın Amacı

Koruyucu aile hizmeti ile ilgili araştırma yapmamızın birbirini tamamlayan iki genel amacı vardır: Birincisi, sosyal devlet olmanın gereği olarak Türkiye’de yapılan sosyal hizmetler çalışmalarının önemli bir bölümünü oluşturan Çocuk Refahı Alanı’nın ve sorunlarının tanımlanması, bunlar hakkında bilgi üretilmesi ve konuyla ilgili çözüm yaklaşımı olarak koruyucu aile hizmetinin geliştirilmesidir. Böylece ikinci genel amaç olarak; bu hizmeti Sakarya ve Kocaeli örneğinde ele alıp, hizmetin kurum bakımına kıyasla Türk toplum ve aile yapısına ne kadar uygun olduğunu tartışarak algılanması ve uygulanması esnasında ortaya çıkan sorunları belirlemek ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirmektir. Sonuç olarak bu hizmetin Türkiye’de nasıl olduğuna, nasıl olması gerektiğine ve gelecekte nasıl olabileceğine dair sonuçları ortaya çıkarmaktır.

At amaçları ise;

1. Koruyucu aile hizmetinin kurum bakımına nazaran her yönüyle daha uygun olmasına rağmen kurumlar hızla artarken bu hizmetin daha yavaş gelişmesinin sebeplerini bulmak.
2. Korunmaya muhtaç çocuklara götürülen koruyucu aile hizmetinin zayıf ve güçlü yönlerini, bu hizmeti uygulayanlar tarafından nasıl algılandığını ve hizmetin etkin bir şekilde yürütülüp yürütülmediğini tespit etmek.
3. Koruyucu aileler ile görüşerek bu konudaki tutumlarını ve beklentilerini saptayarak diğer koruyucu aile adaylarına kaynak oluşturmak.

4. Bu hizmetin Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun gelişimine ve korunmaya muhtaç çocukların problemlerini çözmeye etkilerini incelemek.
5. Sakarya'da ve Kocaeli'nde koruyucu aile komisyonunun olup olmadığını tespit etmek.
6. Ülkemizdeki çocuk refahı alanındaki diğer bakım modellerini de inceleyip koruyucu aile hizmetinin önemini en doğru şekilde tespit etmek.
7. Gelişmiş ülkelerdeki koruyucu aile uygulamaları hakkında bilgi edinip ülkemizdeki aksamaların nedenini tespit etmek.
8. Koruyucu aile hizmetinin çocuklardaki olumlu yada olumsuz etkilerini belirlemek.
9. Koruyucu aile hizmeti süresinde çocuğun öz aile ya da akrabalarıyla iletişim düzeyinin yeterli olup olmadığını tespit etmek.
10. Korunmaya muhtaç çocuğun kendini koruyucu ailesine mi, öz ailesine mi yoksa kuruma mı daha çok ait hissettiğini bulmak.
11. Koruyucu aile ve çocuk arasındaki iletişim, sevgi ve bağlılık düzeylerini belirlemek.
12. Korunmaya muhtaç çocuğun öz ailesine sağaltım çalışmalarının yapıp yapılmadığını belirlemek.
13. Kurum bakımı ile koruyucu aile hizmetini karşılaştırmak.
14. Koruyucu aile ile ilgili projeleri arttırmak için onlara kaynak oluşturmak.
15. Koruyucu ailelerin koruyucu aile olma nedenlerini saptamak. Böylece hizmetin teşvik unsurlarını öğrenerek hizmetin yaygınlaşma oranını artırmak.

Araştırmanın Hipotezi

A. Genel hipotez: "Türkiye'de koruyucu aile hizmetinin uzun yıllardan beridir yeterli düzeyde işlevsel olmaması; halkın bilinç eksikliğinden, Türk aile yapısının özelliklerinin yanlış değerlendirilmesinden ve de merkezîyetçi bir yapıya ve anlayışa sahip olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun gerekli düzenlemeleri yapmamasından kaynaklanmaktadır."

B. Alt hipotezler:

1. Koruyucu aile hizmeti Türkiye'de, Avrupa'da ve Amerika'da uygulandığı şekliyle uygulanmamaktadır.

2. Küçülen aile yapıları nedeniyle akrabalık bağlarının zayıflaması çocukların korunmaya muhtaç hale gelme riskini artırmıştır.
3. Koruyucu aile yanındaki çocuğun öz ailesi ve akrabalarıyla arasındaki bağ zayıf olup, birbiriyle görüşme düzeyleri azdır.
4. Koruyucu aile hizmetinin korunmaya muhtaç çocukların problemlerinin çözümünde ve de buna bağlı olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun gelişiminde olumlu etkisi vardır.
5. Koruyucu aile yanındaki çocukların kurum bakımındaki çocuklara kıyasla fiziksel, sosyal, ruhsal ve eğitsel davranışları daha olumludur.
6. Koruyucu aile olma aşamasında gerekli bürokratik işlemlerin uzunluğu ve yavaş işlemesi ailelerin yaklaşımını olumsuz etkilemektedir.
7. Koruyucu ailelere verilen rehberlik hizmetleri ve eğitimler yeterli değildir.
8. Türkiye'de sosyal hizmetler çalışmalarında aile bütünlüğünü koruyucu ve destekleyici önlemler yeteri kadar denenmemektedir.
9. Korumaya muhtaç çocukların sorunlarının çözümü konusunda ilgili kamu, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliği yetersizdir.

4.2.2. Bulgular

Çalışmamızın teorik kısımlarından 2. bölümde “Türkiye’de Çocuk Refahı Alanı” ve “Türkiye’de Güç Koşullar Altındaki Çocuklar” alt başlıklarında ülkemizdeki çocuk refahı alanındaki sorunlara değinmiştik. Burada ise özel olarak K.M.Ç. alanındaki sorunlara değineceğiz. Böylece çalışmamızın genelinde çocuk refahı alanındaki sorunlar ayrıntılarıyla tanımlanacaktır. Tanımlanan bu sorunlara ise çözüm yaklaşımları getirmek daha güvenilir ve sağlıklı olacaktır.

Araştırmamız sonucunda oluşturduğumuz analiz tablolarının sunumunda genelden özele doğru bir konu akışı tercih edilmiştir. Bu doğrultuda tablolarımız 3 ayrı konu başlığı halinde düzenlenmiştir. Bunlardan birincisi, “Kelime Sıklık Analizleri”dir. Alan çalışmamız boyunca SHÇEK görevlilerinden ve koruyucu ailelerden topladığımız verilerden elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda ilk önce 6 ana tema (kelime) tespit edilmiştir. Bu temalar doğrultusunda SHÇEK görevlilerinin ve koruyucu ailelerin görüşme verileri incelenip ilk olarak kelime sıklık analizi yapılmıştır. İkinci konu başlığımız, “Koruyucu Ailelerin ve Bakımları Altındaki Çocukların Kimlik

Bilgileri”dir. Burada da alan araştırmamız sonucunda koruyucu ailelerden topladığımız bilgiler doğrultusunda koruyucu ailelerin ve bakımları altındaki K.M.Ç.lerin kimlik bilgileri tablolar halinde aktarılmıştır. Bunlardan sonra da araştırmamızın amaçlarından ve sorularından yola çıkarak anlamlılık analizi yapılmıştır. Bu doğrultuda üçüncü konu başlığımız olan “Genel olarak K.M.Ç.lerin ve Özel Olarak da Koruyucu Aile Hizmetinin Değerlendirilmesi” oluşturulmuştur. Çalışmamızdaki her tablodan sonra, tablodaki verileri tanımlayıcı, açıklayıcı ve yorumlayıcı ifadelere yer verilmiştir. Bunu yaparken de görüşülenlerin kendi cümlelerine tırnak işaretleri arasında (“”) yer verilmiştir ve toplanan verilere anlam kazandırılmıştır. Çalışmamızdaki analiz tablolarında SHÇEK görevlileri “S” harfiyle, koruyucu aileler de “K” harfiyle sembolize edilmiştir. Her iki grubun ortak soruları aynı başlıklı tabloların (1) ve (2) nolu şeklinde ayrı ayrı analiz edilmiştir.

Araştırma amacının ve sorularının dışında kalan veriler analize tabi tutulmamıştır. Ancak bu veriler analizden önce okuyucuya ek bilgi olarak aktarılmıştır.

Çalışmamız sonucunda toplamış olduğumuz verilerden elde ettiğimiz tablolar sunum kolaylığı ve akıcılığı nedeniyle sayfa düzeni yatay tutularak analiz edilmiştir. Tabloların açıklaması ise daha sonradan başlıklar halinde verilecektir. Bu nedenle verilerin sunumuna bir sonraki sayfadan başlanacaktır.

4.2.2.1. Kelime Sıklık Analizleri

Tablo 3. SHÇEK Görevlileri Görüşmeleri Kelime Sıklık Analizi

Kelimeler	S1		S2		S3		S4		S5		S6		S7		S8		S9		S10	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Sosyal Hizmetler	10	12	15	19	5	6	7	6	9	10	4	8	15	16	34	25	12	12	8	8
Koruyucu Aile Hizmeti	28	32	28	35	32	38	46	39	37	42	22	44	26	28	47	34	41	40	39	38
K.M.Ç.	20	23	12	15	26	31	28	23	28	32	10	20	21	22	20	15	22	21	23	22
Öz Aile	10	12	12	15	8	10	26	22	10	11	6	12	16	17	15	11	18	17	15	15
Evlat Edinme Kurum Bakımı	4	5	5	6	3	3	2	2	-	-	1	2	1	1	15	11	4	4	-	-
Toplam	86	100	80	100	84	100	119	100	88	100	50	100	94	100	136	100	103	100	103	100

Tablo 3'ün devamıdır

Kelimeler	S11		S12		S13		S14		S15		S16		S17		S18		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Sosyal Hizmetler	4	9	15	23	2	3	19	14	14	15	21	22	19	16	4	6	217	13
Koruyucu Aile Hizmeti	23	45	17	27	22	29	49	37	28	30	34	35	47	41	28	42	594	37
K.M.Ç.	13	25	12	19	23	30	34	26	24	25	19	20	25	21	18	27	378	23
Öz Aile	6	11	9	14	12	16	21	16	17	18	12	12	11	10	7	10	231	14

Tablo 3'ün devamıdır

Kelimeler	S11		S12		S13		S14		S15		S16		S17		S18		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Evlat Edinme	2	4	3	5	-	-	3	2	3	3	1	1	4	3	2	3	53	3
Kurum Bakımı	3	6	8	12	17	22	6	5	8	9	9	10	10	9	8	12	166	10
Toplam	51	100	64	100	76	100	132	100	94	100	96	100	116	100	67	100	696	100

Tablo 4. Koruyucu Aile Görüşmeleri Kelime Sıklık Analizi

Kelimeler	K1		K2		K3		K4		K5		K6		K7	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Sosyal Hizmetler	4	6	3	5,5	2	6	4	6	3	8,2	5	10,5	2	5
Koruyucu Aile Hizmeti	16	24	17	31	12	34	28	44	10	28	16	33,25	21	52,5
K.M.Ç.	33	49	22	40	15	43	26	41	16	44,4	18	37,5	14	35
Öz Aile	10	15	7	12,5	2	6	3	4,5	3	8,2	5	10,5	3	7,5
Evlat Edinme	1	1,5	-	-	1	3	2	3	1	3	-	-	-	-
Kurum Bakımı	3	4,5	6	11	3	8	1	1,5	3	8,2	4	8,25	-	-
Toplam	67	100	55	100	35	100	64	100	36	100	48	100	40	100

Tablo 4'ün devamıdır

Kelimeler	K8		K9		K10		K11		K12		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Sosyal Hizmetler	5	7	4	9	1	2	1	3	1	3	35	6
Koruyucu Aile Hizmeti	22	32	11	25	28	48	13	42	13	41	207	36
K.M.Ç.	27	39	18	41	16	27,5	10	32	16	50	231	40

Tablo 4'ün devamıdır

Kelimeler	K8		K9		K10		K11		K12		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Öz Aile	10	14,5	8	18,25	10	17	4	13	2	6	67	11,5
Evlât Edinme	3	4,5	2	4,5	2	3,5	3	10	-	-	15	2,5
Kurum Bakımı	2	3	1	2,25	1	2	-	-	-	-	24	4
Toplam	69	100	44	100	58	100	31	100	32	100	579	100

4.2.2.2. Koruyucu Ailelerin ve Bakımları Altındaki Çocukların Kimlik Bilgileri

Tablo 5 . Koruyucu Ailelerin Kimlikleri

Koruyucu Aile Görüşleri	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Toplam
	Koruyucu Anne	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Koruyucu Baba	x						x	x					3
Koruyucu Abla												x	1
25-35			x									x	2
36-46	x,x	x		x	x	x				x	x		8
47-57							x		x				2
58-68							x	x					2
Evlî	x	x	x		x		x	x			x		7
Boşanmış				x		x				x			3
Bekar									x			x	2
1 tane K.M.Ç.ye bakmaktadır	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	12
Öz çocukları var		x		x						x		x	4
Öz çocukları yok	x		x		x	x	x	x	x		x		8
Çocuğun akrabası değil	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	12

Tablo 5'in devamıdır

Koruyucu Aile Görüşleri		K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Toplam
Eğitim Kimliği	İlkokul mezunu		x			x		x,x			x	x		6
	Ortaokul mezunu	x												1
	Lise mezunu	x		x	x								x	4
	Ön Lisans mezunu								x					1
Sosyo-ekonomik Kimlik	Lisans mezunu						x			x				2
	Ev hanımı			x		x		x			x	x		5
	Serbest meslek	x	x										x	3
	Eczacı									x				1
	Avukat						x							1
	Gazeteci				x									1
	Emekli	x						x	x					3
	800-1000 YTL	x	x						x					3
	1100-1500 YTL			x	x	x						x		4
	1600-2000 YTL						x	x			x		x	4
Sosyo-ekonomik Kimlik	2100-4000 YTL									x				1
	SSK	x		x		x	x	x				x	x	7
	BAĞKUR	x	x		x					x				4
	Emekli Sandığı								x		x			2
	Ev sahibi	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	11
	Kiracı				x									1
	Daire	x		x	x									4
	Müstakil ev		x				x	x	x	x	x	x	x	8

Tablo 6. Koruyucu Ailelerin Bakımları Altındaki K.M.Ç.lerin Kimlikleri

Koruyucu Aile Görüşleri		K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Toplam	%	
Cinsiyet	Kız		1	1				1	1	1	1	1	1	8	67	
	Erkek	1			1	1	1							4	33	
Toplam														12	100	
Yaş	Şimdiki yaşları	3-6		1			1				1		1	5	42	
		7-11	1			1	1		1	1		1		7	58	
	Aileye katıldıkları yaşları	0-2		1	1							1	1	4	33	
		3-5	1			1	1	1		1		1		6	50	
Toplam								1		1				2	17	
Toplam														12	100	
Fiziksel Kimlik	Özürlülük Durumu	Özürlü			1		1						1	3	25	
		Değil	1	1	1		1	1	1	1	1	1		9	75	
		Toplam													12	100
Eğitim Kimliği	Okula Devam Durumları	Çok iyi	1			1		1	1					5	42	
		İyi		1		1				1	1	1		5	42	
		Gitmiyor												1	2	16
Toplam														12	100	
Okul Başarıları	Okul Başarıları	Başarılı	1	1	1		1	1	1	1	1	1		9	75	
		Başarısız													1	8
		Toplam													12	83

Tablo 6'nın devamıdır

Sosyal Kimlik	Koruyucu Aile Görüşleri											Toplam	%	
	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11			K12
Kurumdaki arkadaşlarıyla görüşmüyor	1			1	1	1		1	1		1		7	58
Kurumdaki arkadaşlarıyla görüşüyor		1	1				1			1		1	5	42
Toplam													12	100
Yeni arkadaşlar edinme oranı iyi	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		11	92
Arkadaş edinmeyi bilemiyor												1	1	8
Toplam													12	100

4.2.2.3. Genel Olarak K.M.Ç.lerin Özel Olarak da Koruyucu Aile Hizmetinin Tüm Boyutlarıyla Değerlendirilmesi

Tablo 7. K.M.Ç. Alanındaki Politika ve Uygulamalardaki En Temel Sorun

SHÇEK Görevhileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%
Kanunlar ve yönetmeliklerle ilgili sorunlar	1							1						1		1			4	16
Evlat edinmedeki sorunlar	1																	1	2	8
Kurum bakımından kaynaklanan sorunlar		1		1			1			1		1	1					1	6	24

Tablo 7'nin devamıdır

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Topla m	%
K.M.Ç.nin tanımından kaynaklanan sorunlar			1	1	1						1	1							7	28
Koruyucu aile uygulamasının tanıtılmamasında n kaynaklanan sorunlar						1													1	4
Öz aileyi iyileştirme çalışmalarının atlanması							1	1											1	4
Sosyal hizmetlerin kendisini ifade edememesi									1										1	4
Ekip ve ekipman sorunu								1						1			1		3	12
Toplam																			25	100

Tablo 8. K.M.Ç. Alanındaki En Etkili Hizmet

SHÇEK Görevlileri GörüŖüŖü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%
A.N.Y. ile öz aile yanında bakım	1			1		1	1			1	1	1	1						8	24
Evlat Edinme Hizmeti	1	1				1		1	1		1	1		1				1	9	26
Koruyucu Aile Hizmeti	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1	1		1					12	35
Kurum Bakımı													1		1				2	3
Koruyucu-Önleyici Bakım								1											1	6
Çocuğun ihtiyacına göre deęiŖir																1	1		2	6
Toplam																			34	100

Tablo 9. Sosyal Hizmetler Çalışmalarında Aile Bütünlüğünün Desteklenip Desteklenmediği

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%
Destekleyici önlemler alıyoruz.								1		2	2	1	1	1	1		1	1	11	44
Dolaylı olarak destekliyoruz.	1	1	1		1		1		1										6	24
A.N.Y. ile aile bütünlüğü korunmaya çalışılıyor.				1										1	1		1		4	16
Aileye Dönüş Projesi çerçevesinde aile bütünlüğü destekleniyor.										1			1					1	3	12
Aile bütünlüğünü desteklemeyi uygun görmüyorum.																1			1	4
Toplam																			25	100

Tablo 10. Sakarya ve Kocaeli'nin Ç.H.S.ne Uygun Yerel Politikalarının Olup Olmadığı

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%	
Genel Müdürlüğün politikasını uyguluyoruz	1						1			1				1			1			5	22
Uzmanın inisiyatifinde									1			1			1					3	13
Yerel politika üretilmiyor	1	1					1	1					1				1			6	26
Bütün sözleşmelere sadık kalınır		1				1		1										1		5	22
Bilgim Yok			1	1							1					1				4	17
Toplam																				23	100

Tablo 11. Türkiye'de Koruyucu Aile Hizmetinin Daha Az Tercih Edilmesinin Nedenleri ve Bu Hizmetin Problemleri (1)

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%	
Sosyal hizmetlerden kaynaklanan sorunlar	3	2		3	2	3	2	2	3		2	3	2				3	3		33	27,5

Tablo 11'in devamıdır

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%
Ailelerin çocuğu nüfuslarına geçirme isteği		2						2			1		1	1	1	1		1	10	8
Evlat edinmeye basamak olarak kullanılması		1	1							1									3	2,5
Zengin ailelerin çocuğu besleme olarak almak istemeleri				1									1						2	2
Koruyucu ailelerin öz aile korkusu				1				2				1		1				1	6	5
Türk halkının sosyo-kültürel ve ekonomik yapısının koruyucu aile olmaya müsait olmaması	1		1	1	1	2									1				8	6,5
Hizmetin süresinin belirsizliği						1													2	2

Tablo 11'in devamıdır

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Tpl	%
Ülkemizde koruyucu aile hizmetinde profesyonelliğinin değil gönüllüğün esas olması	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	2	1	8	6,5
Koruyucu aile olmak isteyen aile sayısı çok değil	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	20	16,5
SHÇEK bu konuda titiz davranıyor			1	1								1					1		4	3
Türk aile yapısı bu konuda bir engel	1	1		1	1		2				2		1	1		2		1	13	11
Türk aile yapısı bu konuda bir engel değil			1			1		1	1	1		1			1		1		8	6,5
SHÇEK'in kampanyaları yeterli			1	1						1					1				4	3
Toplam																			121	100

Tablo 12. Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmetinin Daha Az Tercih Edilmesinin Nedenleri ve Bu Hizmetin Problemleri (2)

Koruyucu Aile Görüşleri	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Tplm	%
Hizmetin yükümlülükleri ağır.	2			2					2				6	10,5
Reklam ve tanıtım yok.	1	3	2	3	1	1	3	1	1	1	4		21	37
Tutucu bir kesime sahibiz.			1		2	2		2		3		2	12	21
Türk aile yapısı bu konuda bir engel.		1	1		1		1	2			1	2	9	15,5
Türk aile yapısı bu konuda bir engel değil.	1			3		1			1	1			7	12
Maddi imkansızlık												1	1	2
Bilemiyorum.												1	1	2
Toplam													57	100

Tablo 13. Koruyucu Aile Hizmetinin K.M.Ç.lerin Problemlerinin Çözümüne ve Buna Bağlı Olarak SHÇEK’in Gelişimine Etkisi

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Tplm	%
Koruyucu aile hizmeti yaygınlaştırılmalıdır.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	1	17	33
Koruyucu aile hizmeti K.M.Ç.lerin problemlerinin çözümünde son derece başarılıdır.		1		1	1		1		1	1	1	1	1	1			1	1	12	24

Tablo 13'ün devamıdır

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Tplm	%
Koruyucu aile hizmetinin SHÇEK'in gelişiminde önemi büyüktür.	1	1		1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16	31
Koruyucu aile hizmeti K.M.Ç.lerin problemlerinin çözümünde kısmen etkilidir.	1		1			1		1							1	1			6	12
Toplam																			51	100

Tablo 14. Türkiye'nin Yaşam Koşulları İçerisinde Koruyucu Aile Hizmetinin Gerçekleştirilmesinin Önemi

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%
Bu hizmetin SHÇEK bütçesine yararı çok büyüktür.	1	1	1	1				1	1	1	1		1			1	1	1	12	40

Tablo 14'ün devamıdır

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%
Bu hizmette ekip ve ekipman sorunu vardır.		1																	1	3
Bu hizmet toplumun geleceği ve sağlıklı bireyler yetiştirilmesi açısından çok önemlidir.	1			1	1							1	1	1			1	1	8	27
Bu hizmetin uygulanmasında kurumlar arası koordinasyon ve eşgüdüm yoktur.								1											1	3
Bu hizmette gönüllülük esas olmalıdır, para çocuğa destek amaçlı kullanılmalıdır.									1					1					2	7

Tablo 14'ün devamıdır

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%	
Bu hizmetle kurum bakımından aile bakımına geçilir.														1		1			1	3	10
Bu hizmet şu anki haliyle Türkiye'ye hiçbir yarar sağlamaz.															1					1	3
Politika ve yatırımlar bu hizmete dönük olmalı.		1									1									2	7
Toplam																				30	100

Tablo 15. Koruyucu Ailelerin Bu Hizmeti Nereden Öğrendikleri, Nasıl ve Neden Koruyucu Aile Oldukları

Nereden Öğrendikçe	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Toplam	%
Televizyondan öğrendim.	1									1			2	17
Kendi çabamla öğrendim.		1		1				1			1		4	33
Önceden beri haberim vardı.							1		1			1	3	25
Tanıdığımdan öğrendim.			1		1	1							3	25
Toplam													12	100

Tablo 15'in devamıdır

Koruyucu Aile Görüşleri		K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Toplam	%
Nasıl Oldukları	Önce gönüllü aile, sonra koruyucu aile oldum.	1	1	1	1	1	1	1						7	58
	Evlad edinmek istiyordum, koruyucu aile oldum.								1	1		1		3	25
	Direkt koruyucu aile oldum.										1		1	2	17
Toplam														12	100
Neden Oldukları	Bir çocuğa bakmak ve destek olmak için.	2	1				1	1		1	1		1	8	67
	Çocuk özlemimden dolayı.			1		1		1				1		4	33
	Toplam													12	100

Tablo 16. Ailelerin Koruyucu Aile Olma Aşamasında Herhangi Bir Sıkıntı Yaşayıp Yaşamadıkları

Koruyucu Aile Görüşleri		K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Toplam	%
Hayır, yaşamadım.		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	9	75
Evet, yaşadım	1						1						1	3	25

Tablo 17. Koruyucu Ailelerin Herhangi Bir Rehberlik Hizmeti Görüp Görmedikleri ve Ek Bilgiye Olan İhtiyaçları

Koruyucu Aile Görüşleri		K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Toplam	%
Hayır, görmedim.		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12	50
Kendi kendimi geliştirdim.	1			1	1		1		1	1		1		7	29
Öğrenmek istediklerimi kurumdan öğrendim.	1	1							1	1	1			5	21
Toplam														24	100

Tablo 17'nin devamıdır

Koruyucu Aile Görüşleri		K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Toplam	%
Ek bir bilgiye ihtiyacım olduğunu düşünmüyorum.	1					1	1					1		4	33
Ek bir bilgiye ihtiyacım olduğunu düşünüyorum.		1	1	1	1			1	1	1	1		1	8	67
Toplam														12	100

Tablo 18. Koruyucu Ailelerin Kaç Yaşındaki Çocukları Tercih Ettikleri

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%
0 Yaşında		1					1	1				1	1						4	4
1 Yaşında		1					1	1				1	1						5	5,1
2 Yaşında		1	1				1	1				1	1						7	7,3
3 Yaşında	1	1	1	1	1	1	1	1	1			1	1		1				12	12,5
4 Yaşında	1	1	1	1	1	1	1	1	1			1	1	1					13	13,5
5 Yaşında	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	1			1		14	14,5
6 Yaşında				1	1	1	1	1		1		1	1	1			1		10	10,3
7 Yaşında				1	1					1	1	1	1					1	7	7,3
8 Yaşında				1	1					1	1	1	1					1	7	7,3
9 Yaşında				1						1	1	1	1					1	6	6,1
10 Yaşında				1						1	1	1	1					1	6	6,1
11 Yaşında										1	1							1	3	3
12 Yaşında										1	1							1	3	3
Toplam																			97	100

Tablo 19. Koruyucu Ailelere Önerilen Çocuk Yaşı

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%
0 Yaşında												1				1			2	2,5
1 Yaşında			1									1				1			3	3,75
2 Yaşında			1									1				1			3	3,75
3 Yaşında	1		1				1					1		1		1			6	7,5
4 Yaşında	1			1			1					1		1		1			6	7,5
5 Yaşında	1	1		1			1					1		1		1			7	8,75
6 Yaşında		1		1			1					1		1		1			6	7,5
7 Yaşında		1		1			1				1	1		1				1	7	8,75
8 Yaşında		1		1			1				1	1		1				1	7	8,75
9 Yaşında		1		1			1				1	1		1				1	7	8,75
10 Yaşında		1		1			1				1	1		1				1	7	8,75
11 Yaşında		1		1			1				1	1		1				1	6	7,5
12 Yaşında		1		1			1				1	1		1				1	6	7,5
Durumu uygun olan her çocuk					1			1	1	1			1				1		6	7,5
Önermem															1				1	1,25
Toplam																			80	100

Tablo 20. Koruyucu Ailelerin Bakımlarını Üstlendikleri Çocuklarla Anlaşma Düzeyleri (1)

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%
Koruyucu aileler çok sık sorun yaşamıyorlar.	1	1	1	1	1			1	1	1		1	1	1	1				12	33,33
Koruyucu aileler sık sık sorun yaşıyorlar.					1										1	1	1	1	4	11,11
Koruyucu ailelerin aldıkları çocukları geri vermek istedikleri oldu.	1	1	1	1	1	1		1	1	1				1	1		1	1	13	36,11
Koruyucu ailelerin aldıkları çocukları geri vermek istedikleri olmadı.												1	1						2	5,55
Bilgim yok.							2				2					1			5	13,9
Toplam																			36	100

Tablo 21. Koruyucu Ailelerin Bakımlarını Üstlendikleri Çocuklarla Anlaşma Düzeyleri (2)

Koruyucu Aile Görüşleri	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Tplm	%
Çocukla beraber yaşamaktan çok mutluyum.	1		1	1	1	1	1	1			1	1	9	37,5
Çocukla beraber yaşamaktan mutluyum.		1							1	1			3	12,5
Yaşadığı sorunları hep birlikte çözüyoruz.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12	50
Toplam													24	100

Tablo 22. K.M.Ç.nin Koruyucu Ailesine Uyum Süreci

Koruyucu Aile Görüşleri	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Toplam	%
Uyum sorunu yaşadık, şimdi çok iyiyiz.	1				1			1					3	25
Uyumu çok kolay oldu.		1	1			1	1		1	1	1	1	8	67
Hala sorun yaşıyoruz.				1									1	8
Toplam													12	100

Tablo 23. Koruyucu Ailelerin K.M.Ç.lerle İlgili Yaşadıkları Problemlerin Çözümü

Koruyucu Aile Görüşleri	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Toplam	%
Yardım aldım ve almaya devam ediyorum.	1			1		1				1			4	25
Karşılıklı konuşarak	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12	75
Toplam													16	100

Tablo 24. Koruyucu Aile Yanındaki Çocukların Öz Aileleriyle Özel Olarak Bir Çalışma Yapılıp Yapılmadığı

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%	
Özel olarak bir çalışma yapılıyor.	2							1						2			1			6	25
Özel olarak bir çalışma yapılmıyor.	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1		1					1	1	14	58,3	
Bilmiyorum											1		1		1	1			4	16,7	
Toplam																			24	100	

Tablo 25. Koruyucu Ailenin Öz Aileye Bakış Açısı

Koruyucu Aile Görüşleri	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Toplam	%
Öz ailesi hakkında bilgim var.	1	1		1	1	1			1	1	1		8	67
Öz ailesi hakkında bilgim yok.			1				1	1				1	4	33
Toplam													12	100
Görüşüyor.		1		1		1		1	1	1	1		7	58
Görüşmüyor.	1		1		1		1					1	5	42
Toplam													12	100

Tablo 25'in devamıdır

Koruyucu Aile Görüşleri		K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Toplam	%
Çocuğun Öz Akrabaları yla İletişimi	Kardeşleriyle görüşüyor.	1	1		1	1	1	1			1	1		8	67
	Görüşmüyor.			1					1	1			1	4	33
Toplam														12	100
Çocuğun öz ailesiyle yapılan etkinliklerinin değerlendirilmesi	Katkısı olacağını sanmıyorum.	1			1	1		1	1	1		1		7	44
	Aksine zararlı oluyor.		1		1	1	1					1		5	31
	Öz ailesiyle görüşse iyi olur.										1			1	6,5
	Hiç arayan yok.			1										1	6,5
	Aileden aileye değişir.									1			1	2	12
Toplam														16	100

Tablo 26. Koruyucu Ailelerin Gönüllü veya Ücretli Olma Durumu

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%
Koruyucu aileler genelde ücretli.	1	1	1	1				1	1	1			1	1			1		10	34

Tablo 26'nın devamıdır

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%
Aile parayı çocuk için yatırım olarak alıyor.	1			1				1											3	10
Koruyucu ailelere yapılan ödemeler yeterli.		1	1															1	3	10
Koruyucu ailelere yapılan ödemeler yetersiz.	1							1	1	1			1	1			1		7	23
Bilgim yok					1	1	1				1	1			1	1			7	23
Toplam																			30	100

Tablo 27. Koruyucu Ailelerin Kurumdan Ödeme Alıp Almadığı ve Ödemenin Yeterliliği

Koruyucu Aile Görüşleri	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Toplam	%
Ödeme alıyorum.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12	71
Çocuk için biriktiriyorum.	1				1			1	1	1			5	29
Toplam													17	100
Yapılan ödeme yeterli sayılır.	1	1	1						1				4	33
Yapılan ödeme yeterli.				1				1				1	3	25
Yapılan ödeme yeterli değil.						1	1						2	17
Yapılan ödemenin yeterliliğini bilmiyorum.										1	1		3	25
Toplam													12	100

Tablo 28. Çocuğun Ücretsiz Muayene ve Tedavisinde Herhangi Bir Güçlük Yaşanıp Yaşanmadığı

Koruyucu Aile Görüşleri	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Tplm	%
Yaşamadım.		1					1		1			1	4	33
Yaşadım.	1		1	1	1	1		1		1	1		8	67
Toplam													12	100
Sevk konusunda problem yaşıyoruz.				1		1							2	25
Anlaşmalı eczane bulmak zor oluyor.	1							1		1			3	37,5
Hastaneler bu hizmetle ilgili olarak bilgi sahibi değil.			1							1	1		3	37,5
Toplam													8	100

Tablo 29. Korumucu Ailelere Yapılan Takiplerin Yeterliliği, Sıklığı ve İçeriği

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Tplm	%
	Yeterli		1							1									1	3
Yeterli değil	1	1		1	1	1	1	1		1			1	1	1	1	1		13	81
Toplam																			16	100
İhtiyaca göre değişir								1	1	1				1			1		5	42
	1	1			1									1					4	33
																1	1	1	3	25
Toplam																			12	100
Çocukla ailenin uyumu	1	1	1	1	1	1	1	1		1						1	1	1	10	36
	1		1					1	1	2					1			1	8	28

Tablo 29'un devamıdır

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Tplm	%
Takiplerin içeriği	İstismar in olup olmadığı				1					1					1			1	4	14
	Ailenin durumu inceleni yor					1		1		1									3	11
	Çocuğu n eğitimi durumu								1	1						1			3	11
Toplam										3	3	3	2		1				28	100
Bilgim yok			1	1															11	20
Toplam																			56	100

Tablo 30. Çocukların Akrabalarının Koruyucu Aile Olma Eğilimlerinin Değerlendirilmesi

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Tplm	%
Akrabalardan talep yok	1	1			1	1	1	1	1	1			1	1	1				11	46

Tablo 30'un devamıdır

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Tplm	%
Akrabaların koruyucu aile olmalarına olumlu bakıyorum											1	1						1	3	12,5
Akrabalar koruyucu aile olmamalı			1	1	1	1			2					1		1	2		10	41,5
Toplam																			24	100

Tablo 31. Koruyucu Ailelerin SHÇEK İİ Müdürlükleriyle Etkileşim ve İletişim Düzeyleri

Koruyucu Aile Görüşleri	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Toplam	%
İyi	2			2	3				4	1		1	13	65
Çok iyi		1	1			1	1	2			1		7	35
Toplam													20	100

Tablo 32. Korumucu Aile Hizmeti'nin Zayıf ve Güçlü Yönleri

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%
Zayıf Yönleri	Hizmetin sonlandırılabilme ihtimali	2	1	1							1		1	1	1				8	13,5
	Hizmetteki belirsizlikler ve eksiklikler	1	1	1		1					1		1		1	1	1		9	15,5
	Ailelerin bilinçsizliği						1						1					1	3	5
	Hizmeti kontrol etmedeki yetersizlik							1	1	1							1		4	6,5
Toplam																			24	40,5
Güçlü Yönleri	Çocuğun topluma kazandırılmasında son derece etkili	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	1		1	1	1	16	27
	Hizmetin maddi açıdan desteklenmesi		1					2				1				1			5	8,5
	Çocuğun aile yanında bakıldığı bir model olması		1	1	1		1				1	3	1	1		1	1	1	14	24
Toplam																			35	59,5

Tablo 33. Koriyucu Aile Hizmetinin Kurum Bakimna Kiyasla Değerlendirilmesi

SHÇEK Görevlileri GörüŖü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%
Koriyucu aile hizmeti kurumundan bakımından üstündür.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	1	17	22
Koriyucu aile yanındaki çocuklar, kurum bakımındaki çocuklara oranla daha sağlıklıdır.	2	1	1	1	1	1	2	1	1	1		1	2	1			1	1	18	24
Çocuklar kurum bakımında örselenmektedirler.		2	1	2						1			2	1		2	2	2	15	20
Kurum bakımından aile yanına yerleŖtirilen çocuklarda gözle görölür bir iyileŖme vardır.		1	1	1			1		1				1	1					7	9
Çocuklar genel olarak yuvadan alınıp koriyucu aileler yanına verilmiŖlerdir.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	18	24

Tablo 33'ün devamıdır

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%
	Bu haliyle kurum bakımı daha iyidir.															1				
Toplam																			76	100

Tablo 34. Korumucu Aile Hizmetinin Temel Amacı

Çocuk açısında	Korumucu Aile Görüşleri																			Tplm	%		
	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12											
Aile içinde sevgiyle büyümesi	2			2	1	1	1	3				1							1	11	44		
Topluma faydalı bir insan olması	1	2	1	1		2		1	2	1	1	2								14	56		
Toplam																						25	100
Korumucu aile açısından	Bu hizmeti gerçekleştirmekten haz almak.	1	2					1	1											5	24		
	Çocuk özlemini gidermek.			2		3										1				6	28,5		
	İyi bir insan yetiştirmek.	1			1		1			1	4	1	1							10	47,5		
Toplam																						21	100
Öz aile açısında	Öz ailenin çocuğu kontrollü olarak takip etmesi.		2										2							4	28,5		
	Bilmiyorum	1		1	1	1		1				1				1				7	50		
	Öz aileye destek olmak.												1	1						3	21,5		
Toplam																						14	100

Tablo 34'ün devamıdır

Koruyucu Aile Görüşleri		K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Tplm	%
SHÇEK ağısından	Bizler vasıtasıyla çocuğu aile ortamında yaşatmak.	1	1	1		1			2		1	2		9	47,37
	Topluma faydalı bir birey yetiştirmek.					1	1	1		1				4	21,05
	SHÇEK de rahat ediyordur.					3			2					5	26,32
	Bilemiyorum.												1	1	5,26
Toplam														19	100

Tablo 35. Koruyucu Aile Hizmetinde En Çok Beğenilen Özellikler

Koruyucu Aile Görüşleri		K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Toplam	%
Çocuğu takip etmeleri		1				1								2	7
Sosyal Hizmetlerle birlikte çalışmak.			2	1			5			1				9	31
Sağlık hizmetlerinde hareket alanı genişliği.					4									4	14
Bizleri evlat sahibi yapması.								3	4			2		9	31
Koruyucu ailenin öz aileden korunması.											2			2	7
Böyle bir hizmet yok, sadece adı var.													3	3	10
Toplam														29	100

Tablo 36. Koruyucu Aile Uygulamasının Koruyucu Aileler Tarafından Değerlendirilmesi

Koruyucu Aile Görüşleri		K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Toplam	%
Hayatımıza çok büyük katkısı oldu.		1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	11	39
Çok güzel, iyi ve faydalı bir hizmet.		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12	43
Bu hizmetin yaygınlaşmasını istiyorum.		1	1				1			1	1			5	18
Toplam														28	100

Tablo 37. Korumucu Aile Uygulamasının Geçici Bir Önlem Olduğu ve K.M.Ç.lere Kalıcı Bir Çözüm Sunmadığı Şeklindeki Eleştirilerin Değerlendirilmesi

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%	
Eleştirilere kısmen katılıyorum.	1			1									1			1				4	22
Eleştirilere katılıyorum.						1							1						1	4	22
Eleştirilere katılmıyorum.		1	1		1		1	1	1	1	1	1					1			10	56
Toplam																				18	100

Tablo 38. Yerel Yönetimlerin Korumucu Aile Hizmeti'nin Tanıtılmasına ve Yaygınlaştırılmasına Olan Katkıları

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%	
Katkıları yok	1	1	1		1	1	1		1			1	1	1	1		1	1		13	81,25
Katkıları var								1		1	1									3	18,75
Toplam																				16	100
Talebimiz olmadı	1	1	1	1	1	1	1		1			1	1	1		1				13	76,5
Talebimiz oldu								1		1					1		1			4	23,5
Toplam																				17	100

Tablo 38'in devamıdır

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%
Bilmiyorum				1							1					1			3	8,33
Toplam																			36	100

Tablo 39. Sivil Toplum Kuruluşlarının Koruyucu Aile Hizmeti'nin Tanıtılmasına ve Yaygınlaştırılmasına Olan Katkıları

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%
Katkıları yok		1	1		1	1	1		1	1		1	1		1			1	11	68,75
Katkıları var	1							1			1			1			1		5	31,25
Toplam																			16	100
Talebimiz olmadı	1	1	1		1	1			1	1		1	1	1	1		1	1	13	81,25
Talebimiz oldu								1			1					1			3	18,75
Toplam																			16	100
Bilmiyorum				2			1									1			4	11,11
Toplam																			36	100

Tablo 40. Gelişmiş Ülkelerdeki Koruyucu Aile Hizmetiyle Ülkemizdeki Karşılaştırılması

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Toplam	%
Gelişmiş ülkelerde bizden daha işlevsel ve son derece verimli.	1	2	2	1	2	1	2	1	2	1	1	1		2		1	2	2	22	84,5
Türkiye'de az ve öz.								1											1	4
Bilgim yok, karşılaştıramam.						1							1		1				3	11,5
Toplam																			26	100

Tablo 41. Koruyucu Aile Hizmeti'nde Bir Değişikliğe İhtiyaç Olup Olmadığı ve Değişiklik Önerileri (1)

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Tplm	%
Koruyucu aile hizmetinde değişikliğe ihtiyaç var.	1	1		1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	15	83,3
Koruyucu aile hizmetinde değişikliğe ihtiyaç yok.			1		1											1			3	16,7
Toplam																			18	100

Tablo 41'in devamıdır

SHÇEK Görevlileri Görüşü	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Tplm	%
Ailelere yapılan maddi destek bir aracı olmayacak kadar artırılmalı.	1												1				2		4	3,4
Hizmet aileler açısından kolaylaştırılmalı.				5		2						2		1				4	14	11,9
Hizmetin süresi, içeriği ve işleyişi netleştirilmeli.					2				10					5	16				33	28
Ekip ve ekipman eksikliği giderilmeli.		3						2	1	1		1			1		6		15	12,7
Sivil toplum ve yerel yönetimlerle işbirliği içerisinde olunmalı.	1						1												2	1,7
Hizmet gönüllülükten profesyonelliğe dönüştürülmeli.								1		8			4						13	11
Öz aileyi iyileştirme çabaları olmalı.									1										14	11,9

Değişiklik Önerileri

Tablo 41'in devamıdır

SHÇEK Görevlileri		S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Tplm	%
Değişiklik Önerileri	Aileler bilinçlendirilmeli.							3	1	2	2	4	1		1					17	14,4
	Öz ailenin çocuğu görüşü sınırlandırılmalı.									4					2					6	5
Toplam																				118	100

Tablo 42. Koruyucu Aile Hizmetinde Değişikliğe İhtiyaç Olup Olmadığı ve Değişiklik Önerileri (2)

Koruyucu Aile Görüşleri		K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	Toplam	%
Değişikliğe İhtiyaç Olup Olmadığı	Koruyucu aile hizmetinde değişikliğe ihtiyaç var.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	11	92
	Koruyucu aile hizmetinde değişikliğe ihtiyaç yok.											1		1	8
Toplam														12	100
Değişiklik Önerileri	Koruyucu ailelerde koruma altına alınmalı.	4			3		4			2				13	21
	Koruyucu aileye yanındaki çocuğu evlat edinme hakkı verilmeli.	10		2		2			2	3				19	30
	Hizmette aileye verilen destek artırılmalı.		6	2									4	12	19
	Hizmet aileler açısından kolaylaştırılmalı.							9			2	5	3	19	30
Toplam														63	100

4.2.2.4. Kelime Sıklık Analizi Tabloları Açıklamaları

Tablo 3'ün (SHÇEK Görevlileri Görüşmeleri Kelime Sıklık Analizi) Açıklaması

Altı ana temadan SHÇEK görevlilerince en çok tekrarlanan %37'lik oranla “Koruyucu Aile Hizmeti” olmuştur. Çalışmamızın ana teması olan koruyucu aile hizmetinin kelime sıklık analizimiz sonucunda en çok tekrarlanan tema olması çalışmamızın güvenilir sonuçlar ortaya koyduğunu göstermektedir. “K.M.Ç.” ifadesinin de kelime sıklık analizinde de %23'lük oranla ikinci sırada gelmesi, koruyucu aile hizmetinden ilk sırada yararlanan ve hizmet esnasında çıkarı en çok gözetilen tarafın korunmaya muhtaç çocuk olduğunu bir kez daha ispatlamaktadır. “Öz Aile” temasının da analizimizde %14'lük oranla üçüncü sırada yer alması öz ailenin de bu hizmetin önemli ve ihmal edilmemesi gereken bir taraf olduğunu gözler önüne sermektedir. Analizimizde %13'lük oranla dördüncü sırada yer alan “Sosyal Hizmetler” temasının koruyucu aile hizmetinin yürütülmesinden birinci derecede sorumlu birim olarak önemi büyüktür. “Kurum Bakımı” teması ise %10'lük oranla beşinci sırada yer almıştır. Koruyucu aile hizmetini temele almış olan araştırmamızda bu oran yüksek bir orandır. Ancak kurum bakımının ülkemizde çocuk bakım modelleri içerisinde uygulanma açısından ilk sırada geldiğini düşündüğümüzde şaşırtıcı bir sonuç değildir. Çalışmamızda karşılaştırmalar (sorularımızda olsun veya olmasın) doğal olarak hep kurum bakımı üzerinden olmuştur. “Kurum Bakımı” sözcüğü genel olarak olumsuz anlamda kullanılmıştır. “Evlat Edinme” temasının %3'lük oranla son sırada gelmesini, sorularımızda direkt olarak evlat edinmeyle ilgili özel bir soru gelmeyeşine ve de evlat edinme işlemlerinin gizlilik prensibi içerisinde yürütülüyor oluşuna bağlayabiliriz.

Tablo 4'ün (Koruyucu Aile Görüşmeleri Kelime Sıklık Analizi Açıklaması)

Altı ana temamızdan koruyucu ailelerce en çok tekrarlanan %40'luk oranla “K.M.Ç.” olmuştur. Buradan koruyucu ailelerin bu hizmeti çoğunlukla korunmaya muhtaç çocukları üzerinden yorumladıklarını söyleyebiliriz. Onlar için önemli olan çocuklardır, çocukların mutluluğudur, çocukların geleceğidir. Analizimizde %36'luk oranla “Koruyucu Aile Hizmeti” teması ikinci sırada yer almıştır. Koruyucu aile hizmeti temasının ikinci sırada yer alması çalışmamızın güvenilirliğini bir kez daha kanıtlamıştır. Koruyucu aileler için bu tema da çok önemli olmakla birlikte onlar için

amaç çocuklardır. Üçüncü sırada %11,5'lik gibi bir oranla “Öz Aile” teması gelmektedir. Koruyucu ailelerin hemen hemen hepsi öz aile korkusu yaşamaktadır. Bu nedenle koruyucu aileler, öz ailelerden bahsetmeyi pek tercih etmemektedirler. Aslında öz aile hizmetin önemli bir unsurudur, ancak hizmette ihmal edilmektedir. Dördüncü sırada ise %6'lık oranla “Sosyal Hizmetler” teması yer almıştır. Koruyucu aileler çoğunlukla sosyal hizmetlerden memnun olmakla birlikte, kurumla görüşmeleri sık değildir. Çalışmamızda %4'lük oranla “Kurum Bakımı” teması beşinci sırada yer almıştır. Koruyucu ailelerin çoğunluğu artık yuvalarla görüşmemektedirler. Bunu K.M.Ç.lerin yuvalara gitmek istememesine, yuva yöneticilerinin değişmesiyle ailelerin yuvalardan memnun kalmamalarına bağlayabiliriz. Analizimizde %2,5'lik oranla “Evlat Edinme” teması altıncı sırada gelmiştir. Bunu, koruyucu ailelere de direkt olarak evlat edinmeyle ilgili bir sorunun sorulmayışına ve ailelerin bakımları altına aldıkları K.M.Ç.leri evlat edinmelerinin zor olduğunu bilmelerine bağlayabiliriz.

4.2.2.5. Koruyucu Ailelerin ve Bakımları Altındaki Çocukların Kimlik Bilgileri Tabloları Açıklamaları

Çalışmamız boyunca topladığımız verilerden elde ettiğimiz, koruyucu ailelerin ve bakımları altındaki K.M.Ç.lerin kimlik bilgilerini de tablolar halinde göstermeyi uygun gördük. Bu tabloları da esas konu başlıklarımıza geçmeden sunuyoruz. Koruyucu ailelerin kimlik bilgileriyle ilgili tabloda sadece sayısal olarak toplama yer verilmiştir. Araştırma amaçlarımızda ve hipotezlerimizde bu konu özel olarak yer almadığından, yüzde hesaplaması yapılmasına gerek görülmemiştir. Bu nedenle tabloda sayısal numaralar yerine “x” işareti kullanılmıştır ve sonuç toplam olarak belirtilmiştir. Burada önemli olan; kendisiyle görüşme yaptığımız 12 koruyucu ailenin fiziksel, ailevi, eğitimsel ve sosyo-ekonomiksel kimliklerini çıkarmaktır. Böylece hangi özelliklere sahip ailelerin koruyucu aile olduklarını belirlenmiştir.

Tablo 5'in (Koruyucu Ailelerin Kimlikleri) Açıklaması

Çalışmamız boyunca kendilerine ulaştığımız 12 koruyucu aileden 8'inde yalnızca koruyucu annelerle, 1'inde yalnızca koruyucu babayla, 2'sinde hem koruyucu anne hem de koruyucu babayla, 1'inde de yalnızca koruyucu ablayla görüşülmüştür. Böylece toplam 10 koruyucu anne, 3 koruyucu baba ve 1 koruyucu ablayla görüşme yapılmıştır. Kendisiyle görüşme yapılan 12 koruyucu aileden 2'si 25-35 yaş aralığında, 8'i 36-46

yaş aralığında, 2'si 47-57 yaş aralığında, yine 2'si de 58-68 yaş aralığındadır. Böylece koruyucu ailelerin genel olarak orta yaşlardaki kişiler olduğunu söyleyebiliriz. Yaş ortalamaları ise 41 civarındadır.

Görüştüğümüz koruyucu ailelerin medeni durumlarına bakıldığında; 7'si evli, 3'ü boşanmış, 2'si de bekardır. Koruyucu ailelerimizin tamamı 1 tane korunmaya muhtaç çocuğun bakımını üstlenmişlerdir. Koruyucu ailelerin 4'ünün öz çocukları vardır, 8'inin ise öz çocukları yoktur. Ailelerin öz çocukları ile korunmaya muhtaç çocuklarının kardeşlik ve arkadaşlık durumlarının çok iyi-iyi olduğu tespit edilmiştir. Bir ailemiz "Hatta oğlum baba modeli olarak kabul etti" diyerek K.M.Ç. ile öz çocuğu arasındaki iletişimin ne kadar kuvvetli olduğunu ifade etmiştir. Yine bir ailemizde "Zaman zaman korumam altına aldığım çocuk sorun çıkartıyor" şeklindeki sözleriyle bazen bu konuda sıkıntı çektiğini belirtmiştir. 12 koruyucu ailede, bakımını üstlendikleri korunmaya muhtaç çocuğun akrabası değildir.

Görüşülen koruyucu aile bireylerinin 6'sı ilkokul, 1'i ortaokul, 4'ü lise, 1'i ön lisans, 2'si de lisans mezunudur.

Görüşülen koruyucu aile bireylerinin 5'i ev hanımı, 3'ü serbest meslek sahibi, 1'i eczacı, 1'i avukat, 1'i gazeteci, 3'ü de emeklidir. Koruyucu ailelerin 3'ü 800-1000 YTL arası, 4'ü 1100-1500 YTL arası, 4'ü 1600-2000 YTL arası, 1'i de 2100-4000 YTL arası aylık gelire sahiptir. Koruyucu aile bireylerinin sosyal güvenlik durumlarına bakıldığında; 7'si SSK'ya, 4'ü BAĞKUR'a, 2'si de Emekli Sandığına bağlıdır. Koruyucu ailelerden 11'i ev sahibi, 1'i kiracıdır; 4'ü dairede, 8'i ise müstakil evde oturmaktadır.

Tablo 6'nın (Koruyucu Ailelerin Bakımları Altındaki K.M.Ç.lerin Kimlikleri) Açıklaması

Alan çalışmamız boyunca koruyucu ailelere, bakımları altına aldıkları korunmaya muhtaç çocukla ilgili sorular yöneltilmiştir. Belirtmemiz gerekir ki bu konu da araştırmamızın amaçlarında ve de hipotezlerinde özel olarak yer almamaktadır. Ancak biz, koruyucu aile yanındaki K.M.Ç.lerin hangi özelliklere sahip olduğunu tespit etmek için konuyla ilgili olarak topladığımız verileri de tablolaştırdık ve analize tabi tuttuk. Böylece, bu analiz tablomuzla, koruyucu ailelerin yanındaki K.M.Ç.lerin fiziksel, eğitimsel ve sosyal kimlikleri belirlenmiştir. Buna göre:

Koruyucu aileler yanındaki K.M.Ç.lerin %67'si kız, %33'ü ise erkektir. 12 çocuğun %42'si "3-6" yaşlarında, %58'i ise "7-11" yaşlarındadır. Bu çocuklardan %33'ü "0-2" yaşlarında, %50'si "3-5" yaşlarında, %17'si ise "5+" yaşlarında koruyucu ailelerinin yanlarına katılmışlardır. Tüm çocuklar genel ortalama olarak yaklaşık 3-3,5 yıldır koruyucu ailelerinin yanlarındadırlar. Burada bir ailenin "Küçük bir çocuğa bakmak istemiyordum" şeklindeki görüşü yoğunluğun "3-5" yaşlarında olmasını net bir şekilde açıklamaktadır. Çocukların %25'i özürlü, geri kalan %75'i ise sağlıklıdır. Özürlü olan çocukların düzenli olarak tedavi gördükleri ve büyük ilerlemeler kaydettikleri belirlenmiştir.

Çocukların %42'sinin okula devam durumlarının "Çok iyi", yine %42'sinin "İyi" olduğu, %16'sının ise okula gitmediği tespit edilmiştir. Okula gitmeyen çocuklardan birinin hem zihinsel hem de fiziksel bakımdan özürlü olduğu ve rehabilitasyon tedavisi gördüğü belirlenmiştir. Diğerinin ise yine özürlü bir çocuk olduğu, gittiği kreşi önceden kaldığı yuvaya benzettiği için başarısız olduğu ve bu nedenle de evde özel ders aldığı tespit edilmiştir. Çocuklardan %75'inin okulda başarılı, %8'inin ise başarısız olduğu belirlenmiştir. Geriye kalan %17'lik dilimdeki çocuklar ise okula gitmemektedir. Şunu da belirtmemiz gerekir ki çocuklardan kurumu hatırlayabilecek yaşta kurumdan ayrılanlar resmi kurum korkusu yaşamaktadır ve genel olarak bu yüzden ilk başlarda okulda başarısız olmaktadır. Yine bir çocuğun öz ailesini sonradan öğrendiği ve bundan sonra okulunda isteksiz olduğu tespit edilmiştir. Bir çocuğun da öz ailesiyle görüşme düzeyinin aksadığı, okula adapte olamadığı ve dikkat bozukluğu yaşadığı belirlenmiştir.

Çalışmamız sonucunda çocukların %58'inin kurumdaki arkadaşlarıyla görüşmediği tespit edilmiştir. Burada ailelerin "Görüşmek istemiyor. Tanımak bile istemiyor" şeklindeki görüşleri oldukça dikkat çekici bulunmuştur. Çocukların %42'si ise kurumdaki arkadaşlarıyla görüşmektedir. Yine çocukların %92'sinin yeni arkadaşlar edinme oranının iyi olduğu, %8'inin ise özürlülük durumundan ötürü arkadaş edinmeyi bilemediği saptanmıştır. Yine bir ailenin bu konuyla ilgili olarak "Aile ortamında iyi; ancak herhangi bir resmi kurumda zor oluyor" şeklindeki görüşü de oldukça dikkat çekici bulunmuştur.

4.2.2.6. Genel Olarak K.M.Ç.lerin Özel Olarak da Koruyucu Aile Hizmetinin Tüm Boyutlarıyla Değerlendirilmesi Tabloları Açıklamaları

Tablo 7'nin (K.M.Ç. Alanındaki Politika ve Uygulamalardaki En Temel Sorun) Açıklaması

Görüşmecilerimiz tarafından K.M.Ç alanındaki politika ve uygulamalardaki en temel sorun olarak % 28'lik oranla “K.M.Ç.nin tanımından kaynaklanan sorunlar” şeklinde ifade edilmiştir. Bu ifadenin içeriğinde görüşmecilerimiz özellikle “Toplumun K.M.Ç. kavramı ile ilgili bilinçsizliğini ve duyarsızlığı”nı, “Korunmaya muhtaçlık durumunun yasalarla gereğinden fazla özendirilmiş olması”nı vurgulamışlardır. Tüm bunların sonucu olarak da özellikle “K.M.Ç.nin yasal tanımındaki genişlik gerçek anlamdaki K.M.Ç.'yi kaçırmamıza neden oluyordu” ifadesi önemle belirtilmiştir. Bu önemli bir konudur. Gerçekten K.M.Ç. olan çocukların tespit edilmesindeki sıkıntılar son dönemde A.N.Y. ile aşılmaya çalışılmaktadır. Ancak teoride bir rahatlama varmış gibi görünse de uygulamada hala daha zorlukların yaşandığı ortadadır. Ayrıca görüşmecilerimiz “Sosyal Hizmetlerin yetim yurdu olarak görülmesi ve çocukların yurt çocuğu olarak etiketlenmesi”ni de halkın K.M.Ç. kavramıyla ilgili bilinçsizliğine ve duyarsızlığına bağlamaktadırlar. Biz tüm bu görüşleri temelde “K.M.Ç.nin tanımından kaynaklanan sorunlar” başlığı altında topladık.

K.M.Ç. alanındaki politika ve uygulamalardaki en temel ikinci sorun olarak %24'lük oranla “Kurum bakımından kaynaklanan sorunlar” şeklinde belirlenmiştir. Görüşmecilerimiz tarafından özellikle “Kurum bakımına ağırlık verilmesi”, “Çocuk kuruma alındıktan sonra sorunun bittiğinin, işin büyük bir kısmının halledildiğinin düşünülmesi” ve “Uzun yıllardır K.M.Ç. alanında kurum bakımının tek alternatif olarak görülmesi” ifadeleri vurgulanmıştır. Gerçekten de tüm sonuçlar ülkemizde kurum bakımının devasa boyutlara ulaştığını göstermektedir. Sistem yeni yeni değişmiştir. A.N.Y. miktarının yükseltilmesi ve Eve Dönüş Projesi ile kurumların boşaltılmaya çalışılması etkili olmuştur. “Maddi yetersizlik K.M.Ç.ye yol açmamalı”dır. İyileştirmeler yeterli değildir. “Bu hizmet hem maddi anlamda pahalıdır hem de dünyanın hiçbir yerinde artık kalmamıştır. Çocuk için de aile için de zararlı bir hizmettir”. “Kuruma çok kolay çocuk alınması; ancak herhangi bir aileye dönüşün çok zor olması” görüşleri de ayrıca belirtilmiştir.

K.M.Ç. alanındaki politika ve uygulamalardaki en temel üçüncü sorun olarak %16'lık oranla “Kanunlar ve yönetmeliklerle ilgili sorunlar” ifadesine varılmıştır. Burada özellikle “Medeni Kanun’la ilgili sorunlar”, “Kanunlar ve Yönetmeliklerin birbirleriyle uyumlu olmaması ve mevzuatların karışık oluşu”, “Çocuk Koruma Kanunu’na mı, SHÇEK Kanunu’na mı uyulacağı konusundaki kararsızlık”, “Ülkemizde Çocuk Koruma Kanunu’na uygun bir zeminin olmaması”, “Çocuk Koruma Kanunu ve SHÇEK Kanunu’nun farklı mahkemelerde uygulanması”, “Korunma kararı zorunlu olana tedbir kararının verilmesi” görüşleri vurgulanmıştır. A.B.’ye uyum süreci kapsamında Avrupa’daki bir çok kanunun hızlı bir şekilde Türkiye’de uygulanmaya çalışılması; buna hazır olmayan birey ve kurumları çatışma yaşamasına neden olmaktadır. Gerçekten de Çocuk Koruma Kanunu Avrupa standartlarında bir kanundur, ama Türkiye’de buna uygun alt yapının olmayışı pratikte soruna yol açmaktadır. Bir görüşmecimizin belirttiği gibi “Bizde kervan yolda düzölmeye çalışılmaktadır”.

K.M.Ç. alanındaki politika ve uygulamalardaki en temel dördüncü sorun olarak %12'lik oranla “Ekip ve ekipman sorunu” belirlemiştir. Burada “Uzman azlığı”, “Meslek elemanlarının bireysel güvenliklerinin yeterince olmaması”, “Diğer personel ve araç sorunu” şeklinde ifadeler dikkat çekmektedir. Sosyal hizmetlerin uygulama esnasında ekipte sıkıntılar çekmesi gerçekten de uygulamaları aksatmaktadır. Bu durum sosyal hizmetler alanındaki tüm hizmetleri etkilemektedir.

Beşinci sırada gelen sorun ise %8'lik oranla “Evlat edinmedeki sorunlar” şeklinde belirlenmiştir. Burada da “Evlat edinmedeki prosedür sıkıntısı” ve “Bir aile çocuğa bakamayacaksa yasayı uydurup evlat edindireceksin” şeklindeki ifadeler dikkati çekmiştir. Evlat edinmedeki bürokratik işlemlerin uzunluğu ve bu hizmetin yasalarca çok kesin sınırlarının çizilmiş olması, alanda yapılan iyileştirmelere rağmen sorunların devam etmesine yol açmaktadır. Demek ki çözümler yeterli değildir. Hizmetle ilgili düzenlemelere gidilmesi bir gerekliliktir.

K.M.Ç. alanındaki politika ve uygulamalardaki en temel altıncı sorun olarak %4'lük oranla “Koruyucu aile uygulamasının tanıtılmamasından kaynaklanan sorunlar”, “Öz aileyi iyileştirme çalışmalarının atlanması” ve “Sosyal hizmetlerin kendisini ifade edememesi” olarak üç ayrı başlıkta belirlenmiştir. Görüşmecilerimiz “Koruyucu aile uygulamasını yeterince anlatamamamız ve bunun sonucu olarak da toplumsal

yapımızda koruyucu aile olma kültürünün gelişmemiş olması”nı ve “Öz aileye A.N.Y. ile yapılan yardımların yeni oluşu ve öz ailenin yeterince iyileştirilemeyip, çocuğun aileye döndürülemediği”ni özellikle ifade edilmişlerdir. Aslında bunlar önemli sorunlardır. Koruyucu aile hizmeti gibi kurum bakımına son derece alternatif olan bir hizmetin yaygınlaştırılmamış olması ve bu konudaki anlatımların yetersizliği sosyal hizmetlerin çocuk refahı alanındaki ciddi bir eksikliklerdir. Yine öz aileyi iyileştirme çalışmalarının her halükarda atlanması da büyük bir problemdir. Çocuğu aileden alıp, kuruma yerleştirmek önceden de belirttiğimiz gibi bir çözüm değildir. Öz aile hala daha K.M.Ç. üretmeye devam etmektedir. Bu noktada öz ailenin bir sağaltıma alınması, en azından K.M.Ç. üretmeye devam etmesinin engellenmesi gerekmektedir. Bu da ancak eğitimle, meslek edindirme çabaları ile olabilir. Sosyal hizmetlerin kendisini ifade edemeyişine gelince, bu konuda medyaya önemli görevler düşmektedir. Medya yalnızca bir sorun olduğunda, acıklı vakaları dile getirmek için sosyal hizmetleri gündemine taşımaktadır. Bu konuda medya üzerine düşen toplumsal sorumluluğu yerine getirmelidir.

Tablo 8’in (K.M.Ç. Alanındaki En Etkili Hizmet) Açıklaması

Verilerden elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda “K.M.Ç. Alanındaki En Etkili Hizmet” olarak en çok tekrarlanan hizmet %35’lik oranla “Koruyucu Aile Hizmeti”dir. İkinci olarak %26’lık oranla “Evlat Edinme Hizmeti”, üçüncü olarak da %24’lük oranla “A.N.Y ile öz aile yanında bakım”dır. Görüşmecilerimizden bazıları bu soruda özellikle birkaç tane hizmet türü söyleyerek, hizmetleri kendi içlerinde öncelik sırasına koymuşlardır. Burada “Birincisi öz aile yanında bakım, ikincisi evlat edinme, üçüncüsü ise koruyucu aile hizmetidir” şeklinde ifadeler göze çarpmaktadır. Ancak belirttiğimiz gibi hizmetler içerisinde en sık tekrarlanan koruyucu aile hizmeti olmuştur. Aslında genel olarak görüşmecilerimizin aile yanında bakıma önem verdiği anlaşılmaktadır. Koruyucu aile hizmetiyle ilgilenmiş bir görüşmecinin “0-3 yaşta evlat edinme, 3+ yaşta da koruyucu aile hizmeti en iyisidir. Ancak koruyucu aileye verdiğiniz çocuğu da durumu uygun hale gelince bir süreden sonra evlat edindirmelisiniz” şeklindeki görüşü de dikkat çekici bulunmuştur. Bunu değerlendirdiğimizde de aslında öz aileyi iyileştirme çabalarının yapılmadığı anlaşılmıştır. Ancak pratikte de bu ifadenin yeteri kadar uygulanmadığı gözlerden kaçmamaktadır. Çünkü koruyucu aile yanına verdiğiniz çocuk bir süre sonra evlat edinmeye uygun hale geliyorsa, bu hizmetin

önemli bir birimini oluşturan öz ailenin ihmal edildiği ortadadır. Aile yanında bakım hizmetlerinden A.N.Y. ile öz aile yanında bakım ve koruyucu aile yanında bakımın çok iyi kontrol edilmesi ve bu konudaki ücretlerin de iyileştirilmesi gerektiği açıktır. %6'lık oranla “Kurum Bakımı”nın ve “Çocuğun ihtiyacına göre değişir” ifadesinin tespit edilmesi sonuçlar açısından ilginç bulunmuştur. Burada da “Kurum bakımı şart ise” ifadesi ile “Bir çocuk K.M.Ç. ise bütün hizmetler olmalı. Bir çocuğa birkaç uygulama birden yapılabilir” ifadeleri konuya açıklık getirmektedir. Ancak ne olursa olsun bir çocuğun en önemli ihtiyacının bir aile olduğu unutulmamalıdır. Koruyucu-önleyici tedbirlerin önemini 2. Bölümümüzde çocuk refahı alanını anlatırken vurgulamıştık. Bu hizmet gerçekten çok önemlidir. Sorunları sıfıra yakın tutmak için daha da önemsenmelidir. Ancak bizim çalışmamız sonucunda bu hizmet %3'lük oranla kurum bakımından bile sonra gelmiştir.

Tablo 9'un (Sosyal Hizmetler Çalışmalarında Aile Bütünlüğünün Desteklenip Desteklenmediği) Açıklaması

Analizimiz neticesinde %44'lük oranla aile bütünlüğünü “Destekleyici önlemler alıyoruz” ifadesine ulaşılmıştır. Görüşmecilerimiz “Aile bütünlüğünün korunması esas hizmetimizdir” şeklindeki görüşleriyle, sosyal hizmetler çalışmalarında aile bütünlüğüne verilen değeri vurgulamışlardır. Kocaeli’nde Aile Danışma Merkezleri’nde aile bütünlüğünü doğrudan destekleyici önlemler alındığı belirlenmiştir. Bu merkezlerde ailelerin bilinçlendirilmeye çalışıldığı ve maddi açıdan da desteklendiği vurgulanmıştır. Analizimizde %24'lük oranla da aile bütünlüğünü “Dolaylı olarak destekliyoruz” ifadesine ulaşılmıştır. Sakarya’da Aile Danışma Merkezi olmadığı için genel olarak Toplum Merkezinde ya da İl Müdürlüğü’nde ailelere danışma ve rehberlik yapıldığı tespit edilmiştir. Böylece görüşmecilerimiz, aile bütünlüğünün önemini vurgulandığını belirtmişlerdir. Bu nedenle Sakarya ili bazında özel bir çalışmanın olmadığı, uzman azlığı nedeniyle bireysel çalışmaların yapıldığı tespit edilmiştir. Yine bir görüşmecimiz tarafından “K.M.Ç. olan kardeşler aynı kurumda, aileleriyle de aynı ilde tutularak aile bütünlüğü kısmen korunmaya çalışılıyor” şeklinde belirtilen görüş de bu konuda dikkat çekici bulunmuştur. Ayrıca bir görüşmecimiz tarafından dile getirilen “Bu hizmeti tek başına SHÇEK yapamaz. Aile bize parçalandıktan sonra geliyor. Ülke genelinde işsizlik sorununun çözülmesi lazım” şeklindeki görüş de oldukça anlamlı bulunmuştur.

Analizimizde %16'lık oranla "A.N.Y. ile aile bütünlüğü korunmaya çalışılıyor" ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifade aile bütünlüğünün hem doğrudan hem de dolaylı olarak korunmasında etkili olduğu için, diğer iki ifade dışında ayrıca belirlenmiştir. Gerçekten de A.N.Y.ler aile bütünlüğünün korunmasında etkili olmaktadır. Ayrıca son yıllarda ekonomik bakımdan ailelerin desteklendiği takdirde kurum bakımına alınan çocuk sayısında ciddi düşüş olduğu da vurgulanmıştır. Yine %12'lik bir oranla da "Aileye Dönüş Projesi çerçevesinde aile bütünlüğü destekleniyor" ifadesine varılmıştır. Bu da projenin sosyal hizmetler çalışmalarında etkili olduğunu bizlere göstermektedir. %4'lük bir oranla da tüm bu görüşlere zıt bir görüş olarak "Aile bütünlüğünü desteklemeyi uygun görmüyorum" ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifadenin içeriğinde "Aile çocuğunu yuvaya verirken; zaten çocuğun hakkını ihlal ediyor. Aile maddi olarak desteklenecekse de karşılığı alınmalı, çalışmalı" görüşü yatmaktadır.

Tablo 10'un (Sakarya ve Kocaeli'nin Ç.H.S.ne Uygun Yerel Politikalarının Olup Olmadığı) Açıklaması

Bu konuyla ilgili analizimiz sonucunda Sakarya ve Kocaeli'nde Sosyal Hizmetler çalışmalarında Ç.H.S.ye uygun yerel politikalar üretilmediği %26'lık oranla ortaya çıkmıştır. %22'lik oranla "Genel Müdürlük politikasının uygulandığı" ve yine %22'lik oranla "Bütün Sözleşmelere sadık kalındığı" tespit edilmiştir. Sonuç olarak yerel bir politika üretilmemekle beraber Ç.H.S.ye sadık kalındığı ortadadır. Ancak 21.yüzyılda çocuk refahı alanıyla ilgili yerel politikaların ve uygulamaların önemi büyüktür. Böylece her birim kendi sosyal dokusundan kaynaklanan problemleri daha net tespit edecek ve çözümler daha verimli ve kalıcı olacaktır. Konuyla ilgili olarak %17'lik oranla "Bilgim yok" ifadesi de dikkat çekici bulunmuştur. Böylesine önemli bir konuda, bu alanda çalışan kişilerin bilgisinin olmamasını son derece eksik ve sağlıksız bir yaklaşım olarak değerlendirebiliriz. Bu konuda acilen hizmet içi eğitim verilmesi gerekliliği ortadadır. Analizimizde %13'lük oranla da bu konunun "Uzmanın insiyatifinde" olduğu belirtilmiştir. Bu da son derece yanlış bir yaklaşımdır. Çocukla ilgili olarak yararlılık ilkesinin gözetildiğinden şüphe duymayarak, bu konunun netleştirilmesi bir zorunluluktur. Bu konuda "Ç.H.S.ye göre çocuk kurum bakımında kalacak; çünkü öz anne-babasından ayrılıp başka bir aileye verilemez" ifadesi de hizmet içi eğitimin gerekliliğini gözler önüne sermektedir. Yine bir ifade de "Çocuk Haklarına

aykırı en büyük kurum Sosyal Hizmetlerdir. Bana göre Türkiye’de yaklaşık 20 bin tane Ç.H.S. ihlali var” ifadesi de konumuz açısından anlamlı bulunmuştur. Bir görüşmecimizin de “Aslında Sosyal Hizmetlerde illerde de AR-GE birimleri oluşturulmalıdır” şeklindeki yaklaşımı konunun öneminin kısmen anlaşıldığını göstermektedir. Yine bir görüşmecinin “Bu haliyle koruyucu aile hizmeti Ç.H.S.ye aykırıdır. Çocuk kendi geleceğinden uzaklaştırılıyor” şeklindeki görüşünü de ya konuyu tam olarak kavrayamadığına ya da hizmetin öz aile kısmının ihmal edildiğini vurgulamasına bağlayabiliriz. Konuyla ilgili olarak hizmet içi eğitimin gerekliliği bir kez daha gözler önüne serilmiştir.

Diğer analiz tablomuza geçmeden önce “**terk çocuk**” olgusuna değinmekte konunun akışı açısından fayda vardır. SHÇEK görevlileriyle yaptığımız mülakatımız esnasında, görüşmecilerimizden “terk çocuk olgusu”nu değerlendirmeleri istenmiştir. Bu konu araştırma amaçlarımızda ve hipotezlerimizde özel olarak yer almadığı için, bu değerlendirmeden elde ettiğimiz bilgiler analize tabi tutulmamıştır. Konunun amaçlarımızda ve hipotezlerimizde özel olarak yer almamasının nedeni ise; terk çocuk olgusunun ülkemizdeki koruyucu aile hizmetinin işlevselliğiyle doğrudan ilişkili olmamasıdır. Ancak konunun korunmaya muhtaç çocuk olgusu içerisindeki önemine binaen, burada bu konuya kısaca yer vermekte fayda görüyoruz. Buna göre; görüşmecilerimiz çoğunlukla gayri meşru ilişkiden doğan çocukların terk edildiğini, bunun toplumsal baskının (töre, örf ve adetler) bir sonucu olduğunu vurgulamışlardır. Ailenin hukuki işlemlerden ve sorumluluktan korktuğu için çocuğu terk ettiği, terk çocuğusa sosyal hizmetler açısından en kolay ve kısa sürede evlat edindirilen çocuk olduğu belirtilmiştir. Burada, hizmeti yürütmekten sorumlu birimin uygulamadaki kolaylığı düşündüğünü söyleyebiliriz. Yine eğitimsizliğin, yoksulluğun, çocuğun özürlü veya sorunlu olmasının ve anne veya babadan birinin evi terk etmesinin çocuğun terkine neden olduğu ve çocuğun terkininse bir korunmaya muhtaçlık göstergesi olduğu söylenmiştir. Ayrıca SHÇEK görevlilerinden bazıları bu görüşlerden farklı olarak terk çocuk diye bir şeyin olmadığını, ailelerin özendirici durumdan dolayı bu konuda uyanık davrandığı, çocuk koruma altına alınınca gelip çocuklarını bulduklarını da dile getirmişlerdir. Hatta bu konuda bir görüşmecinin dile getirdiği “Çocuk yuvada nasıl anne-babadan mahrum kalıyorsa, anne-baba da çocuktan mahrum kalmalı” şeklindeki görüşü de dikkat çekici bulunmuştur. Çalışmamız sonucunda terk çocuğun özellikle

ahlaki değerlerimizdeki çözümlenin ürünü olduğu; ancak yinede terk çocuğun çok olmadığı ve bu konuda önleyici tedbir alınması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Çünkü terk çocuk çok olsa insanlar uzun süre evlat edinmek için beklemezlerdi. “0 yaş” grubundaki çocukların gençler tarafından, 3+ yaşlardaki çocukların da boşanmış aileler tarafından terk edildiği görüşü netlik kazanmıştır. O halde terk çocuk olgusu sosyal bir sorundur ve bir çok sosyal neden bu olguyu tetiklemektedir. Öz ailelere iyileştirme çalışmalarının yapılması önemlidir, yoksullukla mücadele gereklidir. Yoksa bu konuda ilk başvurula yol olan kurum bakımı hiçbir zaman için bir çözüm değildir.

Tablo 11’in (Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmetinin Daha Az Tercih Edilmesinin Nedenleri ve Bu Hizmetin Problemleri (1)) Açıklaması

Türkiye’de koruyucu aile hizmetinin daha az tercih edilmesinin nedenlerinin ve problemlerinin başında %28’lik oranla “Sosyal Hizmetlerden kaynaklanan sorunlar” ifadesine ulaşılmıştır. Bu yordanmış değişkene neden olan çıkarsama değişkenlerinin başında “Bu hizmetin yeterince tanıtılmamış olması ve bu nedenle özünün bilinmemesi” gelmektedir. Görüşmecilerimiz bu ifade üzerinde ısrarla durmuşlardır. Bu görüşe ek olarak “SHÇEK’in kampanyaları yeterli değil” ifadesi de sıklıkla vurgulanmıştır. Böylece kampanya yetersizliğinin hizmetin tanıtılmasında bir engel olduğu ve bu nedenle hizmetin yeterince anlaşılmadığını söyleyebiliriz. Yine “Uygulamanın Batı merkezli olması, meslek elemanı azlığı, hizmetin peşinden koşulmaması, araç sıkıntısı ve bürokratik engeller” gibi görüşler de bizi “Sosyal Hizmetlerden kaynaklanan sorunlar” başlığı ulaştırmıştır. Görüldüğü gibi bu değişkenimiz içinde bir çok alt nedeni barındırmaktadır. “Uygulama Batı merkezli olduğu için toplumsal yapımıza yerleşmemiş olması” görüşü de bu analizde dikkat çekici bulunmuştur. Burada analizimiz sonucunda %3’lük oranla “SHÇEK’in kampanyaları yeterli” ifadesine de ulaşıldığını söylemek anlamlı ve konuyu tamamlayıcı olacaktır. Bu noktada “SHÇEK enerjisini verim alacağı noktalarda kullanıyor” görüşü dikkate değer görülmüştür. Ayrıca “Kampanyayla olacak bir şey değil. Eğitim lazım” görüşü de son derece anlamlı bulunmuştur.

Türkiye’de koruyucu aile hizmetinin daha az tercih edilmesinin nedenlerinin ve problemlerinin ikincisi olarak %16’lık oranla “Koruyucu aile olmak isteyen aile sayısı çok değil” ifadesine varılmıştır. Aslında bu ifadeyle ilk ifademiz arasında dolaylı bir bağlantı mevcuttur. Yani hizmetin yeterince tanıtılmamış olmasının koruyucu aile

olmak isteyenlerin azlığına yol açtığını düşünebiliriz. Ayrıca %16'lık oran güçlü bir orandır ve bunun üzerinde durulması gerekir. Ailelerin koruyucu aile olmaya yanaşmamasının altında bir çok neden vardır ve bu nedenler koruyucu aile hizmetinin problemlerini oluşturmaktadır. Bu analizimiz altında saydığımız tüm değişkenlerimizin Türkiye'de ailelerin ya da kişilerin koruyucu aile olmak konusunda istekli olmamasına birer neden olduğunu söyleyebiliriz.

Üçüncü olarak %11'lik oranla “Türk aile yapısı bu konuda bir engel” ifadesine ulaşılmıştır. Bu konu önemlidir. Türk aile yapısının koruyucu aile olmaya tam anlamıyla engel olduğunu söylemek büyük bir hata olur. Ancak görüşmecilerimiz bu konuyla ilgili olarak “Türk aile yapısında duygusal bağlılık çok güçlü” olduğuna ve bunun bir engel olduğuna dikkat çekmektedirler. Biz burada Türk ailesinin çocuğu tamamen sahiplenmek istediğini söyleyebiliriz. Hatta buradan analizimiz sonucunda %8'lik oranla ulaştığımız “Ailelerin çocuğu nüfuslarına geçirme isteği” ifadesinin bu konuyla ilgili olarak dikkat çekici olduğunu belirtebiliriz. Görüşmecilerimiz “Ailelerin çocuğun elinden alınması endişesi” yaşadığını bununsa hizmetin işlevselliğine engel olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Türk ailesinde giderek çocuk nüfusunun azaldığı ve bu durumun da aileye bir başka çocuk alınıp bakılması olayını güçleştirdiği vurgulanmıştır. “Aile risk almak istemiyor” görüşü de dikkate değer bulunmuştur. Yine burada %5'lik oranla ulaştığımız “Koruyucu ailelerin öz aile korkusu” ifadesini vermek tamamlayıcı olacaktır. Görüşmecilerimiz koruyucu ailelerin, öz ailenin gelip de çocuğu geri almasından korktuğunu, bununsa hizmetin önünde güçlü bir engel olduğunu dile getirmişlerdir. Hatta bir görüşmecimizin bu konuyla ilgili olarak “Kurumdaki çocukların koruyucu aile yanına verilirken tekrardan öz ailesi yanına dönme ihtimalinin kaldırılması gerekir” şeklindeki görüşü de dikkat çekici bulunmuştur. Ayrıca yaşça büyük çocukların koruyucu aileye gitmek istemedikleri, kendi ailelerine dönmek istedikleri de belirtilmiştir. Hizmetle ilgili olarak öz ailelerin sorun çıkardığı da saptanmıştır. Bu nedenle özellikle Kocaeli'nde bu hizmet için öz aileden izin almak istendiği de ortaya çıkmıştır. Gerçekten de koruyucu ailelerin hemen hemen tamamında “öz aile korkusu” yaşanmaktadır. Bu görüşümüzü koruyucu ailelerle yaptığımız mülakatlarımızı analiz ederken tekrardan ele alıp açıklayacağız.

Yine analizimiz sonucunda %6,5'luk oranla "Türk aile yapısı bu konuda bir engel değil" ifadesine de ulaşılmıştır. Türk aile yapısı engel değil diyenler "Ailelerin soyadlarını önemseydiğini" vurgulamaktadırlar. Yine "Aile yapımızın evlat edinmede daha bir engel olması gerekirdi" ve "Özellikle çok uygun, çok müsait" görüşleri de dikkate değer bulunmuştur. Ayrıca "Türk insanı geleneksel olarak yardıma muhtaç bir çocuğa bakmak ister" görüşü de anlamlı görülmüştür. Biz de Türk aile yapısının bu hizmetin uygulanmasında tamamen bir engel olarak görülmesinin büyük hatalara neden olabileceğini düşünmekteyiz.

Analizimiz sonucunda %6,5'luk oranla "Ülkemizde koruyucu aile hizmetinde profesyonelliğin değil gönüllüğün esas olması" ifadesine ulaşılmıştır. Bu da ülkemizde koruyucu aile hizmetinin aha az tercih edilmesinin nedenlerinden ve de bu hizmetin problemlerinden birisidir. Bu ifadenin altında "Maddi desteğin teşvik edici olmaması" görüşü dikkate değer bulunmuştur. Hizmetin duygusal olarak yürütüldüğü vurgulanmıştır. Ayrıca bu hizmette profesyonel olabilmenin bizde zor olduğu da dile getirilmiştir. Burada eğitimsizliğin de önemli bir problem olarak dile getirildiğini söyleyebiliriz. "Aileler çocukla ilgili olarak eğitimden geçirilmeli" görüşü bu noktada son derece anlamlı bulunmuştur.

Analizimizde yine %6,5'luk oranla "Türk halkının sosyo-kültürel ve ekonomik yapısının koruyucu aile olmaya müsait olmaması" ifadesine varılmıştır. Burada bu hizmette "Dini faktörün de etkisi olabilir" görüşü dile getirilmiştir. Buradan kasıt mahremiyet anlayışıdır. Ancak koruyucu aile hizmetinde çocuk da öz aile de bu hizmetin farkında olurlarsa böyle bir yanlış anlama ihtimali de ortadan kalkacaktır. "Yabancı çocuğun aileye sokulması endişesi" de dile getirilmiştir. Ayrıca ailelerin devlet adına çocuğa bakıp para kazanmayı hoş karşılamadığı da belirtilmiştir. Ancak bu her aile için geçerli olmayacaktır. Yine bir görüşmecimizin "Biz aile yapısı olarak da kültürel olarak da kesinlikle bu hizmete hazır değiliz" görüşü dikkat çekici bulunmuştur.

%2,5'luk oranla ise hizmetin yaygınlaşmamasına bir neden olarak "Evlat edinmeye basamak olarak kullanılması" ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifadenin altında "Koruyucu aileler de evlat edinmek istiyor" görüşü yatmaktadır. Gerçekten de teorik de koruyucu aile hizmeti ile evlat edinme hizmeti ayrılrsa da pratikte ayırmak zor olmaktadır. Bunu

hizmetin yeterince tanıtılmadığına ya da ailelerin çocuğu nüfuslarına geçirme isteklerinin güçlü olmasına bağlayabiliriz.

%2'lik oranla “Zengin ailelerin çocuğu besleme olarak almak istemeleri” ifadesine ulaşılmıştır. Burada deprem zamanında zengin ailelerin çocuğu besleme olarak almak istediği belirtilmiştir. Ayrıca “Yaş ortalaması yüksek aileler hizmetçi arıyorlar. Bunlar genel olarak 13-14 yaşındaki kız çocuklarını istiyorlar” ifadesi de önemli bulunmuştur. Besleme kültürümüzün olduğu bir gerçektir. Ancak bunu genele uyarlamak yanlış olacaktır.

%3'lük oranla “SHÇEK bu konuda titiz davranıyor” ifadesine varılmıştır. “Koruyucu ailelerin ekonomik anlamda da eğitim anlamında da üst düzeyde olmasını istiyoruz” görüşü dile getirilmiştir. Yani koruyucu aile seçiminde kriterlerin fazla olduğu dile getirilmiştir.

%2'lik oranla “Hizmetin süresinin belirsizliği” ifadesine ulaşılmıştır. Ailelerin çocuğa ya da çocuklara ne kadar süreyle bakacakları konusu belirsizdir. Ancak hizmetin özünde de kesin bir süre tanımı yoktur. Profesyonel anlamda koruyucu aile hizmeti çocuğun öz ailesinin durumu iyileşip, çocuk öz ailesinin yanına dönene kadar sürmektedir. Tabi bu sürecin tek bir ailede geçip geçmeyeceği de net değildir. Hizmetin bu yönünün onun gelişmesindeki bir engel olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca “Koruyucu ailelik evlat edinmeye göre çok uzun bir süreç” görüşü de bu konu da dikkat çekici bulunmuştur. Gerçekten de koruyucu ailede çocuk reşit oluncaya kadar aile gözetim altındadır. Evlat edinmede ise bir yıl sonra aileyle fazla ilgilenmeye gerek kalmamaktadır.

Bu analizimiz sonucunda Türkiye’de koruyucu aile hizmeti’nin daha az tercih edilmesinin nedenlerinin ve problemlerinin hepsinin birbirleriyle gerek doğrudan gerekse dolaylı olarak ilişkili olduğu görülmüştür. Her bir nedeni ve problemi birbirinden bağımsız olarak ele almak imkansızdır.

Bu analiz tablomuzu oluşturmamıza neden olan soru aynı şekliyle koruyucu ailelere de sorulmuştur. Bu görüşmelerden elde ettiğimiz veriler ise bir sonraki tablomuzda analiz edilmiştir.

Tablo 12'nin (Türkiye'de Koruyucu Aile Hizmetinin Daha Az Tercih Edilmesinin Nedenleri ve Bu Hizmetin Problemleri (2)) Açıklaması

Koruyucu ailelerle yaptığımız görüşmelerin sonucunda, Türkiye'de koruyucu aile hizmetinin daha az tercih edilmesinin nedenlerinin ve problemlerinin başında %37'lik oranla "Reklam ve tanıtım yok" ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifade özünde "SHÇEK'in kampanyaları yeterli değil" şeklindeki görüşü barındırmaktadır. Ayrıca içeriğinde "Ben hiçbir kampanyasını görmedim", "Çok da aileleri çekici ve rahatlatıcı kampanyalar yapılmıyor. Her başvuruya titizlikle cevap vermiyorlar. Hassasiyet yok", "Sosyal Hizmetler bunu hiç iyi anlatamıyor. Biz de bilmeden gelmiştik" şeklindeki görüşler bulunmaktadır. Ayrıca bir ailenin bu konuyla ilgili olarak "İnsanlar da öğrenmek istemiyorlar. İsteseler öğrenirler" şeklindeki görüşü oldukça dikkat çekici bulunmuştur.

Bu analizimizde %21'lik oranla da "Tutucu bir kesime sahibiz" ifadesine ulaşılmıştır. Bu yordanmış değişkene bizi götüren çıkarsama değişkenlerinin başında "Çevre sıcak bakmıyor", "Dini bakış açısı bir engel", "Toplumsal baskı ve toplumsal bilinç eksikliği bir engel", "İnsan sevgisi eksikliği" ve "İnsanımız bencilce yaşıyor" şeklindeki görüşler gelmektedir. Yine burada ailelerin "Bir şey ortaya çıkarsa yuvaya ilgi oluyor", "Çocuğun annesi-babası hırsızsa gibilerinden çevre sıcak bakmıyor", "Daha çok dini kavramları bilmediğimiz için" şeklindeki görüşler oldukça dikkat çekici ve anlamlı bulunmuştur.

Analizimiz sonucunda %15,5'lik oranla da "Türk aile yapısı bu konuda bir engel" ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifadenin altında ise "Çoğunluğun çok sayıda çocuk sahibi olması", "Öz aile çocukları çocuğu dışlayabiliyor" şeklindeki görüşler bulunmaktadır. Analizimizde bu ifadeye zıt bir görüş olarak %12'lik oranla "Türk aile yapısı bu konuda bir engel değil" ifadesine varılmıştır. Bunun içeriğinde ise özel olarak "Koruyucu aile hizmeti için Türk aile yapısı daha da elverişli. Genel olarak Türk kadını fazlaca anaç ve özverilidir" şeklindeki görüş yatmaktadır. Burada bir ailenin "Bence değil; ama çoğunluk engel olduğunu söylüyor" şeklindeki görüşü dikkat çekici bulunmuştur.

Yine analizimizde %10,5'lik oranla "Hizmetin yükümlülükleri ağır" ifadesine ulaşılmıştır. Bu yordanmış değişkenin içeriğinde ise "Her şey için izin gerekiyor", "Çocuğun geri alınma riski aileleri korkutuyor", "İnsanlar sorumluluk almak istemiyor" şeklindeki görüşler bulunmaktadır.

Analizimizde %2'lik oranlarla “Maddi imkansızlık” ve “Bilemiyorum” ifadelerine ulaşılmıştır.

Tablo 13'ün (Koruyucu Aile Hizmetinin K.M.Ç.lerin Problemlerinin Çözümüne ve Buna Bağlı Olarak SHÇEK'in Gelişimine Etkisi) Açıklaması

Bu analizimiz sonucunda %33'lük bir oranla “Koruyucu aile hizmeti yaygınlaştırılmalıdır” ifadesine ulaşılmıştır. Yine %31'lik bir oranla “Koruyucu aile hizmetinin SHÇEK'in gelişiminde önemi büyüktür” ile %24'lük oranla “Koruyucu aile hizmeti K.M.Ç.lerin problemlerinin çözümünde son derece başarılıdır” ifadelerine ulaşılması bu hizmetin yaygınlaştırılması için çok önemli sebepler olarak saptanmıştır. %12'lik bir oranla “Koruyucu aile hizmeti K.M.Ç.lerin problemlerinin çözümünde kısmen etkilidir” görüşü de hizmetin yaygınlaştırılması için bir sebeptir. Görüşmecilerimizin bazılarına göre “En kötü aile, en iyi kurum bakımından iyidir”. Ayrıca bir görüşmecimizin şu tespiti de konu hakkında son derece özetleyici bulunmuştur: “Koruyucu ailenin tam gelişmemiş bir hizmet modeli olması SHÇEK'in de tam olarak gelişmediğini gösterir”. Yine görüşmecilerimizin “Sistem gelişirse çocuklar kurum ortamından kurtulup aile ortamına girmiş olacaklar. Sosyal Hizmetler de kurumlardan kurtulmuş olacaktır” ile “Bu hizmette toplum, çocuk ve SHÇEK kazanacaktır” şeklindeki ifadeleri de dikkate değer bulunmuştur.

Tablo 14'ün (Türkiye'nin Yaşam Koşulları İçerisinde Koruyucu Aile Hizmetinin Gerçekleştirilmesinin Önemi) Açıklaması

Bu konunun analizinde %40'lık oranla “Bu hizmetin SHÇEK bütçesine yararı çok büyüktür” ifadesine ulaşılmıştır. Koruyucu aile hizmetinin SHÇEK'in gelişimindeki önemini bir önceki analizimizde vurgulamıştık. Ancak burada konunun ekonomi açısından da önemini gözler önüne sermiş olduk. Görüşmecilerimizden aldığımız görüşler doğrultusunda bir çocuğun kurum bakımındaki aylık maliyeti yaklaşık olarak 1.250 YTL ile 1.500 YTL arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu miktarın yarısı aile yanında bakım için harcansa dahi basit bir hesapla %50 kara geçilir. Ancak görüşmecilerimizden birinin de belirttiği gibi “Devletin kazancının yanında çocuğun kazancı şüphesiz daha büyüktür” ve bu kazancı biz parayla ölçemeyiz. Yine burada %27'lik bir oranla “Bu hizmet toplumun geleceği ve sağlıklı bireyler yetiştirilmesi açısından çok önemlidir” ifadesine ulaşılmıştır. Görüşmecilerimiz, kurumda yetişen

çocukların ileriye dönük olarak iyi aile ilişkileri kuramadığı belirtmişlerdir. Koruyucu aile hizmeti ise çocukların bir aile ortamında yetişmesine olanak sağladığından, onların bir aile modelini öğrenmelerinde son derece önemlidir. “Bizde eksiklere rağmen koruyucu aile uygulamasının geliştirilmesi lazım”dır. Bu analizimiz altında %10’luk oranla “Bu hizmetle kurum bakımından aile bakımına geçilir” ifadesine ulaşılmıştır. Bu sonuç şaşırtıcı değildir. Çünkü ülkemizde koruyucu aile hizmeti, kurum bakımına bir alternatiftir ve hizmetin kurum bakımı açısından düşünülüp olumlu yönlerinin vurgulanması son derece doğaldır. Görüşmecilerimiz bu hizmetle ilgili olarak “Hizmetin yaygınlaşması toplumun manevi başarısını artırır ve böylece manevi tatmin duygusu ve yardım duygusu gelişir” görüşünü de belirtmişlerdir. Yine bu hizmetle kurumdaki çocukların etiketlenme sorununun ortadan kalkabileceğini ifade edilmiştir. %7’lik oranla da “Politika ve yatırımlar bu hizmete dönük olmalı” ile “Bu hizmette gönüllülük esas olmalıdır, para çocuğa destek amaçlı kullanılmalıdır” ifadelerine ulaşılmıştır. Aslında SHÇEK koruyucu aile hizmetini desteklemekte, Öteki Elini de Sen Tut kampanyasıyla önemini vurgulamaya çalışmaktadır. Ancak görünen odur ki bunlar yeterli değildir. Hizmetin üzerine düşülmesi bir zorunluluktur. Ayrıca hizmetin gönüllülük esasının vurgulanması profesyonellik anlayışıyla çelişmektedir. “Koruyucu ailenin belli bir ekonomik standarda sahip olması lazım” görüşü de gönüllülük esasını desteklemektedir. Bu konunun iyi değerlendirilmesi lazım. Gönü geniş; ancak ekonomik durumu ortanın altında olan ailelerin de bu hizmette değerlendirilmesi gerekir. Yine bu analizimiz sonucunda %3’lük oranla “Bu hizmette ekip ve ekipman sorunu vardır”, “Bu hizmetin uygulanmasında kurumlar arası koordinasyon ve eşgüdüm yoktur” ile tüm bu görüşlere karşıt bir görüş olarak da “Bu hizmet şu anki haliyle Türkiye’ye hiçbir yarar sağlamaz” ifadelerine ulaşılmıştır.

Tablo 15’in (Koruyucu Ailelerin Bu Hizmeti Nereden Öğrendikleri, Nasıl ve Neden Koruyucu Aile Oldukları) Açıklaması

Bu analiz tablomuzda koruyucu ailelerin bu hizmeti nereden öğrendiklerini, nasıl ve neden koruyucu aile olduklarını saptamaya çalıştık. Buna göre; koruyucu ailelerin bu hizmeti nereden öğrendikleriyle ilgili olarak %17’lik oranla “Televizyondan öğrendim” ifadesine ulaşılmıştır. Yine bu konuyla ilgili olarak %33’lük oranla “Kendi çabamla

öğrendim”, %25’lik oranlarla da “Önceden beri haberim vardı” ve “Tanıdığımdan öğrendim” ifadelerine varılmıştır.

Koruyucu ailelerin nasıl bu hizmeti vermeye başladıklarıyla ilgili olarak %58’lik gibi yüksek bir oranla “Önce gönüllü aile, sonra koruyucu aile oldum” ifadesine ulaşılmıştır. Koruyucu aileler genel olarak çocuklara gönüllü ailelilik yaptıkları dönemde bağlanmışlar ve onlardan ayrılmak istemediklerinden dolayı da koruyucu aile olmuşlardır. Ailelerden biri de çocuğunun gönüllü ailesi olduğu dönemde, yuva yönetiminin sorun çıkardığını (çocuk özürsüz ve öz babası da başka bir aile yanına verilmesini istemiyor diye), zorda kaldığını ve bu nedenle de koruyucu aile olduğunu belirtmiştir. %25’lik oranla “Evlat edinmek istiyordum, koruyucu aile oldum” ifadesine varılmıştır. Evlat edinmek için başvuran ailelerin, ya sıranın çok olması sebebi ile ya da yaş sınırından dolayı, Sosyal Hizmet çalışanlarının önerisi üzerine koruyucu aile oldukları belirlenmiştir. Bir aile önceden evlat edinmek istediğini; ama şimdi koruyucu aile olmaktan memnun olduğunu “Diyelim ki bize bir şey oldu. Koruyucu ailede çocuğa hemen devlet sahip çıkar, çocuk ortada kalmaz. Ancak evlatlık da böyle bir şey yok” şeklindeki sözleriyle belirtmiştir. Ailelerden bir kısmı da çocuk yuvasının müdürü sayesinde koruyucu aile olduklarını; ancak müdürün değiştiğini ve artık yuvadan memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. %17’lik oranla da “Direkt koruyucu aile oldum” ifadesine ulaşılmıştır. Burada aileler hizmeti önceden bilip de geldiklerini ve amaçlarının da gerçekten koruyucu aile olmak olduğunu belirtmişlerdir.

Koruyucu ailelerin neden koruyucu aile olduklarına ilişkin olarak da elde ettiğimiz verilerden topladığımız bilgiler doğrultusunda %67’lik oranla “Bir çocuğa bakmak ve destek olmak için” ifadesine varılmıştır. Bu ifadenin içeriğinde özellikle koruyucu ailelerin “Çocuğu çok sevdiğim için”, “Bir hayat kurtarmak için”, “Sevgi ortamında bir insanı büyütmek için”, “Çocuk okutmak için”, “Çocuğun özel ilgiye ihtiyacı olduğunu düşündüğümüz için” şeklindeki görüşler yatmaktadır. Bir ailenin de “Çocuğa oradaki davranışlar hoş değildi. Çok üzülyordum, aldım” şeklindeki görüşü de oldukça dikkat çekici bulunmuştur. Yine bir ailenin, çocuğunun öz ailesinin faydacı bir aile olduğunu, iyi niyetlerini hissetmediğini ve çocuğunun ailesiz olmasını tercih edebileceğini belirtmesi de burada dikkat çekici olmuştur. %33’lük oranla da “Çocuk özlemimden dolayı” ifadesine ulaşılmıştır. Bu yordlanmış değişkenimizin içeriğinde de ilk olarak

“Evlat sahibi olmak için” şeklindeki çıkarsama değişkeni gelmektedir. Ailelerin koruyucu aile olma sebepleri ne olursa olsun hemen hemen tüm aileler bakımları altındaki korunmaya muhtaç çocuğu evlat edinmeyi düşünmektedirler.

Tablo 16'nın (Ailelerin Koruyucu Aile Olma Aşamasında Herhangi Bir Sıkıntı Yaşayıp Yaşamadıkları) Açıklaması

Çalışmamız esnasında koruyucu ailelere, koruyucu aile olma aşamasında herhangi bir sıkıntı yaşayıp yaşamadıkları sorulmuş ve derlenen bilgiler burada analize tabi tutulmuştur. Buna göre ailelerin %75'lik bir oranının koruyucu aile olma aşamasında herhangi bir sıkıntı yaşamadığı saptanmıştır. Hatta bir kişi vali beyin hanımından destek aldığını da belirtmiştir. Ailelerin geri kalan %25'lik kısmının da bir önceli ifademize zıt olarak, koruyucu aile olma aşamasında sıkıntı yaşadıklarını tespit edilmiştir. Burada özellikle “Bir kişi çocuğu çok seviyorsanız almayın dedi”, “Yaş ortalamamız yüksek diye olacak mı olmayacak mı gibi bir sıkıntı yaşadım”, “İnsana değer verme konuda çatışma yaşadım” şeklindeki görüşler göze çarpmaktadır. Yine bir ailenin de “Koruyucu aile olmak isteyen çok arkadaşımız var ve koruyucu aile olma aşamasındaki prosedürler onları korkutuyor” şeklindeki görüşü de oldukça dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 17'nin (Koruyucu Ailelerin Herhangi Bir Rehberlik Hizmeti Görüp Görmedikleri ve Ek Bilgiye Olan İhtiyaçları) Açıklaması

Çalışmamızda, koruyucu aile hizmetinin daha etkin hale getirilebilmesi için gerekli olan rehberlik hizmetinin, koruyucu ailelere verilip verilmediği de araştırılmıştır. Buna göre, koruyucu ailelerinin tamamı %50 oranında “Hayır, görmedim” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

%29 oranında “Kendi kendimi geliştirdim” ifadesine varılmıştır. Bu yordanmış değişkene bizi götüren çıkarsama değişkenlerinin başında “Biz zaten gönüllü aileydik”, “Kendi çabamla gördüm”, “Dışarıdan özel olarak alıyorum” şeklindeki görüşler gelmektedir.

%21 oranında da “Öğrenmek istediklerimi kurumdan öğrendim” ifadesine ulaşılmıştır. Burada aileler özellikle “Kurumla diyalog içindeyim” şeklindeki görüşlerini belirtmişlerdir.

Aynı analiz tablomuz içerisinde koruyucu ailelerin ek bir bilgiye ihtiyaç duyup duymadıkları konusu da ele alınmıştır. Buna göre de koruyucu ailelerden %67 oranında “Ek bir bilgiye ihtiyacım olduğunu düşünmüyorum” ifadesine ulaşılmıştır. Burada bir ailenin “İlk zamanlar olsaydı iyi olurdu. Şimdi kendimizi geliştirdik” şeklindeki görüşü dikkat çekici bulunmuştur.

%33 oranında da “Ek bir bilgiye ihtiyacım olduğunu düşünüyorum” ifadesine varılmıştır. Burada bir ailenin “Aslında çocukların sorunlarına göre aileler yönlendirilmeli” şeklindeki görüşü oldukça anlamlı bulunmuştur.

Tablo 18’in (Koruyucu Ailelerin Kaç Yaşındaki Çocukları Tercih Ettikleri) Açıklaması

Görüşmecilerimiz tarafından koruyucu ailelerin kaç yaşındaki çocukları tercih ettiklerine sorusuna, %14,5’lik oranla en çok “5 yaş”, %13,5’lik oranla “4 yaş”, %12,5’lik oranla “3 yaş”, %10,3’lük oranla “6 yaş” tekrarlanmıştır. %7,3’lük oranla “2, 7 ve 8 yaşları”, %6,1’lik oranla “9 ve 10 yaşları”, %5,1’lik oranla “1 yaş”, %4’lük oranla “0 yaş”, %3’lük oranla “11 ve 12 yaşları” tekrarlanmıştır. Görüşmecilerimiz tarafından özellikle “6 yaş öncesi; ama bebek olmayan, tuvalet eğitimini almış, her şeyin çok da farkında olmayan çocuklar tercih ediliyor” görüşü dile getirilmiştir. Yine görüşmecilerimizin “Ailenin çocuğu ne için almak istediğine göre değişir”, “Onların tercihlerine kalmıyor”, “En çok kız çocukları isteniyor”, “Huy ve tip olarak sempatik çocuklar tercih ediliyor” ve “Çocuğu büyütme isteyenler küçük yaşlardaki çocukları; ama çocuktan hizmet bekleyenler, büyük yaş kız çocuklarını tercih ediyorlar” şeklindeki görüşleri de dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 19’un (Koruyucu Ailelere Önerilen Çocuk Yaşı) Açıklaması

Bu analizimiz sonucunda SHÇEK görevlilerin koruyucu aile hizmetinden faydalandırılacak çocuklar konusunda %8,75’lik oranlarla “5, 7, 8, 9, 10 yaşlarındaki çocukları” önerdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle görüşmecilerimiz bu konuda ailelerin, 5 ve 6 yaşın yukarıdaki çocuk isteklerine uyduklarını belirtmişlerdir. Burada “0, 1, 2, 3 yaşları evlat edinmeye gitsin” ifadesi anlamlı bulunmuştur. Görüşmecilerimiz tarafından %7,5’lik oranlarla da “3, 4, 6, 11, 12 yaşları” önerilmiştir. Yine %7,5’lik oranla “Durumu uygun olan her çocuk” ifadesine varılmıştır. Burada “Önerdiğim özel bir yaş yok”, “Evlat edindirilemeyen veya evlat

edindirilmesi uzun süren çocuklar”, “Önemli olan çocuğun yaşı değil, çocuğa uygun olan aile bulmaktır”, “Durumu uygun olan her yaşta çocuk”, “En uygununu uzman belirler” görüşleri anlamlı bulunmuştur. 3,75’lik oranlarla “1 ve 2 yaşları”, %2,5’lik oranla “0 yaş”ı tekrarlanmıştır. %1,25’lik oranla ise “Önermem” ifadesine ulaşılmıştır.

Tablo 20’nin (Koruyucu Ailelerin Bakımlarını Üstlendikleri Çocuklarla Anlaşma Düzeyleri (1)) Açıklaması

Bu analizimizde koruyucu ailelerin hangi sıklıkta sorun yaşadıkları ve bakımlarına aldıkları çocukları geri vermek isteyip istemedikleri çözümlenmiştir. Buna göre SHÇEK görevlilerinden derlemiş olduğumuz bilgiler sonucunda %33,33’lük oranla “Koruyucu aileler çok sık sorun yaşamıyorlar” ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifademizin içeriğinde yer alan “İlk başlarda sık sonradan değil” şeklindeki görüş anlamlı bulunmuştur. Buradan, koruyucu ailelerin, hizmetin başlangıç dönemlerinde, çocuklarla uyum problemleri yaşadıklarını ve bu nedenle de sıklıkla sorunlarla karşılaştıklarını söyleyebiliriz. Ancak bu dönemin başarıyla atlatılması halinde, sorunların aza indirildiği de belirtmeliyiz. Görüşmecilerimiz bu dönemlerde, koruyucu ailelerin hemen gelmesi gerektiğini de vurgulamışlardır. Burada yine görüşmecilerimiz tarafından dile getirilen “Yansıttıklarında çok ciddi bir sorun vardır”, “Sağlık ve eğitimde desteklenmek amacıyla aileler geliyorlar”, “Biz, onların bazen yüzünü bile görmüyoruz” şeklindeki görüşlerde bulunmaktadır.

Analizimizde %11,11’lik oranla bir önceki ifademize zıt bir görüş olarak “Koruyucu aileler sık sık sorun yaşıyorlar” ifadesine varılmıştır. %36,11’lik oranla “Koruyucu ailelerin aldıkları çocukları geri vermek istedikleri oldu” ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifadenin altında görüşmecilerimizin dile getirdiği “Çocukla koruyucu aile arasındaki uyum problemi ve sağlık problemi aşılamayınca oluyor”, “Çocuk için çok kötü”, “Aile çok şey bekliyor, olmuyor, uyuşmuyor” şeklindeki görüşler bulunmaktadır. Özellikle bir görüşmecimizin bu konu ile ilgili olarak dile getirdiği “Kurum deneyimi olan bir çocuğun aileye uyumu zor oluyor” şeklindeki görüşü çalışmamız açısından dikkat çekici olmuştur.

%5,55’lik oranla da “Koruyucu ailelerin aldıkları çocukları geri vermek istedikleri olmadı” ifadesine ulaşılmıştır.

%13,9'luk oranla da “Bilgim yok” ifadesine varılmıştır. Bu ifadenin içeriğinde “Ben rastlamadım” şeklindeki görüş de bulunmaktadır.

Tablo 21'in (Koruyucu Ailelerin Bakımlarını Üstlendikleri Çocuklarla Anlaşma Düzeyleri (2)) Açıklaması

Çalışmamızda koruyucu ailelerin korunmaya muhtaç çocuklarıyla anlaşma düzeyleri ölçülmüş ve bunun sonucunda %37,5'lik oranla “Çocukla beraber yaşamaktan çok mutluyum” ifadesine varılmıştır. Burada aileler “Anne seni öperken yanağından kalpler çıkıyor diyor”, “Böbreğini ver deseler veririm. Ölürüm onun için”, “Kendim dünyaya getirseydim bu kadar olabilirdi”, “Her dakikam zevkli. Bir çorap eskitmesi bile beni mutlu ediyor”, “Biz onun yüzünden tartışmıyoruz bile. Bizi teskin ediyor”, “Özürlü bir çocuk olduğu için her başarısından mutlu oluyoruz. Bir gülüşü bile yetiyor” şeklinde görüşler bildirmişlerdir. %12,5'lik oranla “Çocukla beraber yaşamaktan mutluyum” ifadesine ulaşılmıştır. Burada “Zaman zaman her ailede problemler çıkar. Kuralcı olmalıyız” şeklindeki görüş dikkat çekmiştir. %50'lik oranla “Yaşadığı sorunları hep birlikte çözüyoruz” ifadesine ulaşılmıştır. Burada aileler “Derslerini birlikte yapıyoruz”, “Tuvalet problemini ve hayvan korkusunu çözdük”, “Öz babayla düzensiz görüşmelerden sonra çocukta altını ıslatma, saldırganlık, huzursuzluk çıkartma ve uyku problemi gibi sorunlar yaşadık. Uyumak istemiyordu. Kabuslar görüyordu. Korkuları vardı.”, “Okula adapte olma sorunu var. Bunu aşmaya çalışıyoruz.”, “Hem öz ailesi hem de biz tarafından terk edilme korkusu yaşıyor” gibi sorun bildiren görüşler aktarmışlardır. Bu sorunları hep birlikte çözmeye çalıştıklarını vurgulamışlardır.

Tablo 22'nin (K.M.Ç.nin Koruyucu Ailesine Uyum Süreci) Açıklaması

Çalışmamız esnasında korunmaya muhtaç çocuğun, koruyucu ailesine nasıl bir süreçte uyum sağladığı da sorulmuştur. Buna göre; ailelerden %67 oranında “Uyumu çok kolay oldu” ifadesine ulaşılmıştır. Bu yordanmış değişkene neden olan çıkarsama değişkenlerinin başında “Ailemi çabuk benimsedi”, “Hiçbir zorluk yaşamadık” şeklindeki görüşler gelmektedir. Bu tablomuzda %25 oranında da “Uyum sorunu yaşadık, şimdi çok iyiyiz” ifadesine varılmıştır. Bu ifadenin altında “Eşim de ben de çocuktan şiddet gördük; ama şu anda tam bir beyefendi”, “Ben durumu açıklayana kadar hafif çekimserdi”, “Çocuk öz ailesinin başkaları olduğunu öğrenince onları da tanımak istedi. Görüştüreceğim. Bu anlamda biraz problem yaşadık; ama şimdi bunu

aştık” şeklindeki görüşler yer almaktadır. Yine analizimizde %8’lik oranda “Hala sorun yaşıyoruz” ifadesine ulaşılmıştır. Burada ailenin “Aslında aileye uyum zor değil de aile yaşantısına zor” şeklindeki görüşü oldukça anlamlı bulunmuştur.

Tablo 23’ün (Koruyucu Ailelerin K.M.Ç.lerle İlgili Yaşadıkları Problemlerin Çözümü) Açıklaması

Araştırmamız sırasında koruyucu ailelere korunmaya muhtaç çocuklarıyla ilgili olarak yaşadıkları problemleri nasıl çözümlediklerini sorduk. Bu konuyla ilgili analizimiz neticesinde %75 gibi yüksek bir oranla “Karşılıklı konuşarak” ifadesine ulaşılmıştır. Buradan koruyucu ailelerin açık iletişime önem verdiklerini söyleyebiliriz. Yine analizimizde %25’lik bir oranla “Yardım aldım ve almaya devam ediyorum” ifadesine varılmıştır. Buradan da bazı ailelerin karşılıklı konuşma dışında özel olarak çocukla ilgili yardım aldıkları sonucunu çıkarabiliriz. Aileler konuyla ilgili olarak “Ben zaten çocuk gelişimi uzmanıyla görüşüyorum”, “Çok sayıda psikoloğa gittim” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Özellikle özürlü ve problemlili çocuklara bakan koruyucu aileler yardım almaktadırlar.

Tablo 24’ün (Koruyucu Aile Yanındaki Çocukların Öz Aileleriyle Özel Olarak Bir Çalışma Yapılıp Yapılmadığı) Açıklaması

Bu analiz tablomuzda, koruyucu aile hizmetinin önemli bir birimi olan öz aileye herhangi bir sağaltım çalışmasının yapılıp yapılmadığı incelenmiştir. Buna göre %58,3’lük oranla “Özel olarak bir çalışma yapılmıyor” ifadesine ulaşılmıştır. Bu yüksek bir orandır ve bu oranla hizmetin öz aile boyutunun çoğunlukla ihmal edildiği ortadadır. Bu yordlanmış değişkene bizi götüren çıkarsama değişkenlerinin başında “Öz ailenin iyileşme imkanı varsa, çocuk koruyucu aileye verilmeden öz ailesinin yanına döndürülmesi gerekir” şeklindeki görüş gelmektedir. Bu önemli bir bulgudur. Aslında bu, Ülkemizin şu anki koşullarına uyan bir ifadedir; ama o zaman koruyucu aileyi nereye koyacağız ve bu şekilde koruyucu aile olmanın hizmetin özü açısından bir anlamı kalmayacaktır. Bundan önceki analizlerimizde de koruyucu aileye verilecek çocukların çok fazla ziyaretçisi olmayan çocuklardan seçildiği sonucuna ulaştığımızı aktarmıştık. Yine aynı görüş doğrultusunda bir görüşmecimizin aktardığı “Kurum bakımındaki çocukla koruyucu aile yanındaki çocuk arasında, öz aile açısından bir fark var” görüşü de oldukça dikkat çekici bulunmuştur. Diğer değişkenler ise; “Öz aile,

koruyucu ailenin imkanlarından faydalanmak istiyor”, “Öz aile çocuğuyla görüşmek isterse görüştürüyoruz” şeklindeki görüşlerdir. Ayrıca bir görüşmecimizin “Çocuk mutluyorsa koruyucu ailesi yanında olsun” şeklindeki görüşü de bu yordanmış değişkenimizin altında dikkat çekici bulunmuştur.

%25’lik oranla koruyucu aile yanındaki çocukların öz aileleriyle “Özel olarak bir çalışma yapılıyor” ifadesine varılmıştır. Bu ifadenin içeriğinde “Öz ailede bir umut görürsek harekete geçiyoruz”, “Aileye Dönüş Projesi’yle çocukların öz ailelerine dönebilmeleri sağlanmaya çalışılıyor”, “Çocuğu koruyucu aileye vermeden, sonradan sorun çıkarmasın diye öz aileye danışıyoruz” şeklindeki görüşler bulunmaktadır. Gerçekten de koruyucu aile hizmeti için öz ailenin ikna edilmesi, hizmetin başarısı açısından önemlidir. Ayrıca bir görüşmecimizin “Öz aileye iş sağlanmalı hem de ahlaken de eğitilmeli” şeklindeki görüşü bu yordanmış değişkenimizin altında oldukça anlamlı bulunmuştur. Öz aileyi iyileştirme çalışmalarının çok yönlü olması önemlidir. Aslında bu hizmetin amaçları arasında; çocuğun öz ailesine döndürülebilmesi vardır. Ancak hizmetteki bu amaç nerdeyse tamamıyla göz ardı edilmektedir.

%16,7’lik oranla da “Bilmiyorum” ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifade bir kez daha bizi, SHÇEK görevlilerinin konuyla ilgili olarak bir hizmet içi eğitime ihtiyaç duydukları sonucuna götürmektedir.

Tablo 25’in (Koruyucu Ailenin Öz Aileye Bakış Açısı) Açıklaması

Görüşmelerimiz esnasında koruyucu ailelerin, K.M.Ç.lerin öz ailelerine karşı bakış açıları da incelenmiştir. Kendilerine bu konuyla ilgili yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar, yukarıdaki tablomuzda analiz edilmiştir. Burada genel olarak; öz aile hakkında bilgi, çocuğun öz ailesiyle iletişimi, çocuğun öz akrabalarıyla iletişimi, çocuğun ailesiyle yapılan etkinliklerin değerlendirilmesi ara başlıklarıyla konu ayrıntısıyla işlenmiştir. Buna göre:

Öz aile hakkında bilgi konusunda; %67lik oranla “Öz ailesi hakkında bilgim var” ifadesine ulaşılmıştır. Burada genel olarak aileler “Evet, biraz var” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Yine aynı konuda %33’lük oranla “Öz ailesi hakkında bilgim yok” ifadesine ulaşılmıştır. Burada ise bir ailenin “Sordum; ama pek bir şey almadım” şeklindeki görüşü dikkat çekmiştir.

Çocuğun öz ailesiyle iletişimi konusunda; %58'lik oranla “Görüşüyor” ifadesine varılmıştır. Burada “Babasıyla 6 senede 2 kere görüştü.”, “Bir defa görüştü; ama kriz geçirdi.”, “3 ayda bir görüşüyordu; ama çocuk zarar gördüğü, dış dünyayla irtibatını kestiği için 6-7 aya çıkarıldı.”, “Düzensiz”, “Önceden senede birdi. Bu sene 3 kere görüştüler.” şeklindeki görüşler oldukça dikkat çekici bulunmuştur. Öz ailesiyle görüşen çocukların tamamında problemler yaşandığı tespit edilmiştir. Bu problem ya görüşmelerin düzensiz olmasından ya da çocukların öz ailesiyle görüştüktan sonra kriz geçirip küskünlük yaşamalarından dolayıdır. Yine aynı konuda %42'lik oranla “Görüşmüyor” ifadesine varılmıştır. Bu konuda aileler yorum yapmamışlardır.

Çocuğun öz akrabalarıyla iletişimi konusunda ise; %67'lik oranla “Kardeşleriyle görüşüyor” ifadesine varılmıştır. Ancak burada “Küçük kardeşini evden kovdu”, “Ablasıyla görüşüyor; ama kabullenmek istemiyor, beni sen doğurdun diyor”, “Kız kardeşini iki kere eve aldım, artık görmek istemiyor”, “Kardeşleriyle yuvada görüşüyor” şeklindeki görüşler oldukça dikkat çekici bulunmuştur. K.M.Ç.lerin öz kardeşleriyle görüştükleri; ancak görüşmekten memnun olmadıkları ortadadır. Bunu da çocuğun koruyucu ailesini kaybetme korkusuna, onları kardeşlerinden kıskanmalarına, sadece kendileri için istemelerine bağlayabiliriz. Bu konuda aynı zamanda %33'lük oranla “Görüşmüyor” ifadesine varılmıştır. Koruyucu aileler bu konuyla ilgili olarak yine yorum getirmemişlerdir.

Çocuğun öz ailesiyle yapılan etkinliklerin değerlendirilmesi konusunda %44'lük bir oranla “Katkısı olacağını sanmıyorum”, %31'lik oranla “Aksine zararlı oluyor” ifadelerine varılmıştır. Bu değişkenlere sebep olan görüşlerin başında “Çocuğun dengesi tamamen bozuluyor. Keşke bakabilseler de alsalar”, “Bence olumlu değil. Çocuğun aklı karışıyor. Okul döneminde hiç iyi değil” şeklindeki görüşler gelmektedir. Yine aynı konuyla ilgili olarak %12'lik oranla “Aileden aileye değişir” ifadesine varılmıştır. Burada özellikle “Öz ailenin bakış açısına göre değişir” şeklindeki görüş dikkat çekmiştir. %6,5'lik oranla “Hiç arayan yok” ifadesine varılmıştır. Yine %6,5'lik oranla diğer tüm görüşlere zıt bir görüş olarak “Öz ailesiyle görüşse iyi olur” ifadesine ulaşılmıştır. Burada bu yanıtı bizi götüren koruyucu ailenin “Çocukların bütün hayatını etkileyecek. Düzenli hayatı olamaz” şeklindeki görüşü oldukça anlamlı bulunmuştur.

Tablo 26. Koruyucu Ailelerin Gönüllü veya Ücretli Olma Durumu

Koruyucu ailelerin gönüllü veya ücretli olmalarına ilişkin analiz tablomuz sonucunda %34'lük oranla "Koruyucu aileler genelde ücretli" ifadesine ulaşılmıştır. Her iki ilde toplamda 17 olan koruyucu ailelerin yalnızca 1 tanesi gönüllüdür, diğerleri ise ücretlidir. Ancak çalışmamızda %10'luk bir oranla "Aile parayı çocuk için yatırım olarak alıyor" ifadesine ulaşılmıştır. Görüşmecilerden elde ettiğimiz diğer ifadelerle göre ailelerin parayı bilmeden geldikleri ve uzmanların yönlendirmesiyle parayı aldıkları ortaya çıkmıştır. Hatta bazı görüşmecilerimiz hizmet için "Ücretli de olmak zorunda", "Aile orta düzeyde ise parayı tavsiye ediyoruz" gibi ifadeler belirtmişlerdir. Buradan da ailelerin uzmanlar tarafından yönlendirildikleri ve parayı çocuk için istedikleri sonucuna ulaşabiliriz. Yine buradan ailelerin hizmeti tam anlamıyla bilmeden koruyucu aile olmaya karar verdiğini de söyleyebiliriz. Hizmet koruyucu aile olma sürecinde öğrenilmektedir, bu son derece eksik bir yaklaşımdır. Uzmanlar ise bu konuda gerekli titizliği göstermektedirler. Bizde koruyucu ailelerin ücretli olması gerektiğini düşünmekteyiz. Çalışmamızda %23'lük oranla "Koruyucu ailelere yapılan ödemeler yetersiz" ifadesine ulaşılmıştır. Çalışmamızın bu bölümünün teorik kısmında "4.1. Hizmetin İşleyişi, Kalitesi ve Bugünkü Durumu" alt başlığında koruyucu ailelere yapılan ödemelere yer vermiştik. Kısaca tekrar değinecek olursak koruyucu ailelere çocukların yaşlarına göre değişen oranlarda 200YTL ile 361 YTL arasında bir ödeme yapılmaktadır. Önceki analizlerimizde kurum bakımında bir çocuğun aylık olarak bakım ücretinin 1.250 YTL ile 1.500 YTL arasında değiştiğini aktarmıştık. Bu oranı göz önüne alınca koruyucu ailelere yapılan ödeme tabiri yerindeyse son derece komik bir rakamdır. Bu konuyla ilgili olarak görüşmecilerimiz ücret hakkında "Bir aileyi geçindirecek düzeye getirilmesi gerekli" şeklindeki düşünceleri de dikkate değer bulunmuştur. Yine %23'lük bir oranla görüşmecilerimizin koruyucu ailelerin gönüllü veya ücretli olma durumlarıyla ilgili olarak "Bilgim yok" ifadesine ulaşılmıştır. Bu da ciddi bir durumdur. Hizmetin yürütülmesinden sorumlu birimde çalışanların, bu hizmetin önemli bir özelliğiyle ilgili bilgi eksikleri tartışılması gereken bir durumdur. Analizimiz sonucunda %10'luk bir oranla da "Koruyucu ailelere yapılan ödemeler yeterli" ifadesine ulaşılmıştır. Burada ücretin Ocak 2007 itibarıyla artırıldığı ve "Yeterli miktara" geldiği söylenmiştir. Yine paranın çocuğun bakımı için verildiğinde yeterli olmadığı; ancak paranın destelemek amaçlı verildiği vurgulanmıştır.

Tablo 27'nin (Koruyucu Ailelerin Kurumdan Ödeme Alıp Almadığı ve Ödemenin Yeterliliği) Açıklaması

Alan çalışmamız esnasında, Sosyal Hizmet görevlilerine sorduğumuz sorunun bir değişik şeklini de koruyucu ailelere sorduk. Böylece koruyucu ailelerin, kurumdan ödeme alıp almadıkları ve yapılan ödemeye ilgili görüşleri saptanmıştır. Buna göre; kendisiyle görüştüğümüz koruyucu ailelerin tamamından %71 oranında “Ödeme alıyorum” ifadesine ulaşılmıştır. Burada bir ailenin “Ama düzenli gelmiyor” şeklindeki görüşü oldukça dikkat çekici bulunmuştur. Yine bu konuyla ilgili olarak ailelerin çoğunluğu “Ancak kullanmıyorum” şeklindeki görüşlerini bildirmişlerdir. Buradan da %29 oranında “Çocuk için biriktiriyorum” ifadesine ulaşılmıştır. Burada özellikle “İlk başlarda almıyordum. Sonradan çocuk için yatırım yapmak adına aldım” şeklindeki görüş dikkat çekmiştir.

Ödemelerin yeterli olup olmadığı konusunda da %33 oranında “Yapılan ödeme yeterli sayılır” ifadesine varılmıştır. Bu ifadeye bizi götüren koruyucu aile görüşlerinin başında: “Küçükken yeterli; ama büyüyünce değil”, “Şu anki yeterli olabilir”, “Şimdilik yeterli” şeklindeki görüşler gelmektedir. Bu durum koruyucu ailelerin yapılan ödemeye ilgili olarak çekimser bir tavır içinde olduklarını göstermektedir.

%25'lik oranda “Yapılan ödeme yeterli” ifadesine varılmıştır. Bu yordanmış değişkene bizi ulaştıran çıkarsama değişkenleri ise; “Çocuk para için bakılmaz; çünkü emeğinizi hiçbir para miktarı karşılayamaz”, “Hiçbir koruyucu aile için ücret önemli değildir. Eğitim ve sağlık konusundaki masrafları karşılansın yeter” şeklindeki görüşlerdir.

%17'lik oranda “Yapılan ödeme yeterli değil” ifadesine ulaşılmıştır. Aileler bu görüşleriyle ilgili olarak herhangi bir yorum getirmemişlerdir.

%25'lik oranda da “Yapılan ödemenin yeterliliğini bilmiyorum” ifadesine varılmıştır. Bu ifadeye bizi götüren koruyucu aile görüşleri ise; “Kullanmadığım için bilmiyorum; ama daha cazip olmalı”, “Hiç düşünmedim” şeklindeki görüşlerdir.

Tablo 28'in (Çocuğun Ücretsiz Muayene ve Tedavisinde Herhangi Bir Güçlük Yaşanıp Yaşanmadığı) Açıklaması

Alan çalışmamızda koruyucu ailelere korunmaya muhtaç çocuklarının ücretsiz muayene ve tedavisinde herhangi bir güçlük yaşayıp yaşamadıkları sorulmuştur. Bu konuya verilen cevaplar doğrultusunda hazırlanmış olduğumuz analiz tablomuza göre; %67 oranında “Yaşadım” ifadesine ulaşılmıştır. Bu şekilde görüş bildiren ailelerin konuyla ilgili getirdikleri yorumlardan yola çıkarak, ne tür sıkıntı yaşadıkları da tespit edilmiştir. Buna göre ise; %25 oranında “Sevk konusunda problem yaşıyoruz”, %37,5 oranında “Anlaşmalı eczane bulmak zor oluyor”, yine %37,5 oranında “Hastaneler bu hizmetle ilgili olarak bilgi sahibi değil” ifadelerine ulaşılmıştır. Özellikle bir ailenin “Ameliyat esnasında sıkıntı yaşadım” şeklindeki görüşü oldukça dikkat çekici bulunmuştur. Ayrıca iki ailenin “Sosyal hizmetler tedavi hizmetlerini sadece il merkezlerine değil, ilçelere de vermeli” şeklindeki görüşleri de anlamlı görülmüştür.

Analizimiz sonucunda %33 oranında da çocuğun ücretsiz muayene ve tedavisinde herhangi bir güçlük “Yaşamadım” ifadesine varılmıştır. Burada bir ailenin “Ben çocuğa özel sigorta yaptırıyorum” şeklindeki görüşü dikkat çekmiştir.

Tablo 29'un (Koruyucu Ailelere Yapılan Takiplerin Yeterliliği, Sıklığı ve İçeriği) Açıklaması

Bu analizimiz içerisinde Koruyucu Aile Hizmeti'nin önemli bir boyutu olan “takipler”in yeterli olup olmadığı, ne sıklıkta yapıldığı ve bu takiplerde hizmetin hangi yönünün incelenip, gözlemlendiği tartışılmıştır. Buna göre analizimiz sonucunda %81'lik oranla koruyucu ailelere yapılan takiplerin “yeterli düzeyde olmadığı” tespit edilmiştir. Bunun bir çok alt nedeni mevcuttur. Bunlardan en önemlilerinin ise meslek elemanı azlığı, iş yükü fazlalığı ve araç sıkıntısı olduğunu söyleyebiliriz. Bu eksiklik hizmetin gidişatını olumsuz etkilemektedir. Görüşmecilerimiz bu konu hakkında “Teftişte sorun yaşamamak için yılda bir kez gidiyorum” ifadesini kullanmışlardır ve bu eksikliği itiraf etmişlerdir. Görüldüğü gibi mülakatlarımız samimi bir ortamda gerçekleştirilmiştir ve görüşmecilerimiz dürüst davranmışlardır. Yine burada görüşmelerin yeterli olmasa da yapıldığı; ancak bunun yılda bir kez raporlaştırıldığı da belirtilmiştir.

Analizimiz sonucunda %19'luk oranla takiplerin “yeterli” düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bu, bir önceki aktardığımız ifadeye zıt bir görüştür. Bunu dile getirenler “Çocuğu koruyucu ailenin yanına verirken zaten çok iyi takip etmiş oluyorsunuz”, “Takip edilmesi çok da gerekli aileler yok”, “Biz takip etmiyoruz ama aileler bize sık sık geliyorlar” şeklindeki görüşlerini, takiplerin yeterliliğine kanıt olarak aktarmışlardır. Anlaşıldığı kadarıyla Sosyal Hizmetler tarafından takipler gerektiği kadar yapılmasa da koruyucu aileler herhangi bir sorun yaşadıklarında kendileri gelmektedirler.

Takiplerin hangi sıklıkta yapıldığı konusunda ise %42'lik oranda “İhtiyaca göre değişir” ifadesine ulaşılmıştır. Bu yordanmış değişkene neden olan çıkarsama değişkenleri ise “Takipler ilk zamanlarda sık sonradan az yapılır”, “Sorunlarda görüşülüyor”, “Belli bir zamanlama yok” şeklindeki görüşlerdir. %33'lük oranda ise “Yılda 1-2 kez yapılır” ifadesine varılmıştır. %25'lik oranda da “Hiç yapılamıyor” ifadesi ortaya çıkmıştır. Bu ifadenin içerisinde özellikle “Biz gitmiyoruz aileler geliyor” görüşü dikkate değer bulunmuştur. Takiplerin yeterli olduğunu söyleyenlerin bu görüşü de desteklediğini belirtmiştik. Yine burada “Senede bir gidilmediği bile olur” ifadesi de anlamlı bulunmuştur.

Analizimiz sonucunda koruyucu ailelere yapılan takiplerde %36'luk bir oranda “Çocukla ailenin uyumu”nun incelendiği sonucuna varılmıştır. Hizmette çocukla ailenin birbirine uyum sağlaması önemlidir, yoksa başarısızlık kaçınılmaz olur. Burada ifade edilen “Sorun var mı yok mu” görüşü uyumda hangi boyut üzerinde durulduğunu yansıtmaları açısından değerli bulunmuştur. SHÇEK görevlilerinin de bu konu üzerinde durması oldukça anlamlıdır. %28'lik oranda “Çocuğun gelişimi”nin incelendiği ifadesine ulaşılmıştır. Bu başlık altında çocuğun genel durumunun ve ruhsal yapısının gözlemlendiği belirtilmiştir. Burada “Çocuğun yüksek yararı ve menfaati gözleniyor” görüşü, hizmetin özellikle çocuk açısından değerlendirildiğini ortaya çıkarmaktadır. Analizimizde takiplerde %14'lük oranla “İstismarın olup olmadığı”nın incelendiği belirlenmiştir. Burada çocuğa yönelik olarak herhangi bir fizyolojik ya da psikolojik şiddetin olup olmadığının gözlemlendiği vurgulanmıştır. %11'lik oranla takiplerde “Ailenin durumu inceleniyor” ifadesine ulaşılmıştır. Burada kastedilen aile ortamında ve de ailenin psiko-sosyal ve ekonomik durumunda bir değişiklik olup olmadığının incelendiğidir. Ayrıca ailelerin çocuğa nasıl yaklaştıkları “Anne-baba olmak adına mı?

Yoksa acıma duygusuyla mı?” şeklindeki görüşte bu ifade altında anlamlı bulunmuştur. Analizimizde yine %11’lik oranla “Çocuğun eğitim durumu”nun gözlemlendiği sonucuna varılmıştır. Burada özellikle “Başlarda uyum sonraları okul başarıları” incelenir görüşü anlamlı bulunmuştur. Ayrıca bir görüşmecimiz “Takiplerde çocuk koruyucu ailenin yanında olduğu için çok doğal olamıyor ve bize sorunlarını söyleyemiyor. Koruyucu ailelerin de takipler esnasında yapmacık olduğunu gördüm. Bazen bizde küstürmemek adına görmezden geliyoruz.” şeklindeki görüşleri de dikkat çekici bulunmuştur.

Son olarak bu analizimiz altında %20’lik gibi yüksek bir oranda “Bilgim yok” ifadesine ulaşıldığını söylenmelidir. Bu oldukça önemli bir ifadedir. SHÇEK görevlilerinin koruyucu aile hizmetiyle ilgili olarak yeterli bilgi sahibi olmadığı yine ortaya çıkmıştır. Daha önceki analizlerimizin yorumlarında da belirttiğimiz gibi; Sosyal Hizmetlerde acil olarak bu konuyla ilgili hizmet içi eğitim yapılmalıdır ve korunmaya muhtaç çocuklarla ilgilenen tüm çalışanlar yeteri kadar bilgilendirilmelidir.

Tablo 30’un (Çocukların Akrabalarının Koruyucu Aile Olma Eğilimlerinin Değerlendirilmesi) Değerlendirilmesi

Bu analiz tablomuzda korunmaya muhtaç çocukların akrabalarının koruyucu aile olma taleplerini ve SHÇEK görevlilerinin bu talebe bakış açılarını değerlendirdik. Buna göre %46 oranında koruyucu aile olma konusunda “Akrabalardan talep yok” ifadesine ulaşılmış bulunmaktayız. Bu ifadenin içeriğinde özellikle; “Öz ailedeki sıkıntılardan akrabalar da nasibini alıyor”, “Akrabaların yapısı öz aileninkine benziyor” görüşleri yer almaktadır. %41,5’lik oranda ise “Akrabalar koruyucu aile olmamalı” ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifadenin altında “Akrabalar bilinçli değil ve korkuyorlar”, “Akrabaların koruyucu aile olmaları sakıncalı”, “Akrabalar çocuğa bakacaksa, çocuk kuruma alınmadan A.N.Y. ile baksın”, “Başarılı olunmuyor, olunacağını da düşünmüyorum” şeklindeki görüşler bulunmaktadır. Ayrıca alan çalışmamız neticesinde, çocuklar kuruma alınmadan önce akrabalarla ilgili böyle bir çalışmanın yapıldığı, bundan sonra ise çocukların akrabaları yanına verilmesine yanaşmadığı ortaya çıkmıştır. Hatta bir görüşmecimiz, akrabaların koruyucu aile olması durumunda uygulamanın baltalandığını, öz aile ve akrabasının rahatlıkla görüşüyor olabileceğini ve kurumun böyle bir durumda çocuğu takip edemeyeceğini, bunun nakdi yardımla çözülmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Analizimizde %12,5'lik oranda da "Akrabaların koruyucu aile olmalarına olumlu bakıyorum" ifadesine varılmıştır.

Sonuç olarak Sakarya'daki ve Kocaeli'ndeki toplam 17 koruyucu ailenin hiçbiri çocuğun akrabası değildir.

Tablo 31'in (Koruyucu Ailelerin SHÇEK İl Müdürlükleriyle Etkileşim ve İletişim Düzeyleri) Açıklaması

Bu analiz tablomuzda koruyucu ailelerin SHÇEK İl Müdürlükleriyle etkileşim ve iletişim düzeyleri ölçülmüştür. Buna göre %65'lik oranla "İyi" ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifadenin içeriğinde "Ben iyiyim, hepsini tanırım", "Sık değil; ama doyurucu, kaliteli ve sağlıklı", "Memnunum. Ellerinden geleni yapıyorlar. Rahatlıkla telefon açıp görüşebiliyorum", "Problem yaşamıyorum, olumlu" şeklindeki görüşler bulunmaktadır. Analizimizde %35'lik oranla da bir önceki ifadeyi daha da pekiştirici olarak "çok iyi" ifadesine varılmıştır. Bu yordlanmış değişkene neden olan çıkarsama değişkenlerimizin başında "İleri bir düzeyde", "Gayet güzel" şeklindeki görüşler gelmektedir. Sonuç son derece olumludur. Koruyucu ailelerin tamamı SHÇEK İl Müdürlüklerinden memnundur.

Tablo 32'nin (Koruyucu Aile Hizmeti'nin Zayıf ve Güçlü Yönleri) Açıklaması

Çalışmamız sonucunda topladığımız verilerle koruyucu aile hizmetinin zayıf ve güçlü yönlerini analiz ettiğimizde; görüşmecilerimiz tarafından %40,5 oranında hizmetin zayıf yönlerinin, %59,5 oranında da hizmetin güçlü yönlerinin vurgulandığı ortaya çıkmıştır. Görüşmecilerimizin çoğunluğu, hizmetin güçlü yönlerinin daha baskın olduğunda hemfikirdirler.

Öncelikle hizmetin zayıf yönlerinin üzerinde duracak olursak; analizimizde %15,5 oranında "Hizmetteki belirsizlikler ve eksiklikler" ifadesine ulaşıldığını söylememiz gerekir. Belirsizlik ve eksikliklerden kasıt, "Hizmetin ciddi anlamda tanıtımının olmaması ve bu nedenle sayı azlığı", "Pratikte koruyucu ailenin zarar görmesi", "Maddi desteğin az oluşu", "Süresinin belirsizliği" ve "Çocuğun Devlet himayesinde olması" şeklindeki değişkenlerin varlığıdır. Tabi bu değişkenlerden bazıları hizmetin içeriğiyle ilgili değildir; ancak konu ülkemiz açısından düşünüldüğünde tüm bu özelliklerin hizmetin zayıf yönü olarak vurgulanması son derece doğaldır. Bir görüşmecimiz

tarafından dile getirilen koruyucu aile isminin bile kötü olduğu şeklindeki görüş de dikkat çekici bulunmuştur.

Analizimizde hizmetin zayıf yönleriyle ilgili olarak %13,5 oranla “Hizmetin sonlandırılabilme ihtimali” ifadesine ulaşılmıştır. Bu yordanmış değışkene sebep olan çıkarsama değışkenlerinin başında “Koruyucu aile hizmetinden kurum bakına veya öz aileye dönme ihtimalinin olması” gelmektedir. Çocuğun koruyucu aile yanından, herhangi bir nedenle kurum bakımına dönme ihtimali, gerçekten de hizmetin zayıf bir yönüdür. Çünkü bu şekilde olursa çocuk, ikinci bir terkedilmişlik daha yaşacaktır. Bunusa telafisi ise çok zor olacaktır. “Böyle bir olay çocuktan aile kavramının silinmesine bile neden olabilir”. Ancak görüşmecilerimiz tarafından koruyucu aile yanından öz aileye dönüşün, hizmetin zayıf yönleri arasında gösterilmesi ilginç ve bir o kadar da anlamsız bulunmuştur. Hizmetin özünde zaten çocuğun öz ailesinin koşulları iyileşene kadar koruyucu aile yanında kalması ve bu süreyi en az hasarla atlatması vardır. Ancak ülkemizde hizmetin bu anlayışla yürütülmediği ortadadır. Geçici bir hizmet olması fikrinin insanlara cazip gelmediği ortadadır. Ayrıca bu ifadenin içeriğinde “Uyum problemleri” görüşü de önemli bulunmuştur. Bu problem önemlidir ve eğer aşılamazsa hizmetin sonlandırılması gerekecektir. Yine bu ifadenin altında görüşmecilerimizin “Çocuğun ailenin nüfusuna geçmemesi”, “Öz aileyle ilgili olarak çıkan problemler” şeklindeki görüşlerini de sayabiliriz. Çocuğun koruyucu aile yanındayken öz ailesiyle yuvadakinden daha az görüştüğü de belirtilmiştir. Söylediğimiz gibi, hizmetin öz aile boyutunun ihmal edildiği ortadadır. Ayrıca tüm bu görüşlere ek olarak, koruyucu ailelerin ve çocuklarının birbirlerinden ayrılma korkusu yaşadığı sonucu da görüşmecilerimiz tarafından ifade edilmiştir. Sırf bu nedenlerle bu hizmette “Ailesiz çocuk arandığı” ortaya çıkmıştır.

Analizimizde hizmetin zayıf yönleriyle ilgili olarak %6,5 gibi bir oranla “Hizmeti kontrol etmedeki yetersizlik” ifadesine ulaşılmıştır. Buna yol açan en önemli neden ise ekip ve ekipman eksikliğidir. Daha önceki birkaç analizimizde de aynı sorun vurgulanmıştı. Demek ki, ekip ve ekipman eksikliği ülkemizde koruyucu aile hizmetinin hem zayıf yönünü hem de önemli bir problemini teşkil etmektedir. İnceleme, değerlendirme ve takip eksikliği hizmeti olumsuz etkilemektedir. Ayrıca yine burada “Bu hizmetin yürütülmesinden sorumlu meslek elemanlarının sürekli değışiyor olması”

şeklindeki görüş de son derece anlamlı bulunmuştur. Bir görüşmecimiz tarafından söylenen “Hizmetin İl Müdürlükleri aracılığıyla yürütülmesi” şeklindeki görüş de bu ifadenin altında yer almıştır ve dikkat çekici bulunmuştur.

Analizimizde hizmetin zayıf yönleriyle ilgili olarak yine %5 oranla “Ailelerin bilinçsizliği” ifadesine ulaşılmıştır. Görüşmecilerimiz, ailelerin bilinçsizce bu hizmeti yürütmekte olduğunu vurgulamışlardır. Hizmet, ülkemizde genel olarak bilinmediği gibi, koruyucu aileler tarafından da yeterince bilinmemektedir. Ayrıca yine burada “Türk halkının kültürel olarak bu hizmete müsait olmaması” şeklindeki görüşü de dikkate değer bulunmuştur. Bu ise hizmetin zayıf bir yönünü oluşturmaktadır. Buradan tüm koruyucu ailelerin ve koruyucu aile olmak isteyenlerin, gerek hizmetin özü, içeriği ve anlamıyla ilgili olarak gerekse çocuk gelişimi ve psikolojisiyle ilgili olarak eğitimden geçmeleri gerektiği sonucuna varabiliriz.

Hizmetin görüşmecilerimiz tarafından belirtilen zayıf yönlerini aktardık. Hizmetin güçlü yönlerine geçmeden önce bir görüşmecimizin “Hizmetin zayıf yanı yok, her yönüyle güçlü” görüşünü de aktarmayı uygun bulduk. Hizmetin güçlü yanlarına gelince; analizimiz sonucunda %27 oranında hizmetin en güçlü yönü olarak “Çocuğun topluma kazandırılmasında son derece etkili” ifadesine ulaşılmıştır. Burada görüşmecilerimiz doğal olarak bu hizmeti tekrardan kurum bakımıyla kıyaslama eğilimine girmişlerdir. Özellikle görüşmecilerimiz tarafından dile getirilen “Çocuğun topluma kazandırılmasında kurum bakımından daha önemli” şeklindeki görüş, bizi kesin olarak hizmetin güçlü yönlerinin kurum bakımına olan üstünlükleriyle belirlendiği sonucuna götürmektedir. Bu hizmetle çocuğun yuvanın olumsuz etkilerinden kurtarılabilmesi vurgulanmıştır. “Çocuğun her yönüyle sağlıklı gelişmesinin sağlanması” görüşü de burada dikkate değer bulunmuştur. Görüşmecilerimizin koruyucu aile hizmetinin “Sosyal hizmetin en iyi hizmet alanlarından biridir” şeklindeki yorumları da bu ifade altında anlamlı görülmüştür.

Hizmetin güçlü yönleriyle ilgili olarak %24 oranında “Çocuğun aile yanında bakıldığı bir model olması” ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifadenin içeriğinde “Gerçekten uygun ailelerin seçilmesi”, “Çocuğun kısa sürede aile yanına yerleştirilmesi”, “Çocuk da aile kavramını geliştirmesi” gibi görüşler yatmaktadır. Böylece bu hizmetle, çocuğa birebir

ilgi ve sevgi gösterilebilmektedir. Hatta bir görüşmecimizin “Çocuğun hayatının kurtulması” şeklindeki görüşü de anlamlı bulunmuştur.

Yine hizmetin güçlü yönleriyle ilgili olarak %8,5 oranında “Hizmetin maddi açıdan desteklenmesi” ifadesine varılmıştır. Bu değişkenin içeriğinde ise “Çocuğun devlet himayesinde olması” görüşü bulunmaktadır. Bu görüş son derece ilgi çekicidir. Çünkü hizmetin zayıf yönleri vurgulanırken de “Hizmetteki belirsizlikler ve eksiklikler” ifadesinin altında bu görüşe yer vermiştik. Anlaşılan görüşmecilerimiz, koruyucu ailedeki çocuğun devletin himayesinde olması hususunu farklı farklı değerlendirmektedirler. Kimilerine göre bu özellik, hizmetin zayıf bir yönünü teşkil ederken kimilerine göre de güçlü bir yönünü teşkil etmektedir. Bu ise hizmetin uygulanması esnasındaki çelişkileri göstermek açısından önemli bulunmuştur. Son olarak bir görüşmecimiz tarafından dile getirilen “Teorideki gibi uygulansa güçlü bir yöntem” şeklindeki görüşünü de aktarmakta yarar vardır.

Tablo 33’ün (Koruyucu Aile Hizmetinin Kurum Bakımına Kıyasla Değerlendirilmesi) Açıklaması

Bu analiz tablomuzda alan çalışmamız sonucunda topladığımız veriler doğrultusunda, koruyucu aile hizmetinin ülkemizde en yaygın çocuk bakım modeli olan kurum bakımına kıyasla avantajlarının ya da dezavantajlarının neler olduğunu çözümlenmiş bulunmaktayız. Analizimiz sonucunda %22’lik oranla “Koruyucu aile hizmeti kurum bakımından üstündür” sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun içerisinde sayabileceğimiz; ancak görüşmecilerimiz tarafından ısrarla vurgulanan bazı ifadelere de aynı tablo içerisinde yer vermiş bulunmaktayız. Buna göre %24’lük bir oranla “Koruyucu aile yanındaki çocuklar, kurum bakımındaki çocuklara oranla daha sağlıklıdırlar” ifadesine ulaşılmıştır. Bu sonuç gerçekten önemlidir ve sırf bu yüzden analizimizde ayrıca değerlendirilmiştir. Bu ifadeyi daha da açacak olursak “Kurum bakımına kıyasla koruyucu aile yanındaki çocuklar psikolojik, fizyolojik yönden ve sosyalleşme yönünden daha sağlıklıdırlar” görüşüne ulaşmış oluruz. Görüşmecilerimizin de belirttiği gibi “Koruyucu ailede model bellidir. Kurum bakımında ise bir çok model vardır”, “Kurum bakımında çocuk günde üç tane bakıcı anne değiştirmektedir”. Yani çocuklar kurum bakımında çok anneli ve çok babalı bir hayat yaşamaktadırlar. Bu da örnek alınacak, sürekli ilişki kurulacak ve kendisine bağlanacak model çokluğuna neden

olmaktadır. Bu çokluk tam tersi bir sonuçla çocukların bağlanma problemi yaşamasına ve güven duygularının zedelenmesine yol açmaktadır. Yine görüşmecilerimiz tarafından “Kurumda sorunlu çocuk sayısı fazladır. Kurumlarda vaka olarak değerlendirilen bir şey koruyucu ailede bire bir iletişimle rahatça çözülebilir” şeklinde belirtilen görüş de dikkate değer bulunmuştur. Ayrıca “Kurum bakımı dünyanın en ilkel sistemidir. Çocuğun yuvada değil, bir ailenin yanında korunması lazım. Koruyucu aile en ideal sistemdir” şeklindeki görüşlerde çalışmamız açısından bu ifadenin altında, anlamlı olarak bulunmuştur. Kurumdaki çocukların her yönden geri kaldığı ortadadır.

Analizimizde %20’lik oranla “Çocuklar kurum bakımında örselenmektedirler” ifadesine varılmıştır. Bu yordanmış değişkene neden olan çıkarsama değişkenlerinin başında “Kurumda sevgi ve ilgi eksik”, “Çocuklar sorumluluktan uzak kalıyor”, “Toplu bakımda kişilik gelişimleri zarar görüyor”, “Koruyucu ailede çocuk sevgiye doyuyor”, “Kurumlar çocukların sadece fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayabiliyor” görüşleri bulunmaktadır. Gerçekten de araştırmamızın teorik kısmında konuyla ilgili olarak yapılmış çalışmalara yer vererek belirttiğimiz gibi, kurum bakımı çocukların gelişimlerini son derece olumsuz etkilemektedir. Kurumlarda aile sevgisinden mahrum büyüyen çocukların bir çok bakımdan örselendiği ortaya çıkmıştır. Bu yönüyle çalışmamız diğer araştırmalarla da bütünlük sağlamıştır. Koruyucu aile hizmeti çocuğun gelişimi açısından mükemmel bir araçtır. Yurt ortamında ise çocuğun benlik duygusunun gelişmediği ya çok egoist ya da içine kapanık biri olarak yetiştiği vurgulanmıştır. Çünkü toplu bakım psikolojisi farklıdır. Hatta bir görüşmecimizin dile getirdiği “Yurtlarda çocuklar aç kalmamaya güvence olarak ceplerinde ekmek taşıyorlar” görüşü de kurum bakımının çocuk üzerindeki psikolojik etkilerini göstermek açısından anlamlı bulunmuştur. Çocuk koruyucu aile yanında ise gruptan çıkıp kendisini birey olarak hissetmektedir. Yararlılık açısından kurum bakımı ve koruyucu aile iki uç noktadadır. Bir görüşmecimizin de belirttiği gibi “Koruyucu aile evlat edinme kadar faydalı bir hizmettir”.

Analizimizde %9’luk oranla “Kurum bakımından aile yanına yerleştirilen çocuklarda gözle görülür bir iyileşme vardır” ifadesine varılmıştır. Bu son derece önemli bir çıkarsamadır. Çünkü kurum bakımından koruyucu aile yanına geçen çocuklarda iki bakım modeli arasındaki fark daha net bir şekilde gözlenmektedir. Görüşmecilerimiz

kurum bakımında hayatın hep sırayla geçtiğini (yani yemek sırası, giyim sırası, özel ihtiyaç sırası gibi), çocuğun kendini özel hissedemediğini belirtmişlerdir. Kurumlarda bireylerin yetiştirilemediğini, fabrika imalatı tarzında çocuk yetiştirildiği vurgulanmıştır. Böyle bir yaşam tarzından bir ailenin yanına geçen çocukta çok kısa sürede bile hem fizyolojik hem de psikolojik bir iyileşmenin olduğu gözlenmiştir. Ancak ilk dönemlerde çocuğun, kurum bakımının psikolojisini üstünden atana kadar sorun yaşadığı da yine çalışmamız sonucunda ortaya çıkmıştır. Buna bir önceki analizimizde “uyum problemi”nin önemli olduğunu vurgulayarak değinmiştik. Araştırmamızda yeri geldiğinde bu konu tekrardan ele alınacaktır. Aileler toplumun yaşam şartlarına göre kendilerini yenileyebilmektedir. Çocuklar aile yanında paylaşım, özel hayat ve de en önemlisi aile kavramını öğrenmektedirler. Sosyal yaşamı da olumlu yönde ilerlemektedir. Eğitim başarıları yükselmektedir. Kurum bakımında ise başarının mümkün olmadığı ortadadır. Tüm bu görüşlerle analizimizin başında da belirttiğimiz gibi “Koruyucu aile hizmeti kurum bakımından üstündür” ifadesi daha da pekişmiştir.

Yine analizimizde % 1’lik bir oranla “Bu haliyle kurum bakımı daha iyidir” ifadesine ulaşılmıştır. Bu görüş, bu analizimiz altında diğer görüşlere zıt ve oran olarak da düşük bir görüştür; ancak konumuz itibarıyla dikkat çekici bulunmuştur. Yine “Koruyucu aile hizmeti şu anki haliyle Türkiye’de bir pansiyon hizmettir. Kurum bakımında insanları kontrol edebiliyoruz; ama koruyucu aileyi kontrol edemiyoruz. Koruyucu aile sanal bir ailedir” şeklinde görüşler de bu ifade altında sıralanabilir. Ayrıca burda “Koruyucu ailenin dönüşü kurum da olabilir” görüşü anlamlı bulunmuş ve koruyucu ailedeki çekinceyi ortaya koymuştur. Bu görüşler doğrultusunda Ülkemizde bu hizmetin neden yaygın olmadığını daha net anlayabiliriz. Yine bir görüşmecimiz de “Her çocuk koruyucu aile hizmetinden faydalanamaz” görüşünü belirtmiştir.

Analizimizde son olarak %24’lük gibi yüksek bir oranla “Çocuklar genel olarak yuvadan alınıp koruyucu aileler yanına verilmişlerdir” ifadesine ulaşılmıştır. Bu yordancı değişkenimizin altında yatan çıkarsama değişkenlerinin başında “Türkiye’de çocuk önce kurum bakımına veriliyor. Çocuk değerlendirme altına alınıyor. Koruyucu aile alternatif bir hizmet modelidir” şeklindeki görüşler gelmektedir. Yine bir görüşmecimizin belirttiği kadarıyla sadece bir çocuk başka bir koruyucu ailenin yanından yeni koruyucu ailesinin yanına yerleştirilmiştir. Diğer çocuklar yuvalardan

koruyucu aileleri yanına yerleştirilmiştir. Bazı görüşmecilerimiz çocuğun direkt olarak koruyucu aile yanına yerleştirildiğini de belirtmiştir. Aslında bir görüşmecimizin de belirttiği gibi “Çocuğu hiç yuvaya sokmadan koruyucu aile yanına vermek lazım”dır. Ancak hizmet tam anlamıyla işlevsel olmadığı için, bu bizim ülkemizde nerdeyse imkansızdır.

Tablo 34’ün (Koruyucu Aile Hizmetinin Temel Amacı) Açıklaması

Alan çalışmamız esnasında koruyucu ailelere bu hizmetin çocuk, koruyucu aile, öz aile ve SHÇEK açısından temel amaçları sorulmuştur. Elde edilen veriler yukarıdaki tabloda analiz edilmiştir. Buna göre:

Çocuk açısından koruyucu aile hizmetinin temel amacı olarak ilk sırada %56’lık oranla “Topluma faydalı bir insan olması” ifadesine ulaşılmıştır. Bu yordanmış değişkenin içeriğinde öncelikle “Okuyup belli bir yerlere gelebilmesi” görüşü bulunmaktadır. Bu ifadeye bizi götüren diğer çıkarsama değişkenlerimiz ise; “Doğru yetişmesi”, “Hayata kazandırmak”, “İyi bir insan olması”, “Sağlıklı bir birey olarak yetişmesi”, “Ayakları üzerinde duran bir insan olması” ve “Güven duygusunu alması” şeklindeki görüşlerdir.

Çocuk açısından koruyucu aile hizmetinin temel amacı olarak ikinci sırada %44’lük oranla “Aile içinde sevgiyle büyümesi” ifadesine varılmıştır. Bu ifadenin içeriğinde ise; “Aile terbiyesi alması” ve “Ailesini benimsemesi” şeklindeki görüşler bulunmaktadır.

Koruyucu aile açısından bu hizmetin temel amacı olarak ilk sırada %47,52lik oranla “İyi bir insan yetiştirmek” ifadesine ulaşılmıştır. Bu yordanmış değişkene bizi götüren çıkarsama değişkenleri ise; “Benim için onun hayatı önemli”, “Çocuk yetiştirmek”, “İnsana faydalı olmak”, “En iyi şekilde çocuğa bakabilmek” şeklindeki görüşlerdir. İkinci sırada ise %28,5’lik oranla “Çocuk özlemine gidermek” ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifadenin altında ise; “Çocuk sevgisini tatmak”, “Evladımı sevmek” şeklindeki görüşler yer almaktadır. Burada ailelerin “Ailemi tamamen değiştirdi”, “Çocuğumun adı geçince bile heyecanlanıyorum” şeklindeki görüşleri dikkat çekmiştir. Üçüncü sırada ise %24’lük oranla “Bu hizmeti gerçekleştirmekten haz almak” ifadesine ulaşılmıştır. Koruyucu ailelerimiz burada “Koruyucu aile olduğum için haz alıyorum”, “Kendimle gurur duyuyorum” şeklindeki görüşlerini dile getirmişlerdir.

Öz aile açısından koruyucu aile hizmetinin temel amacı olarak ilk sırada %50’lik oranla “Bilmiyorum” ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifadeye bizi götüren çıkarsama değişkenlerinin başında “İlgilenmiyorum” şeklindeki görüş gelmektedir. Buradan koruyucu ailelerin genel olarak, öz aile ile ilgili fikir yürütmekten, yorumda bulunmaktan, ondan bahsetmekten hoşlanmadıklarını çıkarabiliriz. İkinci sırada %28,5’lik oranla “Öz ailenin çocuğu kontrollü olarak takip etmesi” ifadesine varılmıştır. Bu ifadenin içeriğinde ise; “Çocuk öz ailesiyle görüşün”, “Öz ailesi ilgilenmiyor”, “Sosyal Hizmetler vasıtasıyla görüşülmeli” şeklindeki görüşler bulunmaktadır. Üçüncü sırada ise %21,5’lik oranla “Öz aileye destek olmak” ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifadenin altında ise, “Çocuk öz anne-babasına ileride yardım etmeli”, “Çok iyi bir şey; ama aileler iyi değil” şeklindeki görüşler yatmaktadır. Ayrıca burada öz aileyle ilgili olarak bir ailenin çocuk adına “Öz ailesini istemiyor” şeklindeki görüşü de oldukça dikkat çekici bulunmuştur.

Koruyucu ailelere göre, SHÇEK açısından bu hizmetin temel amacı olarak ilk sırada %47,37’lik oranla “Bizler vasıtasıyla çocuğu aile ortamında yaşatmak” ifadesine ulaşılmıştır. Bu yordanmış değişkene bizi götüren çıkarsama değişkenleri ise; “Çocuğu kendi ailesindeymiş gibi hissettirmek”, “Kurumda kalmasındansa aile ortamında kalması iyidir”, “İyi bir aileye verebilmek” şeklindeki görüşlerdir. İkinci sırada ise %26,32’lik oranla “SHÇEK de rahat ediyordur” ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifadenin içeriğinde ise; “Yükü azalır”, “Çocuklar kurumlarda ne kadar az olursa o kadar iyi” şeklindeki görüşlerdir. Üçüncü sırada ise %21,05’lik oranla “Topluma faydalı bir birey yetiştirmek” ifadesine varılmıştır. Dördüncü sırada da %5,26’lık oranla “Bilemiyorum” ifadesine ulaşılmıştır.

Tablo 35’in (Koruyucu Aile Hizmetinde En Çok Beğenilen Özellikler) Açıklaması

Koruyucu ailelerin bu hizmette en çok beğendikleri özelliklerin başında %31’lik oranla “Sosyal Hizmetlerle birlikte çalışmak” ve “Bizleri evlat sahibi yapması” gibi iki ayrı ifadeye ulaşılmıştır. “Sosyal Hizmetlerle birlikte çalışmak” ifadesinin içeriğinde “Sosyalleşmek”, “Toplum adına çalışmak, faydalı olmak”, “Sevgi dolu bir insan yetiştirmeye fırsat tanınması”, “İl müdürlüğünde çalışanların bakış açıları, anlayışları ve yardımları” şeklindeki görüşler yer almaktadır. Burada bir ailenin “Toplum adına görev edinmişiz” şeklindeki görüşü oldukça anlamlı bulunmuştur. “Bizleri evlat sahibi yapması” ifadesine neden olan çıkarsama değişkenlerinin başında ise; “Çocuğum oldu”,

“Eve bir hareket geldi. Anne-baba olduk”, “Özlem duyan aileleri istediği sevgiye, tada ulaştırmak. Bir hasreti gidermek” şeklindeki görüşler vardır.

Analizimiz sonucunda %14'lük oranla da “Sağlık hizmetlerinde hareket alanı genişliği” ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifadenin altında “Sağlık hizmetlerinde devlet sizi rahatlatıyor”, “Çocuğu istediğiniz her yere rahatça götürebiliyorsunuz. Para sıkıntısı yaşamıyorsunuz” şeklindeki görüşler yer almaktadır.

Analizimizde %7'lik oranla da “Çocuğu takip etmeleri” ifadesine varılmıştır. Bu ifadenin içeriğinde ise; “Çocuğu çok iyi takip ediyorlar”, “Arada bir ziyaret etmeleri” şeklindeki görüşler yer almaktadır. Analizimizde yine %7'lik oranla “Koruyucu ailenin öz aileden korunması” ifadesine ulaşılmıştır. Burada “Ailelerin adreslerinin verilmemesi” şeklindeki görüş dikkat çekmiştir.

Analizimiz sonucunda %10'luk oranla, tüm bu ifadelere zıt bir görüş olarak “Böyle bir hizmet yok, sadece adı var” ifadesine ulaşılmıştır. Bunun altında “Ben kendim koşturuyorum”, “Böyle bir özellik tanımlayamam. Ancak yine de bu hizmetin varlığından mutluyum” şeklindeki görüşler yer almaktadır.

Tablo 36'nın (Koruyucu Aile Uygulamasının Koruyucu Aileler Tarafından Değerlendirilmesi) Açıklaması

Alan araştırmamız esnasında koruyucu ailelerden, uygulamakta oldukları bu hizmeti değerlendirmelerini istedik. Buna göre koruyucu aile hizmeti için; %43 oranında “Çok güzel, iyi ve faydalı bir hizmet” ifadesine ulaşılmıştır. Bu yordanmış değişkene bizi götüren çıkarsama değişkenlerinin başında ise; “Arkadaşlarım da bizden görüp koruyucu aile olmaya çalıştılar”, “Ben kendi çocuklarımla yaşayamadıklarımı bununla yaşadım”, “Önceden ilgilendiğim bazı alanların çok boş olduğunu gördüm. Şu anda bir insan yetiştiriyorum”, “İsteklerini karşılamak zevk veriyor” şeklindeki görüşler gelmektedir.

Analizimiz sonucunda %39 oranında da “Hayatımıza çok büyük katkısı oldu” ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifadeye bizi götüren çıkarsama değişkenleri ise; “Aile yaşantımı değiştirdi”, “Hayata bakış açım değişti”, “Sosyalleştim”, “Daha hoşgörülü oldum. Hayat farklı bir anlam kazandı”, “Huyum değişti. Kendimi tanıdım. Sinirimi dizginlemeyi öğreniyorum”, “Evimize mutluluğu geliştirdi. Aileyi birleştirdi”, “Bir çok şeyi

öğrendim. İnsanlara faydalı olmaya daha çok önem verdim”, “Evliliğim yürümeyebilirdi. Bu hizmeti gerçekleştirmekle birbirimize bağlandık”, “Bir hareket kattı. Aktif olduk” şeklindeki görüşlerdir.

Yine bu analizde %18’lik oranla “Bu hizmetin yaygınlaşmasını istiyorum” ifadesine varılmıştır. Bu ifadenin içeriğinde ise, “Keşke herkes yapsa da kurumda hiç çocuk kalmasa”, “Tüp bebekle uğraşana kadar olanı yetiştirmek daha mantıklı”, “Herkes öneriyorum”, “Bu konuyla ilgili olarak insanları bilgilendirmeye başladık” şeklindeki görüşler yer almaktadır.

Görüldüğü gibi tüm bu sonuçlar koruyucu aile Hizmetiyle ilgili olumlu görüşleri barındırmaktadır. Koruyucu aileler gerçekleştirmekte oldukları bu hizmetten oldukça memnundurlar, hizmeti son derece faydalı bulmaktadırlar. Hayatlarında çok şeyi değiştirdiğini söylemektedirler ve de bu hizmetin yaygınlaşmasını istemektedirler.

Tablo 37’nin (Koruyucu Aile Uygulamasının Geçici Bir Önlem Olduğu ve K.M.Ç.lere Kalıcı Bir Çözüm Sunmadığı Şeklindeki Eleştirilerin Değerlendirilmesi) Açıklaması

Görüşmecilerimizin %56’sı koruyucu aile hizmetiyle ilgili eleştirilere katılmadıklarını dile getirmişlerdir. Yine eleştirilere katılmadıklarının ifadesi olarak “Gerçekten üzerinde durulması ve desteklenmesi gereken bir hizmettir”, “Şu anda Türkiye’nin şartlarında bu hizmetin işlevsel hale gelmesinden başka çözüm yolu yok” şeklinde görüşler dile getirmişlerdir. Gerçekten de çocuk açısından bakacak olursak bu kalıcı bir çözümdür. Çocuğun bir aile modelini öğrenmesi önemlidir. Aynı çekinceler öz aile yanında bakımda da söz konusudur. Çalışmamızda %22’lik oranla “Eleştirilere kısmen katılıyorum” ve “Eleştirilere katılıyorum” ifadeleri belirtilmiştir. Kısmen katılıyorum görüşüne örnek olarak “Koruyucu aile-çocuk-öz aile arasındaki eş güdüm iyi sağlanırsa kalıcı bir çözüm olur. Yoksa kalıcı değil” ifadelerini verebiliriz. Yine eleştirilerin vakadan vakaya değiştiğini ve evlat edinme hizmetinin koruyucu aileye göre daha kalıcı bir çözüm sunduğunu da söylenmiştir. Eleştirilere katılanlardan ise “Ben her çocuğun biyolojik ailesinde yetişmesini isterim. Bunun dışındaki şeyler bataklıkta sivrisinek avlamak gibidir” ifadesi dikkat çekici bulunmuştur. Hizmetle ilgili eleştirilerin olması son derece doğaldır. Eleştiriler özellikle Amerika’dan gelmektedir. Bu eleştirilere çalışmamızın ilerleyen safhalarında ayrıca değineceğiz.

Tablo 38'in (Yerel Yönetimlerin Koruyucu Aile Hizmeti'nin Tanıtılmasına ve Yaygınlaştırılmasına Olan Katkıları) Açıklaması

Mülakatımız esnasında SHÇEK görevlilerine, yerel yönetimlerin koruyucu aile hizmetinin tanıtımına ve yaygınlaştırılması bir katkısının olup olmadığı ve kendilerinin de bu yönde bir taleplerinin bulunup bulunmadığı sorulmuştur. Verilen cevapları analize tabi tuttuğumuzda %81,25'lik oranla yerel yönetimlerin bu hizmete yönelik herhangi bir "Katkıları yok" ifadesine ulaşılmıştır. Görüşmecilerimizden bazılarının ise "Yok; ama olmalı", "Zaten yapanlar var diye girişim yok" şeklindeki görüşleri anlamlı bulunmuştur. %18,75'lik oranla da önceki ifademize zıt bir görüş olarak "Katkıları var" ifadesine varılmıştır. Burada ise bir kişinin "İl Özel İdareleri'nin var" şeklindeki görüşü dikkat çekmiştir.

Yine %76,5'lik oranla kendilerinin yerel yönetimlerden bu konuyla ilgili olarak herhangi bir taleplerinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Burada bir görüşmecimizin söylediği "Yoğunluktan ancak sorunsuz gitmesine yönelik bir çalışma yapabiliyorum" şeklindeki görüş oldukça dikkat çekici bulunmuştur. Bu ifadeye zıt bir görüş olarak da %23,5'lik oranla, yerel yönetimlerden bu konuyla ilgili olarak "Talebimiz oldu" ifadesine varılmıştır.

Analizimizde bu konuyla ilgili olarak %8,33'lük oranla da "Bilmiyorum" ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifadenin içeriğinde ise gerek yerel yönetimlerin bu hizmete herhangi bir katkısının gerekse de kendilerinin böyle bir taleplerinin olup olmadığının bilinmediği veya her ikisinin birden bilinmediği yatmaktadır.

Tablo 39'un (Sivil Toplum Kuruluşlarının Koruyucu Aile Hizmeti'nin Tanıtılmasına ve Yaygınlaştırılmasına Olan Katkıları) Açıklaması

Mülakatımız esnasında SHÇEK görevlilerine, sivil toplum kuruluşlarının koruyucu aile hizmetinin tanıtılmasına ve yaygınlaştırılmasına bir katkılarının olup olmadığı ve kendilerinin de bu yönde bir taleplerinin bulunup bulunmadığı sorulmuştur. Buna göre analizimiz sonucunda %68,75'lik bir oranla STK'ların bu hizmete yönelik olarak herhangi bir "Katkıları yok" ifadesine ulaşılmıştır. %31,25'lik oranla da bir önceki ifademize zıt bir görüş olarak "Katkıları var" ifadesine varılmıştır. Burada "Kısmen var", "Duyuru olunca ilgilenmişlerdir" şeklindeki görüşler de olan katkının yetersizliğini göstermek açısından anlamlıdır.

Analizimizde %81,25'lik oranla SHÇEK görevlilerinin, STK'lardan bu konuyla ilgili olarak herhangi bir taleplerinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Burada “Özel bir çabam olmadı”, “Yeterli değil” şeklindeki görüşler dikkat çekici bulunmuştur. Yine bu ifadeye zıt bir görüş olarak da %18,75'lik oranla, yerel yönetimlerden bu konuyla ilgili olarak “Talebimiz oldu” ifadesine varılmıştır.

Analizimiz sonucunda ise %11,11'lik oranla “Bilmiyorum” ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifadesinin altında ise gerek STK'ların bu hizmete herhangi bir katkısının gerekse de kendilerinin STK'lardan böyle bir taleplerinin olup olmadığının bilinmediği veya her ikisinin birden bilinmediği yatmaktadır. Hizmetin bu boyutunun bazı SHÇEK görevlileri tarafından takip edilmediği ortadadır.

Tablo 40'ın (Gelişmiş Ülkelerdeki Koruyucu Aile Hizmetiyle Ülkemizdeki Karşılaştırılması) Açıklaması

SHÇEK görevlilerinden gelişmiş ülkelerdeki koruyucu aile hizmetiyle ülkemizdeki karşılaştırmaları istenmiş ve bu analiz tablomuzda da buna dair verilerimiz çözümlenmiştir. Buna göre analizimiz sonucunda %84,5 oranında “Gelişmiş ülkelerde bizden daha işlevsel ve son derece verimli” ifadesine ulaşılmıştır. Bu yordlanmış değişkene bizi götüren çıkarsama değişkenlerinin başında ise özellikle “Gelişmiş ülkelerde aileler toplumsal bir bilinçle ve profesyonel olarak hareket ediyorlar”, “Gelişmiş ülkelerde koruyucu aile hizmeti vermek bir kazanç kapısıdır”, “Gelişmiş ülkelerde en ağırlık verilen model” şeklindeki görüşlerdir. Görüşmecilerimiz, gelişmiş ülkelerde tanıtımların ve teşviklerin fazla, ekonomik olanakların daha iyi olduğunu, sistemli, mekanik bir yapılarının bulunduğunu ve kalıcılığın sağlandığını belirtmişlerdir. Yine oralarda koruyucu aile listelerinin olduğunu ve ‘biz’ duygusuyla hareket edildiğini, ülkemizde ise başvurunun beklendiğini ve ‘benci’ davranıldığını vurgulamışlardır. Ayrıca yurt dışında çocuğun ihtiyacına uygun ailelerin yanına verildiği de söylenmiştir. Görüşmecilerimizden birinin dile getirdiği “Yurt dışında bu hizmeti kamu değil, yerel yönetimler yürütüyor” ile yine bir görüşmecimizin “Bizimkisi çok ilkel” şeklindeki görüşü de bu ifade altında dikkat çekici bulunmuştur. Hizmetin yaygın olmasını genel olarak uzmanlarda istemektedirler.

Analizimizde % 4'lük oranla “Türkiye’de az ve öz” ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifadenin içeriğinde yer alan “Bu, bence gönüllülük ve fedakarlık işi” şeklindeki görüş oldukça dikkat çekici bulunmuştur.

Analizimizde yine %11,5’lik oranla “Bilgim yok, karşılaştıramam” ifadesine varılmıştır. Bu ifade de bizi bir kez daha, bu hizmetle ilgili olarak SHÇEK görevlilerinin özel bir hizmet içi eğitimden geçirilmeleri gerektiği sonucuna götürmüştür.

Tablo 41’in (Koruyucu Aile Hizmeti’nde Bir Değişikliğe İhtiyaç Olup Olmadığı ve Değişiklik Önerileri (1)) Açıklaması

Alan çalışmamız esnasında SHÇEK görevlilerine ve koruyucu ailelere ortak soru olarak koruyucu aile hizmetinde herhangi bir değişikliğe ihtiyaç olup olmadığı sorulmuş ve var diyenlerden de değişiklik önerileri istenmiştir.

Yukarıdaki analiz tablomuzda SHÇEK görevlilerinin bu konu hakkındaki görüşleri çözümlenmiştir. Buna göre; %83,3’lük oranla “Koruyucu aile hizmetinde değişikliğe ihtiyaç var” ve %16,7’lik oranla da “Koruyucu aile hizmetinde değişikliğe ihtiyaç yok” ifadelerine ulaşılmıştır. Değişikliğe ihtiyaç olmadığını söyleyen görüşmecilerimiz tarafından; “Bence güzel bir şekilde yürüyor”, “Değişiklikten ziyade daha çok değer vermek gerekiyor. Bir numaralı amacımız olmalı”, “Koruyucu ile hizmetinde sorun yok. Aslında biz toplumsal olarak bu hizmete hazır değiliz” şeklindeki görüşler dile getirilmiştir.

Değişiklik önerileri olarak ise; %28’lik oranla “Hizmetin süresi, içeriği ve işleyişi netleştirilmeli” ifadesine varılmıştır. Bu yordanmış değişkenin altında; “Koruyucu Aile Yönetmeliği’nde değişiklikler yapılmalı”, “Yönetmelik çok yetersiz. Yönetmeliğin geliştirilmesi gerekiyor”, “Hizmet il müdürlüklerinden değil kuruluşlardan yürütülmeli. Masa başından bu iş yapılmaz”, “Ailelerde bayanlar yola çıkıyor. Uzmanlar da bayan olunca iyi oluyor”, “Bu hizmetin felsefesini değiştirmek lazım” şeklindeki görüşler dile getirilmiştir.

%14,4’lük oranla “Aileler bilinçlendirilmeli” ifadesine ulaşılmıştır. Bu yordanmış değişkene bizi götüren çıkarsama değişkenlerinin başında “Aileye yönelik hizmet içi eğitimler yapılmalı”, “En az 15 saat sürecek bir eğitim olmalı. Bilinçlendirmeden hiçbir aileye çocuk verilmemeli”, “Bu konu iyi anlatılmalı. İnsanların sadece sevap kazanmak

adına yapmamaları gerekiyor”, “Çalışmalardaki başarıdan toplumun payının olması gerektiği mutlaka anlatılmalı”, “Direkt olarak hiçbir aile koruyucu aile yapılmamalı”, “Neden önemli olduğu, ailelerin çocuğa ne verebileceği ve çocuğun öz ailesi hakkında tüm bilgiler koruyucu aileye anlatılmalı”, “Koruyucu aileliğin tanıtımı önemli. Koruyucu aile olmak isteyenler hayal kırıklığına uğruyor”, “Koruyucu aile hizmetinde ilk görüşme çok önemlidir. Aileye her şey açıklanmalı. Koruyucu aile amacından sapmamalı”, “Ailenin koruyucu aileliğinin iptal edilebileceğini çok iyi bilmesi gerekir. Kendi çocuğu olmadığı kavramını da bilmeli” şeklindeki görüşler gelmektedir.

%12,7’lik oranla “Ekip ve ekipman eksikliği giderilmeli ifadesine ulaşılmıştır. Bunun altında da “Meslek elemanları bu hizmet için eğitilmeli ve değiştirilmemeli”, “Hizmetin maddi olanaklar ve araç açısından desteklenmesi, güçlendirilmesi gerekli”, “Sosyal Hizmet çalışanı evlat edinme ve koruyucu ailede 24 saat esasıyla çalışmalı”, “En az 3-5 uzman bu konuyla ilgilenmeli. Bu olmadığı için hizmet yürümüyor”, “Her halükarda uzman sorumlu. Uzman da çok rahat şartlarda çalışmıyor” şeklindeki görüşler yatmaktadır.

%11,9’luk oranla “Hizmet aileler açısından kolaylaştırılmalı” ifadesine varılmıştır. Bu ifadenin içeriğinde de koruyucu aile olma kriterlerinin aşağıya çekilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Özellikle görüşmecilerimizin “Yüksek ekonomik düzey aramamalıyız. Standart geliri olan aileler de koruyucu aile olabilir”, “Sonunda ne olacak sorunun cevabı bulunmalı”, “Bürokratik engellerin basitleştirilmesi ve kısaltılması gerekiyor”, “Bazı şeylerin yumuşatılması lazım”, “Koruyucu aile olmada yaş sınırını yukarı çekmek lazım. İnsanlar emekli olduktan sonra böyle bir hizmet yapmak istiyor. Üstelik de uygun oluyor” şeklindeki görüşleri bu ifadenin içeriğinde yer almıştır. Burada bir görüşmecimizin “Aslında yönetmelik de az gibi görünüyor; ama biz incelemelerde maddi güce önem veriyoruz. Nasıl kazandığına ise çok da önem vermiyoruz” şeklindeki görüşü oldukça dikkat çekici bulunmuştur.

%11,9’luk oranla “Öz aileyi iyileştirme çabaları olmalı” ifadesine varılmıştır. Bu ifadenin içeriğinde; “İnsan hakları kapsamında öz aileye ne sağaltım yapabiliyorsunuz ne de çocukla görüşmesin çocuk geri gidiyor diyebiliyorsunuz”, “Öz aileye ayrı bir çalışma yapılmalı”, “SHÇEK’in gerçek amacı öz ailenin durumunu iyileştirmek ve çocuğu ailenin yanına döndürmek olmalıdır. Ancak biz çocuğu koruyucu aileye

yamamaya çalışıyoruz. Bu pansuman bir çözümdür. Buradan mutluluk çıkmaz. Hizmetin ahlakını zedeliyoruz”, “Öz ailenin refah düzeyi iyileştirilmiyor, hatta ilerleyen zamanlarda çocuk evlat edindirilmeye uygun hale geliyorsa yanlış oluyor. Bu yapıştırma bir hizmettir” şeklindeki görüşler oldukça dikkat çekmektedir.

%11’lik oranla “Hizmet gönüllülükten profesyonelliğe dönüştürülmeli” ifadesine ulaşılmıştır. Burada “Konuyla ilgili olarak Sosyal Hizmet Ofisleri kurulmalı, bu ayrı bir iş olarak yapılmalı”, “Besleme gibi bir mantıkla ve Allah rızası için yapılmamalı. Profesyonel koruyucu aile yetiştirmeliyiz” görüşleri önemli bulunmuştur.

%5’lik oranla “Öz ailenin çocuğu görüşü sınırlandırılmalı” ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifadeye neden olan çıkarsama değişkenlerinin başında ise; “Bazı durumlarda sosyal hizmet uzmanı uygun görmezse çocuğu öz ailesiyle görüştürmeme kararını verebilmeli” şeklindeki görüş gelmektedir.

%3,4’lük oranla “Ailelere yapılan maddi destek bir rant aracı olmayacak kadar artırılmalı” ifadesine ulaşılmıştır. Bunun altında ise; “Aileleri ekonomik yönden destekleyeceksin; ama bu birine iş kapısı açmak da olmamalı”, “Ücretler en az devlet memuru maaşı kadar olmalı. Ancak bu işin ticari amaçla yapılmaması için sıkı takip edilmesi gerekir” şeklindeki görüşler yatmaktadır.

%1,7’lik oranla “Sivil toplum ve yerel yönetimlerle işbirliği içerisinde olunmalı” ifadesine varılmıştır. Bu ifadenin altında “Sivil toplum, yerel yönetimler, meslek odaları ve tüm kamu kuruluşları iş birliği içerisinde olmalı ve bu hizmet modeli toplumda tanıtılmalıdır” ve “Sivil toplum örgütleriyle başarılı olunabilir” şeklindeki görüşler bulunmaktadır.

Tüm bu değişiklik önerilerinden farklı olarak bir görüşmecimizin “Koruyucu aile çocuğu okutabilecekse, çocuk verilmeli. 0-6 yaş grubuna insanlar çok duyarlı. Yardımlarda, basında gördüğünde bir şey yapabilir miyiz diye gelen aileleri yakalayabilmek önemli. Bunlar değerlendirilemiyor. Artık K.M.Ç. tanımı değişti. Ekonomik ve sosyal yoksunluktan K.M.Ç. olunmuyor. Aile destekleniyor. Yuvaya alınan çocukların artık evlat edinme ve koruyucu aile hizmetinden faydalandırılması çok daha kolay.” Şeklindeki görüşü oldukça anlamlı bulunmuştur.

Yine bir görüşmecimizin “Ne çok koruyucu aileyi ne de çok öz aileyi savunacaksın. Dengeyi tutturma önemli. Çocuğun yararı gözetilmeli. Çocuk için düşünülmeli” şeklindeki görüşü dikkat çekici bulunmuştur. Bir görüşmecimiz de “Koruyu aile basit bir hizmet olarak görülüyor, ciddiye alınan bir hizmet değil. Uzmanlar evrak memuru haline geldi” şeklindeki görüşü de anlamlı bulunmuştur.

Ayrıca bir görüşmecimizin de tüm bu görüşlere zıt bir görüş olarak bu hizmet hakkında “Türkiye’nin gerçeklerine zarar veren bir hizmettir. Bir aileye çocuk verilince her taraf endişeli oluyor” şeklindeki görüşü de oldukça dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 42’nin (Koruyucu Aile Hizmetinde Değişikliğe İhtiyaç Olup Olmadığı ve Değişiklik Önerileri (2)) Açıklaması

Bu analiz tablomuzda Koruyucu ailelerin, bu hizmette bir değişikliğe ihtiyaç duyup duymadıkları ve değişiklik ihtiyacı hissedenlerin de konuyla ilgili önerileri çözümlenmiştir. Buna göre koruyucu ailelerden %92 oranında “Koruyucu aile hizmetinde değişikliğe ihtiyaç var” ve %8 oranında da “Koruyucu aile hizmetinde değişikliğe ihtiyaç yok” ifadelerine ulaşılmıştır. Değişikliğe ihtiyaç duymayan ailenin “Hiç düşünmedim. Her şey güzel gitti” şeklindeki görüşü dikkat çekmiştir. Değişiklik ihtiyacı hisseden ailelerin ise önerilerine gelince:

%30’luk oranda “Koruyucu aileye yanındaki çocuğu evlat edinme hakkı verilmeli” ifadesine ulaşılmıştır. Bu yordanmış değişkene bizi götüren çıkarsama değişkenleri ise; “Çocuk büyümeden ailesini seçme hakkı olmalı”, “Öz ailesi evlatlık verse kesin alırım”, “Çocuğun bizden ayrılma korkusu var”, “Öz aile korkumuz var” şeklindeki görüşlerdir.

Analizimizde yine %30’luk oranla “Hizmet aileler açısından kolaylaştırılmalı” ifadesine varılmıştır. Bu ifade koruyucu ailelerin ve SHÇEK görevlilerinin ortak görüşüdür. Hem aileler hem de görevliler bu noktaya dikkat çekmişlerdir. Bu husus bu nedenle daha önemlidir. Bu ifadenin altında ise; “Bürokratik işlemler kolaylaştırılmalı”, “Yaş sınırı yükseltilmeli”, “İzin alma olayı kolaylaştırılmalı”, “Hafta sonu kurumlarda kimse olmuyor”, “Bir iletişim eksikliği var. Herhangi bir raporla ilgili eksiklik bana bildirilmiyor. Çocuğun işleri aksıyor” şeklindeki görüşler bulunmaktadır.

%21’lik oranla “Koruyucu ailelerde koruma altına alınmalı” ifadesine varılmıştır. Bu ifadenin içeriğinde ise; “Çocukla iletişimim hiçbir zaman koparılmamalı”, “Çocuk öz

ailesine dönse bile biz onunla yasal olarak görüşebilmeliyiz. Böyle bir hakkım yok” “Aileye teminat verilmeli”, “Aile rahatlatılmalı”, “Belli bir seneden sonra koruyucu aileye ayrıcalık tanınmalı”, “Koruyucu ailelere daha özenli davranılmalı; çünkü istedikleri zaman çocuğu geri alabiliyorlar”, “Çocuğun başına bir şey gelirse endişesi büyük bir sorumluluk”, “Öz ailesi beni çocuğun bakıcısı konumuna düşürdü” şeklindeki görüşler yer almaktadır.

%19'luk oranla da “Hizmette aileye verilen destek artırılmalı” ifadesine ulaşılmıştır. Bu ifadeye bizi ulaştıran çıkarsama değişkenlerimiz ise; “Hizmette sürekli psikolog desteği lazım”, “Uzmanların sayısı artırılmalı”, “Ailelerle daha sık görüşülmeli”, “İletişim eksikliği giderilmeli” şeklindeki görüşlerdir. Ayrıca burada bir ailenin “Çocuk öz ailesiyle görüştüktan sonra gelişimi geriye gidiyor, bozuluyor. Ben de bu arada ne yapacağımı şaşırđım” şeklindeki görüşü oldukça dikkat çekmiştir.

Yukarıda sayılan tüm değişiklik önerilerinden farklı olarak koruyucu aileler; “Koruyucu ailelik ile ilgili dernek çalışmaları yapılmalı”, “Hizmet tanıtılıp teşvik edilmeli”, “Aslında küçük yaştaki çocuklar alınmalı”, “Gönüllü aile olayı kaldırılmalı” şeklinde bazı öneriler de sunmuşlardır.

Ayrıca ailelerin “Koruyucu aile evlatlıktan daha rahat. Koruyucu ailede sorun yaşamazsınız”, “İnsanlar daha fazla bilgilendirilmeli. Yuvalardaki çocuk sayısı azalabilir” şeklindeki görüşleri de oldukça anlamlı bulunmuştur.

4.3. Koruyucu Aile Olmaya Hazır Türk Aile Yapısı

Ülkemizde konuyla ilgili hakim olan gerçeği “Koruyucu aile uygulaması başlatıldığından beri gereğince işletilememiştir.” (Onat, 1994: 51) şeklinde özetleyerek konumuza başlayabiliriz. Koruyucu aile hizmetinin yeterince yaygınlaştırılmaması da ülkemizde çocuk bakım modellerinden kurum bakımının artmasına neden olmuştur. Kurum bakımı ise yapılan tüm iyileştirme çabalarına rağmen çocukları, en temel ihtiyaçları olan ilgi, sevgi, şefkat, sıcaklık, tutarlılık, disiplin, güven ve bağlılık gibi niteliklerden mahrum bırakmaktadır.

Tüm dünyada, korunmaya muhtaç çocukların bakımı konusunda kabul edilen genel yaklaşım bu çocukların aile yanında yetişmelerinin sağlanmasıdır. Kurum bakımındaki çocuklarımızın koruyucu aileler yanında bakılmalarına yönelik çalışmaların hız

kazanması gereklidir. Çünkü koruyucu aile bakımı, çocuğun bir aile yanında yetişmesini gerçekleştirerek onun öncelikle psiko-sosyal sonrasında ise fizyolojik açıdan olumlu yetişmesini sağlamaktadır. Ayrıca Ülkemizin de imzalamış olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesi'yle toplumumuzda koruyucu aile hizmetinin işlevsel olması beklenmektedir.

Türk-İslam kültüründe kan bağına ve buna bağlı olarak mahremiyet anlayışına önem verildiği bir gerçektir. Ülkemizde koruyucu aile hizmetinin öncelik taşıyamayacağını ve bu hizmetin yeterince işlevsel olamayacağını iddia edenler genel olarak buradan yola çıkmaktadırlar. Halbuki Türk-İslam kültürü muhtaç olana yardıma her zaman öncelik vermiştir. Kimsesiz ve yetim çocukların bakılıp yetiştirilmelerini büyük bir sevap ve hayır olarak nitelendirmiş ve teşvik etmiştir. Ayrıca korucu aile hizmeti Türk-İslam kültüründeki mahremiyet anlayışıyla da örtüşmektedir.

Kurum bakımındaki çocukların sayısını azaltmak için akrabalar harekete geçirilmelidir. Zaten korucu aile seçiminde akrabaların özel bir yeri vardır. Buna rağmen koruyucu aile olana akraba sayısı (511 koruyucu aile varken bunların 24'ü çocuğun yakını/akrabasıdır) çok azdır. Akrabaları teşvik edecek önlemler alınmalı, bu konuda sosyo-ekonomik projeler hazırlanmalıdır.

Koşar da kültürümüzde bir muhtaç yakının veya başkasının çocuğunu alıp büyütmenin, iş gücü sahibi etmenin, evlendirmenin onaylanan ve dinsel açıdan da sevap kabul edilen bir gelenek ve görenek olduğuna değinmektedir (G. Koşar, 1992: 72). O halde kültürümüz, belirttiğimiz gibi, koruyucu aile hizmeti açısından onaylanan formlara sahiptir. Bu da hizmetin uygulanabilirliği açısından olumlu bir özelliktir. Buradan ülkemizde aslında koruyucu aile olan; ama koruyucu aile olduğunu bilmeyen (daha doğrusu kendini bu şekilde adlandırmayan) birçok ailenin olduğunu söyleyebiliriz. Burada da amaç çocuğa sahip çıkmaktır. Genel olarak çocuğun ailesi dağılmıştır ya da anne veya babadan biri hayatta değildir ve çocuğa sahip çıkılmamaktadır. Çocuk ise mahkemece korunmaya muhtaç çocuk olarak nitelendirilmemiştir.

Ancak Koşar, sırf kişilerin vicdanına ve iyi niyetine kalmış böyle bir uygulamanın zamanla olumsuz durumlara sebep olduğunu vurgulamaktadır. Bu çocukların besleme, evlatlık, yandaşma gibi adlarla anılmaları ve fena muamele görmeleri gibi olaylar vuku

bulmuştur. (G. Koşar, 1992: 73). Böyle uygulamaların koruyucu aile hizmeti altında yürütülmesi bu tarz olumsuz durumların önlenmesini sağlayacaktır.

Hizmetin kalitesi açısından ortak bazı ilkelerin olduğunu bir önceki alt başlığımızda ayrıntılarıyla işlemiştik. Ancak burada her toplumun sosyo-kültürel yapısının o toplumdaki koruyucu aile hizmetinin standartlarını belirlediğini de söylememiz gerekir. Ortak ilkelerin eşliğinde toplumların kendilerine özgü koruyucu aile modelleri oluşturması gerekmektedir. Böylece hizmetin kalitesi de göz önünde tutularak yaygınlaşması sağlanabilir. Bu nedenle Ülkemize uygun bir koruyucu aile modelinin geliştirilmesi çok önemlidir. Türk Ailesi korunmaya muhtaç çocuklarını daha çok sahiplenmekten yana bir tavır içindedir. Çocuklarda doğal olarak bu tavra olumlu yanıt vermektedirler.

Ailelerin sosyal çevrelerinin de koruyucu aile olmaya etki ettiği, özellikle toplumsal baskıdan çekindikleri saptanmıştır. Üstüner ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada da ailelerin %15,8'inin koruyucu aile olduğunun komşuları tarafından bilinmediği saptanmıştır. Bunun nedenleri arasında ön yargılı yaklaşımlardan dolayı çocuğa farklı gözle bakılması, dışlanması, çocuğa durumunun aileden önce söylenmesi endişesi ve korkusu ile komşu çocukların tutum değişikliği belirtilmiştir (Üstüner ve diğ., 2004: 135). Ayrıca bu ilişkiler çocukların okul durumlarına da yansımaktadır. Koruyucu aile yanındaki çocukların aileler tarafından gizlenmesi gerekli profesyonel yardımların alınmasını geciktirmektedir. Buda hizmette büyük aksaklıklara sebep olmaktadır.

Ailelerin toplumsal çekincelerine ek olarak bireysel bazı çekincelerinin de bu hizmete yanaşmalarını kısmen engellediğini söyleyebiliriz. Çocuğa hakkını vererek bakmak ve yine bu bakımı psikolojik olarak kaldırabilmek gibi konular aileleri tereddüde düşürmektedir. Konuyla ilgili olarak gerekli eğitim ve rehberlik çalışmaları yapılmalı kişi ve ailelerin tereddütleri giderilmeye çalışılmalıdır.

Bizde koruyucu aile hizmetindeki en büyük eksikliklerden biri ne yazık ki yeterli rehberlik çalışmasının yapılamamasıdır. SAM'ın yürüttüğü "SHÇEK Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi" araştırmasına göre koruyucu ailelerden %12,8'ine herhangi bir rehberlik hizmeti sağlanamamıştır. En yaygın rehberlik hizmeti ailelerin %65,6'sının yararlandığı "çocuğa yönelik tutum ve davranışlar"la ilgilidir. Onu %59,5'lik oranla "danışma" hizmeti izlemektedir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler

ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007g). Eğitim ve rehberlik hizmetleri önemlidir. Yoksa hizmetin başarısı azalacaktır.

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan bir araştırmaya göre ülkemizdeki ailelerin %83'ü Koruyucu Aile Hizmeti hakkında bilgi sahibi değildir (CETAD, 2007). Koruyucu aile sayısının artması için bu hizmetin topluma duyurulması çok önemlidir. Bunun için projeler, tanıtım toplantıları, basın yayın organları, konferanslar, seminerler aracılığı ile hizmetin tanıtılması gerekir. Böylece koruyucu aile hizmetinin algılanmasındaki ve buna bağlı olarak da uygulanmasındaki yanlışlıklar giderilebilir.

SAM'ın araştırmasında koruyucu ailelerin %33,3'ü "gazete ve TV"den, %32,7'si "İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'nün duyuruları"ndan bu hizmetten haberdar olmuşlardır. Bu oranlar bölgeden bölgeye değişmektedir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2007g).

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Psikolog Prof. Dr. Neşe Erol tarafından Koruyucu Aile, Evlat Edinme Derneği kurulmuştur. Yine Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı bilimsel etkinlikleri çerçevesinde Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in eşi Semra Sezer'in himayelerinde 15-16 Şubat 2007 tarihinde "Prof Dr. Mualla Öztürk Anısına 20.Koruyucu Aile Evlat Edinme Hizmetleri" konulu sempozyum düzenlenmiştir (CETAD, 2007). Ayrıca Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği, Umut Çocukları Derneği, Çocuk İhmal ve İstismarını Önleme Derneği gibi sivil toplum örgütleri koruyucu aile ile ilgili olarak bilgilendirme çalışmaları yapmaktadır. Ancak hizmette esas sorumlu SHÇEK Genel Müdürlüğü'dür. SHÇEK de içinde bulunduğumuz bu dönemde koruyucu aile konusuna önem vermektedir.

Gerçek anlamda bu hizmetin yaygınlaştırılması için; toplumsal yapımız ve kültürel değerlerimiz dikkate alınarak yeni bir program geliştirilmelidir. Bu hizmetin başarısı için bir ön araştırmanın yapılması önemlidir. Böylece talep ortaya konmadan önce arzın niteliği ve niceliği tüm sosyal hizmetler İl Müdürlüklerince ortaya konmalıdır (Onat, 1994: 51). Türk aile yapısı değerleriyle koruyucu aile olmaya hazırdır. Ancak konuyla ilgili olarak bilgilendirme çalışmalarının geniş bir alana yayılarak yapılması hayati önem taşımaktadır.

4.4. Koruyucu Aileye Yöneltilen Eleştiriler

Koruyucu aile hizmetinin bir çok bakım modeline kıyasla, çocuklar üzerinde olumlu etkiler yarattığı çeşitli araştırmalarla kanıtlanmıştır. Ancak her bakım modelinde olduğu gibi koruyucu aile hizmetinde de teoride algılanmada, pratikte ise uygulamada bazı olumsuzluklar yaşanmaktadır. Çalışmamızın bu bölümünde koruyucu aile hizmeti ile ilgili eleştirilere yer vereceğiz. Böylece çocuk bakım modellerinden savunduğumuz koruyucu aile hizmetine, objektif bir bakış açısıyla yaklaştığımızı gözler önüne sermekteyiz.

Eleştirilen koruyucu aile hizmetinde hedef ülke ABD'dir. Örneğin devlet verileri 1999 yılında 826 bin çocuğun kötü muameleyle uğradığını göstermektedir. Bu sayı, her 1000 çocuktan 11.8'i yani yüzde 1.2 oranı demektir. Bunların %58.4'ü ihmal edilmiş, %21'i fiziksel kötü kullanılmış ve %11.3'ü cinsel kötüye kullanım yaşamıştır. Koruyucu bakım altına alınan çocukların %21'i yani beşte biri bakım altında tekrar örselenmiştir. Bu çocuklar zaten örseleyici olaylar ya da ihmal nedeniyle gelişimsel tehlikelerle iç içe iken, koruyucu sistemde fakirlik, kötü aile ve komşuluk koşulları, madde kullanımı, bağımlılığı, ruh hastalığı ve ev içinde şiddet gibi ek sorunlarla karşılaşmıştır. Koruyucu aile yanına konulan çocukların yaklaşık yarısı ile dörtte üçünde yüksek oranlarda duygusal ve davranışsal bozukluklar saptanmıştır. Üstelik, halkın ruh sağlığı için ayrılan dolarların da ölçsüz oranlarda bu koruyucu ailede barınan çocuklar için harcanması eleştiri konusudur (Ekşi, 2004: 17). Bu rakamlar ciddiye alınması gereken rakamlardır. Aslında ABD çocuk refahı alanı üzerinde önemle durmakta ve bu konuda çeşitli önlemler almaktadır. Ancak sonuç yine de vahimdir.

ABD'de koruyucu aile hizmetinde bazı aileler sırf para kazanmak amacıyla bu hizmeti vermektedirler. Böyle olunca da koruyucu aileden alınıp evlat edinilen 4 erkek çocuğun, ölüm derecesinde aç bırakılması örneğinde görüldüğü gibi, ortaya endişe verici tablolar çıkmaktadır. Aslında hizmette önemli olan çocuğun koruyucu aile hizmetinden bir süreliğine faydalandırılıp, öz ailesine döndürülmesidir. Ancak ortalama bir çocuk koruyucu aile yanında, üç değişik evde olmak üzere üç yıl kalmaktadır. Çoğunun daha fazla kalması da gerekebilir. Koruyucu bakım çocukların daha fazla zarar görmemesi için tercih edilen bir hizmet türü olduğu halde, çocukların uzun süre ve değişik yerlerde kalması, çok zalim bir koruma biçimidir ki çocukları olumsuz etkileyecektir. ABD'de

tüm bu sorunları çözmeye ve aile bireylerinin güven içinde bir arada tutulmasına ya da evlat edinmeye yardım edebilecek servisler çok azdır, bu konuya yeterli para ayrılmamaktadır (Ekşi, 2004: 17, 18).

ABD’de çocuğun koruyucu aile düzenine alınış biçimi de çeşitli açılardan eleştiri konusudur. Suprynowicz (2001) ‘Çocukları aileden ayırmak: Çocuğu korumak bu mudur?’ başlıklı yazıda şimdi tıpkı Hitler gibi çocukların aileden koparılıp alındığı, üstelik pek çok çocuğun, koruyucu aile yanında yeniden örselendiği yazmaktadır. Evlerinden alınıp koruyucu aile yanına konulan çocuklar 2000 Temmuz – 2002 Haziran arasında %39 oranında artmış, koruyucu aile yanında tekrar örselenen çocukların oranı da 2002’de %7.3 iken 2003’te %9.1’e yükselmiştir. Bu sayılar devletin koyduğu sınırları çok aşmış durumdadır. Özetle ABD’de çocuk koruma sisteminde köklü değişimlerin yapılması gerektiği vurgulanarak yeni çözüm yolları aranmaktadır. Koruma altındaki çocuklar için, giderek daha küçük özel evler yeğlenmektedir (Ekşi, 2004: 18).

ABD’de ve Avrupa’da çocukların korunma altına alınması ve bu çocukların koruyucu aileler yanına verilmesi çeşitli açılardan sürekli eleştirilmektedir. Sosyal Devlet özellikleriyle ön plana çıkan gelişmiş ülkelerde çocuğu korumak adına aileye daha sık müdahale edilmektedir. Devlet, çocuk refahı alanının güvenliğini sağlamaya çalışırken, çoğu zaman aile refahı alanına müdahale etmektedir. Bu tavır tehlikeli bir tavidir. Çünkü özellikle gelişmiş Batılı ülkelerde koruyucu aile hizmetinde büyük miktarda paralar söz konusudur. Burada paranın nereye harcandığının çok iyi denetlenmesi önemlidir. Unutulmaması gereken nokta çocuğun refahını sağlamanın yolunun öncelikle ailesinin refahını sağlamaktan geçtiğidir. Koruyucu aile hizmetindeki aksaklıkları gösteren araştırmalara burada yer verirsek konuyu örneklendirmiş olacağız.

Sinclair ve Gibss’e göre (1998) özellikle koruyucu ailenin yanlış seçimi, çocuk ile bakım veren arasındaki uyumsuzluk ve bunun sonucunda birlikte yaşayamamak koruyucu aile hizmetinin en önemli risklerindedir. Heath ve arkadaşları ise (1994) koruyucu aile yanındaki çocukların ciddi sorunları olduğunu, diğer öğrencilerle karşılaştırıldıkları zaman akademik başarılarının daha düşük olduğunu, okulla ilgili uygunsuz davranışların daha sık görüldüğünü, okula daha az devam ettiklerini saptamışlardır. İngiltere’de McCann ve arkadaşları tarafından (1996) koruyucu aile

yanındaki 13-18 yaşları arasındaki 88 ergenle yürütülen çalışmada %67'sinin psikiyatrik bir bozukluğu olduğu ve özellikle davranım bozuklukları sergiledikleri belirlenmiştir. Garland ve arkadaşları da (2001) bakım veren aile ve gençlerden hareketle çocukların %42'sinde psikiyatrik sorun belirlemişlerdir. Özellikle dikkat eksikliği ve hiperaktivite en sık görülen bozukluklardır. McMillen ve arkadaşları (2003) tarafından 317 koruyucu aile yanında yaşayan 17 yaş ergenlerle yapılan çalışmada, sorunların başlangıç zamanı ele alındığında İçe Yönelim sorunlarının koruyucu aile yanına girdikten sonra başladığı, Dışa Yönelim sorunlarının ise sisteme girmeden önce başlama eğiliminde olduğu belirlenmiştir. Yuva ortamından aile yanına geçiş süreci yaşayan çocukların %90'ında bedensel ve ruhsal düzen bozulmaktadır. İspanya'da Çocuk ve Ergen Sağlığı Enstitüsü'nde Olivan Gonzalvo (2002) tarafından yapılan araştırmada da koruyucu aile hizmetinden yararlanan çocukların her geçen yıl sağlık problemlerinin arttığı, karmaşık ve ciddi fiziksel, zihinsel gelişim sorunlarının yüksek oranda görüldüğü saptanmıştır. Bu çalışmalar çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimlerini sağlıklı sürdürebilmeleri için gerekli her türlü sağlık hizmetinden faydalandırılması ve çocukların sağlıklarının düzenli olarak izlenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Üstüner ve diğ., 2004: 136, 137, 138). Bu durum çocuklar büyüdükçe kendilerini daha az ortaya koyduklarını; yani iletişim sorunu yaşadıklarını ortaya koymaktadır.

Tüm bu sonuçlar bize bazı çocukların koruyucu aile bakımından zarar gördüklerini ve bazen bu sistemde de çözümler olabildiğini göstermektedir. Çocuk bakım modellerinin uygulamada soysal bir yara haline dönüşmesine izin vermemek gerekir. Biz her toplumun kendi kültürel değerlerini dikkate alarak, hizmet kalitesi esaslarını da göz önünde tutarak, koruyucu aile hizmetini şekillendirmesi gerektiğini düşünmekteyiz.. Ayrıca hizmette öz ailenin ihmal edilmemesi gerektiği de ortadadır. Koruyucu aile seçimlerinde özenli davranılması da çok önemlidir. Ayrıca koruyucu ailelerin düzenli olarak izlenmesi ve de bu doğrultuda değerlendirilmesi gerekmektedir. Bunun için hizmetin çok iyi planlanması ve görülen aksaklıklara göre yeni önlemlerin alınması olumlu sonuçlar verecektir. Unutulmaması gereken koruyucu ailelerin korunmaya muhtaç çocukların sorunlarının çözümünde kalıcı değil geçici olarak hizmet verdiğidir. Bu anlamda kurum bakımı yerine tercih edilmesi gereken bir bakım modelidir. Koruyucu aileler Devletin yükünü de azaltmaktadır.

4.5. Çocuk Bakım Modellerinin Karşılaştırılması

Çocuk bakım modellerine araştırmamızın 2. Bölümü'nde yer vermiştik. Konumuz gereği Koruyucu Aile Hizmetini de ayrıntılarıyla işledik. Burada ise çocuk bakım modellerinden özellikle kurum bakımını ve evlat edinme hizmetini koruyucu aile hizmetiyle karşılaştıracamız. Konuyla ilgili yapılmış araştırmalara değineceğiz. Böylece araştırmamızın bütünlüycü yapısı gereği çocuk bakım modellerinin birbirlerine karşı üstünlüklerinden ve zayıflıklarından bahsetmiş olacağız.

Koruyucu aile bakımının kurum bakımından en önemli farkı, topluca bir bakım tarzı olmaması ve seçilmiş bir ailenin çocuğun bakımını üstlenmesidir. Evlat edinmeden farkı ise, bakımı üstlenen aile ile çocuk arasında yasal bir ana-baba ve çocuk bağı kurulmamasıdır. Koruyucu aile hizmetinde çocukla ailesi arasındaki bağ genellikle sürmekte ve çocuğun er geç ailesine dönmesi amaçlanmaktadır. Daha doğrusu ailesine dönebilecek çocuklar için bu hizmet yeğlenmektedir (G. Koşar, 1992: 70). Evlat edinmede aile velayet hakkını alırken, koruyucu aile çocukla ilgili sorumluluklarını Devlet ile paylaşmaktadır ve çocuğun velayeti biyolojik ailesinde kalmaktadır. Özellikle öz aile yapılan iyileştirme çabalarına rağmen kriz dönemini kolay atlatabilmiyorsa, geçici bir süre çocuğa bakamadığı ve daha sonra yanına alabileceği hallerde koruyucu aile hizmeti en iyi bakım türüdür. Böylece çocuklar kurum bakımına alınmadan bir aile yanında sağlıklı bir şekilde yetiştirilebilir.

Aslında çocuğun ilk olarak korunma altına alınması durumunda çocukla ilgili olarak net bir tanımın çıkarılması önemlidir. Bu tanımdaki bilgiler doğrultusunda da çocukla ilgili olarak en doğru kararın verilmesi gereklidir. Korunmaya muhtaç çocuğun koruyucu aile yanına verilip verilemeyeceği en baştan belirlenmelidir.

Çocuk koruma sisteminin tarihine bakıldığında ise geleneksel toplumlarda aile yanında bakımın, endüstrileşmeyle birlikte ise kurum bakımının yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. 1950'lerden sonra kurum bakımının çocuk ruh sağlığına zarar verdiğinin belirlenmesiyle birlikte koruyucu aile programları tüm dünyada desteklenerek yaygınlaştırılmıştır (Üstüner ve diğ., 2004: 130). Kurum bakımı eskilerde kalan bir modeldir. Buna rağmen Türkiye'de korunmaya muhtaç çocukların büyük bir kısmı bu modelle yetiştirilmektedir. Kurum bakımı ile koruyucu aile hizmeti arasındaki

farklılıklar oldukça fazladır. Biz burada her iki bakım modelinin de çocuklar üzerindeki etkilerine değineceğiz.

2004 yılında Ankara’da yürütülen “Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Davranış ve Duygusal Sorunları” konulu araştırmanın sonuçlarına göre; sorun davranışları görülme sıklığı öz aile yanında yaşayan çocuklarda %9,7, koruyucu aile yanında yaşayan çocuklarda %12,9, kurum bakımındaki çocuklarda ise %43,5’tir. Puan ortalamaları karşılaştırıldığında da Toplam Problem puan ortalamasının çocuk yuvası/yetiştirme yurdunda büyüyen çocuklarda koruyucu aile ve kendi ailesi yanında büyüyen çocuklara göre anlamlı olarak yüksek olduğu saptanmıştır ($P<0.05$). Koruyucu aile ve kendi ailesi yanında büyüyen çocukların toplam problem puanı arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($P>0.05$). Araştırma, kurum bakımının çocukların ruh sağlığı açısından uygun olmadığını, bu sistemden koruyucu aile sistemine geçişin çocuğun gelişimini olumlu yönde etkileyeceğini; ancak koruyucu ailelerin ve birlikte yaşadıkları çocukların sorunlarla baş edebilmeleri ve özellikle çocukların ruh sağlığı açısından desteğe gereksinim duyduklarını ortaya koymuştur. Bu durum ise çocuğun ailesinin yanında bakılmadığı durumlarda, ortaya çıkması muhtemel sorunları en aza indirmek için çocukların aile ortamlarına en yakın bakım modellerinde büyütülmelerinin önemini gözler önüne sermektedir (Üstüner ve diğ., 2004).

Gökçearsan’ın aktardığına göre; Yörükoğlu ve diğerlerinin (1968) yuva bakımı altındaki çocuklarla ilgili yaptığı bir çalışmada, bu çocukların fiziksel koşullarının iyiliği, yeterli bakım ve beslenmelerine rağmen anne ya da annenin yerini alacak bir kişinin olmayışına bağlı olarak beden ve ruh gelişimlerinin geride kaldığı gözlemlenmiştir (Gökçearsan, 2004: 75).

İnceer’e göre kurum bakımındaki yanlışların sonucu olarak; ruhsal ve gelişimsel örselenme, ileri yaşlarda ciddi sorunlar, yanlış kimlik özdeşleşmeleri gerçekleşmektedir. Bu da devlet eliyle devlete düşmanca tavır alış ve gerek ülke çapında yurttaş olmamış gerekse de evrensel barışı engelleyici, kendini geliştirememiş bireyler karşımıza çıkarmaktadır. “Yetiştirme yurdundaki gençlerin eğitimleri de ciddi bir sorundur” (İnceer, 2004: 83).

Colton’un (1992) kurumları koruyucu ailelerle karşılaştırdığı bir çalışmanın sonuçları şöyledir: Kurumlardaki bakım verenler çocuklar üzerinde daha fazla uygunsuz ve

etkisiz denetim girişimlerinde bulunmaktadır. Kurumlar çocuğun gereksinimlerine yönelik olmaktan uzak ortamlardır. Kurumlardaki çocukların, koruyucu aile yanındaki çocuklara göre evlat edinilme oranları daha düşüktür. Çocuklar için yuva yaşantısının davranışsal ve duygusal sonuçları da çok dikkat çekicidir: Kurum çocuklarında sık karşılaşılan davranış sorunları, ilgi çekme çabaları, seçkisiz yüzeysel arkadaşlıklar kurma; ancak aynı zamanda kavgacılık nedeniyle arkadaşlıkları sürdürmemeye, yaşlılarından çok erişkinlere yönelme, huzursuzluk, korku ve kaygılar, saldırganlık olarak sıralanabilir. Yine kendilerine sorulduğunda, çocuklar kurumda kendilerini sevilmeyen, iyi bakılmayan, güvenilmeyen, ilgilenilmeyen ve istenmeyen kişiler olarak hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu izlenimleri, koruyucu aile yanında yetişen ya da öz ailelerine dönmüş olan çocuklara göre anlamlı oranda fazla bulunmuştur. Kurumlarda yetişen çocukların ergenlik dönemine geldiklerinde daha fazla duygusal sorunlara sahip oldukları, sosyal açıdan daha uyumsuz oldukları ve benlik değerlerinin düşük olduğu saptanmıştır. Altshuler ve Poertner'in (2002) bir çalışmasında kurumlarda yaşayan ergenlerin daha fazla risk aldıkları, kendilerini başarısız kılacak yaşantılara ve olumsuz arkadaş etkilerine daha açık oldukları gösterilmiştir. Buna karşılık, davranım bozukluğu belirtilerinin ve suç davranışlarının da yüksek oranda olduğu kurumlardan eğitilmiş koruyucu ailelerin yanına verilen ergenleri, psikiyatrik tedaviye daha olumlu yanıt verdikleri de belirtilmiştir. Çocukluğunu kurumda geçirenlerin, kendileri ile aynı sosyo-ekonomik sorunlara sahip çevrede ancak ailesi yanında yetişen çocuklara göre, erişkinlikte daha fazla ve yaygın sosyal işlev bozukluğu gösterdikleri ortaya konmuştur. Quinton, Rutter ve Liddle da (1984), kurumda yetişmiş kadınlarda %25 oranında kişilik bozukluğu olduğunu, ciddi anababalık sorunları yaşadıklarını ve daha yüksek oranda olmak üzere koruyucu ailede yetişmiş çocukların erişkinlikte yakın, sevecen, tutarlı bağlanma ilişkileri kurabildikleri görülmüştür. Amerika Birleşik Devletleri Çocuk İstismarı ve İhmali Ulusal Merkezi'ne göre, kurumlarda barınan çocuklarda bağlanma bozukluğu dışında, davranışsal ve duygusal sorunlara yol açan bir etmen de kurumlarda genel topluma göre daha yüksek sıklıkta saptanan ancak bildirimleri daha seyrek olarak yapılan fiziksel ve cinsel istismardır (Uslu ve Özcan, 2004: 93, 94, 95).

İngiltere'de Rutter A ölçeği kullanılarak 5-15 yaş grubu koruyucu aile yanında yaşayan çocuklarla yapılan bir araştırmada, çocukların %29'unda sorun davranış saptanmıştır. Irak'ta CBCL uygulanarak yapılan bir araştırmada, Toplam Problem kurumda yaşayan

çocuklarda koruyucu aile yanında yaşayan çocuklardan daha yüksek bulunmuştur. Yunanistan'da 9-11 yaş grubu kurumda yaşayan çocuklarla aile yanında yaşayan çocukların öğretmen değerlendirmesine göre karşılaştırmalı çalışma yapılmıştır. Öğretmenler kurumda yaşayan çocuklarda daha fazla ruhsal sorun bildirmişlerdir. Dikkat eksikliği, hiperaktivite, sınıf aktivitelerine daha az katılım ve davranım bozukluğunun sıklıkla görüldüğünü ortaya çıkarmışlardır (Üstüner ve diğ., 2004: 136, 137).

Koruyucu ailede hem çocuk sayısı daha azdır hem de aile ortamında bakıcı çocukla uzun süre birlikte olduğu için, çocuk bakıcıya bağlanabilir. Oysa kurum bakımında çok sayıda bakıcılar nöbetleşe ve sık sık değişir, genellikle bağlanma gerçekleşmez. Bu durum çocuğun sağlıklı ve güvene dayalı bir ilişki kurmasını engellemektedir. Bağlanmanın gerçekleşmemesi sağlıklı çocuk yetiştirmenin önündeki büyük bir engeldir. Koruyucu ailede çocukla aile arasında bir anne-baba-çocuk ilişkisi kurulabilir; çünkü bu bakımda çocuk odaklı yapı daha fazladır. Çocuklar koruyucu ailede daha sıcak ve samimi bir atmosferde birebir gözetim altındadır. Kurum bakımında sadece özel eğitime ihtiyaç duyan özürlü çocuklar ya da ciddi davranış problemleri olan, suç işlemeye eğilimli, zararlı boyutlarda madde kullanan ve rehabilitasyona ihtiyaç duyan çocuklar kalmalıdır.

Görüldüğü gibi koruyucu aile hizmeti, üzerindeki eleştirilere rağmen, özellikle kurum bakımıyla kıyaslandığında tercih edilmesi gereken bir bakım modelidir. Ancak koruyucu aile hizmetiyle ilgili eleştirilerin de dikkate alınması gereklidir. Bunun için koruyucu aileler ve çocuklarına düzenli bir şekilde psikolojik destek verilmelidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

“Türkiye’de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti Sakarya ve Kocaeli” konulu çalışmamızın teorik bölümlerinde genel olarak; sosyal hizmetlerin sosyolojik arka planı, çocuk refahı alanı ve bu alanın sorunları tanımlanmıştır. Araştırmamızın alan çalışması kısmında ise; Sakarya ve Kocaeli örneğinde Türkiye’deki koruyucu aile hizmetinin profili objektif bir şekilde gözler önüne serilmiştir. Böylece tüm dünyada en çok tercih edilen çocuk bakım modeli olan koruyucu aile hizmetinin ülkemizde daha az tercih edilmesinin nedenleri araştırılmıştır. Ayrıca kurum bakımına kıyasla bu hizmetin Türk toplum ve aile yapısına ne kadar uygun olduğu tartışılmış, algılanması ve uygulanması esnasındaki sorunlar belirlenmiş ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirilmiştir.

21. yüzyılda teknoloji hızla gelişmekte ve buna bağlı olarak da dünya hızla değişmektedir. Bu hızlı değişim toplumsal yaşantı da yeni yapılanmaları zorunlu kılmaktadır. Giderek küreselleşen dünyamızda her türlü problem, hızla bir virüs gibi yayılmaktadır. Bundan en büyük payı da problemleri çıkarmada hiçbir etkisi olmayan çocuklar almaktadır. Gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun hemen hemen bütün toplumlarda korunmaya muhtaç çocuk olgusu var olmuştur. Sorunlardaki tüm ibreler korunmaya muhtaç çocuklara yönelmektedir. Tüm dünyada öz ailesi yanında bakılamayan çocukların korunup, yetiştirilmesi konusu toplum adına devletin bir görevi olarak görülmüştür. Devlet bu görevi sosyal devlet olma adına yasalarla, bu yasalardan yola çıkarak yönetmeliklerle ve bu yönetmeliklerin uygulandığı hizmetlerle yerine getirmektedir. Türkiye’nin çocuk karnesi ise, güç koşullar altındaki çocukları konusunda zayıflarla doludur. Böyle bir konuda soyut yaklaşımlarla başarıya ulaşılamayacağı artık ortadadır.

Tekrar hatırlatacak olursak, araştırmamızın iki ayrı evreni ve bu evrenden seçilen iki ayrı örnekleme bulunmaktadır. 1. evrenimiz “Türkiye’de koruyucu aile hizmetini yürütmekle görevli SHÇEK çalışanları”dır. 2. evrenimiz ise “Türkiye’de koruyucu aile hizmetini yürütmekte olan koruyucu aileler”dir. 1. örneklemeimiz “Sakarya ve Kocaeli SHÇEK çalışanlarından koruyucu aile hizmetinin yürütülmesinden sorumlu kişiler”dir. 2. örneklemeimiz ise “Sakarya ve Kocaeli’nde koruyucu aile hizmetini yürüten aileler”dir.

Türkiye’de koruyucu aile hizmeti esas olarak 6 unsur etrafında şekillenmektedir: 1) SHÇEK, 2) Koruyucu aile, 3) Öz aile, 4) K.M.Ç., 5) İlgili meslek elemanı, 6) İlgili diğer kurumlar. Ülkemizde yaklaşık 57 yıldır uygulanmakta olan koruyucu aile hizmetinin neden yeterince işlevsel olmadığı sorusundan hareket eden çalışmamızın analiz tablolarında birim olarak önce kelimeler, sonrasında ağırlıklı olarak cümleler kullanılmıştır. Analiz birimi olarak kelimelerin kullanıldığı tablolar, SHÇEK görevlilerinin ve koruyucu ailelerin görüşme verilerine ayrı ayrı uyguladığımız kelime sıklık analizlerinin sonucudur. Analiz birimi olarak cümlelerin kullanıldığı tablolar ise, yine hem SHÇEK görevlilerinin hem de koruyucu ailelerin görüşme verilerine ayrı ayrı uygulanan anlamlılık analizlerinin sonucudur.

Kelime sıklık analizlerimizin sonuçlarına göre SHÇEK görevlilerince en çok tekrarlanan tema %40’lık oranla koruyucu aile hizmetidir. Diğer temalar ve yüzdeleri ise şöyledir: %23’lük oranla K.M.Ç, %14’lük oranla öz aile, %13’lük oranla sosyal hizmetler, %10’lük oranla kurum bakımı, %3’lük oranla evlat edinmedir. Koruyucu ailelerce en çok tekrarlanan tema ise, %40’lık oranla K.M.Ç. olmuştur. Diğer temalar ve yüzdeleri de şöyledir: %36’lık oranla koruyucu aile hizmeti, %11,5’lik oranla öz aile, %6’lık oranla sosyal hizmetler, %4’lük oranla kurum bakımı, %2,5’lik oranla evlat edinmedir. Çalışmamızın ana teması olan koruyucu aile hizmetinin ve bu hizmetten ilk sırada yararlanan, hizmette çıkarı en çok gözetilen taraf olan korunmaya muhtaç çocuğun en çok tekrarlanan temalar olması çalışmamızın güvenilir sonuçlar ortaya koyduğunu göstermektedir. Ayrıca SHÇEK görevlilerinin konuyu hizmet üzerinden, koruyucu ailelerin ise korunmaya muhtaç çocukları üzerinden yorumladıklarını da söyleyebiliriz.

Çalışmamızda elde ettiğimiz veriler doğrultusunda, koruyucu ailelerin ve bakımları altındaki çocukların kimlik bilgileri de tablolandırılmıştır. Böylece hangi özelliklere sahip ailelerin koruyucu aile oldukları ve de çocuklarının ne gibi özellikleri bulunduğu tespit edilmiştir. Koruyucu aile yanına gelen çocuklarda, ilk zamanlarda yeme ve yürüme problemlerinin yaşandığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca çocuklardan kurumu hatırlayabilecek yaşta kurumdan ayrılanların resmi kurum korkusu yaşadıkları ve bu nedenle okula adapte olmada sorunu çektikleri belirlenmiştir. Bu çocuklar, kurum çalışanlarını ve kurumdaki arkadaşlarını görmek istememekte, gördüklerinde ise

tanımamazlıktan gelmektedir. Bunun nedeni ise tekrardan terk edilme ve kuruma geri dönme korkusu yaşamalarıdır. Ancak kurumdan küçük yaşlarda koruyucu aileleri yanına gelen çocuklar kurumu hatırlamadıkları için böyle bir sorunlar yaşamamaktadırlar. Ayrıca koruyucu aileler, davranış bozukluğu olan çocuklardan ilk zamanlarda şiddet görmüşlerdir.

Genel olarak K.M.Ç.lerin, özel olarak da koruyucu aile hizmetinin tüm boyutlarıyla değerlendirildiği analiz tablolarımızın sonuçları ise şöyledir:

K.M.Ç. alanındaki politika ve uygulamalardaki en temel sorunun, %28'lik oranla K.M.Ç.nin tanımından kaynaklanan sorunlar olduğu belirlenmiştir. Bunun içeriğinde; toplumun K.M.Ç. kavramı ile ilgili bilinçsizliği, duyarsızlığı, korunmaya muhtaçlık durumunun yasalarla gereğinden fazla özendirilmiş olması, K.M.Ç.nin yasal tanımındaki genişliğin gerçek anlamdaki K.M.Ç.yi kaçırmaya neden olduğu vurgulanmıştır. Bu önemli bir konudur. Son dönemde A.N.Y. ile bu sıkıntı aşılmaya çalışılsa da pratikte sorunların yaşandığı ortadadır. K.M.Ç. alanındaki politika ve uygulamalarda sorun olarak görülen diğer durumlar ve yüzdesel oranları ise şöyledir: %24'lük oranla kurum bakımından kaynaklanan sorunlar, %16'lık oranla kanunlar ve yönetmeliklerle ilgili sorunlar, %12'lik oranla ekip ve ekipman sorunu, %8'lik oranla evlat edinmedeki sorunlar, %4'lük oranla koruyucu aile uygulamasının tanıtılmamasından kaynaklanan sorunlar, yine %4'lük oranla öz aileyi iyileştirme çabalarının atlanması ve yine %4'lük oranla sosyal hizmetlerin kendisini ifade edememesidir.

Çalışmamızda K.M.Ç. alanındaki en etkili hizmet olarak en çok tekrarlanan %35'lik oranla koruyucu aile hizmetidir. İkinci olarak %26'lık oranla evlat edinme hizmeti, üçüncü olarak %24'lük oranla A.N.Y. ile öz aile yanında bakımdır. Belirtilen diğer hizmetler ve yüzdesel oranları ise şöyledir: %6'lık oranla kurum bakımı, yine %6'lık oranla çocuğun ihtiyacına göre değişir ifadesi, %3'lük oranla ise koruyucu-önleyici bakımdır. Koruyucu-önleyici bakım gibi önemli bir hizmetin çalışmamızda son sırada gelmesi oldukça ilginç ve de endişe verici bulunmuştur.

Araştırmamızda sosyal hizmetler çalışmalarında aile bütünlüğünün çoğunlukla desteklendiği ve burada Aileye Dönüş Projesi ile A.N.Y.lerin öne çıktığı belirlenmiştir. Böylece alt hipotezlerimizden birisi olan "Türkiye'de sosyal hizmetler çalışmalarında

aile bütünlüğünü koruyucu ve destekleyici önlemler yeteri kadar denenmemektedir” şeklindeki hipotezimiz çürütülmüştür.

Araştırmamızda Sakarya’da ve Kocaeli’nde sosyal hizmetler çalışmalarında Ç.H.S.ne uygun yerel politikaların üretilmediği, genel müdürlük politikasına bağlı kalındığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak yerel politika üretilmemekle beraber Ç.H.S.ye sadık kalındığı da ortadadır.

Çalışmamızda SHÇEK görevlilerinin ve koruyucu ailelerin görüşleri doğrultusunda, Türkiye’de koruyucu aile hizmetinin daha az tercih edilmesinin nedenleri ve problemleri de tespit edilmiştir. SHÇEK görevlilerine göre Türkiye’de koruyucu aile hizmetinin daha az tercih edilmesinin nedenlerinin ve problemlerinin başında, %28’lik oranla sosyal hizmetlerden kaynaklanan sorunlar gelmektedir. Bu ifadenin içeriğinde; hizmetin yeterince tanıtılmadığı, bu nedenle özünün bilinmediği, hizmetle ilgili kampanyaların yeterli olmadığı, uygulamanın Batı merkezli olduğu, meslek elemanı azlığı, hizmetin önemsenmediği, araç sıkıntısı yaşandığı şeklindeki görüşler öne çıkmıştır. Çalışmamızda Türkiye’de koruyucu aile hizmetinin daha az tercih edilmesinin nedenleriyle ve problemleriyle ilgili olarak %16’lık oranla koruyucu aile olmak isteyen aile sayısının çok olmadığı, %11’lik oranla Türk aile yapısının bu konuda bir engel olduğu, %6,5’luk oranla da buna zıt bir görüş olarak Türk aile yapısının bu konuda engel olmadığı belirlenmiştir. Türk aile yapısının koruyucu aile olmaya tam anlamıyla engel olduğunu söylemek büyük bir hata olur. Burada Türk aile yapısında duygusal bağlılığın çok güçlü olduğunu ve ailelerin çocuğu tamamen sahiplenmek istediğini söyleyebiliriz. Gerçekten de Türk aile yapısı koruyucu aile hizmetinin yaygınlaşmasına bir engel olsaydı, evlat edinme oranları daha düşük olurdu. Çünkü evlat edinmede çocuk, aileye tamamen dahil olmaktadır. Ancak 2006 yılı itibariyle Türkiye’de toplam 8877 çocuk evlat edindirilmiştir. Yine 2006 itibariyle ülkemizdeki koruyucu aile sayısı ise 811’dir. Yani koruyucu aile yanındaki çocuklar evlat edindirilmiş çocukların %10’u kadar bile değildir. Burada bir tezat ortaya çıkmaktadır. Türk aile yapısının değerleri farklı algılanmaktadır. Bu konu önemlidir. Hizmetin önünde bir engel gibi duran bir özelliğin, aslında hizmetin uygulanması açısından olumlu bir yapı arz edebileceği gözler önüne serilmelidir. Amaç bir insan hayatını kurtarmak ve onu topluma yararlı bir birey haline getirmektir. Ayrıca koruyucu aile hizmetinin daha az tercih edilmesinin

nedenleriyle ve de problemleriyle ilgili olarak SHÇEK görevlileri tarafından; % 6,5'luk oranla ülkemizde bu hizmette profesyonelliğin değil gönüllülüğün esas olmasının, yine %6,5'luk oranla Türk halkının sosyo-kültürel ve ekonomik yapısının koruyucu aile olmaya müsait olmamasının, %5'lik oranla koruyucu ailelerin öz aile korkusu yaşamasının, %3'lük oranla SHÇEK'in bu konuda titiz davranmasının, %2,5'lük oranla bu hizmetin evlat edinmeye basamak olarak kullanılmasının, %2'lik oranla zengin ailelerin çocuğu besleme olarak almak istemelerinin ve yine %2'lik oranla hizmetin süresinin belirsizliğinin vurgulandığı saptanmıştır.

Koruyucu ailelere göre ise Türkiye'de koruyucu aile hizmetinin nedenlerinin ve problemlerinin başında %37'lik oranla reklamın ve tanıtımın olmaması gelmektedir. Yani koruyucu aileler SHÇEK'in kampanyalarını yetersiz bulmaktadırlar. Konuyla ilgili olarak koruyucu aileler %21'lik oranla tutucu bir kesime sahip olunmasına, 15,5'lik oranla Türk aile yapısının bu konuda bir engel olduğuna değinmişlerdir. Koruyucu aileler, Türk aile yapısının engel olduğunu söylerlerken aslında çocuğu aileye almaktan çok çevrenin tepkisine vurgu yapmışlardır. Aileler kendilerini koruyucu aile olmaya hazırlasalar bile, çevrenin tepkisinden çekinmektedirler. Ayrıca çalışmamızda koruyucu aileler tarafından %12'lik oranla da Türk aile yapısının bu konuda bir engel olmadığı belirtilmiştir. Yine aileler, koruyucu aile hizmetinin daha az tercih edilmesine neden olarak %10,5'lik oranla hizmetin yükümlülüklerinin ağır olduğu, %2'lik oranla maddi imkansızlıkların engel teşkil ettiği ve yine %2'lik oranla bu konuyu bilemediklerini belirtmişlerdir. Böylece genel hipotezimiz olan “Türkiye'de koruyucu aile hizmetinin uzun yıllardan beridir yeterli düzeyde işlevsel olmaması; halkın bilinç eksikliğinden, Türk aile yapısının özelliklerinin yanlış değerlendirilmesinden ve de merkezîyetçi bir yapıya ve anlayışa sahip olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun gerekli düzenlemeleri yapmamasından kaynaklanmaktadır.” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.

Çalışmamızda koruyucu aile hizmetinin K.M.Ç.lerin problemlerinin çözümünde ve buna bağlı olarak SHÇEK'in gelişiminde etkili olduğu vurgulanmıştır. Buna göre %33'lük oranla koruyucu aile hizmetinin yaygınlaştırılması gerektiği, %31'lik oranla koruyucu aile hizmetinin SHÇEK'in gelişiminde etkisinin büyük olduğu, %24'lük oranla bu hizmetin K.M.Ç.lerin problemlerinin çözümünde son derece başarılı olduğu,

%12'lik oranla da kısmen başarılı olduğu tespit edilmiştir. Bu etkenler hizmetin yaygınlaştırılması için başlı başına birer sebeptir. Aslında koruyucu aileliğin tam gelişmemiş bir model olması SHÇEK'inde tam olarak gelişmediğini göstermektedir. Bu hizmette gerçekten de toplum, çocuk ve SHÇEK kazanacaktır. Böylece alt hipotezlerimizden biri olan "Koruyucu aile hizmetinin korunmaya muhtaç çocukların problemlerinin çözümünde ve de buna bağlı olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun gelişiminde olumlu etkisi vardır" şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.

Çalışmamızda Türkiye'nin yaşam koşulları içerisinde bu hizmetin gerçekleştirilmesinin önemi de araştırılmıştır. Buna göre; %40'lık oranla bu hizmetin SHÇEK'in bütçesine yararının çok büyük olduğu, %27'lik oranla hizmetin toplumun geleceği ve sağlıklı bireyler yetiştirilmesi açısından çok önemli olduğu tespit edilmiştir. Bizde eksiklere rağmen koruyucu aile uygulamasının geliştirilmesi lazımdır. Araştırmamızda bu konuyla ilgili olarak %10'luk oranla bu hizmetle kurum bakımından aile bakımına geçileceği, %7'lik oranla politika ve yatırımların bu hizmete dönük olması gerektiği, yine %7'lik oranla bu hizmette gönüllüğün esas olması gerektiği vurgulanmıştır. Çalışmamızda koruyucu aile hizmeti çoğunlukla kurum bakımı açısından düşünülüp, ona alternatif olarak olumlu yönleri sıralanmıştır. Hizmette gönüllülüğün vurgulanması profesyonellik anlayışıyla çelişmektedir. Analizimizde %3'lük oranla bu hizmette ekip ve ekipman sorunu olduğuna ve bu hizmetin uygulanmasında kurumlar arası koordinasyon ve eşgüdümün ise olmadığına dikkat çekilmiştir. Yine %3'lük oranla tüm bu görüşlere zıt bir görüş olarak bu hizmetin şu anki haliyle Türkiye'ye hiçbir yarar sağlamayacağı belirtilmiştir. Hizmetin uygulanmasında uzman ve araç sıkıntısı söz konusudur. Bu sıkıntılar yeterli maddi destekle aşılabilecek sıkıntılardır. Ancak hizmetin uygulanmasında tüm kurumların işbirliği içinde olması önemlidir. Hastanelerin, okulların hizmetten bihaber olması koruyucu aile ve SHÇEK açısından türlü türlü sıkıntılara yol açmaktadır. Bunun için ayrıntılı bir düzenleme yapılmalı ve gerekli tüm birimlerden işbirliği ve kolaylık sağlamaları istenmelidir. Karşıt görüş olarak değerlendirdiğimiz hizmetin işe yaramayacağı şeklindeki ifadede ilginç bulunmuştur. Konuyla ilgili olarak hizmet içi eğitim gereklidir.

Çalışmamızda koruyucu ailelerin bu hizmeti nereden öğrendikleri konusunda %33'lük oranla kendi çabalarıyla öğrendikleri, %25'lik oranla önceden haberdar oldukları, yine %25'lik oranla tanıdıklarından öğrendikleri, %17'lik oranla da televizyondan öğrendikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Koruyucu ailelerin nasıl bu hizmeti vermeye başladıkları konusunda ise %58'lik gibi yüksek bir oranla önce gönüllü aile, sonra ise koruyucu aile oldukları, %25'lik bir oranla evlat edinmek için geldikleri; ancak koruyucu aile oldukları, %17'lik oranla da direkt olarak koruyucu aile oldukları tespit edilmiştir. Sonuç olarak koruyucu ailelerin bu hizmeti nasıl vermeye başladıklarıyla ilgili olarak net bir ortak ifade saptanamamıştır. Koruyucu ailelerin neden koruyucu aile oldukları konusunda ise; %67'lik oranla bir çocuğa bakmak ve destek olmak için, %33'lük oranla da çocuk özlemini gidermek için koruyucu aile oldukları saptanmıştır. Yani kimi aileler öncelikle toplumsal bir sorumlulukla kimi aileler de psikolojik etkenlerle koruyucu aile olmuşlardır. Ancak koruyucu aile olma sebepleri ne olursa olsun hemen hemen tüm aileler bakımları altındaki çocukları evlat edinmeyi düşünmektedirler.

Çalışmamızda ailelerin, koruyucu aile olma aşamasında herhangi bir sıkıntı yaşayıp yaşamadıkları konusunda; %75'lik bir oranla herhangi bir sıkıntı yaşamadıkları, %25'lik oranla da bir önceki ifadeye zıt bir görüş olarak sıkıntı yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Böylece alt hipotezlerimizden biri olan “Koruyucu aile olma aşamasında gerekli bürokratik işlemlerin uzunluğu ve yavaş işlemesi ailelerin yaklaşımını olumsuz etkilemektedir” şeklindeki hipotezimiz çürütülmüştür.

Çalışmamızda koruyucu ailelerin herhangi bir rehberlik görüp görmedikleri konusu da araştırılmıştır. Buna göre koruyucu aileler %50'lik bir oranla rehberlik hizmeti görmedikleri, %29'luk oranla kendi kendilerini yetiştirdikleri, %21'lik oranda da öğrenmek istediklerini kurumdan öğrendikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Böylece alt hipotezlerimizden biri olan “Koruyucu ailelere verilen rehberlik hizmetleri ve eğitimler yeterli değildir” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.

Çalışmamızda aynı zamanda koruyucu ailelerin ek bilgiye olan ihtiyaçları da ölçülmüştür. Buna göre; koruyucu ailelerin %67'lik bir oranla ek bir bilgiye ihtiyaç duydukları, %33'lük oranda da bu ifadeye zıt bir görüş olarak ek bir bilgiye ihtiyaç duymadıkları sonucuna varılmıştır.

Çalışmamızda SHÇEK görevlilerinden, koruyucu ailelerin kaç yaşındaki çocukları tercih ettikleri bilgisi de derlenmiştir. Buna göre; %14,5'lik oranla en çok "5 yaş", %13,5'lik oranla "4 yaş", %12,5'lik oranla "3 yaş", %10,3'lük oranla "6 yaş" sonuçlarına ulaşılmıştır. Korucu aileler genel olarak 6 yaş öncesi; ama bebek olmayan, tuvalet eğitimini almış, her şeyin çok da farkında olmayan çocukları tercih etmektedirler. Burada "Çocuk büyütme isteyenler küçük yaşlardaki çocukları; ama çocuktan hizmet bekleyenler büyük yaş kız çocuklarını tercih ediyorlar" şeklindeki görüş dikkat çekmiştir.

Çalışmamızda SHÇEK görevlilerinin koruyucu aile hizmetinden faydalandırılacak çocuklar konusunda önerdikleri çocuk yaşları da tespit edilmiştir. Buna göre; %8,75'lik oranla "5,7,8,9 ve 10 yaşlarını", %7,5'lik oranlarla "3,4,6,11,12 yaşlarını", %7,5'lik oranla durumu uygun olan her çocuğu, %3,75'lik oranlarla "1 ve 2 yaşlarını", %2,5'lik oranla "0 yaşı" önerdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu konuyla ilgili olarak %1,25'lik oranla ise hiçbir yaşın önerilmediği tespit edilmiştir. Çalışmamız sonucunda; ailelerin bakmak için tercih ettikleri çocuk yaşlarıyla, SHÇEK görevlilerinin önerdikleri çocuk yaşları arasında belirgin bir fark ortaya çıkmıştır. Koruyucu aileler genelde 3-6 yaş arasındaki çocuklarda yoğunlaşırken, SHÇEK görevlileri 5-10 yaşlarında yoğunlaşmaktadırlar. Her iki kesimin tercih ettiği ortak çocuk yaşı ise 5'tir. Ayrıca, genellikle ailelerin çocuk yaşı ve hatta cinsiyeti konusunda belli bir fikirle geldikleri ortaya çıkmıştır.

Çalışmamızda koruyucu ailelerin bakımlarını üstlendikleri çocuklarla anlaşma düzeyleri de ölçülmüştür. Bu konuyla ilgili olarak hem SHÇEK görevlilerinin hem de koruyucu ailelerin görüşleri alınmıştır. Böylece koruyucu ailelerin hangi sıklıkta sorun yaşadıkları ve bakımlarına aldıkları çocukları geri vermek isteyip istemedikleri de çözümlenmiştir. SHÇEK görevlilerinden elde ettiğimiz verilere göre; %33,33'lük oranla koruyucu ailelerin çok sık sorun yaşamadıkları ve de bu ifadeye zıt bir görüş olarak %11,11'lik oranla koruyucu ailelerin sık sık sorun yaşadıkları sonuçlarına varılmıştır. Koruyucu ailelerin uyum problemi yaşadıkları ilk dönemlerde sorunların çok olduğu, daha sonraları ise sorunların azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmamızda sorunların çözülemediği takdirde %36,11'lik koruyucu ailelerin bakımlarındaki çocukları geri vermek istedikleri belirlenmiştir. Özellikle uyum ve sağlık problemleri aşılamayınca

böyle bir sonucun ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Bu ise çocuk için çok kötü sonuçlar doğurabilir. Koruyucu ailelerden elde ettiğimiz verilere göre de koruyucu ailelerin tamamının korunmaya muhtaç çocuklarıyla beraber yaşamaktan çok mutlu oldukları sonucuna varılmıştır. Yine koruyucu ailelerin tamamının çocuklarının kendi problemlerini ve de ailedeki sorunlarını hep birlikte çözdükleri ortaya çıkmıştır. Burada sorunların özellikle karşılıklı konuşma şeklinde, açık bir iletişimle çözüldüğü belirlenmiştir. Bazı aileler ise çocuklarının sorunlarına göre yardım almaktadırlar. Sonuç olarak, koruyucu aile hizmetinin en büyük sakıncalarından biri olan ilişkilerin gayri şahsi olması, ülkemizde neredeyse hiç söz konusu değildir. Yaptığımız araştırmada koruyucu ailelerin tamamının baktıkları çocukları kendi öz çocukları gibi sahiplendiği görülmüştür.

Çalışmamızda koruyucu ailelerin görüşlerinden yola çıkarak, korunmaya muhtaç çocuklarının ailelerine uyumu konusu da incelenmiştir. Buna göre; %67'lik oranla uyumun kolay olduğu, %25'lik oranla uyum sorunu yaşadıkları; ama şimdi iyi oldukları, %8'lik oranla da hala sorun yaşadıkları sonucuna varılmıştır. Ne yazık ki kurum deneyimi olan çocukların aile yaşantısına uyumları zor olmaktadır.

Çalışmamızda koruyucu aile hizmetinin önemli bir birimi olan öz aileye herhangi bir sağaltım yapılıp yapılmadığı konusu da araştırılmıştır. Buna göre; %58,3'lük oranla özel olarak bir çalışmanın yapılmadığı, %25'lik oranla da bir önceki ifadeye zıt bir görüş olarak özel bir çalışmanın yapıldığı, %16,7'lik oranla da SHÇEK görevlilerinin bu konuda bilgilerinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öz ailelerin çocuklarını çok fazla arayıp sormadıkları, uzmanların da iş yükü fazlalıklarından dolayı öz ailelerin peşlerinden koşturamadıkları ortaya çıkmıştır. Hizmetin öz aile boyutunun ihmal edildiği ortadadır.

Çalışmamızda koruyucu ailelerin öz aile ve akrabalara yönelik bakış açıları da incelenmiştir. Buna göre; koruyucu ailelerin %67'lik kısmının korunmaya muhtaç çocuklarının öz aileleriyle ilgili bilgi sahibi olduğu, %33'lük kısmının bilgi sahibi olmadığı belirlenmiştir. Korunmaya muhtaç çocukların %58'lik oranla öz ailesiyle görüştüğü, %42'lik oranla da görüşmediği saptanmıştır. Koruyucu aileler öz aile ile iletişime geçmek istememektedirler. Ayrıca koruyucu ailelerin tamamı, çocuklarının öz aileleriyle görüşmelerinde sorunların çıktığını belirtmişlerdir. Öz ailesiyle görüşen

çocukların bu görüşmelerinin düzenleri aksadığında sorun yaşadıkları, uykusuzluk ve altını ıslatma gibi problemlerinin ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Ancak öz ailesiyle hiç görüşmeyen çocuklarda böyle bir sorun yaşanmamaktadır. Düzensiz görüşmeler çocuğa büyük zararlar vermektedir. Alan çalışmamız esnasında iki defa öz aile ve çocuk buluşmasına da tanık olunmuştur. Burada öz ailenin çocuğa karşı yeterince ilgili olmadığı, koruyucu aileninse çocukla daha çok ilgilendiği gözlemlenmiştir. Öz ailelerin çocuğu yanına almak gibi bir derdi yoktur. Çocukların öz akrabalarıyla iletişimlerinde konusunda %67'lik oranla kardeşleriyle görüştüğü, %33'lük oranla ise görüşmediği sonucuna ulaşılmıştır. Koruyucu aileler bakımlarına aldıkları K.M.Ç.lerin kardeşleriyle görüşmelerine özen göstermektedirler. Böylece alt hipotezlerimizden birisi olan "Koruyucu aile yanındaki çocuğun öz ailesi ve akrabalarıyla arasındaki bağ zayıf olup, birbiriyle görüşme düzeyleri azdır" şeklindeki hipotezimiz de kısmen doğrulanmıştır.

Çalışmamızda çocuğun öz ailesiyle yapılan etkinlikler de değerlendirilmiştir. Buna göre koruyucu ailelerden %44'lük oranla bunun katkı sağlamayacağı, %31'lik oranla da aksine zararlı olacağı, %12'lik oranla aileden aileye değişebileceği, %6,5'lik oranla da hiç arayanın olmadığı, yine %6,5'lik oranla tüm bu görüşlere zıt olarak çocuğun öz ailesiyle görüşmesinin iyi olacağı sonuçlarına varılmıştır.

Çalışmamızda koruyucu ailelerin gönüllü veya ücretli olma durumları da hem SHÇEK görevlilerinin hem de koruyucu ailelerin görüşleri doğrultusunda incelenmiştir. SHÇEK görevlilerine göre; %34'lük oranla koruyucu olduğu, %10'luk oranla ailenin parayı çocuk için yatırım olarak aldığı, %23'lük oranda yapılan ödemenin yetersiz olduğu, %10'luk oranda ise yeterli olduğu, %23'lük oranla da bu konuda bilgi sahibi olunmadığı sonuçlarına varılmıştır. Koruyucu ailelerin çoğunluğunun parayı bilmeden geldikleri ve uzmanların yönlendirmeleriyle ücretli koruyucu aile oldukları ortaya çıkmıştır. Buradan koruyucu ailelerin, hizmeti koruyucu aile olma sürecinde öğrendiklerini ve bunun ise son derece eksik bir yaklaşım olduğunu söyleyebiliriz. Biz de koruyucu ailelerin ücretli olması gerektiğini düşünmekteyiz. Ayrıca yapılan ödemeler son dönemde artırılmış olsa bile yine de yetersiz kalmaktadır. Görüştüğümüz koruyucu ailelerin tamamı %71'lik oranla ücretli olup, %29'luk oranla da parayı çocuk için biriktirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Koruyucu aileler %33'lük oranla yapılan ödemenin yeterli sayılabileceğini, %25'lik oranla yeterli olduğunu, %17'lik oranla

yeterli olmadığını, %25'lik oranla ise ödemenin yeterliliğini bilmediklerini vurgulamışlardır.

Çalışmamızda koruyucu ailelerin korunmaya muhtaç çocuklarının ücretsiz muayene ve tedavisinde herhangi bir güçlük yaşanıp yaşanmadığı da incelenmiştir. Buna göre; %67'lik oranla sorun yaşadıkları, %33'lük oranla ise sorun yaşamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yaşanılan sorunlara örnek olarak; %37,5'lik oranla anlaşmalı eczane bulmanın zor olduğu, yine %37,5'lik oranla hastanelerin bu hizmetle ilgili olarak bilgi sahibi olmadığı, %25'lik oranla ise sevk konusunda problem yaşandığı belirlenmiştir.

Çalışmamızda koruyucu aile hizmetinin önemli bir boyutu olan “takipler” konusunun yeterliliği, sıklığı ve içeriği incelenmiştir. SHÇEK görevlilerinin görüşlerine göre takiplerin %81'lik oranla yeterli olmadığı, %19'luk oranla da yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu eksiklik hizmetin gidişatını olumsuz etkilemektedir. Ancak sosyal hizmetler tarafından takipler gerektiği kadar yapılamasa da koruyucu ailelerin bir sorun yaşadıklarında kendilerinin geldiği ve hizmetin bu şekilde yürütüldüğü tespit edilmiştir. Takiplerin hangi sıklıkta yapıldığıyla ilgili olarak ise; %42'lik oranla ihtiyaca göre değiştiği, %33'lük oranla da yılda bir ya da iki kez yapıldığı, %25'lik oranla da hiç yapılamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Takiplerin içeriğiyle ilgili olarak ise; %36'lık oranla çocukla ailenin uyumunun, %28'lik oranla çocuğun gelişiminin, %14'lük oranla istismarın olup olmadığının, %11'lik oranla ailenin durumunun, yine %11'lik oranla çocuğun eğitim durumunun gözlendiği sonuçlarına varılmıştır. Çocuğun yüksek yararı ilkesi bu konuda öne çıkmaktadır. Ayrıca bu konuyla ilgili olarak %20'lik oranla da “bilgim yok” sonucuna ulaşılmıştır. SHÇEK görevlilerinin koruyucu aile hizmetiyle ilgili olarak yeterli bilgi sahibi olmadıkları yine ortaya çıkmıştır.

Çalışmamız esnasında Sakarya ve de Kocaeli SHÇEK il müdürlüklerinde Koruyucu Aile Yönetmeliği'ne uygun bir koruyucu aile komisyonunun olduğu da saptanmıştır.

Çalışmamızda korunmaya muhtaç çocukların akrabalarının koruyucu aile olma talepleri ile SHÇEK görevlilerinin bu talebe bakış açıları da değerlendirilmiştir. Buna göre; %46'lık oranla akrabaların koruyucu aile olmaya istekli olmadıkları, %41,5'lik oranla akrabaların koruyucu aile olmaması gerektiği, %12,5'lik oranla ise bir önceki ifadeye zıt bir görüş olarak akrabaların koruyucu aile olmalarına olumlu bakıldığı sonuçlarına varılmıştır. Ayrıca görüşmecilerimizin çoğunluğu bu konuyla ilgili olarak, akrabaların

aile yapıları ile öz ailelerinin birbirine benzediği, bu nedenle uygulamanın yanlış olacağı ve de bunun A.N.Y. ile çözülmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Sakarya'daki ve Kocaeli'ndeki toplam 17 koruyucu aileden hiçbiri ise çocuğun akrabası değildir. Böylece alt hipotezlerimizden birisi olan "Küçülen aile yapıları nedeniyle akrabalık bağlarının zayıflaması çocukların korunmaya muhtaç hale gelme riskini artırmıştır" şeklindeki hipotezimiz de doğrulanmıştır.

Çalışmamızda koruyucu ailelerin SHÇEK il müdürlükleriyle etkileşim ve iletişim düzeyleri de ölçülmüştür. Buna göre; %65'lik oranla aralarındaki iletişimin iyi, %35'lik oranla da çok iyi olduğu belirlenmiştir. Sonuç son derece olumludur. Koruyucu ailelerin tamamı SHÇEK il müdürlüklerinden memnundur. Ailelerin yuvalarla iletişimi de çok önemlidir. Eğer yuva müdürüyle, uzmanla ve diğer çalışanlarla anlaşabilirlerse çok daha iyi oluyor eğer anlaşamazlarsa yuvadan soğuyorlar. Çalışmamızda bazen çocuk yuvasındaki görevlilerin aileleri küstürdükleri belirlenmiştir.

Çalışmamızda koruyucu aile hizmetinin zayıf ve güçlü yönleri de tespit edilmiştir. SHÇEK görevlileri %40,5'lik oranla hizmetin zayıf yönlerini, %59,5'lik oranla ise güçlü yönlerini vurgulamışlardır. Sonuç olarak hizmetin güçlü yönlerinin baskın olduğu ortaya çıkmıştır. Hizmetin zayıf yönleriyle ilgili olarak %15,5'lik oranla hizmetteki belirsizliklerin ve eksiklerin, %13,5'lik oranla hizmetin sonlandırılabilme ihtimalinin, %6,5'lik oranla hizmeti kontrol etmedeki yetersizliklerin, %5'lik oranla da ailelerin bilinçsizliğinin üzerinde durulmuştur. Koruyucu aile olmak isteyenlerin, öz aile korkusu nedeniyle ailesiz çocuk aramaları da hizmetin içeriğiyle çelişen, aynı zamanda onu zayıf düşüren başka bir nedendir. Ayrıca bu hizmet, ülkemizde genel olarak bilinmediği gibi, koruyucu aileler tarafından da yeterince bilinmemektedir. Bu da hizmetin zayıf bir yönüdür. Hizmetin güçlü yönleriyle ilgili olarak ise; %27'lik oranla çocuğun topluma kazandırılmasında son derece etkili olduğunun, %24'lük oranla çocuğun aile yanında bakıldığı bir model olduğunun, %8,5'lik oranla hizmetin maddi açıdan desteklendiğinin üzerinde durulmuştur. Hizmetin güçlü yönlerinin kurum bakımına olan üstünlükleriyle belirlendiğini söyleyebiliriz. Ayrıca burada koruyucu aile hizmetinin ülkemizde teoride olması gerektiği şekliyle uygulanmadığını da belirtmeliyiz.

Çalışmamızda koruyucu aile hizmetinin, ülkemizde en yaygın bakım modeli olan kurum bakımına kıyasla avantajlarının ya da dezavantajlarının neler olduğu da çözümlenmiştir.

Buna göre; %22'lik oranla koruyucu aile hizmetinin kurum bakımından üstün olduğu, %24'lük oranla koruyucu aile yanındaki çocukların kurum bakımındaki çocuklara oranla daha sağlıklı olduğu, %20'lik oranla çocukların kurum bakımında örselendiği, %9'luk oranla kurum bakımından aile yanına yerleştirilen çocuklarda gözle görülür bir iyileşmenin olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Böylece alt hipotezlerimizden biri olan “Koruyucu aile yanındaki çocukların kurum bakımındaki çocuklara kıyasla fiziksel, sosyal, ruhsal ve eğitsel davranışları daha olumludur” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır. Koruyucu aile hizmeti, evlat edinme hizmeti kadar faydalı bir hizmettir. Çocuklar bir aile yanında paylaşım, özel hayat ve de en önemlisi aile kavramını öğrenmektedirler. Ayrıca çalışmamızda tüm bu görüşlere zıt bir görüş olarak %1'lik oranla bu haliyle kurum bakımının daha iyi olduğu da vurgulanmıştır. Burada kurum bakımını kontrol edilebildiği; ancak koruyucu ailenin kontrolünün yapılamadığı belirtilmiştir. Yine çalışmamızda %24'lük bir oranla çocukların genel olarak yuvalardan alınarak koruyucu ailelerin yanına verildikleri de tespit edilmiştir. Koruyucu aile hizmeti ülkemizde alternatif bir hizmet modeli olarak görülmektedir. Bu nedenle çocuklar için kurum bakımı kaçınılmaz bir durum olmaktadır. Aslında çocuğu kurum bakımına hiç almadan koruyucu aile yanına vermek gerekmektedir. Ancak hizmet tam anlamıyla işlevsel olmadığı için bu durum ülkemiz açısından oldukça zordur.

Çalışmamızda koruyucu ailelerin görüşleri doğrultusunda, hizmetin önemli dört unsuruna göre temel amaçları da belirlenmiştir. Çocuk açısından koruyucu aile hizmetinin temel amacı; %56'lık oranla topluma faydalı bir insan olması ve %44'lük oranla aile içinde sevgiyle büyümesidir. Koruyucu aile açısından hizmetin temel amacı; %47,5'lik oranla iyi bir insan yetiştirmek, %28,5'lik oranla çocuk özlemini gidermek, %24'lük oranla da koruyucu aile olmaktan haz almaktır. Öz aile açısından hizmetin temel amacı olarak; %50'lik oranla bilinmediği, %28,5'lik oranla öz ailenin çocuğu kontrollü olarak takip etmesi, %21,5'lik oranla da öz aileye destek olunması vurgulanmıştır. Koruyucu aileler, öz aileyle ilgili olarak fikir yürütmekten ve yorumda bulunmaktan hoşlanmamaktadırlar. Koruyucu ailelere göre SHÇEK açısından bu hizmetin temel amacı ise; %47,37'lik oranla çocuğu aile ortamında yaşatmak, %26,32'lik oranla rahat etmek, %21,05'lik oranla topluma faydalı bir birey yetiştirmek olarak belirlenmiştir. %5,26'lık oranla da koruyucu aileler bu konuyu bilemediklerinin vurgulamışlardır. Aslında koruyucu aile uygulaması SHÇEK'in yükünü hafifletmiyor.

Çünkü SHÇEK için koruyucu ailelik ayrı ve de süresi de uzun olan bir hizmettir. Çocuğu koruyucu ailenin yanına vermekle iş bitmemektedir. Sonrasında takip gerekmektedir. Ancak koruyucu aileler, konuyu bu açıdan değerlendirmemektedirler. SHÇEK burada öncelikle çocuğun menfaatini gözetmektedir.

Çalışmamızda koruyucu ailelerin bu hizmette en çok beğendikleri özellikler de tespit edilmiştir. Buna göre; %31'lik oranla sosyal hizmetlerle birlikte çalışmak, yine %31'lik oranla bizleri evlat sahibi yapması, %14'lük oranla sağlık hizmetlerinde hareket alanı genişliği, %7'lik oranla çocuğu takip etmeleri, yine %7'lik oranla koruyucu ailenin öz aileden korunması sonuçlarına ulaşılmıştır. Burada %10'luk oranla da tüm bu görüşlere zıt bir görüş olarak böyle bir hizmetin olmadığı, sadece adının olduğu da belirtilmiştir.

Koruyucu aileler bu uygulamayı değerlendirdiklerinde ise; %43'lük oranla çok güzel, iyi ve faydalı bir hizmet olduğu, %39'luk oranla hayatlarına çok büyük katkı sağladığı, %18'lik oranla da bu hizmetin yaygınlaşmasını istedikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Görüldüğü gibi tüm bu sonuçlar hizmetle ilgili olumlu görüşleri barındırmaktadır. Koruyucu aileler gerçekleştirmekte oldukları bu hizmetten son derece memnundurlar.

Çalışmamızda SHÇEK görevlileri tarafından, koruyucu aile uygulamasının geçici bir önlem olduğu ve K.M.Ç.lere kalıcı bir çözüm sunmadığı şeklindeki eleştiriler de değerlendirilmiştir. Buna göre %56'lık oranla eleştirilere katılmadıkları, %22'lik oranla da eleştirilere kısmen katıldıkları ve yine %22'lik oranla eleştirilere katıldıkları sonuçlarına varılmıştır. Aslında koruyucu aileyle ilgili çekincelerin bir çoğu öz aile yanında bakımda da mevcuttur. Hizmet çocuk açısından oldukça kalıcı çözümler sunmaktadır.

Çalışmamızda yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının koruyucu aile hizmetinin tanıtılmasına ve yaygınlaştırılmasına olan katkıları da incelenmiştir. Buna göre yerel yönetimlerin %81,25'lik oranla katkılarını olmadığı, %18,75'lik oranla da katkılarının olduğu; sivil toplum kuruluşlarının ise %68,75'lik oranla katkılarının olmadığı, %31,25'lik oranla katkılarının olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Çalışmamızda ayrıca SHÇEK görevlilerinin yerel yönetimlerden ve de sivil toplum kuruluşlarından konuyla ilgili bir taleplerinin olup olmadığı konusu da incelenmiştir. Buna göre yerel yönetimlerden %76,5'lik oranla taleplerinin olmadığı, %23,5'lik oranla taleplerinin olduğu, %8,33'lük oranla da bu konuyla ilgili bilgilerinin olmadığı; S.T.K.lardan ise

%81,25'lik oranla taleplerinin olmadığı, %18,75'lik oranla ise taleplerinin olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak hizmetin yaygınlaştırılıp, geliştirilmesi için kamu, yerel yönetimler ve S.T.K.lar arasında işbirliğinin çok az olduğu belirlenmiştir. Böylece alt hipotezlerimizde biri olan “Korumaya muhtaç çocukların sorunlarının çözümü konusunda ilgili kamu, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliği yetersizdir” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.

Çalışmamızda gelişmiş ülkelerdeki koruyucu aile hizmeti ile ülkemizdeki karşılaştırması da yapılmıştır. SHÇEK görevlilerinin görüşlerine göre; %84,5'lik oranda bu hizmetin gelişmiş ülkelerde ülkemizden daha işlevsel ve son derece verimli olduğu, %4'lük oranda Türkiye'de az ama öz olduğu sonuçlarına varılmıştır. %11,5'lik oranla ise konuyla ilgili bilgilerinin olmadığı ifade edilmiştir. Böylece alt hipotezlerimizden biri olan “Koruyucu aile hizmeti Türkiye'de, Avrupa'da ve Amerika'da uygulandığı şekliyle uygulanmamaktadır” şeklindeki hipotezimiz de doğrulanmıştır. Gelişmiş ülkelerde koruyucu aile hizmeti çocuğu topluma kazandırma açısından daha verimlidir. Ayrıca çalışmamızda, bazı görüşmecilerimizin yurt dışında hizmetin profesyonel bir iş haline gelişine sıcak bakmadıkları da belirlenmiştir. Hizmetin gönüllülük ve fedakarlık işi oluşuna vurgu yapılmıştır. Bizde koruyucu aile hizmetine yeteri kadar eğilme, üzerine düşme olmadığından çocukların kurumlara verildiği ortadadır.

Çalışmamızda SHÇEK görevlilerine ve koruyucu ailelere bu hizmetle ilgili herhangi bir değişikliğe ihtiyaç olup olunmadığı sorulmuş ve var diyenlerden de değişiklik önerileri istenmiştir. SHÇEK görevlileri %83,3'lük oranla bu hizmette değişikliğe ihtiyaç olduğunu, %16,7'lik oranla ise değişikliğe ihtiyaç olmadığını belirtmişlerdir. SHÇEK görevlilerinden değişiklik önerileri olarak ise; %28'lik oranla hizmetin süresi, içeriği ve işleyişi netleştirilmesi gerektiği, %14,4'lük oranla aileler bilinçlendirilmesi gerektiği, %12,7'lik oranla ekip ve ekipman eksikliği giderilmesi gerektiği, %11,9'luk oranla hizmet aileler açısından kolaylaştırılması gerektiği, yine %11,9'luk oranla hizmet gönüllülükten profesyonelliğe dönüştürülmesi gerektiği, %5'lik orana da öz ailenin çocuğu görüşü sınırlandırılması gerektiği, %3,4'lük oranla ailelere yapılan maddi destek bir rant aracı olmayacak kadar artırılması gerektiği, %1,7'lik oranla sivil toplum ve yerel yönetimlerle iş birliği içerisinde olunması gerektiği şeklindeki görüşlere ulaşılmıştır. Koruyucu aileler ise, bu hizmette değişikliğe ihtiyaç olup olmadığıyla ilgili

olarak; %92'lik oranla bu hizmette değişikliğe ihtiyaç olduğunu, %8'lik oranda ise değişikliğe ihtiyaç olmadığını vurgulamışlardır. Koruyucu aileler tarafından belirtilen değişiklik önerileri olarak; %30'luk oranla koruyucu aileye yanındaki çocuğu evlat edinme hakkının verilmesi gerektiği, yine %30'luk oranla hizmetin aileler açısından kolaylaştırılması gerektiği, %21'lik oranla koruyucu ailelerin de koruma altına alınması gerektiği, %19'luk oranla da hizmette aileye verilen desteğin artırılması gerektiği görüşlerine ulaşılmıştır.

Çalışmamızda özel olarak:

Koruyucu ailelerin kuruma karşı sorumluluklarının çok olduğu ve bunun da koruyucu aileleri sıktığı,

Koruyucu aileler çoğunlukla birbirlerini tanımadığı ve aralarında iletişimin olmadığı,

SHÇEK görevlilerinin koruyucu aile hizmetiyle ilgili aynı bilgiyi gerektiren konularla farklı cevaplar verdiği,

Koruyucu aile hizmetinin tercih edilen bir hizmet olmadığı, insanların daha çok evlat edinmeyi tercih ettiği,

Toplumumuzda bir insana faydalı olma fikrinin, sorumluluk bilincinin yeteri kadar gelişmediği,

Bu hizmetin sırf kurumlardaki çocuk sayısını azaltmak için yapıldığı takdirde yanlış sonuçlara yol açabileceği,

Koruyucu aile hizmetinin K.M.Ç.nin problemlerinin çözümünde en iyi alternatif model olduğu, dolayısıyla ekip sorunun çözülmesi halinde K.M.Ç.ye yönelik hizmetlerden en etkili olduğu,

Aslında koruyucu aile hizmetinin bir çok vakada alternatif ideal bir uygulama olarak karşımıza çıktığı; ancak ne yazık ki değerlendirilemediği,

Ayrıca cumhuriyete geçişte Selçuklulardan ve Osmanlılardan mirasımız olan vakıfları bu konuda yeterince değerlendiremediğimiz konuları da tespit edilmiştir.

Koruyucu aile olmak zor bir görevdir. Bu zorlukları Türk koruyucu aileleri çerçevesinde düşünürsek, zorlukların duygusal Türk aile yapısında farklı şekilde aşılmaya

çalışıldığını ve hizmetin profesyonellikten uzaklaştığını görürüz. Ancak bu, hizmetin Türkiye’de tam anlamıyla başarısız olduğunu yansıtmamaktadır. Türk halkı kendi anlayışıyla çok da başarılı bir koruyucu aile olmuştur. Fakat hizmetin esasında sapmalar ülkemizde bu hizmeti nicelik olarak sınırlı bırakmıştır.

Ülkemizde koruyucu aile hizmetiyle ilgili alınması gereken çok yol vardır. Bunları öneriler şeklinde şu şekilde özetleyebiliriz:

- Çocukların gerçekten yasaca korumaya muhtaç durumda olup olmadıklarının daha net ayrıştırılması için ülkemizde “korunmaya muhtaç çocuk” tanımının yeniden yapılmalı ve bu tanım daraltılmalı.
- Çocukların korunmaya muhtaçlığını engellemek üzere, öncelikle aile düzeyinde koruyucu-önleyici önlemler alınmasına ağırlık verilmeli. Bu nedenle özellikle sosyo-ekonomik olarak alt kesimin yer aldığı yerleşim birimlerinde aile danışma merkezleri ve toplum merkezleri hızla yaygınlaştırılmalı. Böylece risk gruplarının tespit edilmesine yönelik çalışmalar yapılmalı ve ailelerin kendi ayakları üzerinde durabilmelerine önem verilmeli.
- Öncelikle Çocuk Koruma Kanunu’nu, SHÇEK Kanunu’nu, yönetmelikler birbirleriyle uyumlu hale getirilmeli ve mevzuatların netleştirilmeli. Sonrasında Çocuk Koruma Kanunu’na uygun zemin hazırlama çalışmaları yapılmalı. En sonunda da SHÇEK Kanunu’nun yerine Çocuk Koruma Kanunu’nun kullanılmalı ve böylece uygulamadaki ikiliğin ve çelişkinin önüne geçilmeli.
- Çocuk refahı alanında belirleyici ve çağın gereklerine ayak uydurabilecek sosyal hizmet politikaları geliştirilmeli. Bu politikaların uygulanması için de 4’er yıllık planlar ve bunların iki yılda bir denetlemesi yapılmalı. Planlamaların ve denetlemelerin siyasi değişimlerden bağımsız olarak, aksatılmadan yürütülmesi sağlanmalı.
- Planlamalarda ve denetlemelerde kamu, yerel yönetim, S.T.K.lar ve üniversitelerle işbirliği yapılmalı.
- Sosyal hizmet uygulamalarının verimliliğinin artırılması için ekip ve ekipman sıkıntısı giderilmeli.

- Evlat edinme hizmetiyle ilgili hukuki sorunların ve prosedür sıkıntısının çözülmesi için yeni düzenlemelere gidilmeli.
- Öz aileyi iyileştirici tedbirler alınmalı ve ailenin K.M.Ç. üretmesi en aza indirgenmeli. Bu çalışmalara ağırlık verilmeli.
- A.N.Y. ile öz aile yanında bakım olanakları geliştirilmeli.
- Öz ailesinin yanında kalması bir süre için mümkün olmayan çocukların desteklenerek öncelikle akrabalarının yanında bakılmaları sağlanmalı, sonrasında ise ailesine geri döndürülmesi çalışmaları yapılmalı. Bu durumda çocukların koruma kararı olmadan bakımlarının sağlanması mümkün olabilir.
- Çocuğun öz ailesine dönüşü hiçbir şekilde mümkün değilse, öncelikle evlat edinme hizmetinden sonrasında ise koruyucu aile hizmetinden faydalandırılmasına özen gösterilmeli.
- İstismar olayı dışında en son çarenin kurum bakımı olmasına yönelik çalışmalar yapılmalı ve bu doğrultuda kurumlara çocuk alımında titiz davranılmalı.
- Yuva ve yurtlar da ev tipi ortamlara dönüştürülmeli.
- Ülkemizde medyanın ailelere ve çocuklara yaklaşımı gözden geçirilmeli ve gerekli düzenlemeler yapılmalı. Ailelerin ve çocukların örtük istismarına son verilmeli.
- Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ülkemizde gerçek manada işlevsel olmasına çalışılmalı. Bu nedenle çocuk refahı alanıyla ilgili olarak Ç.H.S.ye sadık kalınarak yerel politikaların üretilmeli.
- Koruyucu aile hizmetine daha çok değer verilmeli. Bu hizmet, çocuk bakım modellerinde bir numaralı amacımız ve de tercihimiz olmalı.
- Koruyucu Aile Yönetmeliği yetersiz olduğundan bu yönetmelikte değişiklikler yapılmalı ve koruyucu aile hizmeti netleştirilmeli.
- Hizmetin il müdürlüklerinden değil de kuruluşlardan yürütülmesi sağlanmalı.
- Ailelerde genellikle bayanlar yola çıktığı için konuyla ilgilenen uzmanlar da bayan olmalı.

- Toplumsal yapımızda koruyucu aile olma kültürü geliştirilmeli.
- Koruyucu aile hizmetinin toplumumuzda yaygınlaşması için, hizmeti tanıtmak ve kamuya maletmek amacıyla, tanıtım ve bilinçlendirme kampanyaları başlatılmalı. Hazırlanan kampanyalar tüm basın yayın organları ve dijital platformlar kullanılarak halka duyurulmalı. Hizmet teşvik edilmeli.
- Koruyucu aile hizmetiyle ilgili olarak SHÇEK görevlileri hizmet içi eğitimden geçirilmeli.
- Koruyucu ailelere yapılan ödemeler iyileştirilmeli, hizmetin maddi olanaklar açısından destelenmeli ve güçlendirilmeli.
- Bir uzman hem koruyucu aile hizmetine hem de evlat edinme hizmetine bakmamalı. Sosyal hizmet alanında branşlaşmaya gidilmeli.
- İllerde özel olarak koruyucu aile hizmet birimleri oluşturulmalı, en az 3-5 uzman bu konuyla ilgilenmeli ve profesyonel koruyucu aileler yetiştirilmeli.
- Koruyucu aileler çocukları öz aileleriyle buralarda bir psikolog eşliğinde görüştürmeli. Ayrıca bu birimlerde öz aileye dönük iyileştirme çalışmaları yapılmalı.
- Uzmanların koruyucu aile hizmetinde tam zamanlı olarak çalışmaları sağlanmalı. Ancak bu şekilde nitelik ve nicelik olarak daha olumlu sonuçlar elde edilebilir.
- Tüm koruyucu aileler ve koruyucu aile olmak isteyenler gerek hizmetin özü, içeriği ve anlamıyla ilgili olarak gerekse çocuk gelişimi ve psikolojisiyle ilgili olarak eğitimden geçirilmeli.
- Direkt olarak hiçbir aile koruyucu aile yapılmamalı. Bu nedenle koruyucu ailelerin ve bakımları altına alacakları çocukların birlikte yaşamaya başlamadan önce sıklıkla bir araya getirilmesi ve birbirlerine alışmalarının sağlanması çok önemlidir. Böylece her iki tarafından birbirlerine uyum sağlamaları ve güven beslemeleri daha kolay olacaktır. Bunun için de en uygun çalışma gönüllü aileliktir.
- Hizmet aileler açısından kolaylaştırılmalı.

- Günümüz şartlarında, öz ailesiyle iletişimi iyi olan sık sık ziyaret edilen çocuklar koruyucu aile yanına verilmemeli. Zaten böyle çocukların kendileri de koruyucu aile yanına gitmek istememektedirler. Ziyaretçisi ya hiç olmayan ya da çok az çocuk koruyucu aile yanına verilmeli.
- Koruyucu aile yanına verilebilecek çocukların fiziksel, bilişsel, ruhsal ve sosyal sağlıkları düzenli aralıklarla incelenmeli ve kontrol altında tutulmalı.
- 3 yaşından küçük evlat edindirilmeye uygun olan çocuklar koruyucu aileye verilmemeli. Ancak 3 yaşından küçük olup da evlat edindirilemeyen ya da daha sonraları evlat edindirilmeye müsait olacak çocuklar koruyucu aileye verilmeli. Yine 3 yaşından büyük, evlat edinilme şansını yitirmiş; ama evlat edinilmeye müsait olan çocuklar da koruyucu aile yanına verilebilmeli.
- Çocuk çok fazla koruyucu aile değiştirmemeli.
- Çocukla koruyucu ailesinin iletişimi hiçbir zaman için koparılmamalı, aileler rahatlatılmalı.
- Hizmette sürekli psikolog desteği olmalı.
- Sosyal hizmet uzmanı uygun görmediği durumlarda çocuğu öz ailesiyle görüştürmeme kararını alabilmeli.
- Müsait olan durumlarda, belli bir süreden sonra koruyucu aileye evlat edinme şansı verilmeli.
- Koruyucu aile hizmetiyle ilgili vakıf ve dernek çalışmaları her ile yaygınlaştırılmalı.
- Sosyal hizmetler koruyucu ailelik ile ilgili sağlık hizmeti yardımlarını ilçelere de ulaştırmalı.
- Koruyucu aile hizmetinin devamlılığını sağlamak için hizmetteki risk faktörlerinin tespit edilebilmesi ve bunlara karşı önlem alınabilmesi için bilimsel bilgilerin üretilmeli. Bu nedenle koruyucu aile bakımıyla ilgili veriler düzenli olarak toplanmalı, analiz edilmeli ve sorunlara çözüm önerileri getirilmeli.

- SHÇEK çalışanlarında tükenmişliği önlemek amacıyla, başarıyı ve hizmet kalitesini geliştirecek, iş doyumunu artıracak parasal ve manevi ödüllendirme ve destek kurum idaresince yapılmalı.
- Üniversite öğrencileri sosyal hizmetler alanında zorunlu olarak en az yarım dönemlik stajlar yapmalı.
- Türkiye’de üniversitelerde sosyal politika uygulamalarını işleyen müstakil bir bölüm oluşturulmalı.
- Kurum bakımına alternatif modellerin geliştirilmesine ve uygulanmasına hız verilmeli. Çocuklarımızın haklarını korumak için herkesin çalışması gereklidir. Konu kamu, yerel yönetimler, üniversiteler, barolar ve sivil toplum kuruluşlarının ortaklığında çözümlenmelidir. Gerekli düzenlemeler yapılmadan hizmetin işletilmeye çalışılması yarar yerine zarar getirebilir.

Gelinen noktada anlaşılmıştır ki en önemli kaynak “insan kaynağı”dır. Kalkınmada ilk ve sürekli adımlar insan kaynaklarının yetiştirilmesi yaklaşımına dayanmaktadır. Bu nedenle sosyal yapıdaki tüm değişimler ve gelişmeler çocuk refahı alanındaki politika ve uygulamaları yeni yapılanmalara doğru götürmektedir. Bu alanda önemli olan, çağın şartlarına uygun, toplumumuzu en güvenilir adımlarla geleceğe taşıyabilecek, ihtiyaçlara cevap verici, geleceğe hazırlayıcı ve yapıcı sosyal politikaların hazırlanması ve bu politikaların bir an önce yürürlüğe konulmasıdır. Geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızın bilinçli, sorumluluk ve özgüven sahibi, nitelikli bireyler olarak yetişmesi insan kaynağımızın kalitesi açısından çok önemlidir. Ekonomik ve toplumsal kalkınmamız içerisinde demokratik toplum bilincinin ve buna bağlı olarak da demokratik toplum yaşamının geliştirilmesi bir zorunluluktur.

KAYNAKÇA

- ABAY, Ali Rıza (2004a), *Türkiye’de Kamusal Sosyal Hizmet Algısı ve Uygulaması Üzerine Bir Alan Araştırması (Sakarya Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Çalışanları Örneği)*, Yayınlanmamış Makale, Sakarya
- ABAY, Ali Rıza (2004b), *Türkiye’de Kamusal Sosyal Hizmetlerin Algılanması ve Uygulanması Sorunu*, Yayınlanmamış Makale, Sakarya.
- ACAR, Hakan (2001), “Avrupa Birliği’ne Üye Ülkelerde ve Türkiye’de Aile Politikaları”, 1. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu, *2000’li Yıllarda Aile Hizmetleri*, Hacettepe Üniversitesi Aile Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayın No:1, s. 157-164, Ankara.
- ACAR, Hakan (2005), *Cumhuriyet’in Çocuk Refahı Politikasını Yapılandıran Bir Sivil Toplum Örgütü: Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu (1921-1981)*, Cumhuriyet’in Anıt Kurumlar Dizisi: 1, Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Yayın No: 2.1, Ankara.
- ADLI, Ayşe (2006), “Sahip Çıkarsan Yetim Kalmayacak!”, *Aksiyon Dergisi*, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=24597>, 09.03.07
- AKKIN, Mahmut (2007), “Sokak Çocukları Sorununun Sosyo-Demografik Nedenleri”, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/sokakcocuklarisoruni.htm>, 14.03.07
- AKTAY, Yasin (2006), “Sosyal Devlet Soruşturması”, *Sosyal Politikalar Dergisi*, Sosyal Devlet, Sayı 1, s. 96-97, İstanbul.
- ALŞAN, Süreyya (1994), “Çocuğun Korunması”, Editör: KARATAŞ, K., 4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı, *2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi*, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayın No:3, s. 113-120, Ankara.
- Anne Çocuk Eğitim Vakfı (2007), “7 Çok Geç!” Kampanyası, http://www.7cokgec.org/yedi_cok_gec_kampanyasi.php, 29.05.07
- ARIKAN, Çiğdem (2005), “Türkiye’de Aile Politikası Uygulamalarına İlişkin Bir Genel Değerlendirme”, *Aile Danışmanlığı El Kitabı*, T.C. Başbakanlık Sosyal

Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Eğitim Merkezi Başkanlığı ve Hacettepe Üniversitesi Aile Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezi (AHUM) Müdürlüğü, Ankara.

ARNAZ, Zuhale (1994) “Korunmaya Muhtaç Çocukların Bakım Yöntemlerine İlişkin Model Arayışı: Çocuk Evleri Projesi”, 4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı, *2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi*, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayın No:3, s. 154-160, Ankara.

ASLAN, A. Kadir (1996), *Ailenin Sosyo-Ekonomik Durumunun Çocuğun Okul Başarısına Etkisi*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi No: 85, İzmir.

ATAUZ, Sevil (1999), “Neden Sosyal Hizmet?”, Editörler: G. KOŞAR, N. ve V. Duyan, *Prof. Dr. Sema Kut’a Armağan Yaşam Boyu Sosyal Hizmet*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Yayın No: 004, s. 85-93, Ankara.

AYSAN, Mehmet Fatih (2006), “Küreselleşme Sürecinde Türkiye’deki Sosyal Politikalar”, *Sosyal Politikalar Dergisi*, Sosyal Devlet, Sayı 1, s. 61-64, İstanbul.

Backgrounders (2004), Human Rights News (turkish), “Türkiye’nin Göçe Zorlanan Kesimi İçin Son Şans”, http://hrw.org/backgrounder/eca/turkey/2004/10/100404turkey_turkish.pdf, 09.03.07

BÖLÜKBAŞI, Talip (1994), “Korunmaya Muhtaç Çocukların Toplumsal Kökenleri ve Korunmaya Muhtaç Çocuk Sorununda Risk Faktörleri”, 4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı, *2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi*, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayın No:3, s. 101-112, Ankara.

BULUT, Işıl (1999) “Aile Tedavisi ve Sosyal Grup Çalışması”, Editörler: G. KOŞAR, N. ve V. Duyan, *Prof. Dr. Sema Kut’a Armağan Yaşam Boyu Sosyal Hizmet*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Yayın No: 004, s. 152-161, Ankara.

- BULUT, Işıl (2005), “Sosyal Hizmette Genelci Yaklaşım”, Editör: ONAT Ü., Sosyal Hizmet Sempozyumu’2002, *Sosyal Hizmet Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Yayın No: 17, s. 73-81, Ankara.
- CETAD (Cinsel Eğitim ve Tedavi Araştırma Derneği) (2007), “Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı Sempozyumu Sonuç Bildirgesi Sonuç Bildirgesi”, <http://www.cetad.org.tr/haber.php?id=20>, 11.04.07
- CILGA, Aynur (2001), “Çocuk Hakları Eğitimi”, *Milli Eğitim Dergisi*, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/acilga.htm>, 09.03.07.
- CILGA, İbrahim (2004), *Bilim ve Meslek Olarak Türkiye’de Sosyal Hizmet*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Yayın No: 016, Ankara.
- ÇAVUŞOĞLU, Turgay (2001), “Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu’nun Aileye Yönelik Hizmetleri”, 1. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu, *2000’li Yıllarda Aile Hizmetleri*, Hacettepe Üniversitesi Aile Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayın No:1, s. 97-104, Ankara.
- ÇENGELCİ, Ethem (1994), “Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Örgütlenmesi -Cumhuriyet Dönemi Gelişmeleri Üzerine Bir Değerlendirme-“, Editör: KARATAŞ, K., 4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı, *2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi*, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayın No:3, s. 281-292, Ankara.
- DANIŞOĞLU, Emel (2001), “Türkiye’de Aile Hizmetlerinin Geleceği: Beklentiler, Hedefler”, Panel 2 - Üçüncü Konuşmacı, 1. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu, *2000’li Yıllarda Aile Hizmetleri*, Hacettepe Üniversitesi Aile Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayın No:1, s. 80-82, Ankara.
- DEMİR, Ümran ve Gül Karacan Ertem (2001), “Aile ve Çocuk Etkileşimi”, 1. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu, *2000’li Yıllarda Aile Hizmetleri*, Hacettepe Üniversitesi Aile Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayın No:1, s. 470-474, Ankara.

- DOĞAN, İsmail (2000), *Akıllı Küçük, Çocuk Kültürü ve Çocuk Hakları Üzerine Sosyo-Kültürel Bir İnceleme*, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- DUMAN, Nurdan (2001), “Aileye Yönelik Hizmetler İçinde Aile Tedavisinin Önemi”, 1. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu, *2000’li Yıllarda Aile Hizmetleri*, Hacettepe Üniversitesi Aile Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayın No:1, s. 184-187, Ankara.
- EKİNCİ, M. Fatih (1994), “Sosyal Refah Harcamaları”, Editör: KARATAŞ, K., 4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı, *2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi*, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayın No:3, s. 161-167, Ankara.
- EKŞİ, Aysel (2004), “Koruma Altındaki Çocuklar: Dünyada Beş Kıt’anın Çeşitli Ülkelerinden Örnekler”, Editör: USLU, R., *Koruma Altındaki Çocuklar*, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XVII. Sempozyum Sunumları 23-25 Şubat 2004, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları No: IX, s. 9-24, Ankara.
- EKŞİ, Aysel (2005a), “Çocuk Depolarına Son”, *Radikal*, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=143756>, 17.03.05
- EKŞİ, Aysel (2005b), “Dünyada Çeşitli Ülkelerde Korum Altındaki Çocukların Sorunu”, *Radikal*, http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/sokak_cocuklari_kom/basin/radikal_16_02.htm, 17.03.05
- ERDEM, Tahran (2005), “Nüfusumuz Hızla Artmaya Devam Ediyor”, *Radikal*, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=159216>, 09.03.07
- EROL, Neşe (2004), “Yuva ve Yetiştirme Yurtları Sorunun mu Yoksa Çözümün mü Parçası?”, Editör: USLU, R., *Koruma Altındaki Çocuklar*, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XVII. Sempozyum Sunumları 23-25 Şubat 2004, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları No: IX, s. 133-140, Ankara.

- ERSÖZ, Halis Yunus (2006), “Sosyal Devletten Gönüllü Sivil Topluma”, *Sosyal Politikalar Dergisi*, Sosyal Devlet, Sayı 1, s. 39-41, İstanbul.
- FİŞEK, Gürhan ve Şenay Gökbayrak, “Küreselleşme ve Sosyal Sağlık”, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/sosyalsaglik.htm>, 26.02.07
- G. KOŞAR, Nesrin (1992), *Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı Alanı*, 2. Baskı, Ankara.
- G. KOŞAR, Nesrin (2001), “Türkiye’de Aile Hizmetlerinin Geleceği: Beklentiler, Hedefler”, Panel 2 - Dördüncü Konuşmacı, 1. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu, *2000’li Yıllarda Aile Hizmetleri*, Hacettepe Üniversitesi Aile Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayın No:1, s. 83-89, Ankara.
- GIDDENS, Anthony (2000), *Sosyoloji*, Çev. Hüseyin Özel ve Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara.
- GÖKÇEARSLAN, Elif (2004), “Çocuk Yuvalarında Kışla Bakım Modeli İle Grupevi Bakım Modelinin Hizmet Kalitesi Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Değerlendirme Araştırması (Atatürk Çocuk Yuvası ve Barbaros Çocuk Köyü Örnekleri)”, Editör: USLU, R., *Koruma Altındaki Çocuklar*, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XVII. Sempozyum Sunumları 23-25 Şubat 2004, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları No: IX, s. 61-81, Ankara.
- GÖKYAY, Birten (2001), “Sivil Toplum Örgütleri ve Kalkınma”, Editörler: ONAT, Ü., A. Alyay, *Sosyal Hizmetler Sempozyumu’99, Bölgesel Kalkınma Sürecinde Sosyal Hizmet*, T.C. Başbakanlık GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Ortak Yayını, s.187-195, Ankara.
- HANÇER, Bekir ve Hüseyin Çelik (2006), “Sosyal Güvenlik Reformu ve Genel Sağlık Sigortası Neler Getiriyor?”, *Sosyal Politikalar Dergisi*, Sosyal Devlet, Sayı 1, s.108-114, İstanbul.
- İÇAĞASIOĞLU, Arzu (2001), “Koruyucu Aile Hizmetinin Toplam Kalite Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi”, Editörler: KARATAŞ, K. ve Ç. Arıkan, *İnsani*

Gelişme ve Sosyal Hizmet: Prof. Dr. Nesrin Koşar'a Armağan, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayın No: 009, s. 148-160, Ankara.

İNCEER, Benal (2004), “Koruma Altındaki Çocuk Bakımının Çağdaştırılması- Barbaros Çocuk Köyü Örneği”, Editör: USLU, R., *Koruma Altındaki Çocuklar*, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XVII. Sempozyum Sunumları 23-25 Şubat 2004, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları No: IX, s. 83-86, Ankara.

KAHRAMANOĞLU, Ertan (2006), “Türkiye’de Sosyal Hizmet ve Sosyal Hizmet Eğitimi”, *Sosyal Hizmet Paneli*, Sakarya Üniversitesi, 17.11.06, Sakarya.

KALAN, İlknur (2001), “Nasıl Aile Nasıl Toplum?”, 1. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu, *2000’li Yıllarda Aile Hizmetleri*, Hacettepe Üniversitesi Aile Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayın No:1, s. 204-208, Ankara.

KARACIK, Selçuk (2001), “Türkiye’de Aile Hizmetlerinin Geleceği: Beklentiler, Hedefler”, Panel 2 - Birinci Konuşmacı, 1. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu, *2000’li Yıllarda Aile Hizmetleri*, Hacettepe Üniversitesi Aile Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayın No:1, s. 72-75, Ankara.

KARATAŞ, K., G. Erkan ve H. Acar (2007), “Çocukları Koruma Kanunu Tasarısı Üzerine Görüşler”, <http://www.shudernegi.org/cocuklarikorumatasarisihk.htm>, 14.03.07

KARATAŞ, Kasım (1994), “Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler”, Editör: KARATAŞ, K., 4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı, *2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi*, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayın No:3, s. 349-352, Ankara.

KARATAŞ, Kasım (1999), “Sosyal Refah: Kavramsal Boyutu Gelişimi ve Nitelikleri”, Editörler: G. KOŞAR, N. ve V. Duyan, *Prof. Dr. Sema Kut’a Armağan Yaşam Boyu Sosyal Hizmet*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Yayın No: 004, s. 33-43, Ankara.

KARATAŞ, Kasım (2007), “Türkiye’de Başlıca Çocuk Refahı Sorunları”, <http://www.korlerfederasyonu.org.tr/refah.htm>, 14.03.07

- KAYIR, Ömer (2005), “Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuklarımızı Nasıl Esirg(em)iyor?”, *YÜZAKI Aylık Edebiyat, Kültür-Sanat, Tarih ve Toplum Dergisi*, Sayı 10, Aralık, s. 78-80, İstanbul.
- KAYIR, Ömer (2006), “Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuklarımızı Nasıl Esirg(em)iyor? – II-”, *YÜZAKI Aylık Edebiyat, Kültür-Sanat, Tarih ve Toplum Dergisi*, Sayı 11, Ocak, s. 78-79, İstanbul.
- KESGİN, Bedrettin (2006), “Marshall’ın Analizinde Geçmişten Günümüze Sosyal Hakların Gelişimi, Dönüşümü ve Sosyal Yurttaşlık”, *Sosyal Politikalar Dergisi*, Sosyal Devlet, Sayı 1, s.65-69, İstanbul.
- KOÇ, Emine (2004), “Düşlerini Arayan Çocuklar”, Editör: USLU, R., *Koruma Altındaki Çocuklar*, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XVII. Sempozyum Sunumları 23-25 Şubat 2004, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları No: IX, s. 87-92, Ankara.
- KONGAR, Emre (2002), *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, 9.Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- KUT, Sema (2002), “Kentleşme Sürecinde Sosyal Hizmet”, Editör: ONAT, Ü., *Sosyal Hizmet Sempozyumu’98, Kentleşme Sürecinde Sosyal Hizmet*, SABEV Yayını, s. 4-8, Ankara.
- M. AKTAŞ, Aliye (2004), “Türkiye’de Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çalışan Personel”, Editör: USLU, R., *Koruma Altındaki Çocuklar*, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XVII. Sempozyum Sunumları 23-25 Şubat 2004, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları No: IX, s. 159-193, Ankara.
- NAZİK, M.Hamil (1998), *Çocuksuz Ailelerin Evlat Edinme ve Koruyucu Aile Hakkındaki Görüşleri*, Basılmamış Ev İdaresi ve Aile Ekonomisi Programı Bilim Uzmanlığı Tezi, T.C. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- ONAT, Ümit (1994), “Ankara İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü’ne Başvuran Korunmaya Muhtaç Çocuklar Üzerine Bir Araştırma”, Editör: KARATAŞ, K., 4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı, *2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin*

Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayın No:3, s. 43-57, Ankara.

ORTAYLI, İlber (2006), “Bizim Medeniyetimizde Vakıf Müessesesi Çok Önemlidir”, *Geçmişten Geleceğe Vakıf Medeniyeti*, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Vakıflar Dergisi 2006 Vakıf Medeniyeti Yılı Özel Sayısı, s. 26-29, Ankara.

ORUÇ, Mehmet (2007), “Gönül Bahçesi - Sunulan Reçete Yanlış Olunca”, *Türkiye Gazetesi*, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/makaledetay.aspx?ID=319509>, 27.03.07

ÖZBESLER, Cengiz (2004), “Bir Yetiştirme Yurdu Gencinin Sosyal Hizmet Uygulamasına Bir Örnek”, Editör: USLU, R., *Koruma Altındaki Çocuklar*, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XVII. Sempozyum Sunumları 23-25 Şubat 2004, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları No: IX, s. 123-132, Ankara.

ÖZDEMİR, Dilek (2006), “Sosyal Hizmet ve Sosyal Devlet”, *Sosyal Politikalar Dergisi*, Sosyal Devlet, Sayı 1, s. 91-92, İstanbul.

ÖZDEMİR, Süleyman (2006), “Refah Devleti: Altın Çağdan Belirsiz Geleceğe”, *Sosyal Politikalar Dergisi*, Sosyal Devlet, Sayı 1, s. 26-30, İstanbul.

ÖZEL AKAGÜNDÜZ, Ülkü (2005), “Devlet Baba Son Çare”, *Aksiyon Dergisi*, <http://www.aksiyon.com.tr/yazdir.php?id=21012>, 28.02.07

ÖZGÜR HABER (2005), “Çocuk: Yılda 6 Milyon Çocuk Açlıktan Ölüyor”, <http://2006.ozgurhaber.net/modules.php?name=News&file=categories&op=newindex&catid=14>, 28.03.07

ÖZKAN, Mehmet Ali (2006), “Genç Çalışanlar ve Genç İşsizler”, http://isggm.calisma.gov.tr/docs/sunumlar/avrupa_isg_haftasi/mehmet_ali_ozkan.pdf, 09.03.07

Radikal (2007), “78 Yıl Önce 4 Bin Çocuk Meclis’ten Bir Ricada Bulundu”, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=209992&tarih=14/01/2007>, 09.03.07

- SAYLAN, Türkan (2001), “Çağdaş Aile Hizmetleri Nasıl Olmalıdır?”, 1. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu, *2000’li Yıllarda Aile Hizmetleri*, Hacettepe Üniversitesi Aile Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayın No:1, s. 3-7, Ankara.
- SEYYAR, Ali (2002), *Sosyal Siyaset Terimleri (Ansiklopedik Sözlük)*, Beta Yayınları, İstanbul.
- SEYYAR, Ali (2006a), “Türkiye’de Sosyal Devlet Olgusu”, *Sosyal Politikalar Dergisi*, Sosyal Devlet, Sayı 1, s. 34-38, İstanbul.
- SEYYAR, Ali (2006b), “AB Sürecinde Çağdaş Sorunlara Vakıf Merkezli Çözüm Önerileri”, *Geçmişten Geleceğe Vakıf Medeniyeti*, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Vakıflar Dergisi 2006 Vakıf Medeniyeti Yılı Özel Sayısı, s. 38-41, Ankara.
- Seyyar, Ali (2007), “Sosyal Hizmet Nedir?”, <http://www.sosyalsiyaset.com/documents/sh.htm> , 28.02.07
- SHÇEK Genel Müdürlüğü Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği (2007a), bilgiedinme@shcek.gov.tr, 19.03.07
- SHÇEK Genel Müdürlüğü Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği (2007b), bilgiedinme@shcek.gov.tr, 22.03.07
- SHÇEK Genel Müdürlüğü Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği (2007c), bilgiedinme@shcek.gov.tr, 21.03.07
- SHÇEK Genel Müdürlüğü Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği (2007d), bilgiedinme@shcek.gov.tr, 6.03.07
- SHÇEK Genel Müdürlüğü Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği (2007e), bilgiedinme@shcek.gov.tr, 02.03.07
- Sosyal Hizmet Uzmanı (2007), “Yeni Medeni Kanuna Göre Evlat Edinme Kurumu”, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/evlatedinmeyeni.htm>, 17.03.07
- Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi (2002), “Sosyal Hizmetler Politika Önerileri”, <http://www.shudernegi.org/politikaoneri.htm>, 29.05.07

- ŞAHİN, Fatih (1999), “Sosyal Hizmetin Doğası ve Paradigmaarı”, Editörler: G. KOŞAR, N. ve V. Duyan, *Prof. Dr. Sema Kut’a Armağan Yaşam Boyu Sosyal Hizmet*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Yayın No: 004, s. 60-74, Ankara.
- ŞEKER, Aziz (2004), *Küreselleşen Dünya’da Geleceğin Sosyal Hizmeti – Sosyal Çalışmayı Yapılandırmaya Katkı*, SABEV Yayını, Ankara.
- ŞEKER, Aziz (2006), *Sosyal Hizmetin Sefaleti – Küreselleşme, Postmodernizm ve Sorgulanan Sosyal Çalışma Üzerine Tezler – Sosyal Çalışmayı Yapılandırmaya Katkı 2*, SABEV (Sosyal Hizmetler Araştırma Belgeleme Eğitim Vakfı) Yayını, Ankara.
- ŞENKAL, Abdulkadir (2006), “Sosyal Politika Perspektifinden Sosyal Devleti Yeniden Düşünmek”, *Sosyal Politikalar Dergisi*, Sosyal Devlet, Sayı 1, s.58-60, İstanbul.
- ŞENTOP, Mustafa (2006), “Anayasa ve Sosyal Devlet”, *Sosyal Politikalar Dergisi*, Sosyal Devlet, Sayı 1, s. 42-47, İstanbul.
- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (1983), “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu”, (21 Mart 2007 Tarihli son değişiklikleriyle beraber), http://www.shcek.gov.tr/Kurumsal_Bilgi/Mevzuat/Kanunlar/2828.asp,
- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (1993), “Koruyucu Aile Yönetmeliği”, (30 Aralık 2006 Tarihli son değişiklikleriyle beraber), http://www.shcek.gov.tr/Kurumsal_Bilgi/Mevzuat/Yonetmelikler/Koruyucu_Aile.asp, 28.05.07
- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (2004), *Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü*, SHÇEK Eğitim Merkezi Başkanlığı, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (2006), *Sizsiz Olmaz Var mısınız? Daha Hızlı Değişiyoruz*, T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Ankara.

- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (2007a), “Velim Olur musun?” Kampanyası, <http://www.velimolurmusun.org/>, 29.05.07
- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (2007b), “Koruyucu Aile Hizmetleri”, http://www.shcek.gov.tr/Hizmetler/Cocuk/Koruyucu_Aile_Hizmetleri.asp, 08.03.07
- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (2007c), “Erken Çocukluk Gelişimi Destekleme Projesi”, http://www.shcek.gov.tr/Projeler/Erken_Cocukluk_Gelisimi.asp, 29.05.07
- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (2007d), “Uçurtmayı Vurmasınlar” ve “Sevgi Zinciri Projesi”, http://www.shcek.gov.tr/Projeler/Ucurmayi_Vurmasinlar.asp, 08.03.07
- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (2007e), “Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Projesi”, http://www.shcek.gov.tr/Projeler/Aileye_Donus_ve_Aile_Yaninda_Destek.asp, 08.03.07
- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (2007f), “Sevgi Evleri / Çocuk Evleri”, http://www.shcek.gov.tr/hizmetler/cocuk/Sevgi_Evleri_Cocuk_Evleri.asp, 27.02.07
- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (2007g), “SHÇEK Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi” <http://www.shcek.gov.tr/Arastirmalar/cocuk.doc>, 29.05.07
- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (2007h), “Çocuklarımıza Yönelik Hizmetler”, <http://www.shcek.gov.tr/hizmetler/cocuk/>, 07.03.07
- TATLIBAL, Cafer (2004), “Türkiye’de Korunma Altındaki Çocuklara Yönelik SHÇEK Uygulamaları”, Editör: USLU, R., *Korunma Altındaki Çocuklar*, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XVII. Sempozyum Sunumları 23-25 Şubat 2004, Ankara

Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları No: IX, s. 25-33, Ankara.

TOMANBAY, İlhan (2005), “1960’lı Yıllardan 2000’li Yıllara Sosyal Hizmet Eğitimi”, Editör: ONAT Ü., Sosyal Hizmet Sempozyumu’2002, *Sosyal Hizmet Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Yayın No: 17, s. 59-70, Ankara.

UĞUR, Fatih (2005), “UNICEF’ten Çocuk Evleri Önerisi”, *Aksiyon Dergisi*, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=22808>, 09.03.07.

UNICEF (2005a), “Dünya Artık Çocukluk Döneminin Önemini Görüyor”, *Dünya Çocuklarının Durumu 2005, Çocukluk Tehdit Altında*, http://www.unicef.org/turkey/dcd05/_dcd05d1.html, 14.03.07

UNICEF (2005b), “Çocuklukta Ortam ve Koşullar: Çocuk Hakları”, *Dünya Çocuklarının Durumu 2005, Çocukluk Tehdit Altında*, http://www.unicef.org/turkey/dcd05/_dcd05d2.html, 14.03.07

USLU, Runa ve Özlem Özel Özcan (2004), “Kliniğe Getirilen Yuva Çocuklarının Psikososyal Özellikleri”, Editör: USLU, R., *Koruma Altındaki Çocuklar*, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XVII. Sempozyum Sunumları 23-25 Şubat 2004, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları No: IX, s. 93-111, Ankara.

ÜSTÜNDAĞ, Erhan (2004), “Sosyo Ekonomik Durum Belirliyor; Yoksul Bölgelerde Daha Çok” *BİA Haber Merkezi*, <http://www.istabip.org.tr/bg/2004/126.html>, 29.05.07

ÜSTÜNDAĞ, Erhan (2005), “Koruyucu Aile: Yuvadan İyi Evden Kötü”, *BİA Haber Merkezi*, <http://www.bianet.org/2005/02/09/53845.htm>, 28.03.07

ÜSTÜNER, S., E. Neşe ve Z. Şimşek (2004), “Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Davranış ve Duygusal Sorunları”, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 13.03.05, s.130-140, Ankara

- YAĞCI, Cemal (1994), “Korunmaya Muhtaç Çocukların Mülkiyeti Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Ait ‘Çocuk Evlerinde’ Bakılması Projesi”, 4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı, *2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi*, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayın No:3, s. 94-100, Ankara.
- YILDIRIM, Engin (2006), “Sosyal Devlet Soruşturması”, *Sosyal Politikalar Dergisi*, Sosyal Devlet, Sayı 1, s. 94-95, İstanbul.
- YÖRÜKOĞLU, Atalay (2004), “Koruma Altındaki Çocuklar ve Hakları”, Editör: USLU, R., *Koruma Altındaki Çocuklar*, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XVII. Sempozyum Sunumları 23-25 Şubat 2004, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları No: IX, s. 3-7, Ankara.

EK 1

KORUYUCU AİLE YÖNETMELİĞİ

Tarih : 14 Ekim 1993

Sayı : 21728 R.G.

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Amaç

Madde 1 – Bu Yönetmeliğin amacı, korunmaya muhtaç çocuklara götürülen koruyucu aile hizmetlerinin uygulama esaslarını Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü ile koruyucu ailenin yetki ve sorumluluklarını belirlemek, hizmetin etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamaktır.

Kapsam

Madde 2 – Bu Yönetmelik, koruyucu aile seçimini, koruyucu ailenin çocuklarla ilgili sorumluluklarını, idare ile olan ilişkilerini, hizmetin işleyişini ve koruyucu aileye bu hizmetin karşılığı olarak yapılacak ödemelere ilişkin esasları kapsar.

Dayanak

Madde 3 – Bu Yönetmelik, 24/ 05/ 1983 tarih ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme kurumu Kanunu'nun 23üncü maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 – Bu Yönetmelikte geçen;

- a)“Genel Müdürlük” Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü,
 - b)“İl Müdürlüğü” İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü,
 - c)“Kuruluş” Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları ve rehabilitasyon Merkezlerini,
 - d)“Çocuk” 24 / 05 / 1983 tarih ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunu Kanunu'nun 3/b maddesinde tanımlanan ve aynı Kanun'un 22 inci maddesi çerçevesinde, hakkında yetkili ve görevli mahkemece koruma kararı veya acil valilik onayı ile korunma tedbiri alınan çocuğu,
 - e)“Koruyucu Aile” Bu Yönetmelikte belirlenen esas ve usullere göre İl Müdürlükleri denetiminde kısa veya uzun süreli, bedelli veya bedelsiz olarak çocuk bakımını üstlenen, çocuğun aile ortamında yaşamını sağlayan, öz anne- baba yerini tutabilecek aileler veya kişileri,
- ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Uygulama Esasları

Sorumlu Birim

Madde 5–(Değişik: 30 Aralık 2006 -26392 RG/1 Md) Koruyucu aile hizmeti, Genel Müdürlükçe belirlenen esaslar çerçevesinde İl Müdürlüklerince görevlendirilen sosyal çalışmacılar tarafından yürütülür."

Çocuğun Seçimi

Madde 6 – Bu Yönetmeliğin 4 üncü maddesinin (d) bendinde özellikleri belirlenen çocuklar İl Müdürlüğünde oluşturulan Koruyucu Aile Komisyonunca uygun görülen koruyucu aile yanına yerleştirilir.

Madde 7 – Kuruluşlar, her ay koruyucu aileye yerleştirilebilecek çocukların ad ve soyadını, doğum yeri, doğum tarihleri ve korunma kararları nedenlerini kapsayan liste ile birlikte sağlık durumu, psiko-sosyal ve fiziksel gelişmelerini gösteren sosyal inceleme raporunu İl Müdürlüğüne gönderirler.

Koruyucu Ailenin Seçimi

Madde 8 –(Değişik: 30 Aralık 2006 -26392 RG/2 Md) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olup, Türkiye’de sürekli ikamet eden, en az ilkokul mezunu, 25-50 yaş arasındaki kişiler, evli iseler eşleriyle birlikte, koruyucu aile olmak üzere il müdürlüklerine başvurabilirler. Çocuğun velayet sorumluluğunu taşıyan kişiler, aynı çocuğun koruyucu ailesi olamazlar.

Akrabaların ya da belli bir süredir devam eden ana-baba-çocuk ilişkisinin kurulduğu ailelerin koruyucu aile olmak istemesi halinde, yapılacak sosyal inceleme sonucuna göre bunlardan yaş ve eğitim koşulu aranmayabilir. Koruyucu aile adayları ve çocuk arasında, ana-baba-çocuk ilişkisinin kurulması ve birebir ilişki sağlanması esasları çerçevesinde, aday ailenin yaşı değerlendirilir.

Koruyucu aile olmak üzere İl Müdürlüklerine başvuran kişilere koruyucu aile hizmetinin esasları ve işleyişi ile koruyucu aileye yerleştirilecek çocukların özellikleri hakkında bilgi verilerek ilk görüşme yapılır. İlk görüşme formu doldurulur ve müracaatçının yazılı başvurusu alınarak aşağıdaki belgeler istenir.

- a) Fotoğraf,
- b) Nüfus cüzdanı örneği,
- c) Öğrenim durumunu gösterir belge,
- ç) Evliler için evlenme cüzdanı örneği,
- d) İkametgâh belgesi,
- e) İş ve gelir durumunu gösteren onaylı belge,
- f) Adli sicil raporu,
- g) Koruyucu aile olacak kişilerin çocuğun bakımını, psiko-sosyal gelişimini ve eğitimini etkileyecek ya da çocuğa zarar verecek düzeyde fiziksel engeli, ruhsal rahatsızlığı ve bulaşıcı hastalığının olmadığını gösterir rapor istenir. Sosyal çalışmacı, gerekli görmesi halinde kişinin sağlığına, devam eden hastalığına veya bağımlılığına ilişkin ayrıntılı rapor da isteyebilir.

Kişilerin evli olması halinde her iki eş için de aynı belgeler istenir. Aile ile birlikte yaşayan kişiler varsa, adli sicil raporu ve ruhsal rahatsızlığı ile bulaşıcı hastalığı bulunmadığına dair rapor bu kişilerden de istenir." Madde 9 – Başvurusu kabul edilenler hakkında çevre ve ekonomik koşulları, yaşları, kişilik özellikleri, evlilik ve sosyal ilişkileri, çocuk yetiştirme konusunda tutum ve davranışları, diğer aile üyelerinin bu konudaki düşünceleri ve çocuk ile koruyucu aile ilişkileri açısından önem taşıyan benzeri hususlar dikkate alınarak sosyal inceleme yapılır.Yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda hazırlanan dosya “ Koruyucu Aile Komisyonuna” iletilir.

Koruyucu Aile Komisyonu

Madde 10 – Koruyucu Aile Komisyonu, İl Müdürü başkanlığında, Aile ve Çocuk Hizmetleri Şube Müdürü, bulunmadığı illerde ise bu hizmetlerden sorumlu sosyal çalışmacı ve aile ile ilgili mesleki çalışmalarını yürüten sosyal çalışmacıdan oluşur.

Koruyucu Aile Komisyonunun Görevleri

Madde 11 –(Değişik:30 Aralık 2006 -26392RG/3 Md) – Koruyucu aile komisyonu; hazırlanan dosyalar üzerinde yapacağı inceleme sonucunda;

- a) Koruyucu aile olmak üzere başvuran ailelerin uygun olup olmadığı,
- b) Hangi aileye hangi çocuğun yerleştirileceği,

- c) Çocuğun koruyucu aileden geri alınıp alınmayacağı,
- ç) Ailenin koruyucu aile statüsünün iptal edilip edilmeyeceği,
- d) Koruyucu ailenin çocukla birlikte yurt dışına çıkıp çıkamayacağı,
- e) Koruyucu aile yanındaki çocukların doğadan yararlanmaları amacıyla, Kuruluş da kalan çocuklarla birlikte kamplara katılmaları sağlanacak olanların belirlenmesi,
- f) Hizmet sürecinde tereddütte kalınan durumların değerlendirilmesi konularında oy birliği ile karar alır."

Çocuğun Yerleştirilmesi

Madde 12 – İl Müdürlüklerince bir koruyucu aileye 3'den fazla olmamak üzere çocuk yetiştirilir. İl Müdürlükleri ile yanına çocuk yerleştirilen koruyucu aile arasında, örneğin Genel Müdürlükçe hazırlanacak bir sözleşme imzalanır. Sözleşmenin valilikçe onayından sonra çocuk bir tutanakla aileye teslim edilir.

Koruyucu Ailenin Yükümlülükleri

Madde 13 – Koruyucu aile;

- a) Yanına yerleştirilen çocuğun öncelikle fiziksel ve psiko-sosyal gelişiminin sağlıklı olabilmesi için gerekli koşulları sağlamakla,
 - b) Çocuğun yeteneklerinin ve becerilerinin el verdiği ölçüde öncelikle eğitim ve öğretimi ya da meslek sahibi edindirilmesi için gerekli çabayı göstermekle,
 - c) Çocuğun varsa öz ailesi ve akrabaları ile uygun görülen şekil ve zamanda görüşmesini sağlamakla,
 - d) Koruyucu aileye ve yerleştirilen çocuklara ilişkin olarak mesleki çalışmalarını yürüten sosyal çalışmacılara gerekli koşulları hazırlamakla,
 - e) Adres ve ikametgah değişikliklerini, bu değişiklik gerçekleşmeden önce İl Müdürlüğüne bildirmekle,
- yükümlüdür.

İzleme

Madde 14 – Koruyucu aile ve yanına yerleştirilen çocuk, görevli sosyal çalışmacı

tarafından düzenli olarak izlenir. Ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik gerekli mesleki çalışmalar yapılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çocuğun Geri Alınması

Madde 15 – Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk;
a) Koruyucu ailenin bu Yönetmeliğin 13 üncü maddesinde belirtilen yükümlülükleri yerine getirmemesi,
b) Çocukla koruyucu aile arasındaki uyumsuzluğun yapılan mesleki çalışmalara rağmen giderilememesi,
c) Koruyucu ailenin çocuğa istenilen şekilde bakmadığının tespit edilmesi,
d) Çocuğun koruyucu aileye yerleştirilme nedeninin ortadan kalkması,
e) Koruyucu ailenin her hangi bir nedenle koruyucu olmaktan vazgeçmesi,
Hallerinde çocuk ve aileyi izlemekle görevli sosyal çalışmacının hazırlayacağı sosyal inceleme raporu Koruyucu aile Komisyonuna iletilir. Komisyonun çocuğu geri almaya karar vermesi halinde koruyucu aile sözleşmesi iptal edilerek, çocuk bir tutanakla aileden geri alınır

Koruyucu	Aile	Statüsünün	İptali
Madde 16 – Koruyucu aile statüsünün devam etmesinin sakıncalı olduğu saptanan durumlarda koruyucu aileyi izleyen sosyal çalışmacının hazırlayacağı sosyal inceleme raporu Koruyucu Aile Komisyonuna iletilir. Komisyonca koruyucu aile statüsü iptal edilen aileye bir daha çocuk verilmez.			

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Diğer Hükümler

Madde 17 – Koruyucu aileden geri alınan çocuk öncelikle öz ailesi yanına, bunun mümkün veya uygun olmaması durumunda başka bir koruyucu aile yanına yerleştirilir. Uygun koruyucu aile bulunamaması halinde çocuk, yaş durumu dikkate alınarak bir kuruluştaki bakım altına alınır.

Madde 18–(Değişik: 30 Aralık 2006 -26392 RG/4 Md) – Koruyucu ailede bakılan çocukların sağlık harcamaları için 1/6/2006 tarihli ve 26200 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümleri uygulanır."

Madde 19 – Koruyucu ailenin ikamet ettiği İl’in değişmesi halinde ilgili dosyalar İl Müdürlüğünce yeni yerleştirilen İl’e gönderilir.

Madde 20 – Koruyucu ailenin görev veya tatil amacı ile çocuğu beraberinde yurt dışına götürebilmesi istemi; veli veya vasisinin izni, çocuk ve aileyi izlemekle görevli sosyal çalışmacının uygun görüşü ile komisyona sunulur. Komisyonda çocuğun yurt dışına çıkması uygun görüldüğünde İl Müdürünün teklifi Valinin onayı ile gerekli izin verilir.

Madde 21 – Koruyucu aile olmak üzere başvuran aileye çocuk yerleştirilmesi, geri alınması, çocuğun ölmesi, koruyucu ailenin ikamet ettiği İl’i değiştirmesi hallerinde il müdürlüklerince Genel Müdürlüğe bilgi verilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Koruyucu Ailelere Yapılacak Ödemelere İlişkin Esaslar

Madde 22 –(Değişik: 30 Aralık 2006 -26392 RG/5 Md) Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocukların bakım, eğitim ve yetiştirilmelerine ilişkin harcamalara karşılık olmak üzere talepte bulunan koruyucu ailelere, çocuk başına her yıl Bütçe Kanunu ile tespit edilecek memur maaş katsayısının, en yüksek Devlet memuru gösterge rakamlarıyla çarpımı sonucu bulunacak miktarın, aşağıda gösterilen oran kadarı hiçbir kesinti yapılmaksızın aylık net ödeme, Genel Müdürlükçe gönderilen ödenekten, koruyucu aile ve çocuğun takip edildiği İl Müdürlüğünce yapılır.

<u>YAŞ</u>	<u>ORANLAR</u>
0-6 yaş	% 45’i
7-12 yaş	% 50’si
13-18 yaş	% 55’i
19+yaş	% 60’ı

Özürli çocuklar için yapılacak ödemeler Genel Müdürlükçe belirlenen özür ve yaş durumuna göre yukarıda belirtilen rakamlar iki kat olarak uygulanır. Bu kapsama giren ödemeler bütçe imkanları dahilinde yapılır." Madde 23 – Yönetmeliğin 22 inci maddesinde belirtilen tutarlar her ayın birinci gününde peşin olarak ödenir. Çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirildiği ay ile koruyucu aile ilişkisinin sona erdiği ayda kıst uygulama yapılır. Madde 24 —(Değişik: 30 Aralık 2006 -26392 RG/6 Md) – Koruyucu aile yanında bakılan çocuklar için koruyucu ailelere aşağıdaki ödemeler yapılır:

- a) Koruyucu aile yanında bakılıp okula giden çocuklara, her yıl bir defaya mahsus olmak üzere Eylül ayında okul masraflarının karşılanması amacıyla, bu Yönetmeliğin 22 nci maddesine göre yapılacak ödemeler üç kat olarak uygulanır. Ayrıca, koruyucu aile yanındaki bütün çocuklara, yıllık giyim masraflarının da karşılanması için Şubat ve Ağustos ayları ödemeleri iki kat tutarında yapılır.
- b) Koruyucu aile hizmeti kapsamındaki, okula devam eden ya da öğrenimini sürdürememiş çocuklara, Kuruluş bakımındaki çocuklara verilen miktarlar üzerinden harçlık ödenir.
- c) Tam gün öğrenim görüp de yemeklerini evde yeme olanağı bulamayan çocuklara, öğrenim süresince harçlıkları iki kat artırılarak ödenir.
- ç) Okulu ailenin bulunduğu yerden uzak olanlardan okul servisi ile okullarına gitmek zorunda olan çocukların okul servis ücretleri ile özürli çocukların servis ücretleri, servis bulunmaması halinde gidiş – gelişlerdeki ulaştırma giderleri karşılığı otobüs bilet ücretleri ödenir.
- d) Koruyucu aileyi ve çocuğu izlemekle görevli sosyal çalışmacının rehberliğinde yapılacak başvurular üzerine, bir meslek edinmek üzere kamu ya da özel kuruluşlar tarafından açılan kurslara katılacakların kurs süresince kurs bedelleri, eğitim ve öğretimlerine ilişkin etüt, kurs, yaz okulu, harç, sınav ve kayıt ücretleri ödenir.
- e) Başka illere öğrenim amacı ile gitmesi gereken çocukların ulaştırma giderleri ödenir.

Birinci fıkrada belirtilen tutarlar Genel Müdürlükçe gönderilen ödenekten, talepte bulunan koruyucu ailelere, çocuğun takip edildiği İl Müdürlüğünce ödenir. Bu kapsama giren ödemeler bütçe imkanları dahilinde yapılır."

ALTINCI BÖLÜM

Yürürlük, Yürütme

Yürürlükten Kaldırma

Madde 25 – 02 /10 1984 tarih ve 18532 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “ Koruyucu Aile Yönetmeliği” yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

Madde 26 - (Değişik:30 Aralık 2006 -26392RG/7 Md) Maliye Bakanlığı ve Sayıştay’ın görüşü alınarak hazırlanan bu Yönetmelik 1/ 1/ 2007 tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 27 -(Değişik: 30 Aralık 2006 -26392 RG/8 Md) Bu Yönetmelik hükümlerini Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünün bağlı olduğu Bakan yürütür.

EK 2

Türkiye’de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti (Sakarya ve Kocaeli Örneği) Konulu Araştırmanın SHÇEK Görevlilerine Uygulanan Görüşme Formu

Araştırma Sorusu: Koruyucu Aile Hizmetini yürütülmesinden sorumlu birimde çalışanlar Türkiye’deki Koruyucu Aile Hizmetini uygulanabilirlik, etkililik ve verimlilik yönünden nasıl değerlendirmektedir?

Tarih: / /2007

Saat (Başlangıç/Bitiş): /

GİRİŞ

Merhaba, benim adım Fatma Kahraman ve Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı’nda yüksek lisans öğrencisiyim. Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmeti Anlayışı ve Uygulaması’yla ilgili olarak bir araştırma yapıyorum ve bu hizmetin işleyişinde görevli bir kişi olarak sizinle konuşmak istiyorum. Bu görüşmede amacım, Koruyucu Aile Hizmetinin yürütülmesinden sorumlu birimde çalışanların bu hizmetin çeşitli boyutlarıyla ilgili ne düşündüklerini ortaya çıkarmaktır. SHÇEK’te Koruyucu Aile Hizmetiyle ilgilenen görevlilerle görüşme yapıyorum; çünkü hizmetin işlevsel olmasından birinci derecede sorumlu kişilerin konuyla ilgili görüşleri çalışmamız açısından önemlidir. Bu araştırmada ortaya çıkacak sonuçların, bundan sonra yapılacak Koruyucu Aile Hizmeti etkiliklerinin niteliğinin artırılmasına katkıda bulunacağını ümit ediyorum. Bu nedenle sizin, yürüttüğünüz Koruyucu Aile Hizmetiyle ilgili düşüncelerinizi ve beklentilerinizi öğrenmek istiyorum.

- Bana görüşme sürecinde söyleyeceklerinizin tümü gizlidir. Bu bilgileri araştırmacının dışında herhangi bir kimsenin görmesi mümkün değildir. Ayrıca, araştırma sonuçlarını yazarken, gördüğüm bireylerin isimlerini kesinlikle rapora yansıtmayacağım.
- Başlamadan önce, bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mı?
- Görüşmeyi izin verirseniz kaydetmek istiyorum. Bunun sizce bir sakıncası var mı?
- Bu görüşmenin yaklaşık bir saat süreceğini tahmin ediyorum.
- Bu araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz için şimdiden teşekkür ederim. İzin verirseniz sorulara başlamak istiyorum.

GÖRÜŞME SORULARI

1. Korunmaya muhtaç çocuk alanındaki politika ve uygulamalardaki en temel sorun nedir?
2. Korunmaya muhtaç çocuk alanında en etkili olduğunu düşündüğünüz hizmet hangisidir?
3. Korunmaya muhtaç çocuk konusundaki “terk çocuk” olgusunu değerlendirir misiniz?

4. Sakarya’da (Kocaeli’nde) sosyal hizmetler çalışmalarında aile bütünlüğünü destekleyici ve koruyucu önlemler alıyor musunuz?

Alternatif: Sakarya’da (Kocaeli’nde) öz aileyi iyileştirme çalışmaları yapıyor mu?

5. Tüm dünyada en çok tercih edilen bakım şekli olan Koruyucu Aile Hizmetinin ülkemizde daha az tercih edilmesinin nedenleri sizce nelerdir?

Sonda: Koruyucu aile olmak isteyen aile sayısı çok da SHÇEK mi bu konuda titiz

davranyor?

Yoksa yeterli başvuru yok mu?

Türk aile yapısı bu konuda bir engel mi?

SHÇEK’in bu konudaki kampanyaları yeterli mi?

6. Sizce Koruyucu Aile Hizmetinin en önemli problemi nedir? Türkiye’de bu hizmet neden yeterince yaygın değildir?

Alternatif: Türkiye’de yaklaşık olarak 57 yıldır uygulanmakta olan bu hizmetin işlevselliğini engelleyen hizmetin anlaşılmasındaki ve de uygulanmasındaki aksaklıklar nelerdir?

7. Gelişmiş ülkelerdeki koruyucu aile hizmetiyle ülkemizdekini karşılaştırır mısınız?

Sonda: İşleyiş yönünden

Verimlilik yönünden

8. Koruyucu aile hizmetinin zayıf ve güçlü yönleri sizce nelerdir?

9. Sizce bu hizmetin korunmaya muhtaç çocukların problemlerinin çözümüne ve de buna bağlı olarak SHÇEK’in gelişimine nasıl bir etkisi vardır?

10. Koruyucu Aile Hizmetini kurum bakımına kıyasla değerlendirir misiniz?

Alternatif: Koruyucu aile yanındaki çocuklarla kurum bakımı altındaki çocukları fiziksel, ruhsal, sosyal ve bilişsel davranışlar yönünden kıyaslayabilir misiniz?

11. Türkiye’nin yaşam koşulları içerisinde koruyucu aile hizmetinin gerçekleştirilmesi

ne derece önemlidir?

Sonda: Sosyal hizmetlerin bütçesi açısından Koruyucu Aile Hizmetini değerlendirir misiniz?

12. Koruyucu aile yanındaki çocukların öz aileleriyle özel olarak bir çalışma yapıyor mu?

13. Çocukların akrabalarının koruyucu aile olma eğilimlerini değerlendirir misiniz?

14. Koruyucu aileler gönüllü ve ücretli olarak ikiye ayrılıyor. Sakarya'da (Kocaeli'nde) ise bu durum nasıldır?

Sonda: Çocuklarla ilgili yapılan ödemeler sizce yeterli mi?

15. Ülkemizin de imzalamış olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesi ile Koruyucu Aile Hizmeti daha da önem kazanmıştır. Bu konu çerçevesinde Sakarya'nın (Kocaeli'nin) Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne uygun bir politikası var mıdır?

16. Koruyucu aile uygulamasının geçici bir önlem olduğu ve korumaya muhtaç çocuklara kalıcı bir çözüm sunmadığı şeklinde eleştiriler de var. Siz bunlara katılıyor musunuz?

17. Sakarya (Kocaeli) SHÇEK İl Müdürlüğü'nde Koruyucu Aile Yönetmeliği'ne uygun bir Koruyucu Aile Komisyonu var mıdır?

18. Koruyucu aile olmak isteyenler genellikle kaç yaşındaki çocukları tercih ediyor?

Sonda: Koruyucu ailelere önerdiğiniz bir çocuk yaşı var mı?

19. Çocuk/çocuklar nereden alınıp şimdiki koruyucu ailesinin yanına yerleştirilmiştir?

Sonda: Yuvadan-yurttan mı?

Direkt öz ailesinin yanından mı?

Başka bir koruyucu ailenin yanından mı?

20. Koruyucu ailelerin aldıkları çocukları geri vermek istediği oldu mu?

21. Koruyucu aileler sık sık size sorunlarla geliyorlar mı?

22. Koruyucu ailelere yapılan takipler yeterli mi?

Sonda: Takipler hangi sıklıkta yapılıyor?

Bu takiplerde Koruyucu Aile Hizmetinin hangi boyutları değerlendiriliyor?

23. Yerel yönetimlerin Koruyucu Aile Hizmeti'nin tanıtımına ve yaygınlaştırılmasına bir katkısı var mı?

Sonda: İl Müdürlüğü olarak böyle bir talebiniz oldu mu?

24. Sivil toplum kuruluşlarının Koruyucu Aile Hizmeti'nin tanıtımına ve yaygınlaştırılmasına bir katkısı var mı?

Sonda: İl Müdürlüğü olarak böyle bir talebiniz oldu mu?

25. Bu hizmette bir değişikliğe ihtiyaç var mı?

Sonda: Varsa siz ne gibi değişiklikler önerirsiniz? Lütfen açıklayınız.

26. Bu konuda belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mı?

Bana zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim. İyi Günler.

EK 3

Türkiye’de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti (Sakarya ve Kocaeli Örneği) Konulu Araştırmanın Koruyucu Ailelere Uygulanan Görüşme Formu

Araştırma Sorusu: Koruyucu Aile Hizmetini yürütenler Türkiye’deki Koruyucu Aile Hizmetini uygulanabilirlik, etkililik ve verimlilik yönünden nasıl değerlendirmektedir?

Tarih: / /2007

Saat (Başlangıç/Bitiş): /

GİRİŞ

Merhaba, benim adım Fatma Kahraman ve Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı’nda yüksek lisans öğrencisiyim. Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmeti Anlayışı ve Uygulaması’yla ilgili olarak bir araştırma yapıyorum ve bu hizmetin bir uygulayıcısı olarak sizinle konuşmak istiyorum. Bu görüşmede amacım, koruyucu aile hizmetini uygulayanların bu hizmetin çeşitli boyutlarıyla ilgili ne düşündüklerini ortaya çıkarmaktır. Koruyucu ailelerle görüşme yapıyorum; çünkü koruyucu aileler bu hizmeti uygulayan ve konuyla ilgili bilgiye ihtiyaç duyanları aydınlatacak olan kişilerdir. Bu çalışmada ortaya çıkacak sonuçların, bundan sonra yapılacak Koruyucu Aile Hizmeti etkiliklerinin niteliğinin artırılmasına katkıda bulunacağını ümit ediyorum. Bu nedenle sizin, katıldığınız Koruyucu Aile Hizmeti ile ilgili düşüncelerinizi ve beklentilerinizi öğrenmek istiyorum.

- Bana görüşme sürecinde söyleyeceklerinizin tümü gizlidir. Bu bilgileri araştırmacının dışında herhangi bir kimsenin görmesi mümkün değildir. Ayrıca, araştırma sonuçlarını yazarken, gördüğüm bireylerin isimlerini kesinlikle rapora yansıtmayacağım.
- Başlamadan önce, bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mı?
- Görüşmeyi izin verirsiniz kaydetmek istiyorum. Bunun sizce bir sakıncası var mı?
- İstemediğiniz sorulara cevap vermek zorunda değilsiniz.
- Bu görüşmenin yaklaşık bir saat süreceğini tahmin ediyorum.
- Bu çalışmaya katılmayı kabul ettiğiniz için şimdiden teşekkür ederim. İzin verirsiniz sorulara başlamak istiyorum.

GÖRÜŞME SORULARI

1. Görüşme yapılan kişinin cinsiyeti
Koruyucu anne mi?
Koruyucu baba mı?
2. Yaşınız?
3. Medeni durumunuz?
4. Eğitim durumunuz?

5. Mesleğiniz?
6. Ailenizin ortalama aylık geliri?
7. Sosyal güvenlik durumunuz?
8. Evinizin mülkiyeti?
9. Konut türünüz?
10. Kaç tane korunmaya muhtaç çocuğun bakımını üstlendiniz?
11. Çocuğun/çocukların akrabası mısınız?
Sonda: Evetse yakınlık dereceniz?
12. Çocuğun/çocukların cinsiyeti/cinsiyetleri nedir?
13. Çocuğun/çocukların şimdiki yaşı/yaşları kaçtır?
*Sonda: Korunmaya muhtaç çocuk/çocuklar kaç yaşında/yaşlarında ailenize katılmıştır?
Kaç yıldır yanınızdadır?*
14. Okula devam durumları nasıl?
Sonda: Not ortalamaları kaç?
15. Ailenizde öz çocuğunuz var mı?
*Sonda: Varsa kaç tane?
Öz çocuğunuz/çocuklarınızla bakımınıza aldığınız çocuğun/çocukların kardeşlik, arkadaşlık durumları nasıl?*
16. Koruyucu aile olarak bu hizmet hakkında nasıl bilgi sahibi oldunuz? Bu kararı almanızdaki en büyük etken nedir?
Alternatif: Neden koruyucu aile oldunuz?
17. Koruyucu aile olma aşamasında herhangi bir sıkıntı yaşadınız mı?
18. Koruyucu aile olmadan önce ve olduktan sonra herhangi bir rehberlik hizmeti gördünüz mü?
*Alternatif: Koruyucu aile olmayla ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim kursuna katıldınız mı? Evetse açıklar mısınız?
Sonda: Koruyucu aile uygulamasının daha etkili hale getirilebilmesi için ek bilgiye ihtiyacınız olduğunu düşünüyor musunuz?*
19. Çocuğun ailenize uyumu nasıl bir süreçte gerçekleşti?
20. Çocukla ilgili bir problem yaşadığınızda bunu nasıl çözüyorsunuz?

21. Koruyucu aile olarak kurumdan ödeme alıyor musunuz?
Sonda: Evetse, yapılan ödeme sizce yeterli mi?
22. Çocuğun/çocukların ücretsiz muayene ve tedavisinde herhangi bir güçlük yaşadınız mı?
23. Bakımını üstlendiğiniz çocuk/çocukların öz ailesi hakkında bir bilginiz var mı?
(Soruyu Evet ya da Hayır şeklinde cevaplandırınız.)
24. Bakımını üstlendiğiniz çocuk/çocuklar öz anneleriyle-babalarıyla görüşüyorlar mı?
Sonda: Evetse, ne sıklıkta görüşüyorlar?
25. Çocuklar diğer öz akrabalarıyla görüşüyorlar mı?
26. Koruyucu aile uygulamasında çocuğun öz ailesiyle ve akrabalarıyla yapılan etkinliklerin size ve çocuk/çocuklara olabilecek katkıları hakkında neler düşünüyorsunuz?
27. Tüm dünyada en çok tercih edilen bakım şekli olan Koruyucu Aile Hizmetinin ülkemizde daha az tercih edilmesinin nedenleri sizce nelerdir?
Sonda: Türk aile yapısı bu konuda bir engel mi?
SHÇEK'in bu konudaki kampanyaları yeterli mi?
28. Sizce Koruyucu Aile Hizmetinin temel amacı ne olmalıdır?
Sonda: Çocuk açısından?
Koruyucu aile açısından?
Öz aile açısından?
Shçek açısından?
29. Koruyucu Aile Hizmetinde en çok hoşlandığınız/beğendiğiniz özellikler nelerdir?
30. Koruyucu aile olarak shçek il müdürlüğüyle aranızdaki etkileşim ve iletişim ne düzeydedir?
31. Çocuk kurumdaki arkadaşlarıyla görüşüyor mu?
Sonda: Yeni arkadaşlar edinme oranı nedir?
32. Çocuk/çocuklarla beraber yaşamaktan mutlu musunuz, anlaşabiliyor musunuz?
Alternatif: Bakımınız altına altığınız çocukla ilgili iletişim etkinliklerinizi dikkate aldığınızda sizi mutlu eden bir etkinliği tanımlar mısınız? (odaklı soru)
Sonda: Çocuğun bir sorununu birlikte çözdüğünüz oldu mu?

33. Koruyucu aile uygulamasını size ailenize sağladığı bilgi ve beceriler bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? (**açık uçlu soru**)

Alternatif: SHÇEK'in koruyucu aile hizmetini bunu gerçekleştiren biri olarak nasıl

değerlendiriyorsunuz?

34. Bu hizmette ne tür değişiklikler önerirsiniz? Lütfen açıklayınız.

Alternatif: Koruyucu Aile Hizmetinde hoşlanmadığımız özellikler var mı? Varsa, bir değişiklik yapmak isterseniz neleri, neden değiştirdiniz?

35. Bu konuda belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mı?

Bana zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim. İyi günler.

ÖZGEÇMİŞ

Araştırmacı 12.02.1982 yılında İzmit'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini İzmit'te tamamladı. 2000 yılında Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nü kazandı. 2004 yılında aynı üniversiteden mezun oldu. 2004 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. Araştırmacı halen eğitimine devam etmektedir.